I 11109

Almanah RP turistic

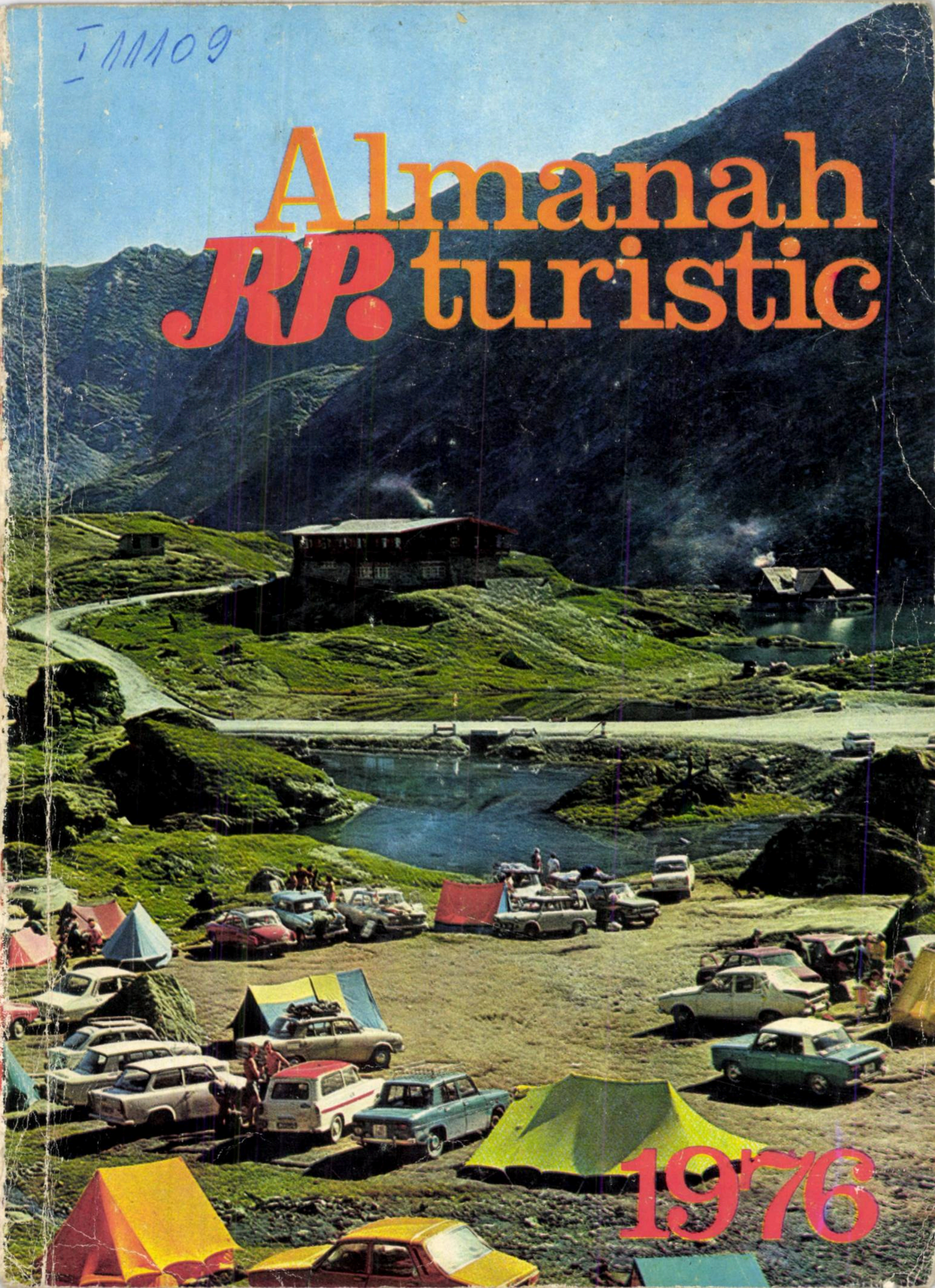

1976

JUL. 2005

□ Un concediu plăcut și reconfortant în noile sale hoteluri, cabane din stațiunile de odihnă **Borșa** (Cascada, Știbina, Brădet) și **Izvoarele** (Igliș, Merișor, Brazi, Afiniș).

□ Excursii în Maramureș pe traseele:

□ Borșa — Sighet pe Valea Vișeului — Săpînța — Vadu Izei — Bogdan Vodă — Moisei — Borșa (o zi).

□ Izvoarele — Surdești — Baia Mare — Săpînța — Sighet — Izvoarele (o zi).

□ Izvoarele — Sighet — Săpînța — Bogdan Vodă — Moisei — Vișeu de sus — Izvoarele (o zi).

□ Excursii în Nordul Moldovei.

vă oferă în orice anotimp:

OFICIUL JUDEȚEAN DE TURISM MARAMUREȘ

**Informații la OJT Maramureș
Baia Mare,
Piața
Gheorghe Gheorghiu-Dej nr. 8,
telefon 1.10.43.**

I 11109
DEC. 2014

La mulți ani!

1976

IANUARIE

L	M	M	J	V	S	D
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

FEBRUARIE

L	M	M	J	V	S	D
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29

MARTIE

L	M	M	J	V	S	D
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

APRILIE

L	M	M	J	V	S	D
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

MAI

L	M	M	J	V	S	D
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

IUNIE

L	M	M	J	V	S	D
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

IULIE

L	M	M	J	V	S	D
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

AUGUST

L	M	M	J	V	S	D
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

SEPTEMBRIE

L	M	M	J	V	S	D
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

OCTOMBRIE

L	M	M	J	V	S	D
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

NOIEMBRIE

L	M	M	J	V	S	D
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

DECEMBRIE

L	M	M	J	V	S	D
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

2022
22436

DATE IMPORTANTE • 1976

24 IANUARIE 1859	— Unirea Principatelor române.
26 IANUARIE 1918	— S-a născut tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România
FEBRUARIE 1933	— Luptele revoluționare ale muncitorilor petroliști și ceferiști din România
5—7 MARTIE	— 30 de ani de la primul Congres al femeilor construirea Federației democratice a femeilor din România (1946)
6 MARTIE 1945	— Instaurarea primului guvern democratic în România
8 MARTIE	— Ziua internațională a femeii
31 MARTIE 1893	— Crearea partidului politic al clasei muncitoare din România.
MARTIE	— 380 de ani de la răscoala secuilor (1596)
APRILIE 1944	— Crearea, din inițiativa P.C.R., a Frontului Unic Muncitoresc
22 APRILIE 1870	— S-a născut V. I. Lenin
1 MAI	— Ziua solidarității internaționale a celor ce muncesc
2 MAI	— Ziua tineretului din Republica Socialistă România
5 MAI 1818	— S-a născut Karl Marx
8 MAI	— 55 de ani de la înființarea Partidului Comunist Român (1921)
9 MAI 1877	— Proclamarea independenței de stat a României
9 MAI 1945	— Capitularea Germaniei hitleriste ziua victoriei împotriva fascismului
1 IUNIE	— Ziua internațională pentru apărarea copilului
13 IUNIE	— 60 de ani de la represiunea antimuncitorească de la Galați (1916)
IUNIE	— 35 de ani de la pogromul de la Iași (1941)
4 IULIE	— 100 de ani de la înființarea Societății de Cruce Roșie din România (1876)
13—15 AUGUST	— 70 de ani de la centralizarea mișcării sindicale din România crearea Consiliului General al Sindicatelor din România (1906)
23 AUGUST 1944	— Eliberarea României de sub dominația fascistă. Sărbătoarea națională a poporului român
25 OCTOMBRIE	— Ziua Forțelor Armate ale Republicii Socialiste România
7 NOIEMBRIE 1917	— Victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie
28 NOIEMBRIE 1820	— S-a născut Friedrich Engels
1 DECEMBRIE 1918	— Unirea Transilvaniei cu România
14 DECEMBRIE	— 500 de ani de la moartea lui Vlad Țepeș (1476)
30 DECEMBRIE 1947	— Abolirea monarhiei și proclamarea Republicii Populare Române. La 21 august 1965 țara noastră a devenit Republica Socialistă România.

«Realizarea Programului partidului va ridica societatea noastră pe noi culmi de progres și civilizație, va spori bunăstarea materială și spirituală a întregului popor, va asigura națiunii noastre un loc demn în marea familie a țărilor socialiste, a popoarelor libere. Aceasta va spori contribuția României la creșterea prestigiului socialismului pe plan mondial, la înfăptuirea noii ordini democratice în relațiile internaționale, la instaurarea unei păci trainice, la victoria socialismului și comunismului în întreaga lume».

Din Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism

ROUMANIE

«Avem un partid puternic, care poate și trebuie să dinamizeze întreaga activitate a poporului nostru. Să facem în așa fel încît în procesul de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, de afirmare a revoluției tehnico-științifice, să transformăm în primul rînd omul — factorul decisiv al realizării tuturor hotărîrilor. Să facem din fiecare comunist, din fiecare cetățean al patriei noastre un luptător ferm pentru dezvoltarea socialistă a țării, pentru comunism».

NICOLAE CEAUȘESCU

Din cuvîntarea rostită
la Plenara comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român
și Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a României
din 21—22 iulie 1975

OBIECTIVELE ESENȚIALE ALE PLANULUI PE 1976-1980

VENITUL NAȚIONAL

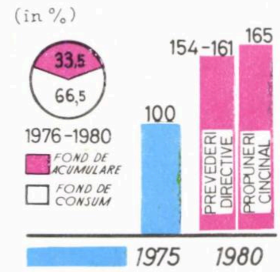

INVESTIȚII TOTALE ÎN ECONOMIE (PE PERIOADA DE 5 ANI)

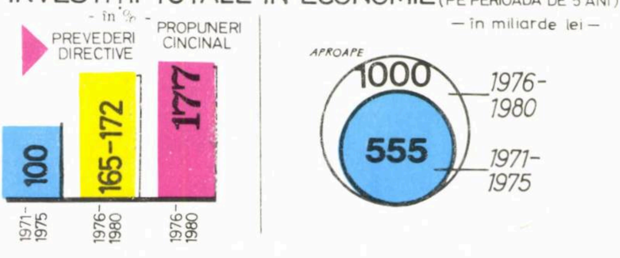

PRODUCȚIA GLOBALĂ INDUSTRIALĂ (în %)

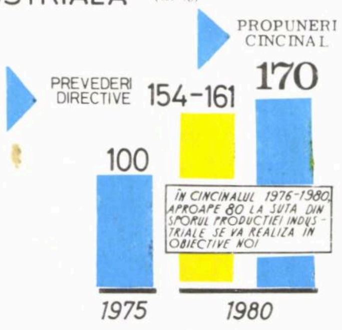

PRODUCȚIA GLOBALĂ AGRICOLĂ (MEDIE ANUALĂ)

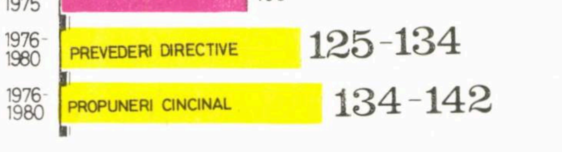

ASIGURAREA BUNĂSTĂRII POPORULUI – TELUL SUPREM AL POLITICII PARTIDULUI NOSTRU

RETRIBUȚIA REALĂ

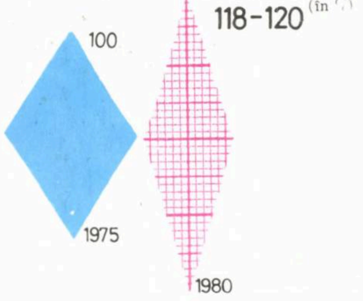

VOLUMUL DESFACERILOR DE MARFURI (în %)

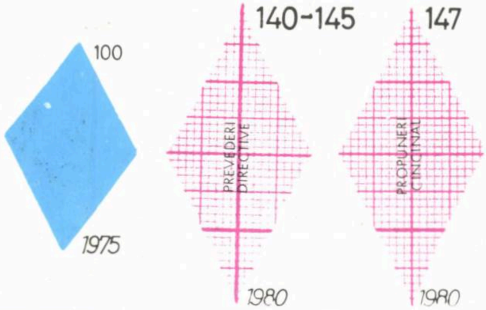

CHELTUIELILE SOCIAL-CULTURALE (în %)

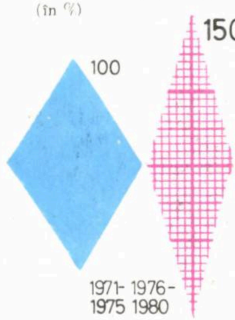

CHELTUIELILE SOCIAL-CULTURALE PE O FAMILIE VOR SPORI, ÎN MEDIE, DE LA 7500 LEI PE AN ÎN 1975 LA CIRCA 10900 LEI PE AN ÎN 1980

APARTAMENTE CONSTRUITE (număr apartamente)

PONDEREA APARTAMENTELOR CU 3, 4 ȘI 5 CAMERE CONSTRUITE DIN FONDURILE STATULUI VA REPREZENTA 40 LA SUTA, FAȚĂ DE CIRCA 24 LA SUTA ÎN PERIOADA 1970-1975

VOLUMUL TOTAL AL VENITURILOR REALE (în %)

PE LOCUITOR, VENITURILE REALE VOR SPORI CU 30 LA SUTA

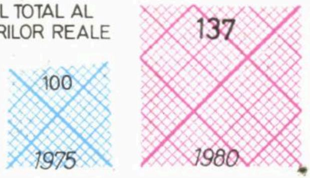

VOLUMUL SERVICIILOR CĂTRE POPULAȚIE (în %)

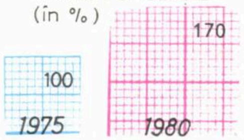

DEZVOLTAREA ORAȘELOR ȚĂRII

STRUCTURA POPULAȚIEI R.S. ROMÂNIA PE MEDII

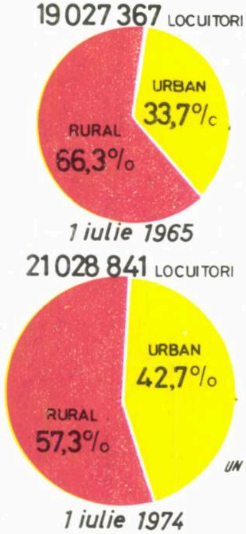

POTRIVIT DIRECTIVELOR CONGRESULUI AL XI-LEA AL P.C.R.

până în anul 1980

Cel puțin 100 centre comunale urmează să treacă pe calea modernizării, transformându-se în orașele agricole sau agro-industriale

până în anul 1990

Se vor crea 300-400 noi centre orășenești

CREȘTEREA NUMĂRULUI DE ORAȘE

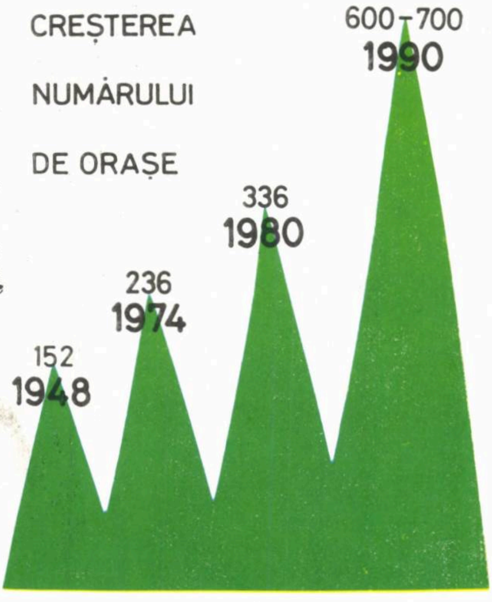

ÎN ANUL 1990 MEDIUL URBAN VA CUPRINDE UN NUMĂR DE LOCUITORI DE DOUĂ ORI MAI MARE DECÎT ÎN ANUL 1970

PODOABE NOI

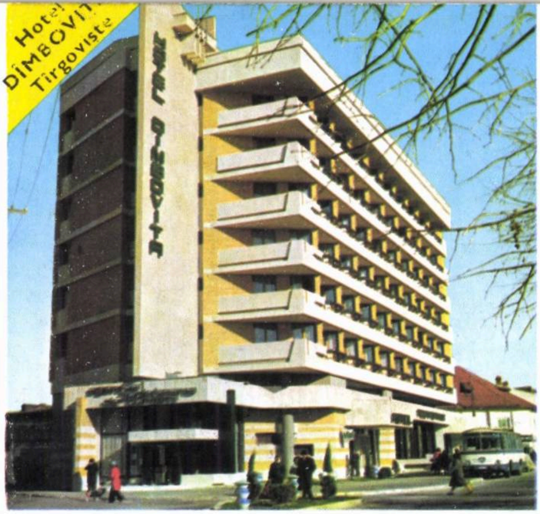
Hotel
DÎMBOVIT
Tîrgoviște

Hotel
BRADUL
Miercurea Ciu

Hotel
MUSCEL
Cîmpulung Muscel

Hotel
PARC
Slatina

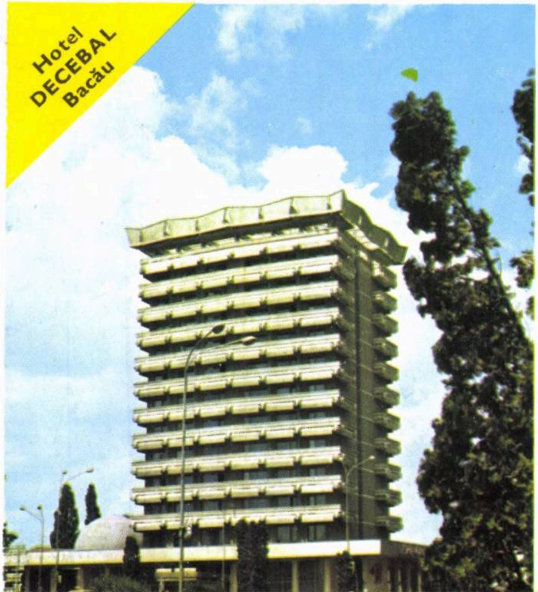
Hotel
DECEBAL
Bacău

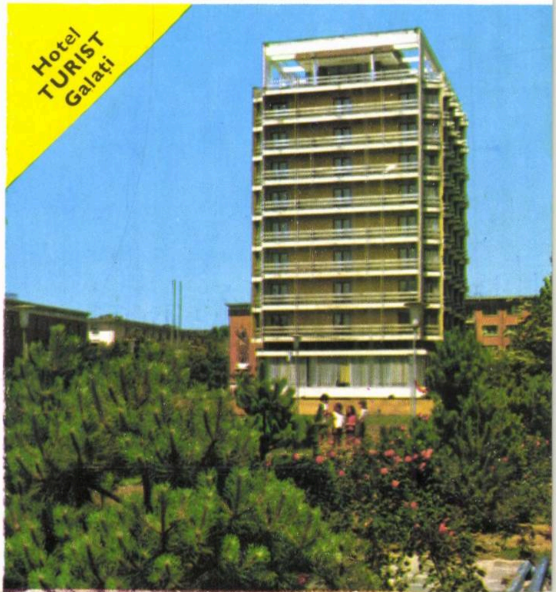
Hotel
TURIST
Galați

ÎN NOUA ARHITECTURĂ A ORAȘELOR ȚĂRII

«Ce-ți doresc eu Ție, dulce Românie...»

Conștiința de sine a unui popor este, credem, valoarea cea mai de preț a acestuia, linia sa de durată, trăsătură de istorie și destin. Fidel și expresiv se oglindește această forță specifică în sentimentul dragostei de țară, flacără nestinsă a continuității și permanenței românești. Patriotismul este trena de lumină care a însoțit tot timpul idealurile românești, în absolut toate momentele mult primejduitei noastre istorii, fiind izvorul mereu reîntineritor, de îmbărbătare, în lupta pentru dreptate națională și socială, în lupta pentru independență și suveranitate. Patriotismul socialist, expresia chintesențială a dragostei de țară, proprie timpului nostru, este cea mai scumpă podoabă a condiției noastre de cetățeni liberi, constructori ai României socialiste și comuniste. Este substanța în care se regăsesc semnificativ toți timpii de slavă ai României de azi și de totdeauna, șirul bărbaților luminați și glorioși ai patriei nemuritoare, chemarea de a duce prin timp, ca o nepieritoare ștafetă, conștiința sinelui, sublim exprimată prin porunca Văcărescului care cerea «creșterea limbii românești și a patriei cinstire» ori prin strigătul îndemn eminescian «Ce-ți doresc eu ține, dulce Românie...»

Însufletitorul verb al Poetului este azi mai plin de înțelesuri și mai actual ca oricînd, deoarece în dragostea față de patria socialistă se concentrează — ideatic, tipologic și sentimental — toate trăsăturile de destin ale României contemporane, liniile sale de forță, de acțiune revoluționară pentru autodevenirea noastră socialistă și comunistă: opera de construcție economico-socială, cu dinamism, ritmuri înalte și rigoare științifică, așa cum o prevăd directivele partidului, reliefate energic și expresiv în planul cincinal pe perioada '76—'80, opera de construcție politico-ideologică atît de clar și exigent definită în Programul Partidului Comunist Român adoptat la cel de al XI-lea Congres și, în sfîrșit, opera de construcție moral-cetățenească nuanțat și mobilizator sintetizată în normele Codului eticii și echității socialiste, adevărată carte de viață și comportament, de gîndire, simțire și acțiune a comuniștilor României de azi și de mîine.

Acestei substanțe de intimă factură și lungă bătaie, dedicăm scrierile despre țară și pentru țară, grupate în capitolul de față al cărții, aportul nostru la o posibilă Cîntare a României socialiste, pentru care concură cu osîrdie și entuziasm toate scrierile, toate vocile și toate cărțile acestui timp slăvit.

POP SIMION

ALECU IVAN GHILIA

BALADA BISTRIȚEI

destinul unei ape

Nălucă a adîncurilor, sărut glacial prăbușindu-se de la o înălțime de 1815 m. din munții Rodnei, sub denumirea, eufemistică la început, de Bistricioara, — plăpîndă zvîcnire scînteetoare de cristale înspumate fierbînd diamante — Bistrița țîșnește de la începuturi de lume și de captiv tumult geologic, arcuindu-se ca o vijelie care cîntă peste Carpații Orientali și munții Bucovinei, alergînd non stop de pe vremea poveștilor; devenind ea însăși o poveste: auriu-argintie și vînătă de mînie în mișcarea rapidă a unei sbuciumate creaturi orgolioase care nu îngăduie nici-o opreliște în calea dezlănțuirii sale pătimașe; cunoscînd cele mai superbe aventuri din cîte poate cunoaște o apă și cele mai fantastice transformări: înghițită în uriașe mașini sbîrnîitoare și iarăși scuipată, incredibil de nesgomotos și de plină de cumințenie, sfîrșind vlăguită majestos de propria ei existență și-ntreaga istorie pe care-o poartă cu ea, într-o contopire frenetică și înțeleaptă ca apele bătrînului Siret.

Altfel spus, are o lungime de 383 km, își adună puterile stăpînind un bazin hidrografic de 7070 km² și pune în mișcare o întreagă salbă de hidrocentrale.

2

Printre atîtea obstacole și mirifice peisaje străbătute ca-n vis, întărită-n șuvoaiele, vîrtejurile ei clipocitoare și anafoarele reci, afunde și misterioase, de apele dulci, strălimpezi ca ochii căprioarelor, înmiresmat lunecătoare din sînul obcinelor, adunate din spicul ploii și mustul zăpezilor, Bistrița flămîndă de mituri și născătoare de mituri, a fost din cea mai adîncă vechime a ei cărăușa pădurilor la vale spre nevoile de tot felul ale țării.

De la confluența cu Tomatecul Mare, prin gura haiturilor mînuite cu îndrăzneală și dibăcie, plutele au tot curs generații de generații de curajoși plutași, duruind pe prunduri de viituri și clocote tunătoare de clopote.

3

Oamenii au privit-o într-una cu mirare și încîntare și spaimă.

Au călărit pe spinările ei mișcătoare, purtați de cel mai arhaic vehicol din istorie, evantaiele nesfîrșite de plute, scoțînd răcnete și strigăte de izbîndă și-mbărbătare cînd treceau prin colții ucigași ai stîncilor, strecurîndu-se printre praguri și pinteni ucigași, în defileul de la Toance...

4

Dar pînă a ajunge în cazanul de la Toance, pînă a tăia cheile vijelioase de la Zugreni, clocotind de toate orgiile lumii, Bistriţa cunoaşte multe locuri şi zgomote stranii şi ziduri şi cetăţi de apărare în care, la trecerea sa, inimile bat mai tare, ca la o întîlnire de dragoste. Scurmînd cu ghearele şi clonţul de oţel, şipotele, pîraiele şi curgerile năvalnice care umplu de susur şi foşnete grele pădurile de brazi şi spinările golaşe ale munţilor, haitele ieşite la vînătoare ale Bistriţei, au adunat în dar pentru oamenii bărboşi şi voinici care-i aşteptau captura în vale, pîndind pe brînci cu sitele-n mîini, bulgări şi firicele de aur. Bistriţa a fost în negura timpului, în timpii de febră pentru metalul ce rătăcea minţile, un violent jinduit Eldorado al Moldovei şi dacă stema şi coroana Moldovei străluceau atît de puternic, asta se datora şi biruinţei acestei ape viforoase care aurea într-atît de spuza de stele din unde şi de ploaia de soare de de-asupra încît îşi merita desmierdarea dată de oameni de Bistriţa Aurie.

5

Să treci mereu prin memoria oamenilor şi să mergi înainte sătulă de isprăvile tale, de-o orgolioasă sălbăticie, mulţumită de isprăvile realizate pe teritoriile ei geografice, grăbind cu nelinişti şi uneori cu tragedii prin teritoriile sufleteşti ale oamenilor care trăiau pe malurile ei, care se agăţau cu disperare de ea, de viaţă, căci «ea» însemna viaţă, lupta cu soarta, lupta cu viaţa, bucurie şi-nfrîngere în acelaş timp, o tainică, trainică şi uriaşă comuniune între forţa tehnică şi vitală şi aspiraţiile şi nevoile omului.

Trasă în adîncul vremii, Bistriţa veşnic călătoare, păstrează la Cîrlibaba, lărgindu-şi malurile subit ca şi cum ar respira istoria şi lărgimile zărilor necuprinse, amintirea zidită de oameni într-un auster şi simplu monument de piatră cu efigia bourului pe obelisc, a poporului întîilor descălecători maramureşeni conduşi de Bogdan.

6

Să treci mereu şi să rămîi în memoria oamenilor, hulită ca o fiară, după toanele fiarelor dezlănţuite din adîncuri, ameninţînd continuu cu răzmeriţa lor sumbră şi stihinică şi iubită în egală măsură, adorată ca o zeitate proteică, ce pune în mişcare toată frumuseţea văilor şi munţilor, iată o performanţă demnă de o apă ca Bistriţa.

Cucerind cu poveşti şi eresuri generaţii după generaţii, oglindind în frămîntul de transparenţe vălurate oraşe şi sate şi aşezări singuratece, şi guri de mine, joagăre şi pontoane şi poduri şi stîncă fulgerată, Bistriţa lacomă în frumuseţi, croindu-şi vad prin umbra văilor lin ondulate s-a înconjurat de un nimb de frumuseţe mereu schimbătoare, de farmecul aparte al oamenilor şi portului de pe aceste dulci plaiuri, împrumutînd din încrustaţiile porţilor euritmia ei interioară şi împrumutînd la rîndu-i, oamenilor şi caselor şi mînăstirilor ridicate de ei ceva din fascinaţia limpezimilor sale şi durabilitatea existenţei ei legendare.

7

Cea mai năbădăioasă şi nărăvaşă dintre ape, cu hergheliile ei de iepe-sirepe stînd gata să se deslănţuie din senin, încărcată de chiotul plutaşilor şi de ropotul calului Vitoriei Lipan, pornită în asprul şi necruţătorul ei judeţ, rănită în lumina unui felinar spînzurînd ca un ochi de strigoi în luminişul căscatului de ziuă, stă în cumpănă între două hotare, privind mirată din ochii ei clipocitori de azur vechi încrengătura de amanuri ce leagă sădoveniana Vale a Moldovei din Valea Bistriţei pe la pasul Mestecăniş, lunecînd întunecată de amintirea ţinuturilor minereurilor de mangan de la Iacobeni (datînd încă din anul 1700) prin care şi-a spălat faţa.

8

După un coborîş larg, respirînd sub maluri joase, presimţind contopirea ei cu apele Dunării, Bistriţa scaldă, şerpuind prin centrul său, paralel cu linia ferată, luîndu-se la întrecere cu acceleratele, oraşul de adîncă rezonanţă şi frumuseţe, renumit centru balneoclimateric, cu renumitul său parc populat de cele mai blînde veveriţe, Vatra Dornei.

9

Aflat în plin regat al oierilor, însemnat de tragedia Mioriţei şi de năpraznica prăvălire în rîpă a lui Nichifor Lipan, căruia avea prin veac, pentru a doua oară, să i se facă dreptate printr-o altfel de lege şi altfel de viaţă statornicită pe plai şi-n lumea ciobanilor, nici nu se putea ca depresiunea Dornelor să nu fie renumită şi pentru produsele sale lactate meşteşugite la I.C.I.L. Vatra-Dornei.

10

Aici, la marginea oraşului, înainte de-a îşi alătura goana, apelor Dornei, Bistriţa, fermecată de existenţa oraşului străvechi, aflat mereu în reînnoire, şi ostenită de-a fi purtat atîtea păduri în spinare, îşi leapădă c-un freamăt de uşurare, ca pe un dar de nepreţuit adus oraşului, calupurile de plute ce iau, după un ritual pregătitor, drumul gaterelor marelui combinat forestier Vatra Dornei.

11

Despovărată acum de-o parte de plute, întinerind de tinereţea fără bătrîneţe a oraşului întins pe malurile sale, şi-mprospătîndu-şi forţele prin unirea apelor aduse de Dorna şi Neagra Şarului, Bistriţa lasă spre vest Depresiunea Dornelor şi porneşte hotărîtă, clocotind de energie, să străpungă culmea cea mai înaltă a Munţilor Bistriţei.

12

Şi-nsfîrşit prima mare ispravă se săvîrşeşte. O ispravă demnă de ea. Bistriţa se năpusteşte asemeni unei voinţe inexorabile a destinului, însemnîndu-şi destinul său glorios şi taie cu mii de fierăstraie prăpăstioasele chei la Zugreni, vestitele chei de la Zugreni despărţind greoaia frunte a Giumalăului (1857 m) de tîmpla zimţată a Pietrosului (1794 m).

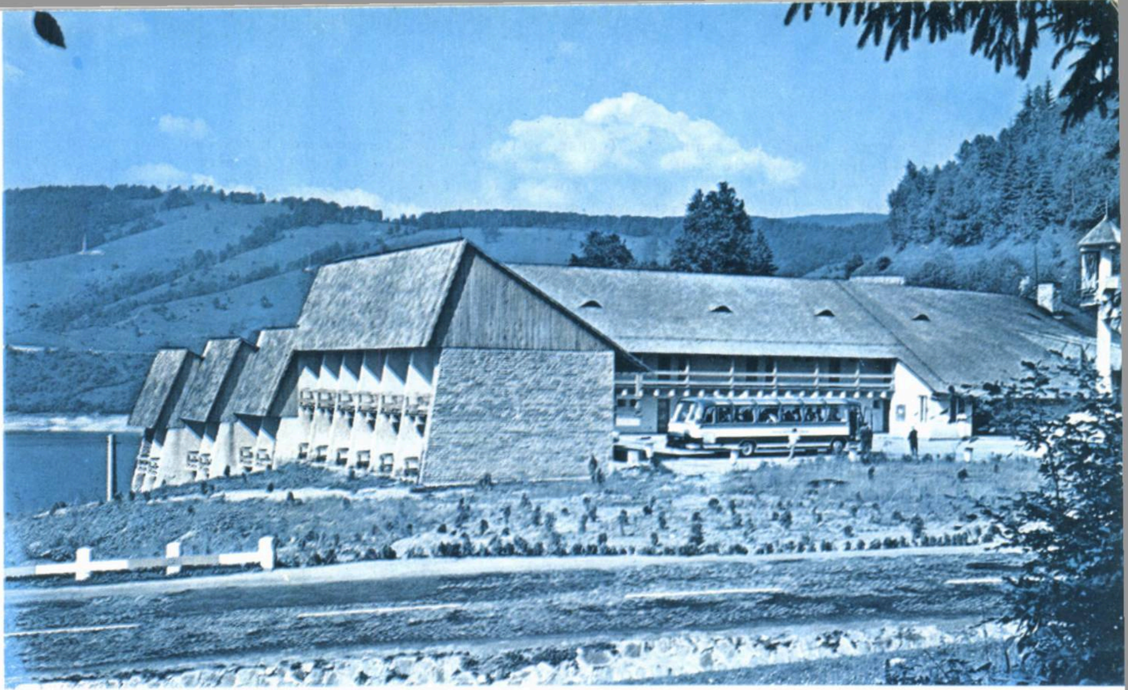

13

Dar ceea ce părea o reușită sigură, ceea ce umplea munții învinși de urletul geologic al victoriei, de presimțirea liniștei ce trebuia să urmeze, nu este decît o amăgitoare înșelăciune în care se lasă prinsă apa atît de renumită prin vicleniile ei, căzînd în măselele și colții duri de cuarț din pragul Toancelor, unde valea se stinge strivind apa ca un clește și adîncurile răzvrătite sînt pline de oprelişti și boboci de piatră în care Bistrița se pulverizează neagră de furie, ca-ntr-o luptă pe viață și pe moarte.

14

Și totuși apa iese învingătoare. Mișcarea învinge inerția. Omul ajută și el vietatea care se sbate pulverizîndu-și trupul fluid în pintenii și colții pietrei. Dinamitează stîncile periculoase pentru plute, care-au strivit trupurile atîtor plutași și apa eliberată de oprelіștea naturală, sburdă triumfătoare străbătînd între Crucea și Barnar, locurile petrecerilor pescărești ale scriitorului Mihail Sadoveanu, cel mai mare cîntăreț al său, care, meditînd la soarta extraordinară a acestei ape, a fixat pe placa de bronz a eternității, aceste cuvinte de adîncă și nobilă rezonanță:

«Multă lume cu bucurie se gîndește la apropiate vremuri cînd pretutindeni va fi pătruns civilizația, cînd Carpații popoarelor sălbatece dărîmîndu-se și apele Bistriței luînd alte cursuri, priveliști neașteptate vor arăta lumii că sîntem unul dintre popoarele cele mai înțelepte».

Profeția îndeplinindu-se, Bistrița trece azi între Crucea și Barnar prin împărăția liniștei păstrăvului și-a lostriței dar și vîltoarea muncii creatoare din sectorul Leșul Ursului, puternic centru de explorare a șisturilor cristaline de pe malul stîng al apei, bogate în sulfuri complexe și se pregătește să trăiască cea mai extraordinară aventură din existența sa, aventură care avea să-i schimbe fundamental existența și biografia situînd-o la loc de frunte în geneza contemporană...

15

Saltul cel mare și fundamental al existenței sale îl face nu înainte însă, într-un popas tandru, la îmbrățișarea cu apele născînd în șuvoaie tinere și exuberante din Neagra Buștenilor, de-a-și aminti și surîde în sinea sa, de-a căpăta o tonică încredere în destinul său cel mare, luînd de-aici în colo o undă de ghidușie, de-a-și aminti de sălbatecul «drac de copil» care a răsturnat bolovanul din capătul stîncilor peste bojdeuca babei Irinuca din Broșteni ucigîndu-i caprele și-avea el însuși să moară într-o bojdeucă.

Confuză și azi, căci nu se știe care a împrumutat de la care, ea de la Creangă sau Creangă de la ea, veșnic nesătulă de mișcare, de spațiu și aventură, duhul cel mare al Moldovei să-l poarte, din poartă-n poartă, spre lărgimea necuprinsă a lumii și veșniciei, Bistrița mai parcurge o distanță din existența sa...

16

...Sorbind în adîncul undelor sale imaginea dantescă, de himeră a apelor țîșnite în vecinătatea grațioasă a viaductului ce leagă noua șosea de beton, pe care se urcă la Ceahlău, ca și vechea cale dintre Moldova și Transilvania ce trece prin pasul Pătru Vodă, vestigiile geologice ale monumentului Piatra Teiului, cu legendele ei, Bistrița, pierzîndu-și impetuozitatea, mărunțindu-și valurile în turme berbecite în imensul țarc deschis după viaduct, trăește apogeul existenței sale.

17

Cînd, despletită, dimineaţa păşeşte în papuci de mătase şi ceaţă peste acest ciclopic ochi de sticlă tăiat orizontal, lucind misterios dintre pleoapele mirate ale munţilor şi obcinelor Bicazului, de după tumultul de piatră turnat în zare, prăvălindu-se spre Miază-Noapte ca un greabăn de bour fantast, soarele scapătă din căldărăria ceţurilor roşiatice, sîngerînd şi el sticlos ca un ochi de zimbru ce-a gonit toată noaptea, zguduind istoria-n copite, de la celălalt capăt al nefiinţei.

18

Marea Bicazului înzestrată ca toate mările veritabile, cu pescăruşi, port, marinari, şalupe, bărci cu motor şi excursionişti, mulţi, din ce în ce mai mulţi excursionişti şi... pescari, se-ntinde de la Poiana Teiului pînă la Izvorul Muntelui pe o lungime de 35 km, acumulînd un volum de 1250 milioane m.c. apă.

19

Iată treapta, conştient acceptată, de-a ajunge la apogeu! Să curgi de la începuturile imemorabile, să te-aduni, să rupi, să sfărîmi, să-ţi faci loc rupînd, dărîmînd şi sfîşiind totul în cale; să te strecori dacă e nevoie, să te transformi într-o mie de reptile şi dacă e iarăşi cazul, să sbori peste parapete şi stînci cum sboară lostriţele cînd urcă să depună icrele, păzind în iureş viteaz, în superbă nepăsare de sine, în nebunie şi vrajă, la fel de amăgitoare cu fiecare generaţie şi vicleană, ademenind cu aceleaşi vechi şi mereu noi ispite de frumuseţe şi dintr-o dată să te trezeşti încătuşată, adunată între maluri ca o turmă de oi cuminţită, rumegînd timp în liniştea nemărginită a asfinţitului, gata să fie trecute prin strungăreaţă şi mulse.

20

Ea era cea care limita ceea ce puteau sau permitea să-i facă oamenii. Dar oamenii şi-au supus-o de data asta, mutînd-o pe încetul şi cu bucata dintr-un mal în celălalt, printr-un zid de parplanşe, deschizîndu-i cursuri noi şi-nchizîndu-i pe cele vechi, ca-n final să se trezească ea însăşi şi pentru totdeauna, închisă. Ceea ce poate ea n-ar fi vrut, oamenii cu a căror soartă ea s-a jucat capricios generaţii după generaţii, au modelat în ea străvechiul lor vis prometeic. Din neputincioase furnici trăitoare pe malurile ei, s-au transformat peste noapte-n stăpîni, în giganţi capabili să înalţe ei înşişi un Ceahlău şi să-l aşeze în calea ei. Minţile şi braţele lor hotărau acum ce vor produce torentele ei orientate şi trimise pe-un lung gîtlej de beton sfredelit în inima unui întreg munte: cîte stele se vor aprinde pe pămînt smulse din apele ei şi cîte trepte ale devenirii va mai cunoaşte în coborîşul ei, care era de-opotrivă de-aici încolo, coborîş şi urcuş spre civilizaţia noii orînduiri sociale.

21

Dar chiar şi acum cînd, zidită între munţi de acest baraj de 120 m înălţime, lung de 400 m cu o lăţime de 100 m la bază şi 10 m la coronament, păşeşte, după voia omului, pe cei mai înalţi stîlpi de înaltă tensiune, implantaţi la cotele accesibile numai zborului vulturilor, Bistriţa rămîne mereu ea însăşi, legată de locurile ei natale tocmai prin aceste impulsuri electrice şi, în cele din urmă, duh ridicat din ape, rămînînd tot apă, angajată în îndelungată luptă cu propria ei fiinţă primordială, iese la lărgime, respirînd aerul tare al celui mai frumos oraş întîlnit în drumul ei: Piatra Neamţ.

22

Ridicat în vecinătatea barajului, aşezarea care i-a dat de fapt naştere, Bicazul, este un oraş şi el cu o bogată biografie, c-un înfloritor prezent economic şi largi perspective de viitor.

23

Profilată pe culmile înverzite, fabrica de ciment din marginea Bicazului, îşi înalţă în văzduh coşurile veşnic fumegînde, ca nişte uriaşe semne de exclamaţie!

Doamne ce flămîndă sînt şi cum aş vrea să înghit dintr-o dată şi să dumic toţi munţii din jur!

24

O, dar munţii aici sînt atît de magnifici în sălbateca lor măreţie că nici nu se sinchisesc de fălcile mereu flămînde ale fabricii din Bicaz ce muşcă necontenit din ei.

25

Bicazul nu-i o apă, e drumul dîrzeniei şi-al neînfricării printre giganţii împotrivirilor împietriţi în urieşeasca lor rugă de catedrală.

Bicazul nu mai e o apă, e o sfidare a naturii aruncată ei înşişi.

E prăpastia miraculoasă a voinţei.

26

Cum dincolo, proptit în calea Bistriţei, barajul e hotărîrea nestrămutată, calmă şi conştientă de forţa sa, a omului de-a se aşeza în faţa Timpului şi de-a se înfrunta cu el.

27

Bicazul şi Bistriţa laolaltă cu cheile Bicazului şi Lacul Roşu de sus, prin care privesc pietrificaţi strigoii timpului, cu Stînca Altarului din vecinătate e tot ce poate săvîrşi natura şi omul în conlucrare mai spectaculos ca frumuseţe, monumental şi sublim ca intenţie şi durată.

28

La aceste miracole pe care le poartă oglindite în undele sale şi pe care le înfrumuseţează cu apropierea sa, trebuie adăugat negreşit — sau înainte de toate — haosul împietrit în trepte spre soare al Ceahlăului, care e o Moldovă întreagă adunată într-un elan de zbor, încremenit în năzuinţa lui năprasnică...

GEORGE LESNEA:

Cînd mă întreabă cineva cum e Iașul îmi vin în minte vorbele lui Sadoveanu:

«Nicăieri nu sînt primăveri mai frumoase ca la Iași»

— V-ați născut și ați trăit în Iași. Cum se păstrează în amintirile dv. orașul copilăriei?

— Tatăl unuia din prietenii mei de joacă era portar la hotelul care astăzi se numește «Continental». Datorită lui am putut să mă strecor înăuntru și să-l văd pe unul din fiii lui Maxim Gorki, aflat în vizită la Iași. L-am văzut bine și de-aproape: pentru mine a fost un lucru extraordinar.

Tot de atunci am început să cunosc Iașul cu toate mahalalele lui, cu bisericile și monumentele vechi, cu birjile trase de un cal și cu bătăile cu flori de pe Copou, cu pădurile, crîngurile, dumbrăvile, cu apele, cu rîurile, cu fetele frumoase. Îmi amintesc vorbele lui Sadoveanu: «Nicăieri nu sînt primăveri mai frumoase ca la Iași». Cînd rostea aceste vorbe, Sadoveanu lăcrima.

— Ați intrat de timpuriu în viața literară ieșană. A fost o simplă întîmplare?

— În tinerețe am fost lucrător tipograf. Mi-a fost însă dat să muncesc la tipografia «Vieții Romînești», condusă de Garabet Ibrăileanu, să mă aflu așadar într-un climat cultural de prima mărime. Am cunoscut astfel aproape toate figurile reprezentative ale culturii moldovene și am început să scriu în atmosfera asta plăcută în care se continuau tradițiile «Convorbirilor» și, mai ales, ale «Contemporanului» lui Nădejde. M-am aflat aproape de Mihail Sadoveanu, Ionel Teodoreanu mi-a fost prieten, așa cum prieteni i-am numit apoi pe Păstorel, Panait Istrati, Mironescu, Topîrceanu.

— După cîte știu, ați avut prieteni și în afara cercurilor literare.

— Da pe Ioan Petrovici, Ștefan Procopiu, Al. Philippide, lingvistul... Ieșenii au fost, de cînd îi știu, originali în felul lor. Pe vremea tinereții mele porniseră chiar în căutarea pietrei filosofale. Iașul a avut parte totdeauna de o intelectualitate valoroasă, adeseori de talie europeană. Unul dintre aceștia era și George Emil Palade, proaspătul laureat al Premiului Nobel. L-am cunoscut bine, Palade s-a născut la Iași, este un produs al acestui oraș. Venea adeseori în casa lui Grete Popa unde ne adunam cu regularitate o mînă de moldoveni, din care nu lipseau Sadoveanu, Horia Hulubei, Demostene Botez, Ionel și Păstorel Teodoreanu, Al. Philipide.

— V-ați aflat tot timpul într-un climat cultural de aleasă elevație, care tinde să devină astăzi un fenomen de

masă. Cum vi-l explicați?

— Cred că acest romantism, acest climat de viață intelectuală, această frumusețe spirituală a oamenilor vine din cele mai vechi timpuri. Dacă sîntem vechi de la Buerebista și Decebal, cultura noastră tot de acolo se trage, pentru că acei oameni erau, pentru vremea lor, deosebit de culți. Noblețea sufletească a ieșenilor, înclinația lor către frumos, către faptul artistic nu este de ieri-de-alaltăieri. Ea vine din zvoarele adînci ale ființei neamului. Din frumusețea locurilor, din tristetile și din dramele trăite de-a lungul veacurilor, pentru că poporul nostru a știut să-i innobileze pînă și suferința. Eu cred în generațiile mai noi și în oamenii de astăzi, pentru că ei au un duh sfînt, care vine din vechimea poporului român.

— Există un miraj al Iașului? Este o întrebare pe care și-o pun, dîndu-și de cele mai multe ori un răspuns afirmativ, nu numai ieșenii. L-a chinuit și pe Arghezi.

— Există, și pe noi, ieșenii, ne țintuiește locului. Mi-ar fi fost ușor să mă stabilesc în București, și chiar am fost invitat stăruitor să fac acest lucru, Dar eu nu pot să mă despart de farmecul, de gingășia locurilor, de frumusețea morală a oamenilor, de buna lor credință. Arghezi a fost atras și el de mirajul Iașilor, a vrut chiar să se stabilească aici. Pînă la urmă n-a reușit, nu i-au fost favorabile împrejurările, așa cum i-au fost lui Topîrceanu.

— Credeți că peisajul contribuie într-un fel la stabilirea acestei atmosfere?

— Da, cred că vraja de care vorbeam pornește și de la ceea ce ne înconjoară. De la frumusețea Moldovei noastre întregi și a Iașului îndeosebi. Puține sînt orașele cu atîtea monumente-unicat, implantate în armoniile peisajului, cum este bătrîna capitală a Moldovei.

— Am fost împreună în Copou, unde mi-ați evocat cu harul dumneavoastră de povestitor locuri și oameni despre care tinerii știu prea puține lucruri. Ați vrea să-l călăuziți pe cititor către cîteva din locurile peste care mai plutește farmecul aducerilor aminte?

— Casele îmbătrînesc și mor și ele ca și oamenii, dar cîteva au rămas așa cum au fost, ca o mărturie peste veacuri. Pe Păcurari, într-un colț, la **Moara Popilor**, mai stau în picioare zidurile unei cîrciumioare unde se întîlneau Eminescu și Creangă. Venerau să cesluiască, să stea de vorbă. Spusa cea mai frumoasă a moldovenilor este «la un pahar de vorbă».

înțelegînd prin asta că vinul îl bei tu, nu te bea el pe tine. Un alt loc preferat de cei doi era o veche locantă din piatră undeva spre Sărărie, pe-atunci, mult afară din oraș: **Hanul lui Topor**. Pe strada Ralelt în sus, dincolo de casa lui Kogălniceanu și dincolo de casele în care au locuit Petru Poni și Ionel Teodoreanu își duce zilele o casă bătrîneacă, firavă, cu acoperișul țuguiat, pe lîngă care trecem astăzi nepăsători. Este **casa pădurarului,** de unde, cu veacuri în urmă, începea un codru des ca peria. Acum, de jur-împrejur sînt numai vile și construcții moderne.

— Titu Maiorescu concepea mersul înainte al națiunii noastre numai printr-o împletire armonioasă a culturii, a contribuțiilor creatoare, cu progresul tehnic, material. Pentru aceasta, el își imagina Iașul înzestrat cu o Politehnică și o administrație școlară de nivel superior, cu investiții care să încurajeze industria. În perspectiva istoriei, acest lucru s-a împlinit în anii socialismului. Cum s-a conectat pulsul Iașului romantic la ritualurile vieții contemporane?

— Iașul este, într-adevăr, un uriaș crescut incredibil sub ochii noștri. În procesul general de ridicare a întregii țări pe noi trepte ale civilizației, el are acum și Politehnică, și o industrie în plin avînt. Oamenii însă, au rămas aceeași. Socialismul a accelerat ritmurile cotidiene, și acesta este un lucru foarte bun. Minutul, ceasul, au astăzi o valoare socială mult mai mare ca în trecut. Ieșenilor continuă însă să le fie dragă viața cărților — din uzină intră în librărie, vin în număr mare la cenaclurile literare sau la serile de poezie, iubesc muzica — și cine nu cunoaște tradițiile noastre muzicale — într-un cuvînt, trăiesc la alte dimensiuni viața spirituală a înaintașilor.

— Și-a redeschis porțile și Teatrul Național...

— Avem un teatru splendid, care de-abia acum s-a înnoit în forma cea mai perfectă. Iată, cînd sub ochii noștri se ridică atîtea fabrici și uzine, Teatrul Național, o vechime, își află locul printre cele mai strălucite edificii ale orașului.

— Să zicem că ați fi un ghid de turism. Ce ați recomanda celor ce vor să cunoască un crîmpei din trecutul și prezentul orașului?

— Să vadă muzeele, monumentele, operele de artă, casele în care au trăit marii oameni de cultură ai Iașului sau în care s-au plămădit evenimente de aur din istoria țării. Fiecare pas făcut prin oraș înseamnă o pagină de istorie. Să străbatem cu piciorul străzile și grădinile și dealurile blînde, străjuite de zidurile albe ale Galatei, Cetățuii, să cunoaștem deopotrivă și uriașele înfăptuiri ale constructorilor de azi, care au transformat în mai puțin de trei decenii un tîrg patriarhal mutilat de furia războiului, într-o citadelă modernă a industrializării socialiste.

Cei ce vin în Iași să pătrundă nu numai frumusețea locurilor, ci și sensibilitatea oamenilor. România noastră modernă care se ridică atît de vertiginos, se clădește deopotrivă din mistrie și din mintea și trăirea sufletească a celor ce moștenesc de mai bine de două milenii o aleasă însușire, căreia eu i-aș spune cu mîndrie **umanismul românesc.**

NICOLAE ONESCU

ORAȘE

FĂRĂ PERIFERIE

Orașele sînt florile civilizației. Sînt cristalele unei evoluții. Sînt fagurii unui timp și ai unui loc. Sînt materie decantată în structuri. Sînt victoria inteligenței umane asupra luturilor moarte. Orașele sînt chintesență. Trăsăturile care le definesc: fondul de umanitate, puterea de iradiere, valoarea sinelui, pecetea de neconfundat, numele transformat în renume. Zic oraș — cuvînt superb, ca un țipăt de pescăruș — și am imaginea unui poliedru cu multe fețe, în care palpită reverberat imaginile unei colectivități citadine. Zic oraș — cuvînt eflorescent, vital — și-mi răsare dinainte un arbore de viață, comparabil cu un castan în care ard magnific candelabrele albe ale florilor. Zic oraș — cuvînt baritonal, energic, ca o sirenă de vapor — și am dinaintea ochilor o navă încărcată de viață, ancorată maiestuos în apele timpului, la cîteva mile de portul bunei speranțe, purtînd în cală incomensurabila încărcătură de muncă, de vis, de elan creator. Zic oraș — cuvînt heraldic, ca o modenă — și am masca unui timp, stampa unei epoci, stema unei înalte voințe, radiografia unei autodeveniri colective. Zic oraș — cuvînt scurt, net, ca o respirație — și mă conving că fiecare aglomerare urbană este o mirifică rampă de lansare în spațiu, veritabile puncte de energie care transmit mesajele noastre în constelația altor orașe, în constelația altor țări, în constelația

(vom vedea) altor lumi. Este motivul sentimental și civic pentru care oferim cititorului acest florilegiu despre orașele României moderne.

E de prisos să lauzi orașele în sine și pentru sine. Substanța care le naște trebuie cunoscută, pipăită, examinată — fir cu fir — în laboratoarele gîndirii și simțirii. Focul viu care le iscă trebuie cercetat. Magma vitală care le propulsează în scena țării trebuie descifrată de noi, asemeni vulcanologilor de vocație, spre a cerne-discerne straturile realității de azi în adevărata și semnificativa lor componență spectrală, sugerînd opiniei publice curcubeul de idei, convingeri, culori, sentimente, lumini ale României de azi.

Limbajul orașelor mi se pare a fi argumentul cel mai direct, mai convingător, mai internațional pentru a glăsui despre toate acestea. Acest limbaj are uneori mirabila forță de a comunica mai multe adevăruri revelatoare despre o țară, un loc, decît o fac tratatele de economie, istorie, sociologie, geografie luate la un loc. Motivul: limbajul orașului este plastic, se desfășoară în fața privitorului ca un neîntrerupt spectacol de linii, volume, forme, culori, climate, structuri, peisaje, panorame, lumi. Există «lumile» Parisului, bunăoară, tot așa cum există «lumi ale Bucureștilor. Lumi proprii, de neconfundat, cu valoare de unicat. Sînt lumile nepereche, care dau farmecul, parfumul, marca de personalitate, heraldismul, atracțiozitatea de tip exotic și altele care nu se spun în cuvinte. Și nici nu trebuie. Fapt este că în limbajul cotidian se vorbește despre «culoarea locală» a cutărui oraș, expresie în care se cuprind, dacă mă gîndesc bine, toate «vocile» esențiale ale unei așezări. Care sînt acestea? Arhitectura, estetica străzilor, culorile dominante, horbota de linii și forme ale edificiilor, duhul locurilor și altele.

Nu doar orașele mari, nu doar metropolele au acest privilegiu: îl au, deopotrivă, orășelele pitice și cele de mărime medie cu condiția să fie întemeiate solid, cu mînă bună, la locul lor și în genul care le șade bine, în peisajul care le acceptă și după legile intime a ceea ce își propun și pot să fie, după felul oamenilor și al profesiilor, pe măsura armoniei și echilibrului, care transpare — trebuie să transpară! — în tot și toate. Rostirea mea nu se vrea robită arhitecturii, să zicem, ori esteticii străzii, ori funcționalităților urbane, despre care se discută atît de mult în zilele noastre. Rostirea mea se vrea o voce, un ecou în care să se regăsească înțelesuri de ordin mai general privitor la destinul orașelor din România socialistă, fiind sigur că alții, cu alte mijloace, pot aborda — din unghiul specialității lor — chestiunile de arhitectură, de urbanism, de univers edilitar, de tradiție și inovație în construcții, de ambientalism orășenesc, de relația demografie — spațiu de locuit etc. Este util să desprindem idei generalizatoare, viziuni și cugetări de sinteză, în care să citim, dacă e posibil, esența filozofică, socio-economică, moral-psihologică, geografică, etnografică a factorilor care influențează la un moment dat, dinamica dezvoltării orașelor. Un adevăr de acest tip exprimă, în cazul României de azi, conceptul **Orașe fără periferie,** formulare care — departe de a fi laudă de sine — este însumarea calitativă a unui proces de amplitudine, a unei evoluții pe, orizontală și verticală, chintesența unui fragment de istorie, care numără — în cazul patriei mele — trei decenii.

Ce înseamnă, în cazul României contemporane **orașe fără periferie?** Nu doar edificare neîntreruptă. Nu doar uriașe sume destinate de către stat acestui scop Nu doar o prestigioasă școală de proiectanți, arhitecți și constructori. Nu doar cîștiguri sporite care să reclame confort sporit. Nu doar gust și concepție evoluată în amplasarea și sistematizarea orașelor. Nu doar grijă utilitară și talent de gospodar. Dar ce? Toate acestea laolaltă și încă ceva: esența civilizației socialiste care determină în mod legic civilizația urbană, procesele acesteia din urmă fiind efectul celei dintîi. Un efect în care se materializează deopotrivă influențe din cîmpul economic, social, politic, cultural, moral și așa mai departe, pe care nu le vom examina acum.

Vom recunoaște însă această **nouă geografie** a orașelor românești, fenomen cu atît mai grăitor cu cît se produce într-o țară unde vechea, urîta și «exotica» plagă a periferiilor dezolant-mizere, aveau o îndelungată și tristă tradiție. România de altădată era vestită pentru tîrgurile sale gri, fără expresie și relief, proverbialele locuri unde «nu se întîmpla nimic». Periferia nevoiașilor, a sărăcimii, cuibul de boli, spațiul dezumanizat, fetid, era pînă nu demult «aura» quasiobligatorie a tuturor orașelor românești. Dacă ceva a făcut bine și temeinic orînduirea socialistă — și a făcut destule! — una dintre realizările cu adevărat revoluționare este dispariția periferiei: buldozerul a ras cocioabele de pe suprafața pămîntului, a croit străzi largi, scuaruri și bulevarde, populate de edificii solare, înălțate pe verticală, într-o manieră evoluată, demnă de timpul nostru, pentru omul nostru. Deviza **totul pentru om, pentru nevoile lui,** exprimă tendința fundamentală a societății socialiste românești. Felul caselor, structura nouă a orașelor românești, constelația urbană luată în ansamblu este, dacă ne gîndim bine, expresie materializată a acestei devize. Acest proces de urbanizare se produce, pe de o parte, prin reevaluarea tuturor orașelor țării (extindere, modernizare, sistematizare, adaptarea la noile scopuri și exigențe) iar pe de alta, prin întemeierea noilor orașe pe vetrele rustice ale țării. Numai în ultimii 30 de ani au fost decretate în România 101 orașe noi. Acest proces continuă accelerat: încă atîtea noi orașe vor apare pînă în 1980 pe harta țării.

Și cum se construiește în orașele României de azi? Repede și frumos, în cele mai multe cazuri frumos. Și modern. După nevoi și pungă. Pe măsura prețuirii și grijii pe care ți le acordă colectivitatea. Vă amintiți de forma convexă, ca de scoică, a vechilor amfiteatre romane? Dacă privești din avion, de exemplu, aceasta e forma cea mai frecventă a orașelor românești: vechile centre și-au păstrat în linii mari aura romantic-tradițională, în timp ce în locul periferiilor de altădată se deschid, pline de energie, aripile noi ale orașelor, acele edificii-lama care dau zbor și verticalitate orașelor României de azi.

Noua «periferie» a orașelor României moderne, întrece, în destule privințe, centrul — oricît de luxos și evoluat — ale cărui edificii sînt rămase îndeobște la înălțimi modice, de trei-cinci-șapte etaje, pe cînd arterele «suburbiei» din orașul modern ating în mod curent altitudini superioare, concretizate în forme, înlănțuiri și structuri care surclasează conceptual și funcțional centrul. Înseamnă că s-a schimbat ceva fundamental în relația centru-periferie, cei doi termeni ne mai fiind antagonici, despărțiți prin prăpastia condiției sociale: din contră, așa-zisa periferie, limesul orașelor României de azi se leagă osmotic de centru, îi dă acestuia noi dimensiuni, spații de respiro. Intercondiționarea dintre acestea este comparabilă cu aceea a legăturilor nucleului de atom cu protonii și invers, adică o reciprocitate de ordinul forței, armoniei și echilibrului.

N-am voit altceva decît să rostim un cuvînt de dragoste pentru celula de locuit, acel vas păstrător de viață care este casa de locuit, pentru energicii noduli de viață și civilizație care sînt orașele.

Orașele sînt florile civilizației.

SIMION BACIU

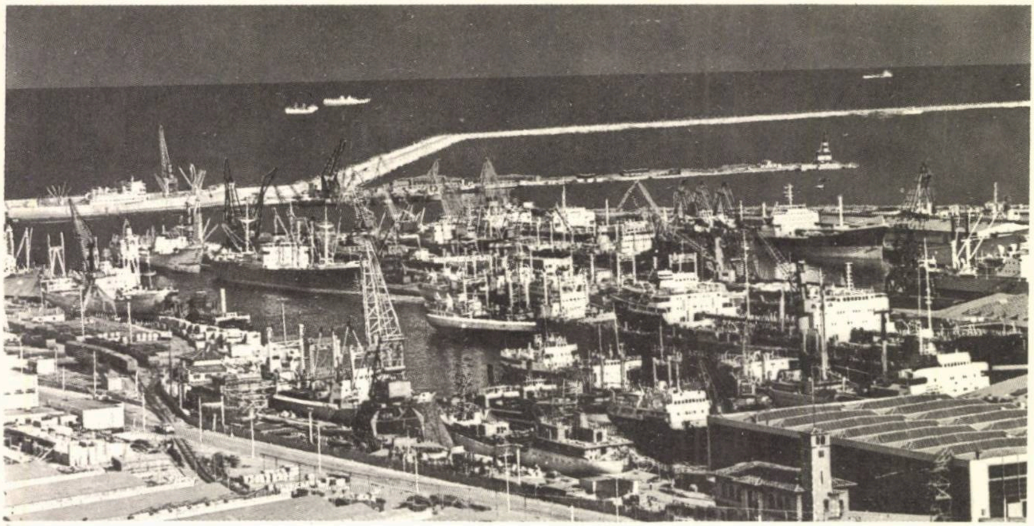

PERIPLU crono-spațial pe un tărîm solar

Veneam de pe «teren» cu pantofii prăfuiți de colbul mileniilor arheologice și praful de ciment al șantierelor de azi, poate obosiți, dar cu mintea excitată de inedit și frumusețe, ne întorceam din tărîmul acela solar de la marginea pămîntului, de-acolo de unde încep apele, din tărîmul acela în care distanțele dintre ere se reduc la pași și unde dimensiunile timpului etern sînt întregi, nefracționate în ipostaze trecute sau viitoare, amestecîndu-se și condiționîndu-se reciproc într-o bizară și nicăieri întîlnită aiurea entitate cronospațială. Eram adunați la acea enormă masă ovală ascultînd și schimbînd idei. gazde și oaspeți, activiști de partid și scriitori invitați să ia cunoștință cu mai noile înfăptuiri. Un bărbat cu părul alb încununînd o frunte înaltă, arsă de soare, ne urmărea cu ochii lui luminoși și vorbele cumpănite, domoale, nu fără o ascunsă gravitate, se constituiau în pasta de culori a unui tablou nemaivăzut.

Ne întorceam de la acel straniu monument circular pierdut în urmă cu două milenii în necuprinsul unor cîmpuri bătute de vîntoase, ne întorceam, nu știu, de la un memorial al izbînzii romane sau dimpotrivă de la un grandios tumul traco-getic, cu retina îmbibată de imagini și chipuri enigmatice. Trăiau încă în noi acei bărbați de pe friză cu mîinile legate de trunchiuri solzoase de arbori (dar, ciudat!. cu frunze de stejar), bărbați cu bărbi și cămeși lungi strînse la mijloc sau despicate, chipuri dure, cu trăsături de piatră, demne, orgolioase în suferința lor, chipuri închise în durere, ca niște destine nedezlegate continuînd în noi. Purtam cu mine, întreagă, aceea sîngeroasă epopee, cu învinși și învingători amestecați de-a valma, cu șarje de cavalerie strivind sub copite trupuri apărîndu-se cu daca, cu stegari purtînd însemnele legiunilor, cu care cu roți înalte ducînd sau aducînd din refugiu familiile învinșilor sau corniferii victoriilor. Nu știu dacă au înălțat acel bizar monument circular din mijlocul cîmpiei civilizatorii romani, (învingătorii sînt întotdeauna «civilizatori») sau locuitori din totdeauna ai acelor pămînturi dintre ape, așa-zișii, barbari, știu însă că Adam Clisi, rămîne unul din cele mai cutremurătoare și mărețe monumente închinate vreodată de om, omului.

În ceea ce privește prea des vehiculatul cuvînt «barbar», mă întreb totuși, cît de «barbari» puteau fi locuitorii statornici ai acestor pămînturi, odată ce grecii, cei mai iscusiți și vicleni negutători ai antichității, emigrează spre ele ca să întemeieze la Pontul Euxin, porturi cum ar fi Callatis, Tomis sau Histria. Or, asemenea investiții cum ar fi întemeierea unor urbii pe alte țărmuri, precum bine se știe, nu-și vor găsi rațiune decît atunci cînd noile locuri vor oferi o desfacere rentabilă a mărfurilor. În același timp, negoțul antichității întemeindu-se, mai ales, pe troc, pe schimbul liber de mărfuri, impunea și obligația vînzătorului de a fi totodată și cumpărător. Și, se pare că «barbarii», îndepărtații noștri strămoși, aveau o economie solidă pentru că, eliminînd orice cotă de risc, ofereau o piață suficient de stabilă ca să garanteze mărfurile solicitate pentru

calele corăbiilor în cantităţi din ce în ce mai sporite. E puţin probabil, deci, ca populaţii barbare fără trainice aşezări economice şi sociale să fi putut asigura neguţătorilor şi corăbierilor elini, un hinterland într-atît de sigur încît să justifice întemeierea unor mari colonii avînd drept rost explorarea şi exploatarea pieţei din larga vale a Dunării.

Veneam de pe cîmpuri, de la monumentele altor bătălii. Ne duduiau încă în timpane bătăile regulate şi puternice ale inimii hidrologice a Dobrogei, turbinele ultramodernelor staţii de pompare, trimiţînd spre cîmpuri, printr-o complicată ţesătură de artere, conducte şi canale, fluviile şi cascadele de ape spre pămînturile care altă dată cerşeau ploaia în procesiuni de icoane şi prapuri.

În urmă cu un deceniu, un grup de scriitori lua act despre străvechea plagă a secetei care arde pămînturile dobrogene şi de necesitatea de a smulge cîmpurile din imperiul de capricii al factorilor naturali. 10.000 de hectare irigate anunţau atunci prima victorie în bătălia acerbă şi încăpăţînată împotriva stihiei. Astăzi, numai pe cîmpurile I.A.S.-Dorobanţu, de pe care ne întorceam, treceau tot atîtea canale de apă proaspătă dunăreană cîte irigau în 1966 întregul judeţ Constanţa!

Amfitrionul nostru rosti acum simplu: «Din jumătate de milion de hectare arabile ale judeţului, sistemul de irigaţii va cuprinde 375 000 de hectare! În faza actuală sînt amenajate 200.000 de hectare...» După o scurtă pauză adăugă gînditor: «Agricultura modernă a ajuns o ştiinţă complexă. Recoltele mari nu cer numai apă. Mai trebuie să pui şi îngrăşăminte. Şi mai trebuie să ştii cît pui, cînd pui, cum pui...!»

Aprigi luptători erau strămoşii, (fie ei aşa numiţii barbari sau glorioşii legionari romani) dar cu ce foc mai ştiau ei să cinstească în vremuri de pace licoarea zeilor, soarele închis în cupe de ambră! — a exclamat entuziasmat un poet privind pierdut imensele amfore cu fundul ascuţit ca să se aşeze cît mai statornic în patul de nisip al timpului, semisfericile boluri megariene, cupele înalte de Kantharos, ulcioarele şi cănile purtînd pe mînere sigiliul de garanţie. Într-adevăr, cum mai ştiau strămoşii să cinstească nectarul şi raza de soare din butii cînd ei urcă, simbolic, vrejul de viţă cu struguri pînă şi pe stelele lor funerare! E adevărat că-i destul de lung drumul de la teascul de piatră dacic la ultramodernele instalaţii ale vinificaţiei în stare să prelucreze zilnic cîte 60 de vagoane de struguri, dar entuziasmul nostru faţă de acea străveche licoare solară n-a scăzut cu nimic. Dimpotrivă, renumele podgoriei de la Murfatlar a trecut astăzi toate fruntariile.

Prin construirea Canalului Dunărea—Marea Neagră — continua cu glasul său molcom amfitrionul. Cernavoda devine port la Mare. Şi nu numai. Navele noastre vor ajunge de aici, prin reţeaua europeană de canale, pînă la Marea Nordului.

Veneam de pe mare. Am străbătut portul în lung şi-n lat, fulgerîndu-i apele verzui şi închise, sub un cer mohorît de sfîrşit de aprilie; pe undeva trecea acoperişul de sticlă al Marelui Mozaic roman sau depozitele anticului port Tomis, farul genovez împingîndu-şi anii spre crugul celui de-al şaptelea secol şi clipind, replica sa peste veacuri, farul nou. acel original monument de artă modernă.

Căutam să localizez în funambulesca mişcare a modernelor dane ivite printre ape în ultimii ani. încărcînd şi descărcînd, într-un ritm alert, uriaşe nave cu pavilioanele unor ţărmuri îndepărtate, dar şi splendide nave româneşti născute pe şantierele noastre, azi aproape 100, căutam să plasez cu ochii minţii străvechile cheiuri la care acostau corăbii greceşti şi trireme romane, galioane genoveze, caravele veneţiene sau caiacele cu semilună, dar în forfota dantescă de azi nu te mai poate ajuta să revii la gravurile în apă tare ale trecutului nici cea mai prodigioasă imaginaţie.

Veneam de pe bordul mineralierului «Tomis» de 55.000 tone, cea mai recentă izbîndă a constructorilor de nave, creat pe acelaşi şantier constănţean care în urmă cu 5 ani producea cargouri de 1850 de tone, eram mîndru de bucuria prietenilor mei, dar drept să spun purtam în mine ca o veche romanţă, nostalgia unei nave, care trasă la chei îşi încheia destinul. Am coborît pasarela fostei Lebede a Mediteranei, însoţit de acordurile tînguitoare ale Titanicului, am coborît pasarela «Transilvaniei» şi ştiam că am lăsat în urma mea alămurile strălucind ca şi cum nava s-ar pregăti de un nou voiaj. Dar în larg ieşea triumfător cu sunete prelungi de sirenă. nava-amiral a flotei noastre «Tomis».

Veneam din locul unde se termina pămîntul şi începea marea, din marele port al Constanţei. împlinit de imensitatea spaţiilor fără hotar şi al mişcării noastre fără limite.

Amfitrionul nostru bărbatul acela cu fruntea înaltă, arsă de soare şi ochi luminoşi îndreptaţi spre fiecare din noi, comunistul care şi-a legat întreaga viaţă încă din fragedă tinereţe cu destinul acelor pămînturi dintre ape, împlinindu-şi un vis, Vasile Vîlcu, continua să traseze cu vocea egală, în cuvinte simple, contuturile zilei de mîine, aşa cum s-au trasat acestea la conducerea Partidului, aşa cum l-a conceput cu clarviziune în numeroasele sale vizite de lucru, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. „De la 20 de miliarde investiţii în acest cincinal ajungem la 60 de miliarde în următorul plan de cinci ani. Începem lucrările la Platforma Continentală... La Mangalia construim un port nou, un nou şantier naval... Ridicăm o mare fabrică de ciment la Medgidia, o rafinărie petrochimică la Năvodari. Atacăm mineralierul de 100.000 de tone, iar pentru centenarul din 1977 constructorii şi-au luat angajamentul solemn în faţa conducătorului Statului şi al Partidului să lanseze pe apă nava de 150.000 de tone botezată nu întîmplător «Independenţa»..."

Cuvintele curgeau, în aceea sală, egale şi pline de adevăr şi fiecare din ele adăuga încă o trăsătură de penel sau o nuanţă de culoare la tabloul zilei de mîine la a cărei naştere eram invitaţi să participăm prin verbul nostru şi noi, scriitorii.

TOMA GEORGE MAIORESCU

...Dacă pașii te vor purta la Blaj

Sus, de lîngă crucea lui Iancu, privesc Blajul. Dealuri calcaroase pe care vița de vie s-a cățărat pînă-n vîrf, păduri rare de salcîm, stejari și sîngeri. Catedrala cu cele două turnuri albe, martoră seculară a voinței de slobozenie a românilor. Centrul vechi, mai spre gară, zecile de blocuri ridicate în ultimii ani. Tîrnava, curgînd leneș printr-o albie imensă, nisipoasă, de fluviu. Comunele care înconjoară Blajul și, care, de fapt, s-au contopit cu el făcînd o singură așezare. Blaj... Cum să găsesc tonul cel mai adecvat, acum, cînd vreau să scriu despre tine? Doar oricine știe ce-ai reprezentat pentru sufletul românesc, pentru conștiința noastră.

Și poate oare impresiona, este ființa ta suficient de impunătoare pentru a sta alături de marile fapte ale trecutului care s-au zămislit aici și care ne-nvăpăiază imaginația? Știu, aici goticul n-a lăsat orgolioase vestigii, nu va descoperi nimeni ziduri masive, contraforturi, case opulente de patricieni cu intrări străjuite de lei zburliți din piatră. Nici un moment n-ai sentimentul că te afli într-un oraș (spre deosebire de atîtea orașe ale Transilvaniei a căror vocație dintotdeauna de «urbs» o resimți acut, de cum le pășești caldarîmul), într-atît Blajul se lasă pradă naturii înconjurătoare. De aceea am să-ți propun, iubite cititorule, (formula oarecum arhaică și aparent convențională, îmi place, exprimă ceva din firea ceremonioasă a celor de aici atunci cînd se întîlnesc cu străinii) să-ți fiu cicerone.

Am să te conduc, am să-ți arăt clădirile evocatoare pentru a te feri de posibile dezamăgiri (există întotdeauna o discrepanță între ceea ce imaginăm noi despre anumite evenimente, oameni și orașe și ceea ce descoperim cînd, realmente intrăm în contact cu ele; dispare o bună parte din halo-ul care le amplifică, rămîn doar liniile conturului, de multe ori nici ele continui).

Să începem periplul nostru de pe Hulă, dealul ce domină Blajul. Crucea lui Avram Iancu, este departe de a fi doar un simbol al dramaticului destin al celui ce a condus revoluția românilor din Transilvania, ea indică locul de unde eroul putea, asemenea vulturului să cuprindă cu vederea mari spații — undeva în dreapta, în zile senine se zăresc Apusenii atît de dragi inimii sale. După un deceniu și mai bine, avea să coboare în Blaj tot prin acest loc un tînăr cu înfățișare de zeu. Se oprise în vîrful Hulei și desfăcînd larg brațele pentru a îmbrățișa parcă orășelul răsfirat la picioarele sale, exclamase: «Te salut mică Romă!» Era Mihai Eminescu.

Să coborîm dealul, să trecem «Podul Minciunilor», să tăiem Strada Lungă și să ajungem în parcul din fața catedralei. Spațiul citadin respectiv este prea bine cunoscut din stampe: o mare de oameni, iar în planul al doilea, catedrala cu silueta-i albă și zveltă. Astfel a fost imortalizată imaginea marii adunări populare de la 1848.

Lîngă Catedrala care a fost restaurată în respectul pentru autenticitatea istorică, lipită de ea, un corp de clădiri venerabile. Au adăpostit pe marii dascăli ai Școlii Ardelene, un Șincai, Petru Maior, Samuel Micu. Aici, fără-ndoială, sub bolțile răcoroase, s-au născut argumentele nobleței noastre de stirpe, argumente istorice și filologice irefutabile.

Peste drum, locuința lui Timotei Cipariu — acoperiș înalt, țuguiat, ziduri de doi metri lățime, poartă de lemn monumentală. Aici a trăit ani în șir marele erudit, aplecat asupra incunabulelor pe care el însuși le strînsese cu sîrg din peregrinările sale prin lume, cu deosebire la Roma. Faima bibliotecii sale căpătase asemenea proporții încît însuși Theodor Mommsen, marele romanist a venit să o cerceteze aici, în Blajul care acum vreo sută de ani era abia mai mare decît un sat. Într-o zi toridă de vară, dinspre Cărbunare, pădurea ce se întinde pe dealurile din stînga Tîrnavei, a apărut un om. În rasă de călugăr, purta cu trudă un mare sac ce se vădi burdușit cu manuscrise rare. Un alt călugăr, aflător din întîmplare în preajma-i îl întreabă «Unde habemus fortunam?» (De unde vii?). «De terram», «De pe pămînt», vine răspunsul. Peregrinul în rasă de călugăr care dăduse un răspuns concis și bogat în același timp în sensuri, demn de cea mai bună tradiție a elocinței latine, era Timotei Cipariu sosit tocmai din una din călătoriile-i la Roma. Ecoul mitic al acestor cuvinte se mai aude de-asupra pădurii Cărbunare.

Să coborîm acum, spre podul de lîngă Tîrnavă. În stînga, o bisericuță și mai multe morminte. Pe o piatră funerară citim nu fără dificultate: Axente Sever.

Aici își doarme somnul veșnic unul din marii tribuni ai revoluției de la 1848 din Transilvania. S-o luăm acum peripatetic, pe Sub Curte sau dacă preferi, pe Sub Huruchi. Case bătrîne cu acoperișuri prinse în mușchi, porți imense ce se deschid și închid în țipăt răgușit de balamale. În spatele lor, poți zări curți întunecoase și grădini ce se pierd în malul nu prea înalt, nisipos al Tîrnavei. Pe aici, în umbra tutelară a Catedralei și-a școlilor de ilustră amintire, «un adolescent, odinioară», pe nume Ion Agârbiceanu s-a plimbat, a visat sau a așteptat să

audă zgomot de roţi de căruţă şi glasul tatălui venit de la Cenade cu merinde să completeze tainul subţire primit în schimbul unui creiţar de la gazda care-l ţinea în «cvartir». Tot pe-aici, ori prin centrul Blajului, cîteva decenii mai tîrziu, un alt adolescent, pe nume Pavel Dan, visa într-o noapte geroasă ospeţe pantagruelice şi o cameră în care să nu fie necesar să se culce în pat, cu paltonul pe el.

Şi mai sînt palatul episcopal, astăzi muzeu, Tîrnava, dealurile ce gem de Riesling şi Lacrima Christi, în toamne tîrzii şi bogate. Dar încă o dată pentru a te pătrunde de farmecul discret evocator al Blajului, trebuie să renunţi la psihologia superficială a celor mai mulţi călători care aleargă numai după grandiosul ori spectacularul istoric.

Blaj... De-asupra caselor tale modeste se înalţă umbrele înaintaşilor, litere de aur tremură pe înălţimea dealurilor calcaroase. E o seară în care totul vorbeşte despre iubirea de neam, despre truda modestă şi tenace a monahilor-prisăcari care culegeau adevăruri eterne din mierea limbii şi din vuietul istoriei.

Blajul n-a fost doar un decor pentru mari evenimente istorice. Blajul este o fiinţă care iubeşte, speră, se bucură.

Blajul este un organism viu care decenii la rînd a vegetat, mai mult chiar, a agonizat.

Exista în Blaj un singur moment de explozivă veselie, de aparentă vitalitate. Toamna, cînd de pe dealurile înalte de cretă începeau să curgă rîuri roşii, negre şi aurii, cînd mustul îmbelşugat prindea buchet şi tărie, cînd peste întreaga aşezare stăruia săptămîni întregi un parfum dulce şi tare de poame fermentate. Dar era o bucurie nervoasă, febrilă, bogăţia dealurilor, savoarea rară a vinurilor, nu erau în stare să aprindă viaţa, să redea tonusul vital Blajului. Ameţit, scuturat de o bucurie nervoasă, Blajul cînta şi dănţuia pentru ca apoi să recadă în apatie.

Într-o zi însă a anilor şaizeci, o veste avea să facă ocolul Blajului, o veste care trezeşte speranţe. Anume că, aici la Blaj, la confluenţa Tîrnavelor, urma să se înalţe un foarte modern combinat de industrializare a lemnului. Asociat Blajului acest «foarte modern combinat» suna straniu, stîrnind zîmbete neîncrezătoare. Într-atît, acest orăşel care cunoştea o cît de cîtă agitaţie doar în zilele de joi cînd ţăranii din Veza, Mănărade, Ciufud, Petrisat şi Cergău veneau la tîrgul întins acolo, lîngă Cîmpul Libertăţii, devenise sinonim cu torpoarea, cu anonimatul vieţii de provincie. Cu toate acestea, zvonul se dovedeşte a fi real, mai pe scurt, sunase ora industrializării Blajului.

Ce a urmat se ştie sau se poate bănui, într-atît respectivul proces s-a repetat, transformînd rapid, din temelii, zeci, sute de localităţi. Pe cîmpul sterp, pe «rîtul» Tîrnavei, s-au ridicat fabrici de mobilă, de placaj, de PFL.

Sute de bărbaţi şi femei din oraş şi comunele apropiate au urmat cursuri accelerate sau şcoli tehnice şi au devenit muncitori şi tehnicieni. S-au înălţat primele clădiri moderne ale Blajului, noi magazine, şcoli. Si-a făcut apariţia — incredibilă ştire pînă mai ieri — o cursă IRTA care strînge oamenii din comunele mai sus amintite şi-i depune în faţa intrării combinatului.

Astăzi în Blaj există o veritabilă populaţie muncitorească şi vara, pe străzi, vezi nu numai liceeni şi studenţi veniţi în vacanţă ci şi un tineret stabil care de vreo cîţiva ani a abandonat chiar şi basca trasă adînc pe frunte pentru coafura abundentă, uneori de-a dreptul lăţoasă, alt semn al vremurilor noi. Au început să se construiască locuinţe într-o viteză care pe mine, cel puţin, m-a uluit. În puţini ani comunele Veza şi Ciufud au fost unite, practic cu Blajul, malul stîng al Tîrnavei s-a acoperit cu case trainice, gospodăreşti şi febra construcţiei continuă, locuinţele proliferează pînă sub deal, spre Cărbunare, semn evident de prosperitate, de vitalitate a unei aşezări.

Sigur, aş putea regreta defrişarea dealurilor şi transformarea lor în grădini şi vii pe rod. La fel şi dispariţia în bună măsură a acelui parfum de epocă pe care doar un cunoscător bun al locurilor îl mai poate descoperi. Aş păcătui însă faţă de locuitorii Blajului care şi-au dorit în primul rînd apartament la bloc cu încălzire centrală şi apă la robinet, magazin universal şi cinematograf în care proiecţia filmului să nu se mai întrerupă de cinci-şase ori, şi numai după aceea să-şi amintească ce ilustre figuri ale culturii şi istoriei noastre s-au perindat prin Blaj. Şi este normal să fie aşa! Mi-am zis: să mai treacă o vreme, şocul contactului direct al Blajului cu prezentul dinamic să se mai atenueze şi atunci acordul între un mare trecut cultural şi o realitate guvernată de ritmuri industriale se va realiza. N-am aşteptat mult.

Şi-acum te invit prietene, pe Cîmpia Libertăţii. Cîmpul acesta este numai istorie. Două date îl consacră în conştiinţa naţională: 1848 şi 1918. Busturile marilor bărbaţi ai neamului în faţa cărora ne reculegem, arată cum este cinstită azi istoria glorioasă a Blajului. În mai multe rînduri, conducătorul partidului şi statului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a participat la adunările prilejuite de aniversarea acestor date, aducînd Blajului istoric, omagiul României de azi.

Sus, de la Crucea lui Iancu, Blajul se vede ca-n palmă. Aş putea să-ţi evoc creşterea sa cu minuţie, ştiu cînd s-a ridicat aproape fiecare casă nouă, fiecare bloc nou. Ştiu cînd cutare uliţă prăfoasă a fost acoperită cu asfalt. Ştiu cînd pe locul fostei «casine» din centru au început lucrările de construcţie a unui modern hotel, instituţie cu care pînă-n prezent Blajul nu s-a întîlnit decît aparent (cele 4—5 camere dintr-o veche clădire de pe Strada Lungă, numai «hotel» nu puteau fi considerate).

Să bem acum un pahar cu vin de Tîrnavă, vin licoros sau vin rubiniu, vechi şi nedezminţit orgoliu al podgoriilor Blajului. Promite-mi că ori de cîte ori vei trece prin Blaj, vei arăta vecinului de compartiment, din fuga trenului, micul oraş, convingîndu-l poate că o mare inimă palpită peste peisajul citadin modest.

MIHAI HETCO

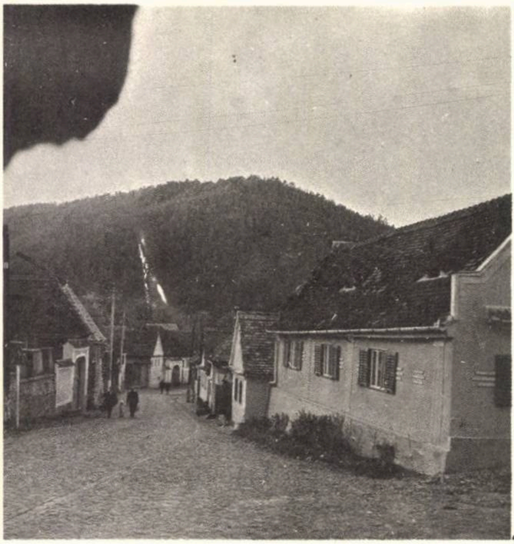

Acasă la «prinții munților»

Întocmai așa am găsit Rășinarii, așezare veche de români din Mărginimea Sibiului — întocmai așa cum îmi povestea Goga în poeziile sale despre locu-i de baștină: pe dealurile din jur străjuiesc și acum veșnicii «codri verzi de brad» la poalele cărora se întind «cîmpuri de mătasă»; tot așa, ca pe vremea bardului, susură cîntece de demult, rîul Stezii și rîul Caselor ce despart în trei comuna; și acum, pe Dealul Mare, picură din cer cîntecele lui Laie Chioru, lăutarul de la crîșma lui Niculaie: «Cînd de dor ne zice Laie / Tremură cupa pe masă; / Cînd de jale cîntă Laie, / Zboară cupa pe fereastră».

■

Oprea Cînean primarul din Rășinari, om cu vorbă înțeleaptă și primitor peste poate, îmi vorbește pe-ndelete despre viața de ieri, de azi și de mîine a comunei. Îmi prezintă încet-încet satul. Mi-arată baia nouă și dispensarul și casa de nașteri; se mîndrește că nu mai e demult noroi pe ulițe — toate-s pietruite. Mai toate casele-s noi, dar clădite după «modelul nost — din bătrîni». Copiii au acum școli și liceu în Rășinari — sînt șase instituții școlare -- și nu mai sînt nevoiți să plece la Sibiu să-nvețe carte, ca pe vremea lui Octavian Goga. Cu ce se ocupă oamenii? Sînt mulți care lucră «în industrie», la Sibiu, dar cei mai mulți muncesc la Rășinari, în meșteșuguri moștenite de la părinți. Femeile fac lucru de mînă — pulovere, fel de fel de tricotaje, țes covoare românești sau plușate. Bărbații sînt mari meșteri în lemn, fac mobilier pictat — «cum numai la noi se face în toată Țara Făgărașului» — și cărețe, da, aici se mai «construiesc» căruțe — ori sînt crescători de oi. Și primarul îmi face semn să păstrez liniște și să ascult — Am deslușit deodată un zvon plutind pe bolta satului. De-abia atunci mi-am dat seama că peste Rășinari nu stăpînea numai poezia lui Goga, ci și o muzică aparte. Nu știai precis de unde izvora anume — mai degrabă era prezentă peste tot. Se-aude de ici un caval tînguindu-se prelung, de dincolo îi răspund alte două-trei; și de peste tot, sunet surd, înfundat, de fluiere ciobănești, ține isonul glasului dulce al cavalelor și buciumelor.

— Sînt oierii noștri — rostește primarul.

■

Casa lui Ioan Sfraciog, oier de vază din Rășinari, o construcție mare, din piatră și împrejmuită, ca o mică fortăreață, cu zid gros. Gazda iese în poartă și cînd află de la primar că vreau să-l cunosc, mă poftește bucuros de oaspeți. Curtea largă, umbrită de un tei în floare, e plină cu acareturi. Cerdacul este încărcat de dăsăgi și sumedenie de scule ciobănești — cumpene din lemn pentru cîntărit cașurile, putineie pentru ales untul, răboaje pentru ținut socotelile turmei, crintele pentru făcut brînză și cîte și mai cîte unelte din lemn, folosite de veacuri pe la stîne — crestălaie, frecălaie, ciuhălaie, teascuri, șei. Dinlăuntru răzbat glasuri voioase de bărbați. Intră în odaia mare badea Ioan și dă glas:

— No, că mai avem un oaspete printre noi, măi fîrtați.

Bărbații se ridică, respectuos, în picioare și gazda îmi prezintă mai întîi femeia lui.

— Aiasta-i Chivuța, nevasta mea. Iar cestălalți îs ciobanii mei, cu care merg în ăst an cu stîna pe munți.

Și baciul ni-i prezintă pe rînd, solemn și cu gravitate, întocmai cum un prinț își prezintă curtea. Dintr-o dată mi-am dat seama de ce Goga spunea oierilor «prinții munților». Au ceva solemn în înfățișarea lor,

în gesturile lor, în felul lor de a fi; sînt, în definitiv, oamenii care stăpînesc din tată-n fiu olaturile și crestele Carpaților. Vin pe rînd, călcînd apăsat, îmi strîng mîna, înclinîndu-și capul și ducîndu-și apoi pumnul în dreptul inimii — obicei vechi; își rostesc clar numele: Ion Mitrea... Stan Bădilă... Vasile Iftincă... Nicolae Iezoi... Ion Suroi.

Chivuța, nevasta baciului Sfraciog, îmi aduce un vas de lut cu apă pentru spălat pe mîini și un ștergar înflorat. Mi se dă un scaun, un pahar și peste cîteva clipe mă simt ca acasă. În capul mesei, gazda urează sănătate tuturor și oamenii ciocnesc pentru pace și belșug.

— Azi e un fel de sărbătoare la oieri. În fiecare duminică de dinainte de 1 iunie, cum e azi, ciobanii se adună la bacii lor și închină cîte un pahar. Flăcăii și fetele țin horă toată ziua. C-apoi de mîine noi urcăm cu turmele în munți sau ne răspîndim în toată țara și nu ne mai vedem satul decît la toamnă, la sfîrșitul lui septembrie.

Mă uit curios prin casa aceea curată, gătită cu covoare și broderii lucrate de mîna băciței Chivuța. Busuiocul de la icoane miroase îmbătător. Rame mari cu fotografii de bărbați și femei. «Strămoșii noștri» — zîmbește gazda. O pictură mare se răsfață pe un perete: înfățișează un vîrf de munte, dominat de un cioban tînăr, în mijlocul turmei sale.

— Ehei — oftează badea Ioan — ăsta-s eu cînd eram june. Prin '39. Eram cu stîna pe muntele Bobeș, cînd a poposit un pictor care a adăstat la noi o săptămînă; mi-a dăruit tabloul ca semn de aducere aminte.

Acum baciul Sfraciog, oier vestit în tot Cibinul, are 65 de ani. E voinic ca un taur, roșu la față și veșnic bine dispus. N-a fost decît o dată bolnav în toată viața lui — trei zile de gripă, cum aveam să aflu mai tîrziu. Tatăl său a fost oier, la fel ca străbunicul și toți bărbații din neamul său; la fel și în familia femeii sale — toți bărbații au păstorit ciopoare de oi peste Carpați.

■

Au plecat ortacii lui badea Ioan și am rămas doar noi doi, gazda și cu mine. L-am rugat să-mi povestească cîte ceva despre viața oierilor sibieni, cunoscuți în toată țara pentru îndeletnicirea lor. Îmi place cum vorbește baciul — e un om inteligent, de spirit, care cunoaște viața și țara toată, «ca pe buzunarul de la suman».

— Sîntem crescători de oi de cînd se știe satul aista. Aud că numele comunei vine de la ocupația unora de pe la noi care adunau odinioară rășină din brazi, ce se folosea la luminat casele. Dar nu a fost bine ales numele așezării noastre, după mintea mea. Trebuia să i se spună Oieri. Că aiasta-i meseria celor dintîi de pe la noi. Pe munți, seara, la foc, tata îmi povestea istorii de demult. Spunea că știa de la tatăl tatălui său, care și el știa de la bunul străbunicului său, povestiri adevărate despre neamul nostru ce se trage din daci. Și pe vremea dacilor oamenii păstoreau turmele, făceau asta de la începutul lumii și nu s-au clintit niciodată de aici.

— Cunoști țara, baciule Ioane?

— Să ai dumneata atîția bani prin cîte sate am trecut eu cu mioarele! La noi stînele «se fac» devreme, primăvara. Și plecăm cu ciopoarele să le paștem, mai întîi, «în hotar», pe munții din jur. Apoi coborîm în sat și ne pregătim de plecarea cea mare de peste vară, spre pășunile bogate de sub cer. Am fost cu turmele pînă spre Cluj, la Mediaș, Copșa, sau în Muntenia — la Pitești, pe Bărăgan, pînă la Cîmpia Dobrogei. Am găsit nume de oameni, dincolo de Dunăre, asemănătoare cu ale noastre, cei din umbra Făgărașilor. Pe toată Valea Argeșului, la Domnești, la Corbișori, la Nucșoara, la Țigveni, oamenii poartă portul nostru vechi din Rășinari. Cîte sate și cîți oameni nu-și trag rădăcinile de sub Făgăraș! Cunosc toate potecile din munții, Cindrelului, Parîngului, Sebeșului, Lotrului, Căpățînii, Coziei, Iezer, Bucegi, Craiului și Leaota. Cînd urc cîteodată pe Negoiul, văd toată țara — de e vreme frumoasă — de la Dunăre pînă sus, la Sighet. Și-atunci mă cuprinde o căldură prin toată ființa și ochii mi se umezesc; scot fluierul din șerpar și zic, de-acolo de sus, o doină, ca să mă audă toți. Și, cînd cobor de sub soare, parcă-s mai bun și mai tînăr și mai voios." Spusele baciului mă tulbură și în clipa aceea îmi dau seama de ce se spune pe la noi că «românul e născut poet».

— Și mai cunosc eu țara și altfel — reia badea Ioan. Am văzut-o altădată, cînd nu era așa bogată ca azi. Cînd trec acum cu turmele, pe lîngă orașe, văd numai fabrici și uzine. Pe Valea Sadului și pe cea a Argeșului îs sumedenie de hidrocentrale. La Pitești, uzine cît munții, La Făgăraș, la Mediaș, la Turda, la Copșa — la fel. Pe care-l auzi, se face azi inginer sau mecanic sau constructor. Că acum îți spun și o durere a mea. Puțini tineri se mai fac ciobani. La o mie de ingineri, nu mai afli azi, doi oieri. Cum o fi asta nu pricep, că toți beau lapte, mincă brînză și se îmbracă cu haine țesute din lînă? Că d-aceia am strîns în jurul meu cîțiva tineri să-i învăț meserie cum trebuie. Doar îi văzuși.

■

N-a fost chip și a trebuit să mă duc cu baciul Sfraciog să văd muzeul Rășinarilor. E deschis în fosta casă a Barcienilor, o întreagă familie de cărturari, buni români și din care se trage și spița familiei Goga. Tot muzeul este alcătuit din donațiile rășinărenilor. Custodele, învățătoarea Zoe Muțiu, tot rășinăreancă, a muncit peste un deceniu la amenajarea lui. E impresionantă o vizită la acest muzeu sătesc, vizitat azi de turiști din întreaga țară și din toată lumea. E istoria materială și spirituală de ieri și de azi a acestei străvechi așezări de români;

de la primele unelte de păstorit şi ocupaţiile lor de lemnari, fierari, lumînărari, postăvari şi pînă la creaţiile mai recente — mobilier pictat, costume populare sau covoare şi tricotaje moderne lucrate de mîini harnice de gospodine şi care se vînd, pentru frumuseţea lor, în magazinele de la oraşe. Portretele şi scrierile marilor fii ai satului — fraţii Barcianu, maiorul Ilarie Mitrea, medic-explorator prin insulele Pacificului, poetul Octavian Goga, stau la loc de frunte.

— Apăi eu socotesc că în muzeu ar trebui pus şi chipul vreunui bătrîn oier din Răşinari — zice baciul Sfraciog. Că-s pe la noi sute de ciobani vestiţi care păstoresc de o viaţă de om zeci şi zeci de mii de oi, ba poate sute de mii. Uite, un mare oier pe la noi, baci peste baci, este Dumitru Giurcoiu, om de ispravă, care pleacă cu turmele pe munţi ca unul tînăr, deşi are 85 de ani.

■

L-am cunoscut, puţin mai apoi, la horă, pe Dumitru Giurcoiu. Un bătrîn venerabil, cu plete albe, lăsate pe umeri, cu mers maiestuos şi cu privire vulturească. Şefii triburilor dacice aşa trebuie să fi arătat. A venit bătrînul împreună cu alţi vîrstnici să privească, cum se cuvine, jocul tinerilor la horă. Vîrtejul de flăcăi şi fete se zbuciumă fără ostoire în ritmul îndrăcit al sîrbei. Strigăturile sfîşie cerul şi flutură peste cireşii în floare. «Frunză verde de lămiie / Drag mi-a fost in ciobănie Cu bujor la pălărie Cu cojoc de miel ţurcan / Şi cu fluier la şerpar».

O zvîrlugă de fată, cu ochi de veveriţă şi bujori în obraji, se apropie de Dumitru Giurcoiu, i se închină cu respect şi-l pofteşte la sîrbă. Ceilalţi baci îşi dau coate şi glumesc: «No, că să te vedem, fecioraşule!» Dar bătrînul, drept ca un brad, s-aşează în fruntea şirului de jucători şi face semn fluieraşilor să înteţească ritmul.

— Îmi pare rău că n-ai venit cu două zile în urmă — îmi spune badea Ioan. Să fi văzut cum ştim noi a giuca şi a petrece. Am avut nuntă mare, s-a însurat un nepot de-al meu, Ion Vasilioi, oier şi el; a luat pe Soriţa lui Lac — şi ea fată de oier destoinic.

Îmi face după aceea cunoştinţă cu alţi baci din Răşinari, mai tineri ori mai bătrîni, după cum li-e vîrsta, toţi îmbrăcaţi în strai de sărbătoare: îmi strîng bărbăteşte mîna şi îşi rostesc răspicat şi cu mîndrie numele lor de «prinţi ai munţilor»: Petru Cioran, Ioan Băra, Petru Băra, Ion Fleschin, Petru Tăpălagă, Dan Grebenea, Şerban Hăbuc.

Hora se desface, moş Dumitru mulţumeşte flăcăilor şi-apoi se îndreaptă spre ciobanii săi:

— Ş-acum să mergem, ortaci, să ne odihnim, că mîine om pleca pe drumul nost'.

Amurgul violet a liniştit cîntul fluieraşilor. Dau să mă despart de baciul Ioan şi-l întreb încotro e drumul spre cabana Curmătura Stezii.

— Oh, ce faine locuri îs acolo! Dar cu ceva treabă?

— Nu, mă duc să văd şi eu frumuseţea muntelui.

— Apăi, dacă nu ţi-e cu supărare, te însoţesc şi eu cu Chivuţa mea, că aşa se cuvine: multă vreme n-o să-mi mai văd nevasta.

Mă bucur de însoţire. Baciul deschide politicos portiera maşinii cu care am venit şi-i dă întîietate la urcat, femeii lui, cu o politeţe desăvîrşită, cum puţini pe la oraşe o mai fac azi. Apoi la cabană îmi povesteşte mai departe despre rosturile unei stîne. Cum se adună ciobanii primăvara şi rostuiesc zestrea stînei; ce şi cîte acareturi aduce fiecare şi cum se fixează simbria fiecăruia: ce obligaţii are vătaful de ciopor, boitorii, strungarii sau baciul. Cum se face toamna împărţeala dreaptă a cîştigului, cînd se bea aldămaşul şi cînd, din nou, are loc, în sat, horă mare.

— Apăi, dacă ai cumva drum prin părţile sibiene, vino la mine la stînă. Mă găseşti toată vara pe muntele Negovanu Mare, de pe Valea Sadului. M-aş bucura mult. N-o să te plictiseşti la noi: îţi facem balmuş şi miel la proţap; avem şi radio cu tranzistori: ai să auzi la foc de sară legendele noastre.

— Cînd plecaţi mîine, baciule?

— La cîntarea dintîi a cocoşilor, cînd se crapă de ziuă.

■

Am dormit cu grijă toată noaptea la hotelul din Sibiu ca să mă pot scula la vreme. Era întuneric cînd m-am reîntors la Răşinari şi m-am cocoţat pe Coasta Fraga, într-un loc ochit cu o zi înainte. Stăteam singur în zori, sub mătasea cetinii, ascultînd liniştea muntelui. Şi, deodată, cocoşii au dat alarma. Satul a început să zumzăie. Clinchet de tălăngi, lătraturi de dulăi puternici, ordine drastice de oieri. Din uliţe turmele se adună, ciopor după ciopor. De undeva răsună un tulnic mai întîi dur, apoi duios, sfîşietor: dorul oierilor răşinăreni izbucneşte înainte ca el să părăsească satul. Alte tulnice şi cavale trezesc aşezarea. Oierii pleacă, grăbiţi, la munte. Pînă la marginea satului îi conduc femeile lor. Aici, îşi sărută nevestele, se smulg din braţele lor, îşi îndreaptă şalele şi, fără să se întoarcă, iau în fruntea turmelor lor, drumul munţilor. E un spectacol tulburător, unic, această plecare, această secvenţă de transhumanţă ce se repetă de cînd e lumea, în fiecare an, la începutul lui cireşar. Pleacă ciobanii spre păşuni, pleacă «prinţii munţilor» ca să pună stăpînire pe latifundiile lor carpatine. N-o să uit niciodată această plecare a oierilor — impresionantă scenă din perenitatea umană, care se trage din străfundurile istoriei şi se duce în adîncurile viitorului.

ION PREDA

Bucureștenii la ora plimbărilor romantice

Pînă acum, arhitecții au fost ocupați pînă peste cap cu construirea unui București demn de epoca socialistă. În linii mari, știm cum va arăta Capitala peste un deceniu-două: marile artere vor fi reconstruite, șoseaua Colentina este o mostră, transportul în comun va cunoaște îmbunătățiri esențiale. Majoritatea covîrșitoare a bucureștenilor vor locui, pînă în 1990, în locuințe cu confort ridicat. Se vor dubla, tripla sau împătri numărul locurilor din școli, teatre, cinematografe, spitale. Iată cu ce s-au ocupat, mai ales, arhitecții. În ultimul timp, s-au construit la institutul de proiectări al Capitalei cîteva colective de arhitecți care au primit o misiune cu totul specială. Nu mai proiectează blocuri și nici magazine, policlinici sau școli. Ei creează — și au creat și în ultimii ani — marele potențial de agrement cu care va fi dotat Bucureștiul. Ni s-a dăruit Parcul tineretului cu a sa splendidă sală de cultură și sport. În vara ce a trecut s-a inaugurat prima enclavă a imperiului veseliei și zîmbetului care va cuprinde apoi cîteva zeci de hectare: primele obiective din acest Disney-Land bucureștean oferă montagne russe, aviocare, călușei, lacuri și ambarcații pentru cei mici, bazine de înot. A nu se crede că acest parc de distracții este creat doar pentru cei de vîrsta copilăriei. Da, aceștia vor putea zburda în multe «țări» — a haiducilor, a florilor, a insectelor, prin castelul lui Făt-Frumos — sau vor putea să-și dezvolte talentul în fel de fel de ateliere. Dar și cei mari vor avea colțurile lor, pline de ispite — teatre, ștranduri, magazine, restaurante de epocă, săli de expoziții, terenuri de mini-golf, un mic sat românesc. Localnic sau oaspete, va găsi aici, în parcul cel nou de pe Dealul Piscului, un loc de agrement de mare complexitate, original diversificat pentru toate preferințele.

Apoi, agrementul este prevăzut a fi «difuzat» în toate cartierele mari ale Capitalei. Fiecare nouă zonă civică din teritoriul Bucureștiului va avea teatre. cinematografe, parcuri, ștranduri proprii. În Drumul Taberei s-a și conturat un mare parc ce va fi «mobilat» cu numeroase obiective iar în zona Doamna Ghica-Petricani s-a amenajat un parc ce se întinde pînă la mînăstirea Plumbuita.

Cel mai de preț dar pe care arhitecții îl fac bucureștenilor rămîne salba de lacuri de pe rîul Colentina. Nu mai sînt șapte lacuri pe care le știam cu decenii în urmă. Au apărut în nordul orașului altele: Chitila, Mogoșoaia, Străulești, Grivița, Pantelimon I. O nouă serie se amenajează sau se vor amenaja — Flămînzeni, Buciumeni, Pantelimon II etc. În trei-patru ani vom avea 16 lacuri înșiruite între Ciocănești și Cernica, pe o lungime de 50 km. «Oglinzile albastre» ale Capitalei vor cuprinde 1730 hectare și vor avea un volum de 47 milioane metri cubi de apă.

Interesant este felul în care este concepută amenajarea acestor lacuri. Fiecare se va alcătui într-un obiectiv de agrement independent. Fiecare lac va fi dotat cu stranduri, va avea în jurul său cinematografe și teatre în aer liber, căsuțe, parkinguri, bază nautică. Acestè, stranduri vor însuma 500.000 de locuri sub soare. Dar fiecare lac va avea personalitatea sa. Să vă prezint, bunăoară — așa cum gîndesc arhitecții specializați în agrement — viitoarele amenajări de pe lacul Mogoșoaia. În jurul actualului complex de artă feudală de la palatul Mogoșoaiei se va desfășura un mic paradis: un complex sportiv — terenuri de handbal, volei, tenis, golf, un ștrand cu 12.000 locuri; apoi un complex de ateliere de creație pentru artiștii plastici, campinguri, un teatru în aer liber cu o scenă plutitoare, o seamă de restaurante și unități comerciale, un motel, o tabără pentru pionieri, un debarcader, vile pentru cazarea turiștilor, un helioport. Pe lacul Fundeni se vor amenaja un ștrand, un parc, restaurante, popicării, terenuri de sport, un cinematograf în aer liber. Lacul Pantelimon II va avea și el un parc de 90, de hectare, ștrand și terenuri sportive, ca și celelalte, dar în plus cîteva cluburi nautice, bowling, piste de carting, jocuri mecanice, un acvariu, un stadion. Fiecare lac — la scară mai mare sau mai mică — va oferi o oază de liniște, deloc aglomerată, unde locuitorii Capitalei își vor petrece timpul liber odihnindu-se activ, făcînd sport sau cultivîndu-se. Lacul Cernica va avea ceva în plus: un port de unde bucureșteanul dornic de aventura drumeției și de întinderi nesfîrșite se va putea îmbarca și va putea călători pe Valea Mostiștei — amenajată în canal navigabil — pe Dunăre sau mai departe, spre Deltă. Se va înfăptui astfel o veche ideie — Bucureștiul port la Dunăre.

O mare zonă de agrement se va constitui și la Ciurel, pe Dîmbovița. În urma propunerilor tovarășului Nicolae Ceaușescu făcute în zilele de neuitat care ne-au încercat greu, la intrarea Dîmboviței în București se vor face ample lucrări hidrotehnice care să strunească torenții și să ferească nord-vestul Capitalei de inundații. Dar s-a cerut proiectanților și realizatorilor ca acestor lucrări — să li se imprime funcții multiple, să devină o modernă zonă de agrement, de recreere și week-end citadin. Așadar, în curînd Ciurelul va înflori pe harta Bucureștiului prin darurile destinate locuitorilor primei cetăți a țării.

Toate acestea nu sînt vise, oameni buni. Sînt proiecte gata — în curs de execuție sau care vor fi în curînd preluate de constructori — consacrate celui de al «doilea opt» al oamenilor. Partidul cere să se asigure toate condițiile pentru ca timpul liber al cetățeanului să fie petrecut cît mai mult în natură pentru a beneficia astfel de frumusețea și binecuvîntarea ei.

Prin Botoşani

Nu mai fusesem prin Botoşani din 1963, de cînd absolvisem facultatea.

Ce impresie mi-au lăsat Botoşanii?

O stradă principală, pe semne, lungă, lungă, flancată de clădiri albe, pretenţioase, năpădite, şi acestea de o vegetaţie bogată, de-a dreptul luxuriantă (grădini uriaşe, de un verde aproape sumbru, tei seculari, lilieci şi boschete de trandafiri ce, în acel început de vară te răpuneau cu miresmele lor violente. O explozie vegetală ce nu ţinea cont de nici o stavilă, garduri, ziduri, străzi). Un monument, un parc central unde în calme, mult prea calme după-amiezi duminicale, fete şi băieţi de liceu se plimbau ţinîndu-se de mînă. Mai reţin o zi de tîrg şi uriaşa vociferare ce se revarsă asupra Botoşanilor toropiţi de căldură, harbujii uriaşi, făcuţi movilă lîngă căruţe, strugurii dulci, miresmele tari ce năvăleau de pe tarabele încărcate.

Poate exista o imagine mai convenţională a «tîrgului în care nu se întîmpla nimic», decît aceasta? Şi totuşi, fiinţei mele avide de cunoaştere, această imagine i s-a prezentat, definitivă, imposibil de a suferi nici măcar un retuş. Ba chiar jurasem în acea vară a tinereţii mele să nu mai pun vreodată piciorul în urbea ce mi se părea sinonimă cu plictisul şi imobilitatea provincială. Nimic nu mă putea îmbuna, nici ilustrele nume ale unor fii ai Botoşanilor de altădată, nici nopţile de o majestate a cărei splendoare n-am mai regăsit-o de atunci.

Şi iată-mă, sperjur, după un deceniu şi mai bine, descinzînd la Vereşti, în aşteptarea cursei de Botoşani.

Trecusem cu trenul ore în şir printr-un peisaj de vis, defilaseră prin faţa mea Vatra Dornei, Cîmpulungul Moldovenesc, Gura Humorului şi, literalmente, nu mă putusem desprinde de la geamul compartimentului. Trecea pe dinainte-mi dalba Bucovină, obcine strălucind de un verde a cărui bogăţie nu-şi are pereche, pîraie limpezi la malul cărora copii cu păr bălai încercau în triumfala după-amiază, cu o sfoară şi un bold în vîrf să prindă păstrăvi şi lipani.

După Suceava, peisajul s-a înăsprit, pădurile s-au dat la-oparte, şi-au făcut apariţia succesiuni de dealuri aride. La Vereşti, în aşteptarea cursei de Botoşani, vatra de pe-acum încinsă a verii nu era ostoită de nici un suflu de vînt, de nici o adiere de pădure.

Noapte de vară. Serpentine. O ploaie scurtă şi violentă, purificatoare. Zvîcnirea unei căprioare, surprinse în marginea şoselei de farurile maşinii. Străbatem sate adormite, trecem prin dreptul unor case curate ca paharul, proaspăt văruite. Încerc să ghicesc un peisaj în care cu atîţia ani în urmă imaginasem cu alţi colegi îndrăzneţe planuri de viitor.

Primă surpriză: pătrundem silenţios, la o oră tîrzie de noapte într-un oraş alb, numai verdeaţă şi flori. Peste tot, asfalt, bine întreţinut. Unde sînt norii de praf, caldarîmul bolovănos, gropile pe care le ocoleam cînd, scăldaţi în sudori, ne întorceam spre ora prînzului, sub un soare nemilos?

Şi fericirea de a găsi la capătul unui lung şi anevoios drum o cameră confortabilă, cu baie şi apă caldă (Prin natura profesiei mele sînt poate cel mai autorizat să scriu despre saltul în modernitate al multora dintre oraşele noastre, salt reperabil mai ales după anul 1968, adică după constituirea judeţelor. S-au construit în fiecare capitală de judeţ, în fiecare oraş cît de cît important, printre atîtea altele, hoteluri confortabile şi reporterul care sînt şi care a apucat să doarmă în «camere de oaspeţi» prost încălzite, în camere de hotel dacă nu neapărat sordide, în orice caz, departe de a putea permite o odihnă necesară, aduce un omagiu tuturor celor ce în puţini ani au înălţat splendide palate în care călătorul este cinstit şi «omenit» aşa cum se cuvine).

A doua zi, m-am întîlnit cu un oraş complet nou. Încercările mele de a identifica străzi, clădiri ale căror contururi nebuloase mai pluteau în memoria mea, se dovediră inutile. Hotelul elegant şi confortabil, un centru civic conceput monumental, largul bulevard flancat de blocuri masive, finisate cu grijă, care se termină la intrarea principală a parcului numit Mihai Eminescu, m-au convins că mă aflu într-un oraş cu totul necunoscut, pentru mine.

Mai apoi însă, am intrat în parcul central al oraşului şi-n liniştea şi răcoarea de catedrală a grădinii, urmărind lenta înaintare a bărcilor pe palma de apă, jocul pe aleile cu nisip al copiilor şi grava plimbare a celor maturi, am regăsit ceva din vechea şi aproape estompata imagine ce-o aveam despre acest colţ al Botoşanilor. Am regăsit podurile de lemn, arcuite cu graţie peste lacul miniatural şi chipul Poetului privind îngîndurat, undeva în zare. Şi am

fost fericit, fiindcă întotdeauna sperăm să regăsim un semn al trecerii noastre printr-un loc, indiferent dacă locul acela ne-a fost favorabil sau nu. Este o dovadă a existenței noastre și identificîndu-ne cu acel detaliu, clădire, monument, grădină, colț de stradă, avem sentimentul că dăinuim odată cu ele.

Există un aer al orașelor, al acelor orașe, desigur, care trezesc rezonanțe în sufletul nostru. Dincolo de noua lor înfățișare sau poate tocmai de aceea, mai incitant, acest aer specific persistă, ni se relevă poate tocmai atunci cînd ne așteptăm mai puțin. Nu este cazul Botoșanilor care, cu toată strălucirea noului său veștmînt, rămîne un oraș al Moldovei de nord.

Constați aceasta, după cum spuneam, mai puțin observînd întregul ci, mai ales, atent la detalii. La fizionomia cutărui trecător, la felul cum vorbește. Și mai ales, poate, deplasîndu-te spre marginea orașului, acolo unde pe străzi nesfîrșit de lungi — spațiul începe să nu mai aibă valoare, să fie un semn al apropierii nesfîrșitelor cîmpii din apropiere? — încă se înșiră clădiri cu aer patriarhal, albe de o arhitectură pretențioasă, în bună parte ascunse de o vegetație bogată, mai mult chiar, agresivă, abia stăvilită de asfaltul ori piatra trotuarului. Nu mă mir că dintr-un asemenea univers dominat de vegetale au izbucnit anemonele lui Luchian și divinele acorduri ale unui Enescu și Eminescu.

La Ipotești, acordul peisaj-sentiment este deplin, și cred că oricine a fost aici își dă seama că numai în acest cadru natural se putea naște poezia eminesciană. Nu cred că «peisajul este o stare de spirit», sau nu în toate împrejurările. În cazul de față, a determinat fără-ndoială o structură sufletească. L-aș putea defini? Dezolant și sublim, totodată, familiar și distant, alcătuit, adică din elemente aproape antinomice. Simți cum calmul și violența se pot substitui unul altuia, în orice moment. Să ne mirăm că din acest perimetru a izbucnit geniul neliniștit al Poetului?

În ziua sosirii mele la casa memorială din Ipotești am aflat de la tînăra profesoară Lucia Olaru, care de mai mulți ani i se dedică total, cu pioșenie, încercînd să recreeze în cele cîteva încăperi o atmosferă cît mai evocatoare, că se descoperise o fotografie datînd din anul 1924 a casei copilăriei poetului, puțin timp înaintea demolării ei. Evenimentul, îmi spune muzeografa, este de-a dreptul providențial. Se pot aprecia acum cu rigoare adevăratele proporții ale locuinței Eminovicilor, detaliile construcției, ceea ce va permite o reconstituire fidelă a exteriorului ei.

Eminescu, poetul național al românilor, n-a avut palate, ca Pușkin și nici n-a fost consilier al lui Karl-August, duce de Weimar, precum Goethe. Tocmai de-aceea modesta locuință a căminarului, tatăl poetului, trebuie, cred, să păstreze întregul parfum de epocă, să nu facem din ea și muzeu și casă memorială, fiindcă dimensiunile sale — trei încăperi și un hol — nu permit aceasta.

Cuibul de unde Eminescu și-a luat zborul vulturesc trebuie păstrat intact și ce poate fi mai emoționant decît simplitatea sa?

Desigur, pentru un intelectual, o călătorie la Botoșani este în primul rînd un pelerinaj plin de pioșenie la locurile unde au văzut lumina zilei sau au trăit un Eminescu, Luchian și Iorga. Asta nu înseamnă de fel că Botoșanii au rămas un spațiu destinat exclusiv reveriei și evocărilor. Priviți clădirile sale albe, noi și robuste, ridicate într-un tempo care desfide orice apreciere la adresa «lentorii și caracterului visător al moldoveanului». Priviți-i industria încă tînără, dar atît de dinamică. Și oamenii, energici, pasionați, care s-au impus atunci cînd au plecat din urbea natală oriunde, la Iași ori București.

În extremul nord-est al țării, într-un spațiu hărăzit doar înaripatei inspirații, un spirit nou, de pionierat, numai energie, se impune, spre noua glorie a acestor locuri.

MIHAI HETCO

CORNELIU MARINESCU «Voievozi» (foto Gh. Vințilă)

«Oare cum s-ar simți un popor care nu și-ar cunoaște trecutul, n și-ar cunoaște istoria, nu ar prețui și nu ar cinsti această istorie? Nu a fi ca un copil care nu-și cunoaște părinții și se simte străin în lum Fără nici o îndoială că așa ar fi. Iată de ce noi avem datoria să cunoaștem să studiem trecutul de luptă al poporului nostru.

Avem un trecut cu care ne putem mîndri. În condițiile grele, popor nostru și-a păstrat ființa națională. În această parte a lumii el a fo

Continuitatea și permanența românilor

ın factor de progres și de civilizație, și-a adus contribuția la mersul ınainte, pe calea unei vieți mai bune. Iată de ce noi, comuniștii cinstim ›e acei care în trecut și-au dat viața pentru fericirea poporului, tragem lin lupta lor învățăminte pentru prezentul pe care ni-l făurim și, totodată, ›entru a pune bazele viitorului, educăm tineretul în spiritul dragostei și espectului față de lupta și munca înaintașilor »

NICOLAE CEAUȘESCU

1877—1977

România 100

O sută de ani sînt puțini din unghiul istoriei:
O sută de ani sînt mulți în ordinea edificării neîntrerupte:
O sută de ani sînt o clipă doar la scara eternității românilor:
O sută de ani sînt puri, ozonați, precum înaltele aspirații din care s-au ivit
O sută de ani sînt majestuoși, asemeni piramidelor carpatine:
O sută de ani sînt iutealergători și zglobii, ca izvoarele devenite rîuri și rîurile devenite Dunăre:
O sută de ani sînt liberi și nemărginiți, cum liberă și nemărginită e marea:
O sută de ani sînt roșii, descendență a steagului de luptător pe redută:
O sută de ani sînt galben-tălăzuitor, o reușită metaforă a bărăganelor cu grîne;
O sută de ani sînt de o limpezime albastră, provenind din speranță, din Grivița și Plevna, din pleoapa plînsă a zărilor române:
O sută de ani sînt tot atîtea coloane de susținere în edificiul magnific al țării:
O sută de ani sînt ideea, curajul, rostirea, dorul, simțirea și vitejia adunate sub zodia atît de fertilă a independenței:
O sută de ani sînt avuția unei nații care s-a eliberat pe sine și pentru sine, sub fluturarea acestor sfinte steaguri:
O sută de ani sînt opera istorică a unui popor demn, neîngenunchiat, care și-a cîștigat un loc sub soare:
O sută de ani sînt triumful gîndirii și acțiunii celor ce au sfidat pe cotropitor, murind sau trăind, pînă au ajuns la victorie:
O sută de ani sînt Arcul de Triumf al gîndirii cu capul propriu:
O sută de ani sînt imaginea temporal-spațială a destinului românesc:
O sută de ani sînt răspunsul la patetica întrebare a Vizionarului:
CE-ȚI DORESC EU ȚIE, DULCE ROMÂNIE?...

Vorbim astfel în pragul memorabilului an 1977, piscul de măreție al acestui ultim și cel mai însemnat secol din zbuciumata istorie a patriei. Se încheie un ciclu, un ev, se deschide o zare. Este fierbintele omagiu adus nepieritorului act al independenței naționale, de acum un secol, de azi și de totdeauna, cît vor viețui românii pe binecuvîntata lor vatră carpato-danubiană.

POP SIMION

1877—1977

RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ A ROMÂNIEI

La 9/21 mai 1877, la începutul războiului ruso-turc, M. Kogălniceanu, în calitate de ministru de externe al țării, se urca la tribuna Camerei pentru a declara în fața deputaților și senatorilor, întruniți în ședință comună, că în urma bombardării de către turci, în ajun, a orașelor Calafat, Bechet, Oltenița și Călărași, România se consideră, după o așteptare de secole, «în stare de rezbel cu Inalta Poartă», și că «rupînd legăturile ce aveam cu acestea, din acest moment, «sîntem independenți, sîntem națiune de sine stătătoare... sîntem o națiune liberă și independentă». După declarația lui Kogălniceanu, Camera a votat și ea o moțiune prin care se preciza că adunarea «ia act de rezbelul dintre România și Turcia, că ruperea legăturilor noastre cu Poarta și independența absolută a României au primit consacrarea lor oficială». Declarația de independență a fost votată în aceeași zi de către Senat.

Îndată după votarea acestor declarații, prin care se punea capăt unei vasalități ce dura de peste 400 de ani, masele capitalei au manifestat furtunos, exprimîndu-și astfel solidaritatea cu marele act al independenței.

Proclamarea independenței a fost totodată amplu relevată în ziarele și revistele vremii de pe ambele versante ale Carpaților: **Românul, România liberă, Războiul, Timpul, Socialistul, Gazeta Transilvaniei, Telegraful român, Familia, Transilvania** ș.a. La 15/27 mai, «Familia», revista lui Iosif Vulcan, scria: «Noutatea cea mai importantă pentru noi se rezumă în cuvintele: «România și-a proclamat independența și totodată a declarat război Turciei».

Războiul început nu avea să fie însă un război numai al românilor din statul proclamat independent, ci și al românilor din ținuturile subjugate de Austro-Ungaria, independența României fiind preludiul eliberării și al unirii românilor de pretutindeni. Din toate părțile pămîntului românesc s-au trimis astfel pentru susținerea războiului, pentru ajutorarea răniților și a familiilor celor mobilizați, bani, îmbrăcăminte, încălțăminte, alimente, medicamente și altele. «Să nu rămînă nici un oraș — scria revista «Familia» la 26 iunie/8 iulie — niciun sat locuit de români de unde să nu se contribuiască pentru acest scop sfînt». Pe lîngă ajutoarele de această natură, românii din Transilvania și Bucovina au susținut războiul de independență, în ciuda măsurilor și protestelor diplomatice ale guvernului austro-ungar, și printr-un însemnat număr de voluntari. Unii dintre aceștia s-au ridicat din rîndurile elevilor din ultimele clase de la liceele din Brașov, Blaj, Năsăud, Suceava, precum și dintre studenții români de la Cluj, Pesta, Viena, Graz. Cel mai mare număr de voluntari l-au dat însă satele românești din jurul Brașovului, Făgărașului, Sibiului, Hațegului, Rădăuților și Sucevei. Participarea a numeroși transilvăneni înrolați sub drapelul românesc la războiul pentru cucerirea independenței a constituit o pagină impresionantă de solidaritate națională în realizarea uneia din cele mai de seamă năzuințe ale întregului nostru popor.

La începutul războiului armata română dispunea de peste 100.000 oameni, dintre care 58.700 alcătuiau armata activă. Concentrată mai întîi în Oltenia, rușii sperînd că vor putea cîștiga singuri războiul, la 16/28 iu-

lie, la solicitarea comandamentului rusesc, ajuns într-un greu impas, primele regimente românești au trecut Dunărea pentru a lupta în regiunea Nicopole. În zilele următoare au trecut, pe la Turnu Măgurele și Corabia, și celelalte unități românești destinate luptelor din Bulgaria, al căror număr se ridica la peste 38.000 oameni cu 108 tunuri. Pe baza acordului încheiat între guvernele rus și român, armata română avea să aibă comandament propriu și zonă proprie de operațiuni. În timpul campaniei, armata română a participat cu un superb eroism — vrednic de tradițiile lui Ștefan cel Mare și Mihai Bravul — la cumplitele lupte de la Grivița, Opanez, Bucov, Rahova, Vidin, care aveau să culmineze cu marea bătălie pentru cucerirea Plevnei, care a căzut, după o înverșunată apărare de cîteva luni, la 28 noiembrie/10 decembrie, zi în care însăși comandantul suprem al armatei turcești, generalul Osman Pașa, s-a predat colonelului român Cerchez. Odată cu Osman Pașa au căzut prizonieri în mîinile armatelor ruso-române peste 45.000 oameni.

Odată cu căderea Plevnei, războiul fiind virtual terminat, armata rusă s-a îndreptat înspre Sofia și Adrianopol, iar armatei române i-a revenit misiunea de a distruge ultimele rămășițe turcești de la Vidin și Belogracic.

La 19 februarie/3 martie 1878, guvernul turc recunoscîndu-se învins, a semnat la San Stefano pacea cu guvernul țarist, România nefiind însă invitată nici la tratative nici la semnare. Prin pacea de la San Stefano cele două guverne au recunoscut independența României proclamată la 9/21 mai, și odată cu independența României și pe cea a Serbiei, Muntenegrului, precum și autonomia Bulgariei. Pacea încheiată între cele două guverne n-a fost însă recunoscută de celelalte puteri europene, așa încît la 1/13 iulie 1878 s-a deschis la Berlin un congres european de pace la care, pe lîngă Rusia și Turcia, au participat, sub prezidența lui Bismark, și Anglia, Franța, Germania, Austro-Ungaria și Italia.

Proclamarea independenței și participarea României la războiul din Balcani a inspirat și o bogată literatură patriotică, precum și numeroase opere de artă plastică, Vasile Alecsandri și Nicolae Grigorescu realizînd în această perioadă cîteva din cele mai reprezentative creații ale lor. Alecsandri și-a legat astfel în anii 1877—1878 numele de emoționantele balade **Peneș Curcanul, Sergentul, Păstorii și plugarii, Căpitanul Romalo, Odă ostașilor români, Hora de la Plevna** — adunate apoi în volumul «Ostașii noștri» — care constituie tot atîtea capitole din marea epopee a poporului român, a dorobanților, «Curcanilor» și roșiorilor noștri. Pentru același război G. Coșbuc va scrie mai tîrziu **Rugămintea din urmă, Trei Doamne și toți trei, O scrisoare de la Muselim Selo** și altele, cuprinse în volumul **«Cîntece de vitejie»**.

Independența cucerită la 1877 a deschis României drumul spre realizarea unității naționale ce avea să se încheie la 1 decembrie 1918 la Alba Iulia, prin unirea Transilvaniei cu România.

VASILE NETEA

Dragomirna

În aceste luni cînd locuiesc în «Țara de Sus», în Nordul Moldovei, aproape de cetatea de scaun a Sucevei, mă duc des, cît pot de des, la cel mai straniu monument de arhitectură, cred, din România, la mănăstirea Dragomirna, ascunsă simbolic într-o vale, înconjurată de codri. De fiecare dată descopăr un nou unghi și-mi vin în minte alte idei, aș putea deci afirma că bătrînul edificiu mi se revelă, sau îmi revelă, infinitatea de fațete a obiectelor care sînt mai greu de definit decît se crede în mod obișnuit. Arhitectura ei gracilă e o lecție de filosofie în general și de estetică în special.

Edificiul este armonie dintr-un singur punct, de la marginea eleșteului, cînd turla e întreagă și numai registrul de sus al navei nu este acoperit de zidurile groase de cetate care și ele au nu numai o funcție practică de apărare, ci și una estetică de bruscă revelare a frumuseții mănăstirii. Din interiorul incintei biserica are ceva desarmonic și aproape monstruos de expresiv. Înălțimea ei e prea mare, nu numai în raport cu turla dar și cu îngustimea clădirii. Parcă Anastasie Crimca în primii ani ai veacului al XVII-lea ar fi avut intuiția formelor moderne ale lui Modigliani în pictura sau și mai bine, a lui Giacometti în sculptură. Ce adînci resorturi și ce amintiri și uitări l-au făcut pe ilustrul ctitor arhitect și inginer să aleagă această formă nu știm. Aflăm numai că era un om neliniștit, că și-a schimbat de multe ori profesiile fiind militar, om politic, teolog, arhitect, inginer, pictor miniaturist și caligraf, ca un adevărat reprezentant al întîlnirii veacului de mijloc cu epoca modernă. Anastasie Crimca este un fel de Leonardo da Vinci român, la alte proporții și avînd de luptat cu alte vitregii. Însă edificiul proiectat de el ne aduce aminte de ciudățenia unor portrete hermafrodite ale marelui maestru care vroia, iscoditor, să exprime nu obișnuitul ci sinteza, sinteză care, dialectic, unește laturi contradictorii.

Dragomirna este o armonioasă contradicție, între dantelat și simplu, între variat și unitar, între înălțime și îngustime. Simțim că a vrut să exprime ceva de genul unui zbor, înfrîngînd masa uriașă pentru acea vreme și acest loc, de piatră, prin țîșnirea în înălțime aidoma lucrurilor ușoare. Ambiția sa mărturisită a fost de a construi «cea mai mare mănăstire a Moldovei» dar era grijuliu ca prin proporție și inovație să nu strice gingașul echilibru al mănăstirilor din veacul al XVI-lea cu care îi erau obișnuiți ochii. Rezultatul a fost o dezarmonie și mai expresivă, ca totdeauna cînd ești frînt între două tendințe. Însă spiritul noului, originalitatea și inovația au precumpănit. Anastasie Crimca era un căutător și de aceea a introdus în arhitectura românească împărțirea în două registre de un brîu încolăcit ca la bisericile caucaziene și o îmbinare de bolți romanice și de ogive. Din atîtea tentații putea ieși eteroclitul; a rezultat insolitul sudat într-o sinteză de caracter. Dragomirna este unică și irepetabilă. Ea a făcut școală și nu simple copii, a născut Trei Ierarhii care nu-i seamănă. E un început experimental desăvîrșit în unitatea sa. Vizitatorii nordului României nu pot s-o scape și nu trebuie s-o piardă și credem că în curînd celebritatea sa va ajunge Voronețul.

ALEXANDRU IVASIUC

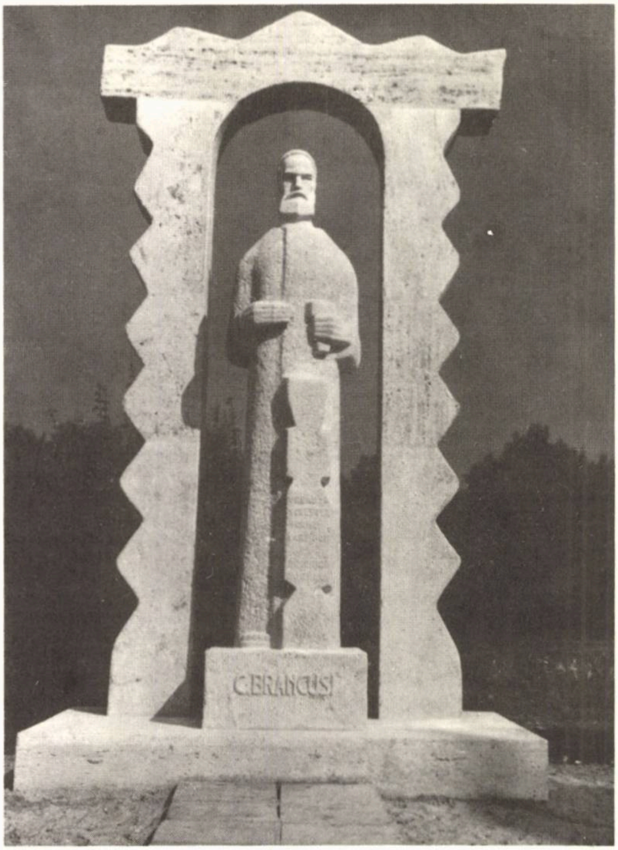

BRÂNCUȘI

CENTENARUL

Sculptura lui Brâncuși e suprema împlinire a unei aspirații pe care a nutrit-o, de-a lungul multelor secole ale istoriei ei, arta românească. E aspirația de a întrupa, în forme vizibile, gîndul care introduce ordine și sens în înfățișările lumii, de a comenta, în chip concret, acest univers încărcat de culori și de forme. O artă a rațiunii biruitoare care descoperă frumusețea acestor contururi care ne înconjoară de pretutindeni și dau înțeles existenței noastre în orizontul mereu schimbător al lumii.

Brâncuși a cercetat esențele vieții, aducîndu-le din acele străfunduri ale vieții pe care le-au cunoscut marii artiști. Legăturile lui cu arta acestui popor nu pot fi reduse, altfel, doar la o continuitate a formelor create de multimilenara arta folclorică; așa cum se întîmplă și în creația populară, sculptura lui Brâncuși restituie formelor înțelesul lor adînc, acela cu care le-au investit creatorii lor de acum mai multe mii de ani. Marele artist aparține tradiției spirituale a acestui pămînt prin însușirea unei concepții de creație și nu doar prin încorporarea unor motive.

Așa cum s-a petrecut cu creația tuturor marilor artiști ai lumii, ei au atins zonele profunde ale universalității și au descoperit acele straturi unde comunică, abia știute, tradițiile civilizației diverselor popoare. De acolo, încărcate — firește — în primul rînd, cu sensurile culturii propriei sale țări, sculptura lui Brâncuși s-a înălțat și a descoperit lumii acele înțelesuri străvechi ale artei diferitelor zone ale pămîntului. Universalitatea acestei sculpturi nu e doar rezultatul unui limbaj care face să vibreze, în conștiința lumii moderne, un sentiment cuprinzător, propriu umanității întregi, dornică de frumos: ea e o consecință a unei forțe a gîndului, capabil să descopere rădăcinile raționale ale unor forme de cultură din care s-au închegat, de-a lungul istoriei, treptat, lent, artele diverselor popoare.

Drumurile prin țara lui Brâncuși relevă tocmai această sinteză — căreia artistul a știut, exemplar, să-i dea glas — între **național** și **universal.** O cultură veșnic deschisă spre lume, receptîndu-i ecourile și prelucrîndu-le în modalități specifice de expresie, e cultura acestui popor care l-a dăruit universului gîndirii artistice pe Constantin Brâncuși. «Misterul» artei sale, cum l-au numit unii comentatori, poate fi deslușit, cred, în acest chip. Un critic român spunea, foarte frumos, că «un sculptor mare ascultă în piatră inima lumii.» Acesta mi se pare a fi înțelesul suprem al creației brâncușiene.

O poetă din Luxemburg, Anise Koltz, sintetiza în versuri precum cele care urmează:

«*Rătăcitori eram*
de mii şi mii de ani
printre pietrele sfărîmate
pînă ce-a venit unul
care le-a trezit la viaţă

el le-a învăţat
să umble
să zboare
să grăiască
să cînte
îl chema Brâncuşi
era mai bătrîn şi mai tînăr decît lumea
trăia în toate timpurile în acelaşi timp...»

E o sculptură a formelor încrustate în vizibil, o desăvîrşită prezenţă a formelor materiei exprimate în supremele lor esenţe. Sînt o sută de ani, în februarie 1976, de cînd, pentru arta României şi pentru arta lumii, s-a născut Constantin Brâncuşi. Mîinile şi cugetul lui au scos, asemenea strămoşilor lui, ţărani din nordul Olteniei, înţelesuri adînci din miezul inert al pietrei şi al lemnului şi le-au dat din nou oamenilor.

La o sută de ani de la naşterea lui, arta lui Brâncuşi înalţă deasupra lumii acea Pasăre măiastră, miracol din basmele româneşti, care-şi întinde aripile nevăzute, dar al căror foşnet se aude mereu, deasupra artei moderne a continentelor. Sau, cum spunea poeta americană Mina Loy:

Jucăria devine
arhetip estetic

Ca şi cînd
vreun zeu ţăran cumplit de răbdător
ar fi frecat şi frecat
începutul şi sfîrşitul, Alfa şi Omega
formei
într-o bucată de metal.

O nudă întrupare
fără aripi, fără pene...
ritmul din urmă
a retezat vîrfurile
crestei şi ale ghearei
vîrfurile
miezului
în care ferecat e zborul.

Actul absolut
al artei...
acest suflu al revelaţiei». *)

DAN GRIGORESCU

*) Traducerile de versuri aparţin lui Ion Caraion şi au apărut în volumul *Masa Tăcerii*, Ed. Univers, 1970.

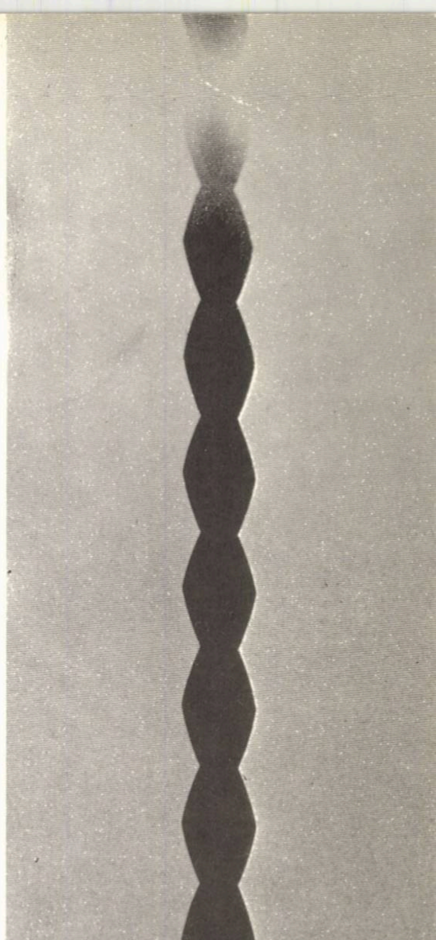

Neamț
această carte a tuturor timpurilor

Am avut răbdarea să chestionez zece turişti înrăiţi. oameni care au automobile şi pentru care distanţele nu contează cînd e vorba să alerge, să vadă un schit vechi sau să fotografieze o poiană de narcise pe care n-o au în colecţie. Adică sînt toţi aceşti meşteri ai curiozităţii mele drumeţi din aceia care cunosc tot ce se poate cunoaşte pe Valea Bîrgaielor, în Dobrogea, în Cazanele danubiene sau pe plaiurile frumoase ale Bihorului. Şi i-am rugat pe cei zece să-mi spună cam ce obiective turistice ştiu ei din ţinutul Neamţului, acele locuri nespus de frumoase, pline de legende vechi şi noi, ce se întind de la fruntea Ceahlăului care atinge cerul, pînă dincolo de Romanul de pe apa Moldovei şi pînă la Tg. Neamţ. Mi-au scris pe cîte o hîrtie toţi, cam aceleaşi obiective multbătute de turişti: Curtea domnească din Piatra Neamţ, ctitorită de Ştefan cel Mare apoi mănăstirile Bistriţa, Văratec, Agapia şi Neamţ, casa lui Ion Creangă de la Humuleşti, Hanul Ancuţei şi Ceahlăul cu schitul Durău de la poalele sale. Atît!

Cît de puţin se cunoaşte dintre nenumăratele vestigii ale timpului ce ni s-au păstrat în judeţul Neamţ! Poate, gîndesc eu, pentru că cei mai mulţi trec în goană pe aceste olaturi moldave — venind prin Cheile Bicazului şi alergînd spre mănăstirile bucovinene, ori spre aura istorică a Iaşilor. Dar să-mi fie cu iertare, Neamţul nu-i un judeţ de tranzit pentru turismul românesc, ci unul de sejur. Pentru acest judeţ trebuie jertfită o vacanţă întreagă, poate mai multe. Statisticile ultimilor ani consemnează că anual trec prin Neamţ dinspre Ardeal spre Moldova sau invers cam trei milioane de turişti. Şi cît de puţini, şi ce puţină vreme, se opresc pe aceste meleaguri unice, cu oameni calzi şi atît de ospitalieri.

De fapt ce vreau să vă comunic? Că judeţul acesta din Moldova de mijloc are o hartă arheologică pe care se află 200 de aşezări şi puncte de locuire ce prefigurează cronologic istoria locală a omului de la primele sale existenţe şi pînă la modernele cetăţi ale chimiei de la Săvineşti şi Roznov. Luaţi o hartă a judeţului şi însemnaţi cele de mai jos. Puneţi-vă un cort în maşină sau numai cu rucsacul în spate faceţi un pelerinaj fără grabă şi cercetaţi-le. N-o să vă pară rău.

Aşadar la Piatra Neamţ — aşezare pomenită printre marile tîrguri moldovene din sec. al XIV-lea sub numele de «Piatra lui Crăciun» — opriţi-vă desigur la curtea domnească din mijlocul actualului oraş. Aici se retrăgea la vremuri de restrişte familia marelui Ştefan, în timp ce domnul era plecat la multele sale bătălii. Din fosta cetate voievodală au mai rămas turnul-clopotniţă, biserica domnească «Sf. Ioan» şi ceva ziduri de incintă. Dar «Sinaia Moldovei» cum i se mai spune acestui încîntător oraş străjuit de patru masivi — Cozla, Pietricica, Cernegura şi Bîtca Doamnei — are o sumedenie de obiective demne de adăstarea turistului. Sus, pe Bîtca Doamnei sînt rămăşiţele unei cetăţi dacice care a fost durată într-o zonă de vechi aşezări geto-dacice, care ar fi, după unii, celebra Petrodava, menţionată de Ptolemeu în a sa «Geografie». În cartierul Dărmăneşti mai fiinţează (în str. Carpaţi 118) fosta capelă şi ceva vestigii ale curţii boiereşti a lui Darie Dărmănescu, din sec. XVIII. În centru, pe strada Alexandru cel Bun 23 o altă construcţie din secolul trecut — Casa de lemn Ivaşcu, rămăşiţă de mare atracţie a arhitecturii vechi în acest oraş modern. Şi nu departe **Casa paharnicului,** tot ceea ce a rămas din vechiul tîrg moldav. Pe strada Ştefan cel Mare — înşiruire de vile cochete — alte două construcţii din veacul trecut: la nr. 62, Hanul de la Valea Viei, iar la nr. 31 Casa Neculai Albu, strălucită îmbinare a arhitecturii urbane moderne cu tradiţia vechilor construcţii din lemn.

Şi după ce veţi fi văzut şi casa lui Calistrat Hogaş cel care ne-a lăsat nemuritoarele pagini de literatură turistică din munţii Neamţului, apoi Muzeul arheologic de lîngă Turnul lui Ştefan Vodă şi după ce veţi poposi pe la schiturile vechi din jurul oraşului — biserica din Văleni, de sub Cernegura, schitul Doamnei de pe valea pîrîului cu acelaşi nume, schitul Cozla de pe malul drept al Cuejdului, rîul ce trece prin Piatra Neamţ, alegeţi: ori o luaţi în sus pe valea Bistriţei ori spre Tg. Neamţ. Sînt două trasee — unul mai ispititor decît celălalt.

De aţi apucat-o, cumva, pe Bistriţa în sus veţi ajunge la Ceahlăul cel semeţ. Dar nu vă grăbiţi. Poposiţi mereu prin locuri care merită popasul. La mănăstirea Bistriţa ctitorie a lui Alexandru cel Bun şi loc de refugiu pentru Petru Rareş, după a doua sa domnie. După cîţiva kilometri mînăstirea Pîngăraţi aşezare din secolul XV. Loc de linişte, într-un peisaj de basm se află şi la Schitul Tarcău, 15 km depărtare de confluenţa cu Bistriţa a rîului ce coboară pe valea Tarcăului.

Ajunşi la Bicaz — faceţi un popas şi la muzeul oraşului şi al primei mari hidrocentrale din România — turiştii găsesc găzduire la hotel, la motelul «Cristina» de pe malul «mării Bicaz», la campingul de la Potoci sau la cabanele din jur.

Drumul urcă pe Bistriţa printre locuri frumoase, trece prin sate de munte unice. Notaţi cîteva monumente de arhitectură veche din această zonă: mănăstirea Buhalniţa, biserica de lemn de la Chiriţeni, strămutată aici de la Hangu, de pe fundul marelui lac de acumulare, biserica de lemn de la Bistricioara şi Palatul Cnejilor de pe raza comunei Ceahlău. Rămîneţi o zi, două la mănăstirea Durău unde va trebui neapărat să descifraţi picturile lui Tonitza.

Localnicii vă spun seara legende nenumărate despre Ceahlău, muntele unde-şi avea sălaj Zamolxes pe vremea dacilor şi unde şi-a găsit sfîrşitul Dochia, mîndra fiică a lui Decebal. Şi n-o să puteţi rezista şi o să urcaţi să vă întîlniţi cu Dochia cea împietrită despre care Gheorghe Asachi viersuia: Între Piatra Detunată / Şi-al Sahastrului Picior / Este-o stîncă ce-a fost fată / De un mare domnitor... / Sau cu Panghia, stînca despre care Alexandru Vlahuţă scria în a sa «Românie pitorească»: «n-a fost dintotdeauna o stîncă de piatră rece fără inimă şi suflet...» Iar mai sus pe Bistriţa spre Fărcaşa afli şi azi locurile pe unde şi-a purtat blestemul Vitoria Lipan...

Un proiect ambiţios va transforma în curînd, această zonă dăruind-o cu echipamente turistice şi de agrement dintre cele mai moderne. Este aproape gata drumul de la Izvorul Muntelui pînă la Durău. Peste Ceahlău se va întinde şi linia unui teleferic. La Durău se va înălţa cea mai tînără staţiune montană — vile, cabane, hoteluri, pîrtii de schi şi săniuş...

Dacă aţi apucat însă drumul spre Tg. Neamţ opriţi-vă desigur, pe-ndelete pe la şiragul acelor mînăstiri şi schituri — fiecare o pagină din istoria noastră, fiecare cu muzeul său, cu frumuseţile sale de artă şi arhitectură; poate n-ar fi rău dacă le înşiruim — Almaş, Horaiţa, Văratec, Agapia, Neamţ, Vovidenia, Pocrov, Secu, Sihlea. Unele-s mai cunoscute, altele vă îmbie la a le cunoaşte.

Tot pe ruta aceasta opriţi-vă la Bălţăteşti, mică aşezare balneară renumită pentru apele şi sarea curativă ce se extrage din ele, la Ghindăoani unde şi azi meşteri bătrîni ştiu, de la străbunii lor, a face cojocele cu care se îmbrăcau şi arcaşii din garda lui Ştefan cel Mare, apoi vizitaţi casa lui Ion Torcălăul din Humuleşti, muzeul închinat lui Mihai Sadoveanu de la Vînătorii Neamţului, repeziţi-vă şi la Tîrpeşti să-l cunoaşteţi pe Nicolae Popa artist popular renumit pentru arta sa plurivalentă, opriţi-vă la zimbrăria de lîngă Tg. Neamţ şi apoi urcaţi pe dealul Pleşu printre ruinele celebrei Cetăţi a Neamţului cea sub zidurile căreia s-a spart trufia multor armii străine ce ne-au călcat cîndva pămîntul. De acolo, din cetatea Muşatinilor, lăsaţi privirea să zburde peste cîmpia Ozanei şi a Siretului, peste Ceahlăul din zare. Şi un singur gînd vă va stăpîni — să reveniţi cît mai curînd pe meleagurile Neamţului. Căci mereu descoperi aici alte şi alte locuri frumoase, alte legende şi file de istorie, alte sate frumoase în care obiceiuri de demult s-au păstrat peste vremi.

Iată de ce îndemn mereu: nu treceţi în goana maşinii sau a trenului prin judeţul Neamţ. Puţine alte locuri vă oferă atît de multe de văzut.

ION PREDA

Galeria oamenilor de seamă din Fălticeni

Sînt mai bine de șase decenii de cînd, într-o clădire ridicată la 1868 în centrul orașului Fălticeni, lua ființă — prin strădania profesorului Vasile Ciurea, un pasionat colecționar de documente și obiecte rare — primul muzeu oglindind trecutul istoric și cultural al meleagurilor fălticenene. De atunci și pînă în zilele noastre colecțiile muzeului s-au îmbogățit continuu. Dar cum exponatele privind viața și activitatea unor oameni iluștri care au trăit pe aceste locuri au început să depășească spațiul inițial afectat, s-a luat inițiativa organizării unei noi instituții muzeale. Așa s-a ajuns, într-o clădire de pe strada Sucevei, pusă la dispoziție de dramaturgul Horia Lovinescu, la amenajarea Galeriei oamenilor de seamă din Fălticeni, *muzeu de profil unic în țară, devenit un obiectiv de mare atracție pentru vizitatorii micului oraș nord-moldovean.*

Să pătrundem însă, însoțiți cu amabilitate de muzeografa Magdalena Butnaru, în această adevărată arhivă sentimentală a Fălticenilor, pentru a face cunoștință cu cîteva din mărturiile care conturează nu numai tradiția culturală a unui oraș, dar și cinstirea pe care locuitorii lui o aduc fiilor săi de excepție, din trecut sau de astăzi, peste 40 la număr, personalități ce și-au înscris pentru totdeauna numele în cultura românească.

Manuscrise, fotografii, cărți, diferite alte documente, evocă, într-o primă încăpere, figurile a doi scriitori pentru care Fălticenii au constituit mai mult decît un simplu oraș de domiciliu într-o perioadă a vieții lor. E vorba în primul rînd de Ion Creangă, despre care profesorul Ion Simionescu spunea că și-a legat numele de acest oraș precum Dante de Florența. Creangă a învățat aici la «școala de catiheți» (o clădire de pe ulița Rădășenilor indică și azi locul unde a domiciliat în acei ani), iar multe din faptele relatate în acele fermecătoare «Amintiri din copilărie» se petrec pe aceste meleaguri. Al doilea «cetățean de onoare» al orașului — deși titlul nu i s-a conferit ca atare — este Mihail Sadoveanu care, după ce și-a făcut o parte a studiilor în Fălticeni, și-a construit, pe aceeași uliță a Rădășenilor, o casă cu frumoasă livadă în jur, existentă și ea, loc unde a zămislit nu mai puțin de 18 dintre scrierile sale, între care și povestirea «Dumbrava minunată».

Într-o altă încăpere, vizitatorului îi sînt prezentați prin piese muzeale diverse, pline de forță evocatoare, cîțiva dintre demnii înaintași care și-au adus obolul la începuturile culturii fălticenene. O primă personalitate este poetul Matei Milu, bunicul actorului și animatorului de teatru din secolul trecut, Matei Millo. Urmează apoi — în suita expozițională cronologică Sofia Coce, *luptătoarea pentru drepturile femeilor și fondatoare a unui pension de fete în oraș; frații* Costache și Enacache Gane, *primul traducător de limbă franceză, celălalt poet;* Maria Cantacuzino, *prietenă și susținătoare la Paris a luptătorilor pașoptiști aflați în capitala franceză (V. Alecsandri, N. Bălcescu, Ion Ghica ș.a.); nuvelistul* Nicu Gane *a cărui casă dăinuie de asemenea pînă în zilele noastre;* N. Istrati, *autor al unor scrieri social-politice și piese de teatru, organizatorul, la mijlocul secolului trecut, a unei echipe de teatru care a dat multe spectacole și în Fălticeni;* Teodor Ștefanelli, *coleg de școală și prieten cu Mihai Eminescu, cel ce a activat mulți ani în oraș ca traducător și istoric literar;* N. Beldiceanu, *poetul și pasionatul arheolog care a făcut primele săpături la Cucuteni și al cărui fiu,* N. N. Beldiceanu, *cunoscutul nuvelist și poet, s-a căsătorit cu fiica Sofiei și a lui I. Nădejde, fruntași ai vechii mișcări socialiste ieșene. Mai aproape de zilele noastre, exponatele evocă amintirea scriitorului* Ion Dragoslav, *a criticului literar* Eugen Lovinescu, *amîndoi născuți la Fălticeni, a inginerului* Dimitrie Leonida, *cel ce a elaborat primul proiect al barajului hidrocentralei de la Bicaz, a romancierului* Anton Holban, *a geologului* Nicolae Grigoraș, *a tenorului* Edgar Istratty, *a profesorului* Vasile Ciurea, *a filologului* Al. Lambrior, *a actorilor* Jules Cazaban *și* Grigore Vasiliu-Birlic, *a pictorilor* Ștefan Soldănescu *și* Aurel Băeșu, *a sculptorilor* Ion Irimescu, *donator al unei frumoase colecții de artă adăpostită în vechea clădire a muzeului și* V. Vasiliu-Falti, *a publicistului* Aurel George-Stino, *din a cărui vastă bibliotecă, peste 4000 de volume îmbogățește astăzi fondul documentar al galeriei (alcătuit din circa 21.000 cărți, reviste și 3000 de documente diverse; scrisori, manuscrise, fotografii și alte obiecte personale), a poetului atît de prematur stins din viață* Nicolae Labiș *(casa memorială de la Mălini este aparținătoare de complexul muzeistic din Fălticeni), a poetei* Lucreția Andria, *traducătoare în limba franceză a multor versuri din operele lui Topîrceanu și Arghezi, a scriitorului* Constantin Sturzu *ș.a.*

Să mai amintim că printre exponatele rare se află aici scrisori adresate unor fălticeneni de M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, Titu Maiorescu, Mite Kremmitz, Iacob Negruzzi, Grigore Antipa, Cella Delavrancea ș.a., că aici a apărut, din inițiativa și sub conducerea lui Artur Gorovei, prima revistă de folclor din țară — «Șezătoarea» — care timp de 37 de ani, începînd din 1892, a făcut cunoscută în țară și peste hotare creația folclorică a poporului nostru și că tot la Fălticeni au fost tipărite de-a lungul vremii, multe alte ziare și reviste ca «Săptămîna», «Răvașul Poporului», «Calendarul sătenilor», «Calendarul învățătorilor», că paginile de manuscrise semnate de Eugen Lovinescu, Mihail Sadoveanu, Nicu Gane, Anton Holban, Ion Dragoslav, ș.a. trezesc emoția vizitatorului?

Galeria oamenilor de seamă din Fălticeni *este, indiscutabil, un loc de popas care, îmbogățind sufletul, îndeamnă la o sugestie: ce mult aport s-ar aduce la valorificarea moștenirii culturale a poporului nostru, dacă și în alte orașe s-ar organiza astfel de muzee.*

C. DARIE

galata

A doua domnie a lui Petru Şchiopul (1582—1591), despărţită de prima prin scurta urcare pe tron a obscurului Iancu Sasul, a lăsat Iaşului unul dintre cele mai reprezentative monumente ale sale: biserica mînăstirii Galata. Ctitorul ei, urmaş în scaunul Moldovei al viteazului Ioan Vodă, este, faţă de dramatismul evenimentelor care zguduiau ţara la sfîrşitul secolului al XVI-lea, o figură politică lipsită de strălucire. La ultimatumul Porţii de a spori haraciul, el nu a mai repetat fapta înaintaşului său de a trece prin ascuţişul sabiei pofta după galbeni a turcilor ci, nevoind ca «nici într-un chip... să se apuce să ia acea dare,» după cum însemnă Grigore Ureche, preferă să «ia blăstemul ţării asupra sa», şi să plece în exil, departe, la Bolzano, în nordul Italiei unde, chinuit de dorul de ţară, avea să îşi sfîrşească zilele foarte curind.

A fost, în schimb un om aplecat spre cultură — lui i se datorează, printre altele, prima fabrică de hîrtie din Moldova, pe al cărui produs era reprezentat în filigran un cap de bour — şi, în ciuda inabilităţii sale politice, a intuit destul de bine mersul firesc al istoriei. Anul 1582, cînd se punea piatra de temelie a Galatei, nu era prea departe de momentul înfăptuirii primei uniri politice a celor trei ţări române şi, nu puţine au fost în aceste vremuri furtunoase dovezile de frăţească legătură dintre cei de o fiinţă aflaţi de-o

parte şi de cealaltă a Carpaţilor, care vorbeau aceeaşi limbă şi aveau aceeaşi năzuinţă. Zidirea Galatei se numără printre aceste dovezi, limpezi şi răspicate, din care se desprinde ideea unităţii de neam.

Petru Şchiopul visase, poate, o ctitorie pe măsura Slatinei lui Lăpuşneanu sau a Probotei lui Petru Rareş. Îşi dorise o casă domnească, unde să găsească linişte şi răgaz de reculegere, dar vroise ca noua sa ctitorie să nu semene cu nici una dintre înfăptuirile înaintaşilor. Biserica pe care o construia trebuia să reprezinte într-o îngemănare de stiluri — moldovenesc muntenesc şi transilvănean — un edificiu de deplină unitate arhitecturală. A adus meşteri din Ţara Românească, a tocmit cioplitori în piatră de la Bistriţa, aşa cum făcuse şi Alexandru Lăpuşneanu şi, cînd schelele au fost coborîte, cei de faţă au desluşit în armoniile artistice ale construcţiei, frumosul gînd al domnitorului. Stilul moldovenesc, cu faţade elegante datorită dinamismului volumelor, cu acel sistem îndrăzneţ de sprijinire a bolţilor, aşa cum l-a lăsat moştenire epoca lui Ştefan cel Mare, primise infuzia de tinereţe a arhitecţilor munteni. Pe zidurile Galatei au apărut procedee noi de decorare a faţadelor, suprafeţele au fost împărţite în registre, acoperite de firide oarbe cu arhivolte, registrele la rîndul lor s-au legat cu brîie de cărămizi zimţate, dispuse în frumoase alternanţe de culoare, după cum avea să fie împodobită în acelaşi an 1583 şi biserica domnească din Tîrgovişte. Nici a doua turlă de pe pronaos, nici soclurile de pe care ele pornesc să săgeteze cerul, nici ferestrele, nici contraforturile nu mai respectă întocmai tradiţiile arhitecturii moldoveneşti, iar ancadramentele gotice, încălzite de arcuirile moi ale Renaşterii nu făceau altceva decît să repete şi aici un mai vechi procedeu artistic transilvănean, destul de bine cunoscut în Moldova acelei epoci.

Petru Şchiopul a construit la Galata şi o casă domnească. Interesant pentru cel ce urcă astăzi pe această liniştită colină a Iaşului este faptul că îşi va plimba paşii pe lespezile a două încăperi rămase neschimbate de atunci şi că va fi pus faţă-n faţă, datorită mărturiilor adunate într-un mic muzeu, cu istoria de trei secole a mînăstirii.

Din vechea clădire nu s-a mai păstrat în forma sa originală, cea mai originală dintre construcţiile civile de la sfîrşitul veacului al XVI-lea, decît partea de jos. Treptele de la intrare duc într-o sală arcuită după frumosul procedeu de boltire moldovenească, despărţită printr-un perete comun, străpuns de două ferestre, de paraclisul domnesc. Soluţia, fără replică pînă la acea dată, fusese impusă de rînduielile bisericeşti, potrivit cărora domnul trebuia să asiste zilnic la slujbă. O astfel de alăturare a încăperilor îi dădea posibilitatea voievodului să asculte liturghia prin ferestrele care dădeau din paraclis în sală, atunci cînd treburile domniei îl reţineau în palat.

Sala următoare seamănă foarte mult cu prima. Dacă te uiţi cu atenţie în jur nu-ţi poate scăpa privirilor un jilţ domnesc. E mult mai nou decît zidurile care-l adăpostesc, este din timpul fanarioţilor şi are încrustată pe spătar, aşa cum au toate jilţurile domneşti, stema Moldovei. Numai că de data aceasta bourul Muşatinilor nu mai este bour, ci un viţeluş blînd şi ascultător, făcut aşa parcă pentru a nu supăra pe nimeni. Simbolul cioplit în lemn era acum oglinda unei alte epoci, de tristă aducere aminte.

Petru Şchiopul s-a simţit bine în intimitatea micului său palat. Aici stătea majoritatea timpului: aici semna pravile, primea solii, împărţea dreptatea — «judecată cu blîndeţe şi fără făţărie făcea», ne asigură Neculce, şi tot aici se căsătoreşte în 1590, după ce îi moare doamna, Maria Amirali din Rhodos, cu roaba de casă Irina Botezat. În muzeul de la etaj, amenajat în partea adăugită în secolul al XVIII-lea pe vremea lui Constantin Ipsilanti, există o fotocopie a actului de căsătorie scris de chiar mîna domnitorului: «La luna lui Ghenar, 18 zile, duminică seara 3 ceas, m-am cununat cu muma lui Ştefan Vodă, anume Irina Botezat. Adevăr zic; Eu, Petru Voevod. Mai jos semnează martorii, Gheorghe, Mitropolit al Moldovei şi Anastasie Crimca. Este primul act juridic scris în limba română de mîna unui domnitor şi unicul din istoria ţării, care întăreşte legătura dintre un principe în funcţie şi roaba sa.

Ridicat la rang boieresc, Anastasie Crimca a devenit primul egumen al Galatei. Legat de amintirea acestui eveniment din istoria mînăstirii, în muzeu se află reprodusă o miniatură a celui ce avea să devină una din cele mai complexe personalităţi ale culturii româneşti la cumpăna dintre veacurile de mijloc ale istoriei. Miniatura lui Crimca îl înfăţişează pe regele David rugîndu-se în faţa ostaşilor, dar ceea ce este mai interesant în această lucrare şi în acest cadru de expunere este chenarul. Marginile acestei miniaturi din Psaltire sînt colorate tulburător de frumos, în roşu, galben şi albastru. Artistul de geniu, care răsturnase canoanele picturii religioase, aducînd în prim planul lucrărilor sale turnuri zvelte de biserici şi cetăţi moldovene, sfetnici şi curteni îmbrăcaţi în portul nostru popular, buciume, cobze, cornuri şi tobe, compusese, cu două veacuri şi jumătate mai devreme, culorile drapelului românesc.

Chenarul tricolor este un laitmotiv în creaţia pictorului de la Dragomirna. Îl găsim încingînd, pentru a accentua luminozitatea compoziţiilor, multe din paginile Tetraevangheliarului, Liturghierului sau Psaltirii sale. Ornamentat pe mijloc, peste galben, cu lujere şi arabescuri, cu acanturi sau cu flori stilizate de pe broderii. Aici, la Galata, chenarul roşu, galben şi albastru era simplu, curat, luminos, într-un acord desăvîrşit cu scena din mijloc.

Cărturarul moldovean realizase, din cerinţe estetice, această alcătuire cromatică. De cîte ori privesc zidurile Voroneţului şi ceramica lui Colibaba, ori iile femeilor din ţinutul Neamţului îmi spun că numai natura atît de blîndă şi de curată a Moldovei este în stare să dea naştere celor mai desăvîrşite armonii. Un mare căutător de culori scrutase zările în sus, pe Siret, peste obcine sau pe apa de cleştar a Moldovei şi le înmănunchiase pe cele mai frumoase.

NICOLAE DOCSĂNESCU

Casa domnească

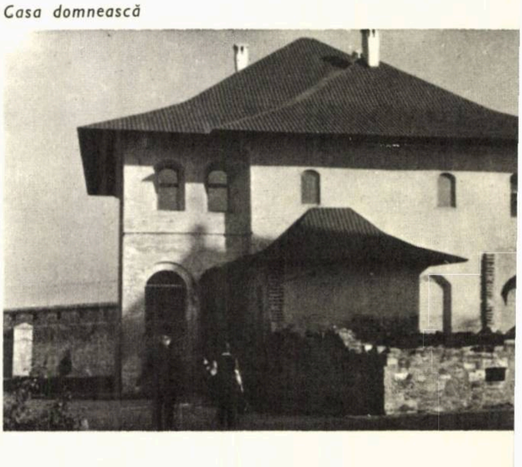

PROTEJAREA SPAŢIULUI NAŢIONAL

vocaţie de gospodar, ştiinţa de amfitrion

Anchetă realizată de SILVIU NEGUŢ

Pămîntul, apele, localităţile urbane şi rurale, drumurile, patrimoniului cultural naţional, toate acestea sînt bunuri ale întregului popor care trebuie să fie bine gospodărite şi folosite, în aşa fel încît să se bucure de ele atît generaţiile prezente cît şi cele viitoare. Aceste înalte şi generoase considerente au stat la baza adoptării în cursul anului 1974, de către Marea Adunare Naţională, a unor legi de o deosebită importanţă pentru societatea noastră: nr. 8 (APELE), nr. 12 (PISCICULTURA ŞI PESCUITUL), nr. 13 (DRUMURILE), nr. 58 (SISTEMATIZAREA TERITORIULUI ŞI LOCALITĂŢILOR URBANE ŞI RURALE), nr. 59 (FONDUL FUNCIAR) şi nr. 63 (OCROTIREA PATRIMONIULUI CULTURAL NAŢIONAL).

Almanahul Turisric a iniţiat prezenta anchetă în scopul popularizării în masele largi de cititori a problemelor actuale şi de perspectivă care decurg din aceste legi. În dorinţa de a oferi cititorilor comentarii autorizate am solicitat participarea unor reprezentanţi dintre cei mai autorizaţi ai unor foruri cu importante responsabilităţi şi domeniile respective. Această acţiune se înscrie, totodată, ca o continuare firească a anchetei noastre din numărul precedent, axată pe LEGEA PRIVIND PROTECŢIA MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR.

Aducem şi pe această cale vii mulţumiri participanţilor la anchetă pentru deosebita amabilitate cu care au răspuns solicitării noastre.

Inginer GHINEA FILIP
Director adjunct al Direcţiei fond funciar şi cadastru
din Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare

FONDUL FUNCIAR

Ce se înţelege tovarăşe GHINEA FILIP prin fond funciar şi care sînt principalele categorii de terenuri care intră în componenţa sa. Noua lege extinde sfera de cuprindere a fondului funciar?

În spiritul noii legislaţii, prin noţiunea de fond funciar se înţelege totalitatea suprafeţelor de teren ce constituie teritoriul Republicii Socialiste România, indiferent în proprietatea sau deţinerea cui se află şi de modul cum este folosit la un moment dat.

În funcţie de însuşirile naturale, a cerinţelor obiective de dezvoltare armonioasă a tuturor ramurilor economiei naţionale, precum şi a activităţilor social-economice, fondul funciar poate fi grupat în următoarele categorii: terenuri agricole, terenuri forestiere, terenuri aflate permanent sub ape, terenuri destinate localităţilor, precum şi terenuri cu destinaţii speciale. Dintre categoriile de terenuri, cea agricolă este cea mai valoroasă deoarece dispune de «fertilitate», însuşire naturală care pune la dispoziţia plantelor elementele nutritive necesare creşterii şi rodirii acestora.

După modul de utilizare pe care îl au la un moment dat, terenurile agricole pot prezenta diverse folosinţe: arabile, păşuni, fîneţe, vii, pomi, pepiniere viticole şi pomicole, sere, solarii şi răsadniţe. Suprafaţa fiecărei categorii de folosinţă nu este stabilită odată pentru totdeauna ci, în funcţie de cerinţele de produse agro-alimentare, se pot face schimbări — după obţinerea aprobărilor prevăzute de legea fondului funciar.

Spre deosebire de legislaţia funciară anterioară, noua lege este mai cuprinzătoare şi reglementează în mod unitar căile, măsurile şi mijloacele de protecţie şi ameliorare, de folosire şi gospodărire a pămîntului în concordanţă cu dezvoltarea întregii vieţi economice şi social-culturale la care a ajuns ţara noastră în etapa actuală. Acţionînd în interesul actualei generaţii, noua lege vizează, în egală măsură, şi perspectiva, necesităţile crescînde ale generaţiilor viitoare.

Articolul 12 stipulează că «este interzisă micşorarea suprafeţei agricole». Vă rog să detaliaţi şi să comentaţi această prevedere, relevînd, totodată, principalele modalităţi de «creştere» a suprafeţei agricole.

Datorită faptului că terenul agricol este şi se va menţine drept principalul mijloc de obţinere a produselor agro-alimentare, necesare satisfacerii hranei oamenilor — cerinţă mereu crescîndă ca urmare a sporirii populaţiei şi a cursului ascendent al nivelului de trai în ţara noastră — legea fondului funciar interzice şi sancţionează micşorarea suprafeţei agricole.

În prezent în ţara noastră revine în medie pe fiecare locuitor o suprafaţă de 0,68 ha teren agricol, ceea ce este relativ puţin în comparaţie cu producţiile agricole ce le obţinem la unitatea de suprafaţă. De aceea, conducerea de partid şi de stat, a acordat şi acordă, concomitent cu asigurarea condiţiilor de sporire a producţiei la hectar, o atenţie deosebită sporirii suprafeţei agricole. S-au executat lucrări de îndiguiri şi desecări în lunca Dunării şi pe rîurile din interiorul ţării, s-au pus în valoare nisipurile din cîmpia Olteniei şi nord-vestul ţării, s-au defrişat pădurile fără valoare economică din zonele de cîmpie etc. Există încă posibilităţi ca suprafaţa agricolă a ţării să fie sporită: prin desecarea unor terenuri pe care apele băltesc permanent sau temporar, prin defrişarea unor pîlcuri de arboret şi mărăcinişuri instalate spontan pe terenuri apte a fi transformate în agricol ş.a.

În condiţiile actuale de modernizare a mijloacelor de transport, unele drumuri agricole au devenit inutile, astfel încît acestea pot fi transformate în terenuri agricole. De asemenea, printr-o judicioasă amplasare şi dimensionare a centrelor de producţie agricolă precum şi a localităţilor, suprafeţe însemnate de terenuri pot fi redate producţie agricole ş.a.

Legea cu privire la fondul funciar introduce unele reglementări noi referitor la folosirea terenurilor pentru producţia agricolă vegetală. Care sînt acestea?

Noua lege prevede îndatorirea pentru toţi deţinătorii de terenuri agricole să lucreze întreaga suprafaţă şi în condiţii raţionale de exploatare. Tot ca o reglementare nouă apare interdicţia folosirii terenurilor agricole în alte scopuri decît producţia vegetală, chiar dacă este vorba despre obiective de investiţie sau producţie. În situaţia în care condiţii cu totul deosebite fac necesară efectuarea unor terenuri agricole în alte scopuri, legiuitorul prevede obligativitatea beneficiarilor de investiţii de a obţine aprobări prealabile şi a recupera din fonduri proprii suprafaţa respectivă — prin amenajarea unor terenuri neproductive sau prin ameliorarea unei suprafeţe echivalente de terenuri cu potenţial de producţie scăzut. De asemenea, prin actuala lege a fondului funciar s-au stabilit taxe şi tarife de utilizare a terenurilor agricole, care vor constituit un fond special, aflat la dispoziţia Ministerului Agriculturii şi Industriei Alimentare pentru punerea în producţie de noi terenuri agricole şi pentru ameliorarea celor slab productive.

Ce se înţelege prin sistematizarea şi organizarea teritoriului agricol şi în ce măsură prevederile privind aceste aspecte se împletesc cu cele din Legea sistematizării teritoriului şi localităţilor urbane şi rurale?

Sistematizarea şi organizarea teritoriului agricol, ca acţiune de studiu şi aplicabilitate practică are drept obiect elaborarea celor mai bune măsuri de folosire şi gospodărire a fondului funciar. Sistematizarea teritoriului studiază ansambluri teritoriale agricole mari, cum sînt judeţele, zone naturale (bazine hidrografice, litoralul mării, zona colinară etc.) şi realizează o sinteză pe întreaga ţară. Iar prin organizarea teritoriului, ca o continuare a sistematizării teritoriului agricol, se studiază şi se stabilesc măsuri de bună gospodărire a pămîntului la nivelul fiecărei întreprinderi agricole de stat şi cooperative agricole.

Prin sistematizarea teritoriului agricol se stabileşte destinaţia fiecărei porţiuni de teren, cum ar fi terenuri agricole, forestiere, terenuri pentru localităţi centrale de producţie ale unităţilor agricole, echipajele tehnice ale teritoriului agricol ce interesează mai multe unităţi agricole etc. La nivelul unităţilor agricole, prin organizarea teritoriului se stabileşte reţeaua drumurilor de exploatare agricolă, categoriile de folosinţă agricole, parcelele de lucru, amplasarea culturilor în funcţie de condiţiile pedoclimatice şi de relief etc.

Între sistematizarea teritoriului agricol şi cea a localităţilor există o strînsă corelare şi intercondiţionare. De exemplu reţeaua stradală a unei localităţi trebuie astfel concepută încît să aibă legătură cu principalele căi de comunicaţie din teritoriul în care este amplasată localitatea. În funcţie de profilul agricol, se vor dezvolta în localitate întreprinderi industriale care prelucrează produsele agricole din zonă. Dimensionarea reţelei şi surselor de alimentare cu apă, energie electrică etc., se concep în mod corelat atît pentru nevoile localităţilor cît şi ale activităţilor unităţilor agricole din zona respectivă. Pornind de la aceste raţiuni prevederile din legea fondului funciar şi legea sistematizării teritoriului şi localităţilor urbane şi rurale se împletesc armonios.

Una din obligaţiile care decurg din lege pentru Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare este aceea de a îndruma şi controla «introducerea şi ţinerea la zi a cadastrului funciar general pe întreaga ţară, pe baza căruia întocmeşte anual balanţa fondului funciar general». Ce importanţă prezintă această reglementare?

Recenta lege cu privire la fondul funciar a conceput cadastrul funciar sub forma unui mijloc tehnic de cunoaştere a potenţialului agroproductiv al teritoriului ţării, în deţinerea cui se află, care sînt modificările în cadrul acestuia. Prin introducerea cadastrului funciar se înţelege măsurarea fiecăreia porţiuni de teren, transpunerea sa pe hărţi (planuri topografice), înscrierea în registre a suprafeţelor, categoriei de folosinţă, proprietarul şi deţinătorul, categoria de fertilitate; de asemenea, pentru terenurile agricole se înscriu posibilităţile şi măsurile de transformare în terenuri agricole. Prin cadastrul funciar se determină balanţele anuale ale terenurilor pe diverse categorii de destinaţie. Cadastrul funciar se realizează prin participarea specialiştilor topografi, ingineri, agronomi, pedologi şi economişti. Pe baza balanţei fondului funciar general, se stabilesc măsurile de aplicare în practică a

politicii funciare privind destinaţia unor terenuri, datele cadastrale stau la baza planurilor anuale de producţie în agricultură şi silvicultură, a programelor privind lucrările de îmbunătăţiri funciare, amenajare a plantaţiilor de vie şi pomi, a pajiştilor naturale şi a întregii acţiuni de coordonare şi control pe linia bunei folosiri a pămîntului.

Ce prevede Legea cu privire la fondul funciar referitor la «circulaţia terenurilor agricole»?

Respectîndu-se prevederile constituţionale, prin legea fondului funciar se asigură dreptul urmaşilor legali de a dobîndi terenurile prin moştenire. Acestea pot fi preluate pe bază de autorizaţie, numai dacă moştenitorii îndeplinesc următoarele condiţii cumulate:

a) asigură prin muncă proprie, a lor şi a membrilor familiei cu care duc gospodăria în comun, executarea lucrărilor agricole potrivit normelor agrotehnice stabilite de organele agricole;

b) posedă cunoştinţe agricole dobîndite fie prin urmarea unei forme de învăţămînt agricol, fie în urma unei practici agricole, fiind cunoscut de către localnici că efectuează lucrări agricole, situaţie consemnată ca atare într-o dovadă eliberată de Comitetul executiv al Consiliului popular din localităţile unde domiciliază moştenitorii;

c) nu posedă şi alte terenuri agricole care cumulate cu cele pe care le dobîndeşte ar totaliza o suprafaţă mai mare decît poate lucra cu membrii familiei sale.

Prin lege se interzice vînzarea-cumpărarea terenurilor agricole, precum şi transmiterea prin alte acte decît cele de moştenire legală.

Coordonarea şi controlul folosirii potrivit destinaţiei a tuturor terenurilor ce alcătuiesc fondul funciar unic al ţării, exercitate de către Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare, presupun sarcini sporite pentru acest minister?

Dacă în condiţiile reglementărilor anterioare. Ministerului Agriculturii şi Industriei Alimentare îi revenea îndatorirea să se ocupe numai de buna folosire a terenurilor agricole, prin noua lege ministerul amintit este investit ca unic coordonator şi controlor pe linia bunei folosiri a întregului fond funciar al ţării. Această îndatorire atrage după sine sarcini sporite pentru minister: pe linia cunoaşterii fondului funciar al ţării pe ansamblul său, efectuării de controale şi investigaţii permanente asupra modului cum este folosit şi gospodărit pămîntul de către deţinători, întocmirii de studii în vederea stabilirii celei mai bune destinaţii pentru fiecare porţiune de teren şi urmărirea, prin împuterniciţii săi, a modului cum este respectată legea cu privire la fondul funciar.

Vă rog să menţionaţi unele sancţiuni prevăzute de legiuitor pentru încălcarea legii.

Pentru disciplinarea celor care contravin prevederilor legale, în lege sînt prevăzute, după caz, sancţiuni materiale, contravenţionale sau penale. Astfel, se aplică amendă de la 500 la 1 500 lei pentru: refuzul de a prezenta organelor împuternicite actele prin care s-a aprobat schimbarea destinaţiei unui teren, pentru nerespectarea proiectelor de comasare, folosirea altor date decît cele din cadastru, degradarea bornelor geodezice, neredarea în producţia agricolă la termenele stabilite a terenurilor scoase temporar din producţie, organizarea de locuri de popas pe terenurile agricole etc. Amendă de la 1 500 lei la 4 000 lei pentru persoanele juridice cînd: nu se respectă lucrările şi măsurile din proiectele de sistematizare a teritoriului sau cele de îmbunătăţiri funciare; necultivarea întregii suprafeţe deţinute; nerecuperarea la timp a suprafeţelor agricole; provocarea băltirilor de apă sau neluarea măsurilor de evacuare a acestora de pe terenurile agricole; degradarea culturilor agricole etc. Amenzile date persoanelor juridice sînt imputabile salariaţilor ce se fac vinovaţi de încălcarea legii.

Ce alte prevederi ale legii consideraţi că trebuie să le cunoască cititorii Almanahului?

Este bine de cunoscut faptul că pentru amenajarea şi ameliorarea terenurilor agricole, statul sprijină, material şi financiar, şi gospodăriile populaţiei — dacă terenurile respective se află în perimetre de ameliorare şi dacă deţinătorii respectivi se constituie în asociaţii în cadrul comunelor de reşedinţă. Demn de reţinut, de către conducătorii unităţilor economice de stat, cooperatiste şi ale celorlalte organizaţii obşteşti, este faptul că pentru terenurile proprietate de stat folosite de către instituţiile respective în alte scopuri decît producţii agricole, trebuie să plătească o taxă anuală. În categoria acestor terenuri se cuprind suprafeţele construite şi neconstruite, cele pentru drumuri şi căi ferate, pentru sedii administrative, cluburi, creşe, cămine, cantine, locuinţe, ştranduri, terenuri şi săli de sport, precum şi alte terenuri cu destinaţii asemănătoare.

Dr. Inginer FLORIN IORGULESCU
Preşedinte al Consiliului Naţional al Apelor
Vicepreşedinte al Consiliului Naţional pentru Protecţia Mediului Înconjurător

APELE

Secolul nostru şi mai ales ultimele decenii au înlăturat definitiv concepţia medievală că apa este o resursă naturală infinită. Vă rog să vă referiţi, tovarăşe FLORIN IORGULESCU, la importanţa noii legi pentru protejarea şi valorificarea raţională a acestei bogăţii naturale în ţara noastră.

Ritmul intens de dezvoltare a industriei, procesul de modernizare a agriculturii, creşterea continuă a gradului de urbanizare şi a nivelului de trai al populaţiei determină o sporire corespunzătoare a rolului social-economic al apelor ţării. Este cunoscut faptul că România se situează în Europa printre ţările cu resurse de apă relativ reduse; în aceste condiţii creşterea importantă a cerinţelor de apă, ce nu mai pot fi satisfăcute în regimul natural al rîurilor, impune realizarea de baraje, lacuri de acumulare, derivaţii şi canale magistrale. Totodată, creşterea volumului de ape uzate şi a încărcării lor cu substanţe poluante conduce la necesitatea dezvoltării unui ansamblu de măsuri şi lucrări de protecţie a calităţii apelor. De asemenea, se constată o creştere a pagubelor produse de inundaţii, ceea ce face necesară executarea de lacuri de acumulare pentru atenuarea viiturilor, îndiguiri, regularizări de albii, precum şi efectuarea lucrărilor de întreţinere a albiilor cursurilor de apă.

Legea nr. 8/1974, «Legea apelor», creează cadrul juridic necesar pentru asigurarea unei concepţii unitare şi întărirea disciplinei de stat în activitatea din domeniul apelor. În vederea valorificării integrale a resurselor de apă ale ţării şi încadrării tuturor lucrărilor hidrotehnice, de care am amintit mai sus, într-o concepţie unitară, Legea prevede întocmirea schemelor hidrotehnice cadru de amenajare a bazinelor hidrografice. După cum se ştie plenara din iulie 1975 a stabilit noi măsuri în vederea realizării unui program de lucrări de amenajare a bazinelor hidrografice pe o perioadă de 10—15 ani.

Legea îi conferă un caracter foarte larg noţiunii de apă. Vă rog să explicaţi această sferă a «apelor» în înţelesul Legii nr. 8.

Legea nr. 8/1974 introduce conceptul nou de «fond unic de stat al apelor» reprezentînd totalitatea apelor de suprafaţă — inclusiv apele maritime interioare şi marea teritorială — şi apelor subterane. Acestea, împreună cu albiile cursurilor de apă, cuvetele lacurilor, malurile, faleza, plaja mării, fundul apelor maritime şi al mării teritoriale şi platoul continental sînt supuse prevederilor Legii. Platoul continental şi apele ce formează sau traversează frontiera de stat sînt supuse de asemenea dispoziţiilor Legii, în măsura în care, prin convenţii internaţionale la care ţara noastră este parte, nu se prevede altfel. Consiliului Naţional al Apelor îi revine răspunderea asupra modului în care sînt administrate toate apele ţării şi asupra desfăşurării într-o concepţie unitară a activităţii de amenajare, folosire şi protecţie a acestora.

Acţiunile de conservare şi protejare a resurselor de apă, crearea de noi surse de apă, amenajarea şi folosirea apelor — stipulează legiuitorul — se organizează şi se desfăşoară pe bazine hidrografice, nu pe unităţi administrative. Cum apreciaţi importanţa acestei reglementări?

Satisfacerea cerinţelor de apă ale industriei, agriculturii şi populaţiei, valorificarea de noi surse de apă, folosirea raţională şi protecţia apelor împotriva epuizării şi poluării, precum şi amenajarea complexă a cursurilor de apă reprezintă obiective de mare importanţă economică şi socială, care se pot realiza numai prin aplicarea unei politici unitare atît pe ansamblul ţării, cît şi în cadrul fiecărui bazin hidrografic, dată fiind interdependenţa strînsă între resurse, cerinţe şi restituţiile de apă. Tocmai de aceea, Legea a prevăzut înfiinţarea de unităţi de gospodărire a apelor pe bazine hidrografice, în subordinea Consiliului Naţional al Apelor, care au în administrare directă apele din ansamblul bazinului şi asigură gospodărirea acestora într-o concepţie unitară, răspunzînd de cunoaşterea situaţiei hidrometeorologice, de îndrumarea şi controlul folosirii şi protecţiei apelor, precum şi de coordonarea exploatării lacurilor de acumulare şi a activităţii împotriva inundaţiilor pe întregul bazin hidrografic.

Bineînţeles, sarcini importante revin şi unităţilor judeţene de gospodărire a apelor care supraveghează starea reţelei hidrografice, efectuează întreţinerea curentă şi coordonează realizarea celorlalte lucrări de întreţinere a albiilor, realizează lucrări de importanţă locală pentru amenajarea cursurilor de apă, controlează modul de folosire a apelor, precum şi instalaţiile de prelevare şi epurare a apelor şi organizează, din punct de vedere tehnic, activitatea de apărare împotriva inundaţiilor, în cuprinsul judeţului.

Precizaţi modul în care se va corela amenajarea bazinelor hidrografice cu sistematizarea teritoriului în general.

Lucrările de amenajare a bazinelor hidrografice intervin profund în configuraţia teritoriului — prin acumulări de apă, canale de navigaţie şi de transport al apei, amenajări antierozionale, dezvoltarea irigaţiilor — şi condiţionează, într-o oarecare măsură, posibilităţile de dezvoltare social-economică ale regiunii cuprinsă în bazinul hidrografic. Ca urmare, corelarea amenajării bazinelor hidrografice cu sistematizarea teritoriului şi a localităţilor reprezintă o necesitate obiectivă.

Lucrările ce se construiesc pe ape sau au legătură cu apele trebuie să se încadreze în prevederile schemelor cadru de amenajare, astfel încît să se asigure utilizarea raţională, în complex, a resurselor de apă, cu respectarea condiţiilor de protecţie a calităţii mediului înconjurător. Aceste scheme se reactualizează periodic, corelîndu-se cu prevederile planurilor de dezvoltare ale economiei naţionale şi ale sistematizării teritoriale. Astfel de reactualizări pot fi necesare la intervale de 5—10 ani.

Potrivit Legii, lacurile de acumulare se proiectează ca lucrări cu folosinţă complexă, cu mai multe funcţiuni, cum sînt apărarea împotriva inundaţiilor, producerea de energie electrică, asigurarea apei pentru irigaţii şi alimentări cu apă, piscicultură, agrement. În proiectele de baraje şi îndiguiri se prevede regularizarea şi amenajarea albiei în zonele aferente acestor lucrări, astfel încît să se facă posibilă valorificarea superioară pentru agricultură a terenurilor din albia majoră. La stabilirea traseelor şi amplasamentelor tuturor lucrărilor hidrotehnice se au în vedere prevederile proiectelor de sistematizare şi se urmăreşte evitarea ocupării de terenuri arabile, vii, livezi sau păduri şi menţinerea posibilităţii de exploatare normală a terenurilor învecinate. În cazul extinderii unor lucrări de folosire a apelor, sau de protecţie a calităţii acestora, se are în vedere folosirea la maximum a terenurilor din perimetrul afectat lucrărilor existente.

Litoralul Mării Negre, lacurile, prin calităţile tămăduitoare sau numai prin pitorescul lor, frumuseţea pe care o conferă rîurile peisajului etc., contribuie din plin la atragerea turiştilor. În ce măsură consideraţi că reglementările care decurg din legea apelor stimulează activitatea turistică.

Desigur, toate măsurile pentru valorificarea de noi surse de apă, folosirea raţională a apelor şi protecţia acestora împotriva epuizării şi poluării, precum şi amenajarea complexă a cursurilor de apă crează condiţii tot mai favorabile stimulări activităţii turistice, de recreere. Pe lîngă condiţii de microclimat mult îmbunătăţite — consecinţă a existenţei unor oglinzi de apă curată şi a unor condiţii ecologice permiţînd dezvoltarea armonioasă a florei şi faunei acvatice — realizarea de lucrări, cum ar fi lacurile de acumulare sau regularizarea cursurilor de apă, permite exercitarea unor activităţi cum sînt canotajul, pescuitul sportiv etc. De asemenea, scoaterea de sub inundaţii a unor importante suprafeţe creează condiţii superioare de dezvoltare pentru zonele riverane.

Pentru crearea unor condiţii cît mai favorabile activităţii turistice, pe litoralul Mării Negre, au fost executate în ultimii ani noi instalaţii de epurare avansată, cu eficienţă ridicată, care — împreună cu cele existente — realizează reţinerea practic în totalitate a impurităţilor rezultate din lanţul de localităţi şi staţiuni amplasate de-a lungul întregului litoral. Astfel de lucrări au fost realizate sau sînt în curs de realizare şi în alte zone cu caracter turistic.

Prevederile Legii apelor se corelează în bună măsură cu cele referitoare la protejarea apelor din Legea privind protecţia mediului înconjurător (adoptată în iunie 1973) — acestea din urmă dezbătute de noi în numărul

precedent al Almanahului. Menționați unele realizări notabile în domeniul combaterii poluării și a altor forme de degradare a apelor, survenite după intrarea în vigoare a legii din 1973.

În anul 1974 s-au înregistrat rezultate importante în aducerea la îndeplinire a prevederilor legale cu privire la combaterea degradării apelor. În anul 1975 volumul de investiții destinat construirii de stații de epurare a apelor uzate s-a ridicat la peste 700 milioane lei, ceea ce reprezintă cel mai mare volum anual de investiții de acest gen realizat pînă în prezent în țara noastră. În ultimii ani au fost terminate stații de epurare cum sînt cele de la Combinatul chimic din Tîrnăveni și Intreprinderea de in și cînepă din Suceava, ori cele din orașele Sibiu, Mangalia și Dr. Petru Groza, stația de debalastare a tancurilor petroliere din portul Constanța. Numărul stațiilor de epurare în funcțiune a ajuns la circa 2 900. În industrie s-au intensificat măsurile pentru economisirea apei, recircularea acesteia și recuperarea unor substanțe utile din apele țării. Un important aport economic și pentru protecția calității apelor au adus măsurile luate pentru recuperarea sulfatului de sodiu, cuprului și nitrobenzenului la Combinatul chimic Făgăraș, a pulpei de sfeclă de zahăr la Fabrica de la Bod, a acidului sulfuric, amoniacului și ureei la Combinatul de îngrășăminte chimice din Turnu Măgurele etc.

În baza programului prioritar de cercetare privind protecția și valorificarea resurselor de apă se desfășoară o intensă activitate pentru perfecționarea proceselor de epurare a apelor uzate și de tratare a nămolurilor, pentru studiul efectelor substanțelor poluante și limitelor de admisibilitate ale acestora în ape, ca și pentru conceperea, omologarea și asimilarea în fabricație a unor aparate și utilaje specifice.

Prin măsurile luate pentru combaterea poluării apelor, din care numai o parte au fost enumerate mai sus, procesul de impurificare a apelor a fost frînat, în raport cu dezvoltarea în ritmuri înalte a industriei, agriculturii și a dotărilor edilitare din centrele populate. Se mențin însă situații nesatisfăcătoare pe porțiuni de rîuri puternic impurificate, în zona unor importante obiective industriale, pentru remedierea cărora este necesară o atenție cu totul deosebită.

Mi se pare foarte importantă precizarea pe care o face legiuitorul în articolul 14: «În scopul asigurării protecției calității apelor, în producția de bunuri materiale, procesul epurării apelor uzate se integrează în procesul de producție; indicii de calitate ai apelor epurate sînt indicatori de plan». Vă rog să detaliați această prevedere.

Această prevedere a fost inclusă în Lege în scopul ameliorării autocontrolului beneficiarilor de folosințe de apă asupra condițiilor de evacuare a apelor uzate. Se știe că, prin folosire, apa se încarcă cu impurități, volumul acestora depinzînd atît de debitul de apă uzată evacuată cît și de concentrația elementelor impurificatoare. În aplicarea legii, se pornește de la cantitatea de substanțe poluante care poate fi evacuată de către fiecare unitate, astfel încît să se poată asigura condiții normale atît pentru folosințele de apă aflate în aval cît și pentru desfășurarea proceselor biologice în rîurile receptoare. Consiliul Național al Apelor are în studiu elaborarea unor indicații concrete pentru aplicarea unitară a acestei prevederi legale pe întreg teritoriul țării. Se scontează că, urmare acestei activități, întreprinderile care în momentul de față nu acordă aceeași importanță — ca problemelor de producție — problemelor de formare a apelor uzate și din folosire eficientă a stațiilor de epurare vor acționa cu mai multă hotărîre pentru asigurarea condițiilor de evacuare a apelor uzate.

Este de remarcat faptul că în ultimii ani unitățile economice și sociale care evacuează ape uzate au ajuns să înțeleagă — și ca urmare să și acționeze în sensul necesar — importanța protecției calității apelor și a rolului pe care acestea îl au în păstrarea curată a apelor țării.

Ce alte aspecte privind apa considerați că ar trebui să fie cunoscute de către cititorii Almanahului?

Programul Partidului Comunist Român și Directivele pentru cincinalul 1976—1980, adoptate la Congresul a XI-lea, stabilind ca obiectiv fundamental continuarea fermă a operei de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism, jalonează și direcțiile de acțiune în domeniul gospodăririi apelor și protejării mediului înconjurător în țara noastră, în scopul gospodăririi unitare a tuturor resurselor de apă, păstrării proprietăților lor naturale, împiedicării impurificării și poluării lor, satisfacerii atît a necesităților de consum public cît și a cerințelor energeticii și industriei, agriculturii și pisciculturii, precum și a nevoilor transportului. Prevederile de plan pentru cincinalul 1976—1980 sînt de natură a asigura îndeplinirea în bune condițiuni a acestor obiective. Ne exprimăm convingerea că, alături de specialiști, în realizarea sarcinilor ce ne-au fost trasate își vor aduce contribuția toți cetățenii țării, pentru a se putea asigura generațiilor actuale și viitoare condiții de viață și de muncă tot mai bune.

Păstrarea curată a apelor țării, utilizarea lor rațională, evitarea risipei de apă — care astăzi nu mai e gratuită și nu se poate obține decît cu cheltuieli importante pentru realizarea și exploatarea unor mari lucrări de amenajare a apelor — sînt nu numai probleme ale unităților social-economic ci și ale fiecărui cetățean, atît la locul său de muncă dar și acasă sau în concediu.

Inginer MIRCEA MIHAI
Director general al Centralei Producției și Industrializării Peștelui

PISCICULTURA ȘI PESCUITUL

«În Republica Socialistă România — se arată în articolul 1 din Legea nr. 12/1974 — piscicultura și pescuitul reprezintă o activitate economică principală pentru valorificarea superioară a apelor naturale și a celor amenajate în scop piscicol». Vă rog să comentați tovarășe MIRCEA MIHAI aceste precizări cuprinse în lege.

Producția de pește constituie o activitate economică importantă în țara noastră, ea asigurînd cantități însemnate de pește — un aliment bogat în proteine. În ultimii 10 ani piscicultura românească a asigurat o producție de zece ori mai mare decît în anul 1938, aceasta realizîndu-se prin creșterea suprafețelor amenajate și sporirea substanțială a producției la hectar. Conform Legii nr. 12/1974 s-a trecut la identificarea terenurilor mlăștinoase, sărăturate și

a altor suprafețe neproductive agricole în scopul creării de noi crescătorii și pepiniere piscicole. S-a stabilit, în acest sens, un program de dezvoltare pentru anii următori.

Legiuitorul menționează trei categorii de pescuit: industrial, științific și sportiv. Detaliați, vă rog, aspectele legate de pescuitul sportiv: ce se înțelege prin această formă de pescuit, în ce condiții se poate exercita și ce este nou în materie de reglementare a pescuitului sportiv?

Conform articolului 16 din Legea privind piscicultura și pescuitul, prin pescuit sportiv se înțelege pescuitul efectuat în scop de agrement de orice persoană, membru al Asociației Generale a Vînătorilor și Pescarilor Sportivi, pe bază de permis eliberat de aceasta, pentru bazinele și zonele piscicole pe care le are în folosință. Pescuitul sportiv poate fi exercitat și pe bază de autorizație eliberată de Ministerul Economiei Forestiere și Materialelor de Construcții pentru bazinele aflate în administrarea directă a unităților din subordine, cu excepția păstrăvăriilor, cu plata taxelor legale.

Pescuitul sportiv este permis, după cum se știe, numai în cursul zilei, de la răsăritul și pînă la apusul soarelui. În apele de munte curgătoare și stătătoare numai cu o singură undiță cu cel mult două cîrlige sau cu o lansetă. În rîurile colinare, de șes, lacurile interioare și în rîurile de frontieră, pe tot cursul Dunării, inclusiv brațele sale, și în bazinele amenajate, date în folosință Asociației Generale a Vînătorilor și Pescarilor Sportivi, cu cel mult două undițe sau două lansete cu cîte două cîrlige fiecare. În Marea Neagră cu cel mult două undițe sau două lansete cu cîte 10 cîrlige fiecare sau două țaparine cu cîte 10 cîrlige.

Legiuitorul prevede, totodată, faptul că pescuitul sportiv se practică de pe mal în apele curgătoare, iar în apele stătătoare, inclusiv Marea Neagră, de pe mal și din barcă; în timpul iernii pescuitul sportiv se poate practica și de pe gheață.

În timpul unei zile de pescuit sportiv se pot prinde, de către o persoană, cel mult 10 bucăți în total din speciile de păstrăv indigen, curcubeu, fîntînel, lipan și coregon în apele de munte cu salmonide. În celelalte ape curgătoare și stătătoare din zona colinară și de șes, Dunăre, Marea Neagră și apele de munte fără salmonide, se pot prinde cel mult 3 kilograme sau numai un singur pește dacă greutatea lui depășește 3 kilograme.

O altă precizare a noii legi este aceea că în apele de munte cu salmonide, stabilite de Ministerul Economiei Forestiere și Materialelor de Construcții, sînt permise numai momeli artificiale. În rest sînt permise atît momeli artificiale cît și naturale.

Legea menționează faptul că Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare și Ministerul Economiei Forestiere și Materialelor de Construcții pot da în folosință piscicolă Asociației Generale a Vînătorilor și Pescarilor Sportivi bazine sau zone din bazinele piscicole naturale. Vă rog să detaliați această prevedere.

Spre deosebire de legislația anterioară, Legea nr. 12 prevede că Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare și Ministerul Economiei Forestiere și Materialelor de Construcții pot da în folosință piscicolă A.G.V.P.S.-ului bazine sau zone din bazinele piscicole naturale defalcînd din planul lor sarcini de plan pentru acesta — obligația de a livra pește către organizațiile socialiste în raport cu posibilitățile de exercitare a pescuitului industrial în aceste bazine și ținînd seama de cerințele dezvoltării pescuitului sportiv.

Care sînt motivele care au determinat prelungirea perioadei de prohibiție generală de la 30 la 60 de zile? Menționați alte reglementări privind interzicerea pescuitului.

Prohibiția pescuitului are rolul de a asigura protecția speciilor de importanță economică, de a produce o nouă generație, Pe baza unor studii științifice s-a demonstrat că scurtul interval de prohibiție, de numai 30 de zile, nu putea cuprinde decît perioada de reproducere a unor specii — și nu a tuturor speciilor valoroase. Ori prohibiția trebuie să cuprindă atît perioada de încîrduire a speciilor cît și pe cea de reproducere, incubație a icrelor și dezvoltare a alevinelor în primele stadii. Acestea sînt motivele care au determinat prelungirea prohibiției la 60 de zile pe an, în perioada în care există condiții optime hidrologice, climatice etc.

Menționez faptul că, în apele colinare, de șes și Dunăre cu delta sa, perioada de prohibiție a pescuitului oricăror specii de pește, crustacee, moluște și alte viețuitoare acvatice este de 60 zile consecutive în intervalul de la 1 aprilie pînă la 30 iunie. În complexul Razelm-Sinoe, ghiolurile Belciuc, Erenciuc și lacurile litorale, tot de la 1 aprilie pînă la 30 iunie. În stufăriile din Complexul Razelm — Sinoe, și în fața acestora pe o distanță de 50 metri spre larg, precum și în lacul Zmeica, în tot cuprinsul anului. La gura de vărsare în Dunăre a rîurilor Siret, Ialomița, Argeș, Olt și Jiu, pe o distanță de 1 kilometru de ambele părți ale gurilor și pe cursul acestor rîuri pe o distanță de 10 kilometri de la confluență, pescuitul este interzis în perioada de la 1 martie pînă la 1 iulie. În apele de munte, pentru păstrăvul indigen, fîntînel și coregon, perioada de prohibiție ține de la 15 septembrie pînă la 30 aprilie, iar pentru păstrăvul curcubeu, lipan și lostriță de la 1 ianuarie pînă la 31 mai.

Legiuitorul prevede, totodată, limitarea pescuitului anumitor specii de pește, cum sînt sturionii, scrumbia, lostrița, în anumite perioade și locuri. Menționarea acestor restricții ar însemna un mare «consum» de spațiu tipografic. Oricum, orice pescar sportiv este obligat să le cunoască așa cum sînt precizate în lege.

Ce sancțiuni îi așteaptă» pe cei care încalcă prevederile legii?

Avînd în vedere sarcinile de plan, care cresc de la an la an, pentru a putea dezvolta piscicultura și pescuitul în ritmul planificat Legea nr. 12 prevede unele sancțiuni severe. Se precizează că încălcarea dispozițiilor legiuitorului atrage, după sine, răspunderea disciplinară, contravențională, penală, materială sau civilă.

De exemplu, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă: pescuitul electric, cu materii explozive, precum și cu substanțe narcotice de orice fel: pescuitul reproducătorilor în timpul perioadei de prohibiție prin orice metode, sau distrugerea icrelor de pește în aceeași perioadă, în zonele de reproducere naturală; pescuitul puietului și al reproducătorilor de pește din pepiniere și crescătorii piscicole în alte scopuri decît repopularea ori pescuitul industrial; pescuitul sturionilor sub dimensiunea legală, în alte scopuri decît repopularea; reducerea debitului de apă în zone sau bazine piscicole în scopul recoltării ilicite a peștelui etc.

Cum considerați că s-ar putea realiza o mai bună promovare a pescuitului sportiv ca formă de practicare a turismului?

Pentru a se putea dezvolta turismul legat de pescuitul sportiv este necesar să se facă, în funcție de specificul apelor, amenajări speciale atît în ce privește dezvoltarea bazei de producție a fondului piscicol cît și pentru practicarea pescuitului sportiv în condițiuni optime: cabane amenajate, cheiuri de acostaj, ambarcațiuni etc.

Alte legi adoptate în ultimii ani, printre care «Legea privind protecția mediului înconjurător» și «Legea apelor», au incidențe asupra pisciculturii și pescuitului. Vă rog să vă referiți la ele.

Punerea în practică a dispozițiilor cuprinse în legile adoptate în ultimii ani, «Legea privind protecția mediului înconjurător» și «Legea apelor», va crea condiții optime de creștere a cantității de pește, implicit a sporirii productivității naturale și, legat de aceasta, sporirea producției piscicole. Este suficient să ne gîndim la faptul că o apă nepoluată înseamnă în primul rînd un mediu prielnic existenței și dezvoltării florei și faunei acvatice — inclusiv a peștelui!

Ce alte lucruri considerați că mai trebuie să cunoască un turist cu privire la piscicultură și pescuit?

Orice turist ar trebui să posede un minimum de cunoștințe privind biologia peștelui și eforturile economiei naționale, preocupările sectorului piscicol privind sporirea fondului piscicol prin importante lucrări de investiții, reproducerea artificială și dirijată, cheltuieli însemnate pentru lucrările de creștere a peștelui. În acest fel, conștient de problemele biologiei și economiei piscicole, își va aduce un aport însemnat la dezvoltarea acestui sector de producție, colaborînd la prevenirea și combaterea abaterilor care încă mai aduc prejudicii.

Inginer MARIN MĂROIU
Adjunct al Ministrului Transporturilor și Telecomunicațiilor

DRUMURILE

În prezent, cînd traficul turistic național și internațional depinde tot mai mult de existența unor căi de comunicație corespunzătoare, legea drumurilor, adoptată în anul 1974, capătă o semnificație deosebită. Vă rog tovarășe MARIN MĂROIU să comentați, din acest punct de vedere, conținutul noii legi.

Legea drumurilor, adoptată de Marea Adunare Națională în cursul anului 1974, menționează în principal următoarele.

— principiul de bază este dezvoltarea unitară a rețelei de drumuri — indiferent de categoria acestora — care trebuie să răspundă volumului și intensității de trafic rutier mereu în creștere, generat de dezvoltarea impetuoasă a economiei naționale;

— construcțiile noi de drumuri, modernizarea celor existente precum și încadrarea drumurilor se fac prin acte normative ca decrete prezidențiale sau prin hotărîre a Consiliului de Miniștri.

De asemenea principiile de proiectare, modernizare, întreținere și exploatare a drumurilor trebuie să se bazeze pe reguli unice, asigurîndu-se astfel o politică unitară în acest domeniu;

— se definesc într-o formă îmbunătățită și se reglementează mai clar condițiile de exploatare a drumurilor, autorizarea de construcții și instalații în zona drumurilor precum și apărarea și conservarea drumurilor;

— se stabilesc măsuri obligatorii pentru toate organizațiile socialiste de stat, cooperatiste, obștești sau persoane juridice care au în administrare sau în proprietate drumuri de orice categorie;

— în cadrul Ministerului Transporturilor și Telecomunicațiilor, funcționează în baza noii Legi, un Consiliu al drumurilor, organ deliberativ în componența căruia intră specialiști din toată țara și din toate specialitățile legate de construirea, exploatarea și administrarea drumurilor de orice categorie.

Traficul auto în general — inclusiv cel turistic — se află în plină dezvoltare. Astfel, conform Directivelor Congresului al XI-lea al P.C.R., pînă în anul 1980 transportul rutier de mărfuri va crește cu 26—28%, iar cel de persoane cu 55—60% față de anul 1975. În anul 1990 volumul traficului intern auto va crește de peste două ori în raport cu anul 1975. Ce mari proiecte se prevăd în domeniul drumurilor în vederea satisfacerii în bune condițiuni a fluxurilor automobilistice?

Înainte de răspunsul datorat, arăt că, în cadrul planului cincinal ce a expirat, pe drumurile publice s-a executat un important volum de lucrări cuprinzînd modernizări de trasee, construcții de poduri și pasaje, îmbunătățirea condițiilor de trafic și de amenajare a traseelor fără a distona cu cadrul natural în care se desfășoară. Ca exemple concrete sînt cei peste 1 000 km modernizați numai pe drumurile naționale, împreună cu 4 200 km de îmbrăcăminți ușoare și covoare asfaltice, poduri definitive peste Jiu, Olt, Teleajen, Bistrița cu lungimi de 100—300 m și diverse pasaje denivelate în zonele de traversare a căii ferate etc. Ca lucrări deosebite sînt de menționat terminarea autostrăzii București-Pitești, realizarea de noi legături peste Carpați pe traseele Vălenii de Munte — Cheia — Bratocea — Săcele și „Transfăgărășanul" (Curtea de Argeș — Lacul Vidraru-Arpaș), care urcă pînă la cota de 2 046 m, etc. drumuri ce pun în valoare frumusețea acestor zone și atrag foarte mulți turiști auto din țară și de peste hotare.

Pentru fundamentarea planului cincinal 1976—1980, s-a întocmit un studiu program detaliat cuprinzînd întreaga rețea de drumuri publice. Ca sarcini deosebite menționez terminarea asfaltării drumurilor naționale existente, în lungime de 13 000 km, asfaltarea a peste 11 000 km pe drumurile județene și comunale, precum și importante lucrări de consolidare și sporire a capacității de trafic în sectoarele grele și de mare intensitate a circulației.

Pentru cei ce îndrăgesc turismul auto menționăm asfaltarea în acest cincinal a unor trasee de drumuri naționale ca: Băile Herculane — Valea Cernei — Baia de Aramă; Brezoi — Voineasa — Obîrșia Lotrului — Petroșani; Sebeș — Novaci (pe valea Sebeșului), continuarea lucrărilor pentru firul 1 al autostrăzii de pe Valea Prahovei — între Comarnic și Brașov —, terminarea lucrărilor pe traseele Brad — Buceș — Abrud în munții Apuseni, Fieni — Sinaia, Zîmnicea — Turnu Măgurele și altele. Dintre drumurile județene menționăm legătura dintre județele Vrancea și Covasna pe traseul Focșani — Vidra — Tulnici — Tg. Secuiesc, continuarea lucrărilor pe traseul Orșova — Dubova — Cozia, pe Dunăre, unele trasee în Munții Apuseni și în alte zone ale țării. Toate aceste trasee vor da mari satisfacții celor ce îndrăgesc turismul înlesnindu-le cunoașterea locurilor, realizărilor și oamenilor.

Care sînt principalii factori care degradează drumurile?

Pe scurt, răspunsul ar fi că uzura are loc atît fizic cît și moral și mă refer atît la drumul propriu-zis cît și la poduri, pasaje, tunele, consolidări, plantații, indicatoare și instalații speciale etc. Factorii principali care degra-

dează drumurile sînt: agenţii climaterici — prin alternanţele de umezeală, uscăciune, îngheţ, ninsoare, vînt — şi degradarea ce rezultă din uzura drumului prin desfăşurarea circulaţiei. Prin forţa lucrurilor, aceste fenomene nu se pot împiedica.

Dar, din nefericire, drumurile sînt degradate şi prin nerespectarea actelor normative privind desfăşurarea circulaţiei rutiere, lipsa de atenţie sau de grijă pentru păstrarea drumului public, accidentele de circulaţie cu implicaţii materiale asupra drumului şi anexelor sale. Dintre cele mai frecvente abateri amintim: efectuarea fără autorizarea organelor de drumuri sau nerespectarea condiţiilor din autorizaţiile eliberate pentru transporturi cu tonaje şi gabarite ce depăşesc caracteristicile de construcţie ale fiecărui drum, scurgeri de lubrifianţi şi carburanţi pe partea carosabilă, tractarea de piese şi obiecte grele pe drum, circulaţia pe acostamente şi în zonele laterale sau circulaţia cu vehicule şenilate pe îmbrăcăminţi asfaltice, deteriorarea voită sau nu a zonelor de siguranţă şi de protecţie împreună cu lucrările, instalaţiile, plantaţiile sau indicatoarele de circulaţie etc.

Prin intermediul «Almanahului turistic» fac un apel la toţi automobiliştii, indiferent de puterea sau capacitatea mijlocului de transport auto ce-l conduc, de a face totul ca prin modul cum circulă să nu provoace degradări de natura celor arătate.

În articolul 14 se poate menţiona că: «La proiectarea şi executarea lucrărilor de drumuri se va urmări apărarea şi conservarea fondului agricol, precum şi eficienţa economică a acestor lucrări, prin folosirea intensivă a drumurilor existente, menţinerea traseelor în cazul modernizării (...)». În ce constă această precizare?

Valoarea economică a terenului din fondul agricol şi forestier este cunoscută şi de aceea, respectînd legislaţia în vigoare, prin soluţiile ce se dau în proiectarea drumurilor şi anexelor sale se urmăreşte permanent folosirea cît mai restrînsă a acestuia. Mijloacele ce le avem la îndemînă sînt folosirea traseului existent, dacă viteza de proiectare şi capacitate sînt acoperite, iar pentru lucrări de apărări, consolidare, sporirea vizibilităţii etc. se execută lucrări în terenul limitrof, lucrări ce coexistă cu culturile sau plantaţiile specifice din acea zonă.

Pe aceeaşi linie menţionez şi prevederile art. 45, în curs de aplicare, prin studiile ce se întreprind în toate judeţele ţării pentru sistematizarea reţelei rutiere. Această acţiune se va finaliza şi prin desfiinţarea acelor drumuri inutile, sau care sînt paralele cu alte drumuri din zonă, terenul urmînd a fi pus la dispoziţia agriculturii pentru integrare în producţia vegetală. Sînt vizate atît drumurile publice cît şi cele de exploatare.

Ce consideraţi că trebuie să ştie turistul auto cu privire la apărarea şi protecţia drumurilor?

Răspunsul este legat de cel de la întrebarea a treia. În plus, se mai poate arăta că turistul auto — totodată conducător auto — trebuie să cunoască şi să aplice corect prevederile Decretului 328/1966, privind circulaţia pe drumurile publice, să nu pornească la drum cu un turism nerevizuit şi nepregătit pentru traseul pe care doreşte să-l parcurgă. Să se comporte pe drum, în parcaj, camping sau în locul de staţionare aşa cum ar dori să se comporte alt turist cu propria-i persoană!

Legea drumurilor presupune o activitate sporită din partea departamentului de resort din cadrul Ministerului Transporturilor şi Telecomunicaţiilor, organism unic de autoritate în acest domeniu. Menţionaţi cîteva aspecte.

Ministerului Transporturilor şi Telecomunicaţiilor, organ unic de autoritate, în baza noii legi îi revin sarcini deosebite, cum ar fi:

— conduce şi controlează activitatea pentru drumurile de toate categoriile, răspunzînd de dezvoltarea întregii reţele de drumuri în concordanţă cu cerinţele economiei naţionale şi ale populaţiei;

— elaborează studii, prognoze şi programe pentru dezvoltarea reţelei de drumuri publice şi avizează programele de dezvoltare a drumurilor de exploatare. De asemenea, avizează construirea de drumuri noi sau de desfiinţare a unora dintre cele existente, devenite inutile. Îndrumează tehnic şi metodologic unităţile de specialitate ale consiliilor populare judeţene şi elaborează norme de proiectare, construire, întreţinere şi administrare a drumurilor.

În aplicarea Legii drumurilor, ministerul nostru împreună cu Ministerul de Interne şi cu alte organe centrele interesante, a organizat desfăşurarea pe baza unei metodologii unice a acţiunilor privind revizuirea intersecţiilor şi acceselor la drumurile publice, precum şi întocmirea studiilor necesare pentru sistematizarea reţelei drumurilor

Nu trebuie omisă nici sarcina care o are *M.T.Tc.* în legătură cu dezvoltarea, modernizarea, întreţinerea şi administrarea directă a drumurilor naţionale — care după cum se ştie constituie scheletul reţelei de drumuri publice pe întreg teritoriul ţării şi asigură legăturile cu ţările vecine.

Trebuie menţionat faptul că aproape 2 400 km de drumuri naţionale fac parte din reţeaua internaţionale rutieră «E» şi că ţara noastră a aderat, încă din anul 1964, la Declaraţia asupra construirii marilor drumuri pentru circulaţia internaţională. Ori aceste sarcini intră tot în atribuţiile ministerului nostru.

În baza «Acordului European asupra marilor drumuri de trafic internaţional» — la care a aderat şi ţara noastră — elaborat de Comisia Europeană O.N.U., reţeaua drumurilor «E» din România urmează să atingă circa 4 000 km. Dintre noile trasee de drumuri «E» menţionăm: Oradea — Beiuş — Deva — Petroşani — Craiova — Calafat; Tulcea — Constanţa; Halmeu — Satu Mare — Zalău — Cluj-Napoca — Piteşti — Braşov — Bacău; Cluj-Napoca — Dej — Bistriţa — Vatra Dornei — Suceava; Mărăşeşti — Tecuci — Huşi — Albiţa; Nădlac — Arad — Deva — Sibiu — Braşov.

Aproape că nu ne putem închipui un drum fără poduri, viaducte, pasaje denivelate, tuneluri, construcţii de apărare şi consolidare etc. Toate acestea, pe care legiuitorul le consideră ca parte integrantă a drumului, fac parte, totodată, din peisaj şi dau un farmec în plus zonelor respective. Ce ne puteţi spune despre eventualele proiecte în acest sens?

Într-adevăr, podurile, viaductele şi tunelurile, aceste importante construcţii inginereşti — care în multe cazuri sînt adevărate lucrări de artă — fac parte integrantă din drum. Acestea se încadrează armonios, prin linia şi dimensiunile lor, în cadrul natural. Exemplele de acest fel sînt numeroase: noul pod de la Giurgeni-Vadu Oii, peste Dunăre, viaductele din zona lacurilor de acumulare de la Porţile de Fier şi Bicaz, pasajele denivelate şi podurile de pe drumul naţional Ploieşti — Predeal — Braşov, din defileele Oltului şi Jiului.

Conform prevederilor de plan, în cincinalul 1976—1980, se vor executa 90 de pasaje denivelate în punctele de restricţii de pe traseele cele mai importante din punct de vedere turistic ca: DN 1 Bucureşti — Ploieşti — Bra-

şov — Sibiu — Cluj-Napoca — Oradea; DN 17 Vatra Dornei — Cîmpulung — Suceava; DN 15 Turda — Tg. Mureş — Sighişoara — Braşov — Piteşti; DN 5 Bucureşti — Giurgiu; DN 6 Moraviţa — Timişoara — Lugoj — Caransebeş — Orşova — Craiova — Slatina — Piteşti ş.a.

Pentru a putea vizita cu mijloace auto un obiectiv turistic, antropic sau natural, sînt necesare locuri de parcare. Pentru a se evita degradarea mediului geografic ar trebui, cred, acordată o mai mare atenţie dezvoltării acestora. Sînt preconizate unele măsuri în acest sens?

Pentru evitarea degradării mediului natural unde sînt amplasate obiective turistice antropice sau naturale, sînt necesare acţiuni comune şi convergente atît din partea administraţiei drumului ce asigură accesul la astfel de obiective, dar cel puţin în aceeaşi măsură şi din partea unităţilor Ministerului Turismului şi a administraţiei care deţine acel obiectiv.

Pe drumurile naţionale există în prezent aproape 4 000 locuri de staţionare — construite lateral, în afara părţii carosabile — ceea ce reprezintă un loc la cca 3 km.

Aşa cum au fost construite şi dotate, locurile de staţionare sînt apreciate pozitiv de către turişti. Ce păcat însă că unii din cei ce le folosesc, nu au grijă să le păstreze. Noi ne străduim să le readucem şi să le menţinem în stare corespunzătoare.

Profesor IOAN JINGA
Vicepreşedinte al Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste
Vicepreşedinte al Comisiei Centrale de Stat
a Patrimoniului Cultural Naţional.

PATRIMONIUL CULTURAL NAŢIONAL

Ce reprezintă, tovarăşe IOAN JINGA, patrimoniul cultural în înţelesul legii adoptate?

Patrimoniul cultural naţional, în înţelesul Legii nr. 63 din 30 octombrie 1974, se constituie din marile vestigii ale istoriei şi civilizaţiilor făurite de-a lungul mileniilor pe teritoriul României, din creaţiile literar-artistice, ştiinţifice şi tehnice a căror valoare a fost consacrată de-a lungul timpului, precum şi din valorile aparţinînd tezaurului cultural universal existente pe teritoriul ţării noastre.

De ce a fost necesară adoptarea unei legi privind ocrotirea patrimoniului cultural naţional?

Bunurile din patrimoniul cultural naţional aparţin — prin valoarea lor social-culturală — întregului popor şi de aceea societatea noastră socialistă ia toate măsurile necesare pentru ocrotirea şi conservarea lor, pentru evitarea înstrăinării sau deteriorării acestora, pentru păstrarea, apărarea şi valorificarea lor în interesul întregii naţiuni. Ocrotirea patrimoniului cultural naţional reprezintă o necesitate imperioasă a progresului spiritual al ţării, constituie parte componentă a întregii activităţi de înflorire a civilizaţiei socialiste şi comuniste în România. Reglementarea juridică a fiecărui cetăţean şi a societăţii în ansamblu este încă o dovadă manifestă a grijii Conducerii de Stat şi de partid faţă de zestrea noastră culturală.

Vă rog să prezentaţi succint, pentru cititorii Almanahului, categoriile de bunuri care intră în patrimoniul cultural naţional.

Patrimoniul cultural naţional include bunurile cu o valoare artistică deosebită, cum sînt, de exemplu, obiectele sau monumentele de arhitectură şi de artă plastică, decorativă şi aplicată, străvechi, antice, medievale sau moderne, care constituie opere reprezentative ale unor mari personalităţi creatoare, române sau străine sau care, fiind creaţie anonimă, prin nivelul lor artistic, prin trăsăturile caracteristice şi prin raritatea lor sînt în cel mai înalt grad reprezentative pentru cultura şi arta naţională şi universală, inclusiv pentru creaţia populară. Patrimoniul cuprinde, de asemenea, bunuri cu valoare istorică şi documentară — monumente istorice sau arheologice, obiecte şi documente cu caracter de izvor probatoriu sau memorial pentru istoria dezvoltării societăţii, manuscrise sau cărţi de mare raritate, reprezentative pentru anumite epoci, instituţii, evenimente sau personalităţi istorice importante, naţionale şi universale — şi mărturii valoroase ale istoriei ştiinţei şi tehnicii, mijloace de schimb monetare sau premonetare, rare sau cu mare valoare artistică, rarităţi filatelice. Totodată, intră în patrimoniu şi bunuri cu valoare ştiinţifică de document al naturii cu importanţă deosebită: piese din natură dispărute sau foarte rare — care nu se mai păstrează decît în colecţii de specialitate — monumente ale naturii, fosile şi trofee rare, endemisme şi tipuri conservate sau naturalizate.

Turismul cultural constituie una dintre cele mai vechi şi importante forme de practicare a turismului, atît pe plan mondial cît şi în ţara noastră. Legea adoptată presupune, pe de o parte conservarea şi păstrarea în bune condiţiuni a patrimoniului cultural, pe de altă parte punerea lui în circuit public. Cum se împacă aceste două aspecte şi în ce măsură reglementările legii influenţează activitatea turistică?

Cele două prevederi ale legii nu se exclud ci se completează. Punerea în circuit public nu se va face însă la întîmplare ci după reguli ştiinţifice care să asigure o viaţă cît mai lungă exponatelor de valoare.

În ţara noastră, principalele obiective culturale din reţeaua de turism sînt constituite din monumente istorice şi de artă, din muzee, colecţii, case memoriale.

Prin organizarea sistemului de identificare şi de evidenţă a bunurilor, legea ocrotirii patrimoniului cultural naţional va favoriza introducerea de noi bunuri în circuitul cultural şi turistic. Se vor valorifica, astfel, prin intermediul obiectivelor culturale situate pe traseele turistice, bunuri ale patrimoniului cultural naţional care pînă acum nu figurau în colecţii sau muzee. Condiţiile de valorificare vor fi, de asemenea, cu totul

altele — acelea ale unei expuneri moderne — şi vor favoriza, alături de alţi factori, dezvoltarea turismului cultural. Iată, deci, că această lege favorizează lărgirea sferelor de interes turistic-cultural şi a punctelor de atracţie prin includerea de noi obiective culturale, îmbogăţirea şi diversificarea celor existente, în zonele de afluenţă turistică.

Patrimoniul cultural naţional se îmbogăţeşte permanent cu noi bunuri literar-artistice, ştiinţifice, tehnice, de valoare deosebită, care se creează şi se vor crea în viitor în societatea noastră. Cine şi cum hotărăşte care dintre noile bunuri intră în patrimoniul cultural naţional?

Pe baza analizei fişelor de evidenţă ştiinţifică şi a imaginilor — fotografii, schiţe, desene — centralizate şi selecţionate de Direcţia patrimoniului cultural naţional, Comisia Centrală de Stat a Patrimoniului Cultural Naţional examinează şi definitivează lista bunurilor din patrimoniul cultural naţional şi listele adiţionale anuale şi le supune, la rîndul său, spre aprobare, Consiliului de Miniştri.

Articolul 5 prevede stimularea şi recompensarea celor care contribuie la constituirea şi dezvoltarea patrimoniului cultural naţional. În ce constau acestea şi în ce condiţii se acordă?

Societatea noastră socialistă stimulează şi recompensează pe toţi cei care contribuie la constituirea şi dezvoltarea patrimoniului cultural naţional, prin premii, distincţii, aducerea numelui donatorului la cunoştinţa publicului, precum şi prin alte forme.

Ce sancţiuni a prevăzut legiuitorul atît în ceea ce priveşte nedeclararea bunurilor care intră în patrimoniul cultural naţional cît şi pentru deteriorarea unor asemenea bunuri?

Nedeclararea acestor bunuri constituie contravenţie, sancţionabilă cu amendă de la 1 000 la 5 000 lei iar distrugerea lor se pedepseşte conform legii penale.

În lege este prevăzută înfiinţarea unor organisme în sarcina cărora intră ocrotirea patrimoniului cultural naţional. Care sînt şi în ce constă activitatea lor în această primă etapă?

Aceste organisme nou înfiinţate sînt: Comisia Centrală de Stat a Patrimoniului Cultural Naţional, Direcţia patrimoniului cultural naţional şi Oficiile pentru patrimoniul cultural naţional.

Oficiile pentru patrimoniul cultural naţional asigură, pe plan judeţean, coordonarea unitară a activităţii de evidenţă, pază, păstrare, conservare şi folosire a bunurilor din patrimoniul cultural naţional, inclusiv a monumentelor istorice şi de artă. În această primă etapă oficiile pentru patrimoniul cultural naţional îşi desfăşoară activitatea în special prin primirea declaraţiilor deţinătorilor de bunuri din patrimoniul cultural naţional şi întocmirea documentelor de evidenţă ale acestor bunuri, documente pe care le înaintează Direcţiei patrimoniului cultural naţional.

Dintre atribuţiile Direcţiei patrimoniului cultural naţional menţionez cîteva dintre cele mai importante: îndrumă şi controlează întocmirea evidenţei bunurilor din patrimoniul cultural naţional, pe baza declaraţiilor deţinătorilor, întocmeşte proiectul listei bunurilor din patrimoniul naţional precum şi completările anuale ale acesteia, pe care le supune spre definitivare Comisiei Centrale de Stat a Patrimoniului Cultural Naţional. Îndrumă, controlează şi avizează păstrarea, conservarea şi folosirea bunurilor din patrimoniul cultural naţional, a monumentelor istorice şi de artă. Propune Comisiei Centrale de Stat a Patrimoniului Cultural Naţional — la sesizarea oficiilor pentru patrimoniul cultural naţional — preluarea în custodie a bunurilor cărora deţinătorii nu pot să le asigure condiţiile de conservare corespunzătoare, conform legii. Elaborează normele privind evidenţa, conservarea şi restaurarea bunurilor din patrimoniul cultural naţional, pe care le supune spre aprobare Comisiei Centrale de Stat a Patrimoniului Cultural Naţional. Elaborează programe şi planuri centralizate de cercetare şi răspunde direct de restaurarea bunurilor din patrimoniul cultural naţional şi a monumentelor istorice şi de artă: coordonează, împreună cu organele Ministerului de Interne, activitatea de pază şi securitate a bunurilor din patrimoniul cultural naţional şi a monumentelor istorice şi de artă.

Comisia Centrală de Stat a Patrimoniului Cultural Naţional, ca organ deliberativ, coordonează întreaga activitate de evidenţă, ocrotire, conservare şi valorificare a bunurilor din patrimoniul cultural naţional, propune bunurile din patrimoniul cultural naţional de interes excepţional care, potrivit legii, urmează să fie trecute în proprietatea statului prin Decret Prezidenţial, precum şi cuantumul despăgubirilor corespunzătoare. Stabileşte valorile nominale (de tezaur) ale bunurilor din patrimoniul cultural naţional precum şi preţurile bunurilor pe care le achiziţionează statul pe baza criteriilor aprobate prin hotărîre a Consiliului de Miniştri. Avizează scoaterea din ţară a bunurilor culturale, altele decît cele ce fac parte din patrimoniul cultural naţional, conform prevederilor legale în vigoare şi stabileşte preluarea în custodie a bunurilor cărora deţinătorii nu le pot asigura condiţiile corespunzătoare conform legii şi stabileşte unităţile de stat care urmează să le preia.

Am selectat, mai ales, acele atribuţii ale Comisiei Centrale de Stat a Patrimoniului Cultural Naţional care îi pot interesa pe cititorii «Almanahului».

Vă rog să menţionaţi obligaţiile care revin persoanelor fizice în privinţa evidenţei, păstrării, conservării şi valorificării bunurilor din patrimoniul cultural naţional.

Deţinătorii de bunuri susceptibile să facă parte din patrimoniul cultural naţional sînt obligaţi să le declare, să le asigure condiţii corespunzătoare de păstrare şi pază: spaţii salubre, microclimat corespunzător, prevenirea elementelor de poluare, securitate deplină, restaurarea lor, cu aprobarea Direcţiei patrimoniului cultural naţional. Sînt obligaţi, de asemenea, să ia măsuri pentru prevenirea distrugerii bunurilor pe care le deţin şi să permită valorificarea lor ştiinţifică şi cultural-educativă (accesul cercetătorilor, participare la diferite expoziţii etc.).

Dacă o persoană fizică nu dispune, temporar, de condiţii propice păstrării şi conservării unui bun care face parte din patrimoniul cultural naţional, îl poate ceda statului în custodie numai temporar, nu definitiv, şi să-l solicite înapoi atunci cînd dispune de condiţii optime?

Desigur. Dacă după un timp oarecare, deţinătorul de bunuri din patrimoniul cultural naţional solicită înapoierea bunului cedat în custodie statului, făcînd în acelaşi timp dovada că a îndepărtat cauzele depunerii în custodie, statul î-l înapoiază întrucît îi aparţine.

Ce înlesniri prevede legiuitorul sau noua Comisie Centrală de Stat a Patrimoniului Cultural Național privind restaurarea bunurilor care fac parte din patrimoniu dar se află în posesia persoanelor fizice?

Bunurile din patrimoniul cultural național deținute de persoane fizice pot fi restaurate, contra plată, de specialiștii laboratoarelor zonale din București, Iași, Cluj-Napoca, Sibiu, Craiova, Timișoara, Constanța și Suceava, precum și de cei din laboratoarele organizate în cadrul muzeelor din localitățile amintite. De asemenea, le asigură consultații și asistență de specialitate.

Din ancheta publicată în numărul precedent al Almanahului a reieșit că în unele cazuri turiștii își aduc un «aport» nedorit la conservarea a ceea ce a creat mai de preț civilizația românească de-a lungul timpurilor. De aceea, vă rog să menționați obligațiile turistului în calitate de beneficiar al bunurilor care constituie patrimoniul cultural național.

Desigur, Legea nr. 63, atrage atenția și asupra acestui aspect, impunînd o nouă atitudine față de bunurile patrimoniului cultural național. Respectul și atenția față de aceste bunuri, nu numai a turiștilor ci a tuturor cetățenilor, fac parte de fapt, din normele de conduită civilizată. Este de dorit, în interesul tuturor celor care trebuie să beneficieze de patrimoniul cultural național — atît generațiile actuale cît și cele următoare — să dispară «obiceiul» semnăturilor pe monumente, degradările de orice fel, care pot avea o influență negativă, imediată sau cu efecte întîrziate — uneori nebănuite — asupra acestor bunuri de preț ale culturii și civilizației socialiste.

Consider că, între obligațiile esențiale ale turismului român sau străin, trebuie să se înscrie, cu claritate, respectul și grija față de bunurile patrimoniului cultural, care, înlesnesc cunoașterea și înțelegerea istoriei și culturii patriei noastre.

Inginer IOAN TUDOR
Vicepreședinte al Comitetului pentru Problemele Consiliilor Populare.

SISTEMATIZAREA TERITORIULUI A LOCALITĂȚILOR URBANE ȘI RURALE

Care este tovarășe IOAN TUDOR, scopul sistematizării în înțelesul Legii nr. 58/1974?

Sistematizarea are ca scop organizarea judicioasă a teritoriului țării, județelor și comunelor, a localităților urbane și rurale zonificarea funcțională privind modul de folosință a terenului. Prin sistematizare se stabilesc: regimul de înălțime și densitate a construcțiilor, zonele și platformele industriale, spațiile plantate, de agrement și sport, echiparea cu dotări social-culturale, cu lucrări tehnico-edilitare, căi de comunicații și transport, măsuri de păstrare și îmbunătățire a mediului înconjurător, punerea în valoare a monumentelor istorice și de artă, a zonelor de importanță istorică. Toate acestea în condiții de creștere a eficienței economice și sociale a investițiilor și de îmbunătățire continuă a condițiilor de muncă, de locuit și odihnă pentru întreaga populație.

Menționez că, atît sistematizarea teritoriului, cît și cea a orașelor și satelor, se desfășoară în concordanță cu prevederile planului național unic de dezvoltare economico-socială a țării. În acest fel sistematizarea contribuie la dezvoltarea planică proporțională și armonioasă a teritoriului național, deci la valorificarea superioară a resurselor materiale și umane, la repartizarea rațională și echilibrată a forțelor de producție, urmărind îmbinarea organică a criteriilor de eficiență economică cu cele de ordin politic și social.

Vă rog să prezentați cîteva aspecte mai importante referitoare la sistematizarea orașelor și a localităților rurale.

Sistematizarea localităților urbane trebuie să asigure dezvoltarea lor armonioasă în strînsă corelare cu teritoriul înconjurător și cu rețeaua generală de localitații și utilizarea cît mai completă a terenurilor din perimetrul construibil. În cadrul schițelor de sistematizare se prevede regimul de înălțime și densitate a construcțiilor, se stabilesc zonele funcționale referitoare la amplasarea rațională a unităților economice, a clădirilor de locuit și social-culturale, a spațiilor verzi și de agrement, echiparea tehnico-edilitară, îmbunătățirea circulației și a transportului în comun.

La zonificarea teritoriului se urmărește folosirea cît mai eficientă a terenului, cu respectarea, totodată, a normelor de protecție a mediului înconjurător. Noile ansambluri de locuințe, complet și complex dotate, se vor realiza pe bază de detalii de sistematizare cu prevederea de blocuri astfel amplasate încît să formeze fronturi stradale închegate — cu dotările social-culturale, spațiile verzi și de agrement și terenurile de joc și sport grupate și dimensionate în raport cu populația căreia îi este destinată.

Sistematizarea satelor, atît a celor reședință de comună cît și a satelor componente, trebuie să asigure dezvoltarea lor în corelare cu cea a localităților învecinate, organizarea zonelor funcționale — de producție, locuit, dotări social-culturale, spații verzi și de circulație — ținînd seama de profilul social-economic stabilit în perspectivă, urmărind amplasarea judicioasă a tuturor construcțiilor, precum și crearea unor centre civice care să grupeze principalele dotări social-culturale.

Sistematizarea satelor trebuie să contribuie la ridicarea economică, socială și culturală a acestora, la îmbunătățirea generală a condițiilor de trai ale țărănimii, la apropierea treptată a vieții satelor de cea a orașelor.

Legiuitorul prevede ca schițele de sistematizare ale comunelor și satelor componente să fie dezbătute și

supuse votului deschis al cetăţenilor — al beneficiarilor, în fond. Vă rog să comentaţi acest aspect care ţine, de fapt, de cadrul mai larg al democraţiei noastre socialiste.

Prin lege se precizează că cetăţenii din fiecare sat pot să analizeze direct şi să adopte soluţiile preconizate în schiţele de sistematizare respective. În acest fel consiliile populare pot să asigure participarea locuitorilor la definitivarea şi în special la traducerea în viaţă a prevederilor schiţelor de sistematizare. Aceste proiecte devin, astfel, instrumente tehnice şi economice vii, care contribuie la transformarea vieţii cetăţenilor fiecărui sat în parte şi a populaţiei comunei în ansamblu. Informarea şi participarea cetăţenilor la activitatea de sistematizare permit traducerea în fapt a măsurilor preconizate de schiţele de sistematizare şi deci grăbesc apropierea condiţiilor de viaţă ale populaţiei de la sate de cele din mediul urban.

Articolul 37 stipulează unele măsuri care, după părerea mea, stimulează activitatea creatoare a specialiştilor din domeniul sistematizării şi asigură o diversificare arhitectonică. Care sînt aceste prevederi.

Articolul la care v-aţi referit prevede posibilitatea ca, în vederea elaborării studiilor şi proiectelor de sistematizare pentru ansambluri urbanistice, centre şi pieţe importante ale oraşelor, noduri de circulaţie, ansambluri în care există monumente istorice sau de artă, complexe turistice, ansambluri de locuinţe sau alte obiective importante, să se organizeze concursuri de proiectare. Pe baza experienţei acumulate în ţară şi în străinătate, se poate afirma că această prevedere va permite realizarea unor proiecte valoroase, reprezentînd sinteze ale unor multiple idei creatoare, originale, emanate de la diferiţi concurenţi. Prin selecţionarea celor mai reuşite soluţii, în raport cu tema concursului şi cu specificul zonei, vom ajunge la o diversificare arhitectonică.

Directivele Congresului al XI-lea al P.C.R. prevăd faptul că pînă în anul 1990 se vor crea 300—400 noi centre orăşeneşti, urmărindu-se ca aşezările urbane să formeze centre de gravitaţie şi de polarizare pentru zonele rurale înconjurătoare. Există, în legea în cauză, unele prevederi speciale privind sistematizarea localităţilor rurale care urmează să devină centre urbane?

Legea precizează printr-un articol special că prin sistematizare se va urmări ca localităţile rurale cu cele mai bune condiţii de dezvoltare să fie transformate, în următorii 15—20 de ani, în centre economice şi sociale cu caracter urban. La stabilirea acestora se va ţine seama de resursele materiale şi umane, poziţia faţă de localităţile din zona de influenţă şi accesul la căile de comunicaţie, precum şi de situaţia fondului construit existent. Prin schiţele de sistematizare ale acestor localităţi se vor stabili zonele funcţionale specifice profilului economic şi social prevăzut în perspectivă precum şi dotările social-culturale necesare, în funcţie de mărimea localităţilor şi de numărul locuitorilor din satele situate în zona lor de influenţă şi în corelare cu reţeaua generală de localităţi.

În special în asemenea localităţi, ministerele, celelalte organe centrale şi comitetele executive ale consiliilor populare vor amplasa obiective economice, industriale, care să asigure valorificarea resurselor umane şi materiale locale.

În prezent sînt elaborate schiţele de sistematizare pentru acele localităţi care, prin gradul lor de dezvoltare şi în conformitate cu criteriile prezentate mai sus, urmează să devină centre economice şi sociale cu caracter urban în prima etapă, cincinalul 1976—1980.

Comitetului pentru Problemele Consiliilor Populare, organul central care răspunde de înfăptuirea unitară a politicii partidului şi statului în domeniul sistematizării, îi revin atribuţii sporite. În ce constau acestea?

Potrivit legii nr. 10 din 20 iulie 1973, Comitetul pentru Problemele Consiliilor Populare are, în domeniul sistematizării, în principal sarcina de a analiza şi dezbate problemele majore ale dezvoltării economice-sociale a judeţelor şi comunelor, precum şi a localităţilor urbane şi rurale. De asemenea, Comitetul nostru acordă asistenţă tehnică şi îndrumă activitatea de sistematizare, avizează documentaţiile de sistematizare şi elaborează normative şi norme obligatorii în domeniul respectiv.

Prin legea nr. 58 din 1974, Comitetului nostru îi revin sarcini deosebite, ca organ central care răspunde de înfăptuirea unitară a politicii partidului şi statului în domeniul sistematizării, trebuind ca, împreună cu comitetele executive ale consiliilor populare, să asigure desfăşurarea activităţii de sistematizare, în conformitate cu prevederile legii, să întreprindă acţiuni în scopul dezvoltării armonioase a localităţilor şi folosirii eficiente — pentru construcţii şi amenajări edilitar-gospodăreşti — a terenurilor din cadrul perimetrelor construibile ale localităţilor. În acest scop Comitetul nostru colaborează cu ministerele şi celelalte organe centrale.

Ce alte lucruri, privitoare la sistematizarea teritoriului şi a localităţilor urbane şi rurale, consideraţi că ar mai trebui să cunoască cititorii Almanahului?

Este foarte greu ca în cîteva rînduri să sintetizezi toate aspectele acestei activităţi atît de vaste şi complexe, în care fiecare detaliu are o importanţă deosebită. Voi încerca să punctez numai cîteva aspecte majore de actualitate:

— Prin activitatea de sistematizare se urmăreşte dezvoltarea armonioasă a întregii ţări, ţinînd seama de totalitatea reţelei de localităţi urbane şi rurale, de influenţele reciproce dintre acestea, corelarea dezvoltării aşezării cu zonele înconjurătoare. De asemenea, prin sistematizare se asigură dezvoltarea, într-o concepţie unitară, a reţelei de căi de comunicaţii, transport şi energetice, asigurînd legătura centrelor de producţie şi desfacere cu bazele de materii prime şi cu întreaga reţea de localităţi, protejarea împotriva inundaţiilor, a alunecărilor de teren, combaterea eroziunii solului, precum şi realizarea de dotări social-culturale şi tehnico-edilitare care să servească, în comun, mai multor localităţi.

— Prin sistematizare trebuie să se asigure apărarea şi buna gospodărire a fondului funciar, fiind interzisă micşorarea suprafeţei agricole — construcţii urmînd a se executa numai în perimetrul stabilit. Pentru toate localităţile se delimitează perimetre construibile care se aprobă prin lege.

— Un alt aspect important îl constituie principiul, precizat prin lege, referitor la construcţia de locuinţe: acestea se vor realiza cu precădere, spre deosebire de etapele anterioare, începînd din centrul localităţilor către zonele marginale, asigurîndu-se realizarea de ansambluri cu densităţi sporite, creindu-se astfel condiţii pentru restrîngerea în continuare a perimetrelor construibile. Amplasarea noilor blocuri de locuinţe se va face, desigur, şi în ansambluri existente, urmărindu-se armonizarea plastică-arhitecturală a noilor clădiri cu cele valoroase existente, care vor fi păstrate.

— În cazul localităţilor rurale se dau indicaţii exprese de formare a unor centre civice. În satele reşedinţă de comună, centrele civice vor cuprinde, de regulă, sediul politic-administrativ, unităţi culturale, de învăţămînt şi ocrotirea sănătăţii, de prestări de servicii şi comerciale, iar locuinţele din această zonă centrală vor trebui să aibă cel puţin două niveluri.

romanul inedit

- **O stație C.F.R. cu două gări**
- **Muzeul Bolniței**
- **Casa vornicului Done**

Istoricii nu au reușit să determine data cînd așezările primitive, răspîndite în zonă încă din epoca bronzului și chiar mai dinainte, au fost polarizate sub forma unei densități de tip urban, pe vatra actualului oraș. Dar, indiferent de epoca înființării sale — care poate fi plasată oricînd între cucerirea Daciei de către romani și întemeierea principatului moldav — prima atestare documentară a existenței sale datează din 30 martie 1392, cînd Roman Vodă a semnat aici un hrisov domnesc «la cetatea noastră a lui Roman Voievod». De atunci, orașul Roman a cunoscut o dezvoltare crescîndă, ajungînd în secolul al XVIII-lea al doilea oraș important al Moldovei, după Iași.

Romanul păstrează și astăzi multe din faptele istoriei sale. Pe lîngă prestigioasa dezvoltare industrială și socială, la care această veche urbe a fost chemată în anii noștri, împreună cu celelalte așezări moldave, mai plutește, ici, colo, în umbra cîte unui monument, parfumul epocii care i-a dat naștere.

Turiștilor care vizitează orașul le atragem atenția doar asupra cîtorva locuri mai puțin cunoscute.

O stație C.F.R. cu două gări. În nordul orașului, pe partea stîngă a șoselei naționale care duce, fie spre Hanul Ancuței, fie spre Băile Strunga, se află clădirea stației C.F.R. din Roman. Această gară a prezentat în trecut o particularitate foarte rar întîlnită și nu cunoaștem un caz similar în istoria feroviară mondială. La mijlocul secolului trecut, se preconiza construirea unei căi ferate magistrale, care ar fi mers de la un capăt la altul al țării, trecînd prin Vîrciorova, Pitești, București, Ploiești, Galați, Roman și Suceava. Lucrarea urma să fie executată de o singură companie. În urma unor neînțelegeri — cu ecou în presa vremii — tronsonul de linie Roman-Suceava a fost concesionat companiei austriece Offenheim, iar restul societății prusiene Strussberg. Stația Roman apare astfel ca punct terminus pentru liniile ambelor companii. Între cele două societăți neexistînd nici un fel de înțelegere prealabilă, ba dimpotrivă, tot felul de șicanări reciproce, fiecare concesionar își construiește gara sa. Offenheim înalță între anii 1868—1869 drept gară terminus actuala clădire a stației CFR, iar Strussberg construiește în anul 1870 o altă clădire la circa 250 metri sud de gara lui Offenheim, acolo unde se află actualul district de întreținere a liniilor C.F.R. Între gările celor doi concesionari nu era nici o legătură, fiecare avînd propriile sale instalații. Datorită acestei situații, începînd de la 16/28 decembrie 1870, dată cînd a intrat în exploatare și linia Roman-București, călătorii în tranzit prin Roman erau obligați să facă adevărate «curse de alergări» de la un tren la celălalt cu toate bagajele în spate, trebuind în plus să-și procure alte

Noua casă de cultură

bilete de călătorie pentru continuarea drumului. De altfel, cazul stației Roman a fost remarcat și de călători străini ce au trecut pe aici. În lucrarea «Războiul ruso-turc din 1877—1878» întocmită de Marele stat major rus, este menționat: «...**în această stație se efectua trecerea din vagoanele societății austriace în vagoanele drumului de fier român** (linia Roman-București fusese preluată între timp de statul nostru de la compania Strussberg n.a.) **fiind necesară o forță de muncă uriașă pentru transbordarea mărfurilor dintr-un tren în altul; deseori stația era blocată, iar circulația întreruptă. La acestea contribuiau și formalitățile complicate stabilite de către cele două societăți rivale ale drumului de fier foarte adesea în rele raporturi una cu alta.**»

Această stare de lucruri puțin obișnuită a durat 16 ani, pînă la 30.X./11.XI.1888, cînd statul român a preluat cele 19 stații de cale ferată ale companiei conduse de Viktor von Offeneim, printre care și gara Roman. În felul acesta s-a pus capăt unei situații cu totul neobișnuite.

Muzeul Bolniței. La intrarea sudică a orașului, imediat ce treci apa Moldovei, privirea este atrasă de o construcție masivă cu patină de vechime. Este probabil un turn de apărare al fortificației ce îngloba și biserica Precista din Jos, sau Precista Mare (ctitorită de Ruxandra Doamna, soția lui Alexandru Lăpușneanu, în anul 1568). Fortificația este atestată documentar prin harta întocmită de armata austriacă la 1788, iar faptul că turnul a fost ulterior transformat în clopotniță pentru biserică rezultă clar din cele două stiluri distincte ale sale.

La etajul turnului se află o valoroasă colecție documentară și de instrumentar medical utilizat în primele așezăminte spitalicești ale orașului Roman, începînd cu «bolnița săracilor» din anul 1753, organizată în «ospital» la 1798. Colecția aceasta, începută din anul 1958, a fost extinsă piesă cu piesă în decursul anilor, astfel incit acum a devenit un instrument și veritabil muzeu. Pentru vizitatori, entuziastul medic Epifanie Cozărescu, custodele, este oricînd bucuros să dea lămuririle necesare cunoașterii exponatelor adunate de el cu mult sîrg, în cei aproape 20 de ani.

Casa vornicului Done. În centrul orașului, peste drum de biserica Sfinții Voievozi se află (pe str. Agnita nr. 2) «casa vornicului Done» o veche casă de tip boieresc, zidită pe la 1795 și reconstruită în anul 1828. Masiva construcție, avînd două beciuri situate la nivele diferite și boltiri semicilindrice la parter, a fost declarată monument istoric. Aici s-a născut la 26 iunie 1912 dirijorul Sergiu Celibidache, cel care continuă să dea strălucire peste hotare școlii dirijorale românești reprezentată de George Enescu, George Georgescu, Ionel Perlea, Constantin Silvestri.

SILVIU DRAGOMIR

CUM VA FI TURISTUL (TURISMUL) ÎN ANUL 2001

Un horoscop turistic? Nicidecum! Nu sîntem (cel puțin deocamdată) adepții practicilor science-fiction în materie de vacanțe, drumeții, recreere, odihnă. Nici nu vom profeți, citind în stele, viitorul plin de frenezie al acestei îndeletniciri — setea de cunoaștere, foamea de spațiu — atît de semnificativă pentru secolul nostru, imprevizibil, nervos. Felul dezvoltării lumii contemporane oferă însă o multitudine de idei, sugestii, atitudini, procese, tendințe din vălmășagul cărora putem intui cum va arăta, bunăoară, turistul (turismul) din anul 2001, întrebarea generică cu care ne-am adresat convorbitorilor, care participă la dialogul nostru internațional. Unul dintre interlocutori — editor și gînditor în materie de turism, domnul Louis Nagel — ne oferă un raționament singular și surprinzător, spunînd: «Din nenorocire nu sînt nici profet nici autor de știință-ficțiune».

Este o opinie cel puțin șocantă, care — chiar dacă este inacceptabilă pe plan filozofic și al relațiilor dintre țări și popoare — oferă teren unei și mai acerbe confruntări cu alte opinii, care sînt invariabil contrare «legii junglei» în materie de cooperare, adică favorabile nevoii acute de cunoaștere, ideilor de bunăvecinătate, de circulație de valori, de acțiuni deliberat concertate pentru instăpînirea climatului de destindere și pace pe mult zbuciumata planetă a oamenilor numită PĂMÎNT.

VLADIMIR TIMOFEEVICI CERNOV
Redactor șef al revistei Puteșestvie SSSR

„În anul 2001 lumea va fi mai bună"

Ele (popoarele, n.r.) realizează mult în acest domeniu și pot să facă și mai mult. Ziariștii și scriitorii țărilor noastre sînt cu siguranță oameni care își iubesc țara. Și, dacă în plus față de aceasta ei cunosc diversități și întreaga complexitate pasionantă a turismului — fenomen de seamă al epocii noastre, fenomen care cuprinde o multitudine de laturi ale vieții sociale și economice, politice și psihologice, și înțeleg întreaga importanță a turismului pentru educația omului, a dragostei față de patria sa, și a setei de cunoaștere a întregii lumi, a naturii și culturii, vor înțelege importanța și, aș zice, responsabilitatea turismului față de destinele lumii, ca unul dintre mijloacele comunicării de masă între popoare, atunci rezultatul ar fi, fără îndoială, eficace pentru turism în general, cît și pentru dezvoltarea turismului internațional și, desigur pentru întărirea prieteniei între popoarele noastre care ajutîndu-se reciproc, săvîrșesc faptul de seamă pentru minunatele idealuri ale societății comuniste.

Relatînd lumii, cu însuflețire și spiritul adevărului despre modul nostru de viață, despre oamenii noștri, despre înfăptuirile lor glorioase, ziariștii din țările noastre pot să ajute milioane de oameni de pe pămînt, să ne cunoască mai bine. Și aceasta este foarte important. Vă amintiți cuvintele lui L. J. Brejnev: «Pentru a trăi într-o pace trainică, trebuie să ne acordăm reciproc încredere, iar pentru aceasta trebuie să ne cunoaștem mai bine unii pe alții».

În anul 2001 lumea va fi mai bună. Socialismul își va întări și mai mult pozițiile sale și va cuceri de partea sa alte milioane de oameni, iar pacea va fi mai trainică. Aceasta deoarece socialismul și pacea sînt noțiuni de nedespărțit. Turismul va deveni accesibil tot mai multor milioane de oameni, de pe toate continentele,

va deveni folositor şi necesar oamenilor. Probabil că noi toţi cei care ne-am consacrat condeiul propagandei turistice, vom fi mulţumiţi: oamenilor secolului XXI vom «transmite» un turism cu un conţinut mai bogat, un turism care ne va ajuta mai bine să cunoaştem lumea noastră imensă şi minunată, lume în care nu-şi vor mai găsi loc nici războaiele şi nici nedreptatea socială. Turismul va sădi în sufletele oamenilor tot mai ferm sentimentele frumosului, iar omul, capabil să aprecieze şi să înţeleagă frumosul devine sufleteşte mai bogat şi moralmente mai curat. El va avea mai multe sensibilităţi, se va dărui oamenilor cu mai multă generozitate.

Pentru asemenea oameni şi pentru asemenea turism care să ajute educarea unor asemenea oameni, noi ziariştii ultimului sfert din veacul al XX-lea, trebuie să luptăm, chiar acum.

FRANCIS PALMERO
Senator, Primarul oraşului Menton
Consilier General al Alpilor Maritimi,
Preşedintele în funcţiune (sesiunea '74—'75)
al Academiei Internaţionale de Turism
cu sediul la Monte-Carlo.

„Criza mondială nu va împiedica lumea să se deplaseze"

Noi dorim să primim tot mai mulţi cetăţeni ai ţărilor din răsărit în Franţa, unde li se asigură cea mai bună primire şi o calitate de viaţă aleasă.

Printre aceste ţări România prezintă o vie atracţie prin frumuseţea locurilor, prin latinitate, prin curele de întinerire şi prin vînătorile sale. Francezul se simte acolo ca acasă şi poate evoca un trecut de prietenie.

În faţa dublei crize mondiale — a inflaţiei şi a scumpetei produselor petrolifere — prezentul şi mai ales viitorul turismului sînt îndoielnice.

Turismul continuă să reprezinte, fără să ţinem seamă de transporturile internaţionale, 5% din totalul încasărilor vizibile şi invizibile ale ţărilor din O.C.D.E. Nu este neglijabil, mai ales pentru cei ce fac sforţări pentru a-şi acoperi deficitul balanţei lor de plăţi.

Într-adevăr, aprecierile celebrului constructor Ford, pentru automobile, că datorită crizei energetice, lumea nu va fi împiedicată să se deplaseze, se aplică şi turismului şi, cele 800 de milioane de persoane, în mişcare în fiecare an, nu vor putea fi împiedicate în dorinţa lor de a călători.

Este deci exagerat şi în orice caz prematur să vorbim de o criză a turismului internaţional, căci dreptul la vacanţă a intrat definitiv în obiceiurile tuturor ţărilor industrializate.

MIGUEL ALBERTO MARTINEZ MONGE
membru al Asociaţiei spaniole a scriitorilor de turism,
cîştigătorul concursului internaţional „România pitorească"
iniţiat de Ministerul Turismului sub egida F.I.J.E.T.:

„Oamenii secolului viitor vor cunoaşte frăţeasca îmbrăţişare a unei lumi unite"

Hotărîta acţiune a ziariştilor, scriitorilor şi editorilor de turism din întreaga lume poate şi trebuie să aibă ca obiectiv, pe lîngă propriul interes de a promova zonele lor specifice, înţelegerea şi colaborarea reciprocă a tuturor acelora care, într-un fel sau altul, au ca sarcină enorma responsabilitate de a sfătui marele public cititor în ceea ce priveşte posibilităţile de a călători, şi de a asimila noi forme de viaţă, noi caractere şi noi privelişti.

Această muncă de influențare a mentalității ar trebui să se realizeze într-un amplu spirit universal, lipsit de îngrădiri geografice, politice sau ideologice, promovînd înțelegerea reciprocă și legătura între diferite zone ale lumii.

Relațiile dintre cei ce se ocupă de extinderea atracțiilor turistice ale diferitelor țări devin foarte importante în acest sens; ele impun însușirea unui sever simț al responsabilității care permite identificarea oricărei lucrări realizate de adevărați experți dintre cele multe care, fără nici o rigoare, seamănă confuzie și inutile rivalități în rîndul publicului.

Misiunea conciliatoare a scriitorilor, ziariștilor sau editorilor trebuie să urmeze o linie de descoperire a unor valori din domeniul peisagiului, al artei sau al distracției care să permită exploatarea tuturor zonelor din lume capabile să găzduiască fluxurile turistice, dar în același timp să efectueze o estimare critică a posibilităților și instructivă a utilizării a fiecărei zone în raport cu valoarea ei reală.

Cred că turismul anului 2001 va fi un fenomen social pe cît de răspîndit pe atît de necesar în toată lumea.

Actualele ritmuri de muncă impun în mod stringent o mai bună utilizare a perioadelor de odihnă și îi îmbie, din ce în ce mai mult pe oameni să călătorească pentru a schimba modul de viață, pentru a cunoaște senzații noi, pentru a admira locuri noi și pentru a-și extinde aria personală a cunoștințelor spontane atît de necesare pentru a completa formația intelectuală sau culturală a ființei omenești.

Din ce în ce se tinde mai mult spre crearea unor mari curente turistice avînd un amplu caracter social. Mereu se obțin prețuri mai convenabile pentru zboruri, mai economice pentru cazare și se oferă facilități mai mari tocmai pentru a beneficia de agrement în timpul orelor în care omul evadează din obișnuit și se bucură de natură.

În acest domeniu este foarte ușor să prezici că peste cîteva decenii vor putea apare megalopolisuri turistice întinse de-a lungul țărmurilor de mare mai ospitaliere în așa fel ca toate dispozitivele să vizeze spre exploatarea turistică prin intermediul unei adecvate infrastructuri de servicii.

Totuși, în plin decor favorabil înțelegerii tuturor oamenilor prin turism, în aceste perspective de extraordinară mobilitate, în aceste condiții de amplă și senină conviețuire, apare un foarte grav pericol sub forma incompatibilelor instalații industriale care amenință, în diferite puncte ale geografiei turistice mondiale, dezvoltarea unor zone înzestrate cu un foarte bogat potențial în domeniul respectiv.

Devine necesar să se studieze și să se apere la nivel mondial ecologia zonelor turistice, să se împiedice fricțiunile industrie - turism care pot să-l deterioreze pe acesta din urmă în asemenea mod încît un peisaj strălucit și promițător să se transforme, în cîțiva ani, într-unul din cele mai mari eșecuri din istoria omenirii.

Construcția de autostrăzi în apropierea țărmurilor, instalațiile centralelor nucleare sau amplasarea unor industrii care degradează mediul ambiant în vecinătatea localităților turistice pot crea cel mai sumbru peisaj pentru anul 2001 dacă nu ne dăm seama la timp de pericolul pe care îl constituie.

Dacă totul merge bine, dacă se urmărește menținerea unui mediu ambiant nepoluat și dacă se creează dispozitivele necesare, oamenii secolului viitor vor putea să se bucure de soare, de mare sau de zăpadă înlesnind frățeasca îmbrățișare a unei lumi unite printr-o mai bună cunoaștere a locurilor sale, a oamenilor săi.

L. NAGEL

„Fiecare vrea să aibă cel mai mare număr de turiști"

Nu cred în cooperarea turistică între țări. Pur și simplu pentru că această cooperare e condiționată de interese comune. Ori, în domeniul turismului, diversele țări își fac o concurență feroce. Fiecare vrea să aibă cel mai mare număr de turiști, pe cei mai bogați și pentru perioade cît mai lungi. Cît despre România, în anumite domenii puțin exploatate, ea nu are concurenți.

JEAN PAUL DELFELD — Belgia
Președintele Federației Internaționale a Ziariștilor și Scriitorilor de Turism (FIJET)

„În 2001 fiul meu cel mare nu ar avea nici măcar vîrsta mea de acum!"

Cînd mi s-a cerut să încerc o definiție a caracteristicilor turismului în anul 2001, prima mea reacție să v-o mărturisesc?: am surîs! Trebuia oare, urmînd exemplul eminenților autori de știință-ficțiune, să iau un glob de cristal pentru a redacta un articol de «turism-ficțiune», trebuia oare ca înconjurat de farfurii zburătoare, de scafandri spațiali, de omuleți verzi și spații intersiderale să stabilesc programul atrăgător al unui periplu de 15 zile imprejurul galaxiei sau de o săptămînă pe Venus în «Apollo-charter»?

Deodată însă, surîsul meu a dispărut, cînd mi-am dat seama că, în 2001, fiul meu cel mai mare nu ar avea nici măcar vîrsta mea de acum! 2001 își pierde astăzi imaginea unui viitor ireal pentru a deveni un viitor apropiat. 2001 dacă nu e mîine, deabia dacă e poimîine.

Născută odată cu omenirea, dorința descoperirii și-a exercitat, dintotdeauna, influența, împingînd oamenii să se deplaseze, să întîlnească alte populații, alte priveliști, alte valori.

Sfîrșitul celui de-al doilea război mondial a marcat o mărire caracteristică a acestei migrații pașnice, dar să fim cinstiți și să mărturisim că multele eforturi făcute de țări pînă acum pentru a dezvolta turismul național, nu aveau ca unic scop crearea acelei mari mișcări, ducînd către o cunoaștere mutuală a popoarelor și prin aceasta către pace, ci, mai degrabă, rațiuni pur economice, supuse deci unei politici naționale. Pentru anumite națiuni la care afluxul regulat, permanent de turiști umple vistieriile de bani peșin în devize, aportul economic este într-atît de primordial încît ele n-ar putea încă mult timp, de acum încolo să se dispenseze de acest aport.

Turismul este și el direct dependent de diverși factori economici — turistul dispune el oare de un venit suficient și de timp pentru a-și satisface dorința de a călători? — condițiile de transport sînt ele abordabile? — dispune el de o libertate de mișcare suficientă pentru a nu se simți înșelat?

*

Este deci foarte greu să faci pe oracolul și să pretinzi: «Peste 25 de ani turismul va lua cutare sau cutare formă». Dacă nimic nu va veni să tulbure progresul natural al turismului în evoluția lumii de azi, se poate totuși considera o amplă multiplicare de posibilități turistice și, ipso facto, o mărire considerabilă a numărului turiștilor, așa cum crește bulgărele de zăpadă care se rostogolește la vale și își găsește în propria lui mișcare sursa accelerării sale.

*

Pentru a izbuti să socotim — și nimic mai mult — care va fi turismul anului 2001 ar trebui să putem analiza, considera, defini toate elementele din care se compune turismul, fără a mai vorbi de incidențele politice și economice mai sus pomenite. Aceasta se vădește a fi o sarcină aproape imposibilă, deoarece sînt tot atîtea forme de turism cîți turiști sînt, gusturile personale, posibilitățile financiare ca și modurile sînt tot atîtea motivări evolutive ale turismului de mîine.

Unora le face plăcere să examineze pietrele vechi, alții fac turismul mîncăciosului, din restaurante în popasuri gastronomice; unii se dau în vînt după călătorii organizate de care amatorul de circuite solitare nici nu vrea să audă, alții încă nu-și concep vacanțele decît într-un fel static într-un hotel de lux, în timp ce vecinilor de la acelaș etaj — atinși de neastîmpăr — le place să profite de orice moment pentru a practica campingul itinerant; unul nu înțelege să-și petreacă vacanțele decît pe plaja la modă și încă, de-abia se va trezi la ora 12 pentru că își petrece timpul pînă la 5 dimineața în «night cluburi» în timp ce altul îndrăgostit de localitățile mai modeste la țară, se va trezi odată cu găinile, exact cînd cel pomenit mai sus se va duce să se culce.

Se mai poate oare trage o regulă generală din toate astea?

Domnul de la Palisse ar fi spus-o el însuși, dar cred că turismul va fi ceea ce turiștii vor face din el!

Poate că îmi veți spune:

« Trebuie să fim atenți la dezvoltarea mereu crescîndă a turismului, căci toate curentele cînd se umflă necontrolate, fără a fi ghidate, devin repede torente năvalnice, mai dăunătoare decît profiturile». Sau: «Orice mișcare, mai ales dacă capătă o importanță atît de considerabilă, trebuie să fie canalizată, potolită, condusă, sub amenințarea — în mijlocul unei anarhii sterile — că se revarsă pricinuind pagube înspăimîntătoare.»

La care v-ași răspunde: «Este adevărat, dar... trebuie să fim, mai ales, foarte atenți să nu ajungem să impunem îndeletnicirile plăcute, să obligăm pe turiști să meargă către anumite forme de vacanță, să le interzicem pe altele, să înregistrăm pe cei ce-și petrec vacanța în cîrdurile lui Panurge, să-i lipsim de orice personalitate și să facem din ei încă și mai mult, niște roboți fără judecată...

Sînt prea îndrăgostit de libertatea individuală pentru a nu atrage atenția asupra acestui fapt esențial pentru mine: respectul personalității și a hotărîrii proprii!

Această aspirație a omului de a-și hotărî singur soarta nu este de domeniul utopiei, ea este pentru turism ceea ce este sîngele pentru corp: viața.

Întru aceasta — întru altele — gazetarul și scriitorul de turism poate și trebuie să intervină, căci rolul său este primordial!

Așa cum am spus-o mai înainte, expansiunea turismului ar trebui să fie amenajată, dar respectînd libertatea și personalitatea individului. Pentru aceasta nu este decît o cale; educarea, formarea turismului modern.

În cursul unui celebru congres al Federației Internaționale a Ziariștilor și Scriitorilor din Turism (FIJET) ținut în România, un studiu interesant a fost deja consacrat acestui subiect.

Am putea încerca să tragem de aici cîteva scurte concluzii.

Informarea scrisă sau vizuală este punctul de trecere obligatoriu între realizările turistice guvernamentale sau particulare și publice. Acest «punct de întîlnire» reprezintă deci un element foarte important pentru viitor.

De această răspundere considerabilă, atît gazetarii cît și scriitorii din turism sînt conștienți.

Rolul specialistului vulgarizării turistice nu poate fi limitat numai la o informare seacă, fără căldură. Din contra, el trebuie să scoată în evidență tot binele pe care schimbul populațiilor îl poate aduce lumii și civilizației. Nimeni nu poate nega în ce mare măsură contactul uman dezvoltă cunoașterea mutuală, respectul reciproc.

Dacă **dorința de a călători** este prezentă în inima fiecărui om, **arta de a călători** este un lucru care se învață, care se predă. Acesta este rolul gazetarului de turism. El trebuie să învețe pe cititorii săi să aibă vederi largi, permeabile tuturor situațiilor, fără prejudecăți. El trebuie să-l învețe pe turist — cîte-o dată prea

repede depeizat — să accepte acele descoperiri adesea brutale, fără să se refere imediat la propria sa persoană, la propriul său mod de viață. Lui îi revine sarcina de a-l obișnui pe călător să respecte datinile și obiceiurile locale și să întîmpine pe autohtoni cu surîsul pe buze și nu cu neîncrederea în cuget.

Există mii de formule pentru a bonifica aceste experiențe, trebuie găsite și insuflate cu încetul.

Poate mai bine ca oricine, gazetarul și scriitorul de turism să-și dea seama de amploarea sarcinii lor, dar și de scopul minunat al acordului mondial la care această sarcină poate duce

Ar trebui atunci ca el să uzeze de prestigiul lui, de influența lui pentru a vedea, în sfîrșit, recunoscută ca o necesitate prezentă și viitoare formația turistică — mai ales cea a tineretului. Pentru ce nu se include un curs din acest domeniu, în programele școlare, de ce nu sînt consacrate articole și chiar bande desenate în magazinele destinate tineretului?

Întru aceasta fiecare ar fi interesat, căci de formarea turistică beneficiază atît cel care vizitează o țară, o regiune cît și cel care primește un străin în orașul său, în satul său.

Viitorul se deschide în vîrful peniței, în prizma obiectivului fotografic, în banda magnetică. Turismul este unul din elementele lor de seamă. Atît ziaristului cît și scriitorului de turism le revine un rol esențial de jucat!

ILYA KEVORKOV
Șef al Administrației de stat
pentru turismul internațional
din Consiliul de Miniștri al R. S. S. Armene

„Măsura acestui fenomen va fi necesitate vitală"

Popoarele planetei noastre sînt însetate de pace și luptă pentru dobîndirea ei. Turismul internațional este o expresie proporțională a stării de pace în lume. În acest plan Uniunea Sovietică, România și multe alte țări, colaborează strîns și cu folos.

România, prin natura sa este o țară frumoasă. Aceasta și face ca ea să fie o țară a turismului. Poporul român, prin talentul său și hărnicia sa, a îmbogățit această țară. Tocmai aceasta ne-a lăsat o impresie de neuitat. Iar dezvoltarea ei în continuare va permite României să ocupe un loc de seamă în rîndurile altor țări dezvoltate, în domeniul turismului internațional.

În prezent milioane de oameni călătoresc. Măsura acestui fenomen îl constituie dorința de cunoaștere. În anul 2001, după cum îmi imaginez, tot mai mulți oameni vor călători și măsura acestui fenomen va fi necesitate vitală de-a comunica, de a se cunoaște reciproc și de a se împrieteni.

ALEXANDRU BALACI

„Pacea și cooperarea internațională vor fi condiția fundamentală a acestui început de mileniu"

România a putut să fie de totdeauna considerată una dintre cele mai armonioase țări ale Planetei. Într-adevăr, puține sînt țările lumii care pe o arie, relativ restrînsă, să însumeze atîtea trăsături armonice de relief, într-o proporție de aur, în distribuirea marilor unități naturale — munții, dealurile și cîmpiile, spațiate în trei trepte absolut simetrice. De aceea România a putut să fie comparată cu o magnifică cetate a cărei acropolă este Podișul Transilvaniei, iar zidurile, marile arcuri ale Carpaților care o îmbrățișează ca un imens inel. Cetatea milenară comunică prin trecători cu contraforturile impunătorului edificiu, care sînt dealurile. Ondulările lor ultime se potolesc în infinitul orizont al cîmpiilor încadrate de Dunăre și mare, străbătute de roata fluidă a apelor de argint.

Am mai scris despre hora de frumusețe a țării noastre care nu-și poate afla termeni de comparație decît într-o geografie a Esteticii. În țara noastră se poate învăța despre excepționala armonie a unei coroane iradiante cu care un demiurg, ipotetic creator al Universului, și-ar fi putut încinge nobila sa frunte. Aci a crescut poporul român, cu rădăcinile înfipte adînc în vastele straturi geologice, ridicat spre luminile cerurilor incandescente, îndrăgostit de ritm și culoare. Aici scapără albele ziduri ale mînăstirilor în fața marilor călători străini, scînteie

nemuritor albastrul mirific de Voroneţ, se înalţă, ca un definitiv simbol, coloana fără sfîrşit a lui Brâncuşi, legînd pămîntul de cerul românesc.

În decursul milenarei sale istorii, poporul român, în acest armonic spaţiu geografic, a creat un impresionant tezaur de valori culturale care i-au exprimat particularităţile psihice dobîndite în cursul experienţei sale de viaţă şi i-au reflectat necontenitele frămîntări şi lupte impuse de împrejurări istorice adeseori vitrege. De la basmele şi poeziile populare în care este prezent sentimentul libertăţii şi demnităţii umane, la paginile cronicarului, pătrunse de un fierbinte patriotism, literatura română se dilată spre meditaţiile incandescente ale lui Eminescu, nestematele argheziene, proza profundei umanităţi a lui Sadoveanu. De la splendidele armonii de culori şi motive răsfrîngînd elementele naturii pe iile şi covoarele ţărăneşti, trecînd prin frescele unice în lume ale albelor mănăstiri moldoveneşti, arta plastică românească atinge culminaţii în tablourile unor Grigorescu, Andreescu, Luchian, Pătraşcu, Pallady sau în sculptura severă, primordială a lui Brâncuşi. De la tristeţea doinelor păstorilor în spaţiul ondulatoriu mioritic, de la ritmurile vii ale horelor, geniul muzical al poporului român se va desăvîrşi în opera lui George Enescu.

Iar scriitorii şi artiştii de azi au moştenit o asemenea nobilă tradiţie, transfigurată de o viziune nouă, bazată pe o concepţie filozofică înaintată, operele lor create pe temelia înţelegerii profunde a sensului dezvoltării sociale, purtînd în ele sîmburele viitorului, al optimismului generat de încrederea în mersul ascendent al societăţii.

Iată deci atîtea mesage transmise de cultura românească care se consideră parte integrantă a patrimoniului spiritualităţii universului, mesaje şi apeluri adresate tuturor călătorilor din lume.

Pentru că aceşti călători neobosiţi care sînt turiştii, sînt însufleţiţi de o extraordinară dorinţă de a cunoaşte, prin atingerea directă, marile monumente care sintetizează viaţa şi istoria poporului, nestematele culturii sale. Turiştii trec peste bariere politice ori ideologice, însetaţi de această deschidere continuă a lumii şi a problemelor sale fundamentale. Spaţiindu-şi cunoaşterea geografică, turistul contemporan vrea să populeze aceste
melor sale fundamentale. Spaţiindu-şi cunoaşterea geografică, turistul contemporan vrea să populeze aceste
imense zone vizitate, cu întreaga construcţie a vieţii intelectuale a popoarelor locuitoare. El nu mai este satisfăcut doar de vederea «fizică», el vrea să pătrundă spre miezul fierbinte al «lucrurilor», dînd la o parte crustele învăluitoare.

În felul acesta el devine mai conştient de realele dimensiuni ale lumii şi spiritualităţii contemporane. Ar fi o imensă eroare ca turismul să fie considerat doar prin caracteristica sa economică. Dimpotrivă, este poate mai importantă latura culturală a activităţii sale, care favorizează la maximum, schimbul de valori, cunoaşterea reciprocă a structurilor spirituale, împărtăşirea nobilă din patrimoniul creat de fiecare popor cu specificul său naţional, răsfrîngînd în prisma sa poliedrică, răspunsuri originale la marile întrebări pe care umanitatea şi le ridică de veacuri. Turismul cultural este o uriaşă poartă deschisă spre cunoaşterea lumii, o extraordinară facultate a dialogului între monadele imensului fluviu uman, care străbate, ca vechii nomazi, toate meridianele lumii. În setea lor de cunoaştere, turiştii poartă un alt argument profund uman. A nu uita fiinţa primordială a naturii, a nu se dizolva în uriaşul angrenaj al procesului tehnologiei acaparatoare. Ridicarea nivelului de trai, material şi spiritual, creşterea timpului liber, evoluţia tehnică a mijloacelor de transport, noile condiţii politice universale, favorizează dezvoltarea prezentă şi viitoare a turismului mondial. Şi nu numai a tinerilor turişti, ci şi a reprezentanţilor «vîrstei a treia», a celor care, nu mai sînt activi în producţie, ci au trecut în cadrul odihnei binemeritate, dar care nu îi exclude de la dorinţa de a călători pentru a cunoaşte. Pentru că turismul este mijloc şi de odihnă dar şi de educaţie permanentă.

Turismul este în prezent şi va fi desigur mult mai mult în viitor o problemă de masă. De pe acum, se află în mişcare, anual, 200 de milioane de «nomazi» care îşi satisfac dorinţa de a şti şi de a se bucura de frumuseţea şi armonia lumii. Este înăscută în om dorinţa de a se mişca şi de a afla pînă în ultima clipă a existenţei sale biologice. Se aspiră către alte zone, către alte ceruri decît acelea care se rotesc în permanenţă deasupra sa, se doreşte afirmarea însăşi a libertăţii de a putea călători şi experimenta.

Uriaşa dezvoltare demografică a omenirii în anul 2000 (se consideră că se va dubla populaţia Planetei, pînă la 6,4 miliarde locuitori), va duce implicit şi spre o dezvoltare sincronă a mişcării călătorilor. Va creşte nivelul de viaţă, timpul liber, sănătatea, longevitatea, tot atîţia factori care vor influenţa hotărîtor creşterea impetuoasă a turismului de masă. Vor creşte vertiginos vitezele mijloacelor de deplasare, care vor permite atingerea, doar în cîteva ore, a celor mai fabuloase zone ale Planetei. Raporturile între state se vor fi îmbunătăţit progresiv pacea şi cooperarea internaţională fiind condiţia fundamentală a umanităţii acestui început de mileniu. Expansiunea turismului va duce la dezvoltarea unor industrii specifice, care vor fi o altă caracteristică a civilizaţiei umane a acestor ani. Se vor fi cristalizat şi mai mult manifestările patrimoniului spiritual al naţiunilor, autenticitatea sa atît de căutată de cei doritori să cunoască.

S-a şi declarat, încă din 1967, **Anul mondial al Turismului,** că în realitate noţiunea de turism este echivalentă cu **paşaportul păcii!** Turismul favorizează la maximum dezvoltarea spiritului de înţelegere între indivizi şi popoare iar patrimoniul cultural este elementul primordial al acestui spirit.

AȚI AFLAT DESPRE SOVATA CĂ...

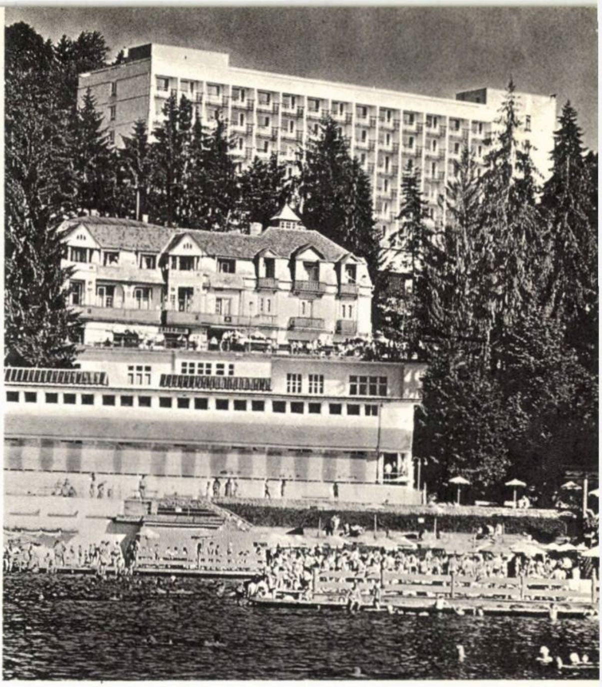

Stațiunea Sovata este situată pe versantul sudic al masivului Harghita, la o altitudine de 530 m, într-o depresiune formată de munții de origine vulcanică Seaca, Lespezi, Creangă și Bucin. Se bucură de un climat plăcut, cu veri călduroase și ierni blînde, temperatura medie anuală situîndu-se între 10 și 12°C. Împrejurimile se scaldă într-o vegetație bogată, dominată de întinse păduri de fag, stejar, brad și molid, care dau peisajului un colorit foarte frumos în tot timpul anului, dar mai ales primăvara și toamna. Privită de pe crestele munților ce o înconjoară, Sovata pare astfel un imens parc natural.

Dar, ceea ce reprezintă principala bogăție a stațiunii, sînt lacurile sale sărate: **Ursu** (46.000 m.p.), **Negru** (3.114 m.p.), **Aluniș** (900 m.p.), Lacul Roșu și Lacul Verde, acestea din urmă neavînd o importanță deosebită din punct de vedere economic.

Romanii organizaseră aici exploatarea sării și, se pare că numele stațiunii derivă din denumirea pe care noii stăpînitori ai Daciei o dădeau uneia din activitățile legate de valorificarea economică a acestui produs.

Ca stațiune balneară, numele Sovatei apare pomenit pentru prima dată în anul 1583, în memoriile lui Korniș Mihai. Trei secole mai tîrziu, în monografia orașului Sovata, scrisă de Orbar Balasz în 1860 se menționează că pe locul unde se află astăzi lacul Negru a existat pe vremea romanilor o salină și că puțin mai la nord de aici trecea «Drumul Romanilor», care lega Praidul de Sovata și, mai departe, de Alba Iulia, ale căror urme se mai văd încă și astăzi.

Balneația organizată datează din jurul anului 1850, cînd a fost construit primul bazin, în care se colectau pîraiele din împrejurimi. În 1873 s-a construit un bazin mai mare, lîngă lacul Negru, pentru ca în anul 1884 Sovata să fie recunoscută oficial drept stațiune balneară, evidențele dovedind că în acel an au venit să se trateze 214 persoane. Cu puțin timp înainte, în 1879, se produsese un interesant fenomen natural: datorită coroziunilor și unor alunecări de teren, pășunea din mijlocul stațiunii s-a transformat într-un lac, lacul Ursu, iar surplusul de apă al acestuia a dat naștere lacului Aluniș. Pentru folosirea în scopuri terapeutice a acestor ape se fac numeroase cercetări, iar după anul 1905, încep construcții de vile, restaurante și hoteluri, se introduce apa potabilă, canalizarea etc., pe fondul unei creșteri vizibile a numărului vizitatorilor. În 1928 «Asociația Magistraților» înalță prima mare vilă, iar prof. dr. Marius Sturza construiește un pavilion de tratament cu instalații de hidro și fizioterapie. În următoarele două decenii stațiunea se dezvoltă neîncetat, dar în prea puține cazuri într-un mod organizat, care să-i evidențieze pe deplin valorile terapeutice și de peisaj. De-abia după anul 1948, cînd trece sub administrarea Ministerului Sănătății, la Sovata se realizează o îmbunătățire a condițiilor de tratament și o exploatare rațională a băilor și instalațiilor. Se trece la amenajarea și modernizarea vilelor, la pavarea străzilor, se amenajează o cantină cu 400 de locuri, se introduce încălzirea centrală, iar în ultimii ani se construiesc două hoteluri moderne, de mare capacitate — toate acestea asigurînd condiții din ce în ce mai bine celor veniți aici la odihnă sau tratament. De la 3—5 mii de persoane cîte veneau înainte de 1948, Sovata poate găzdui anul acesta 50.000 de turiști.

Fără îndoială că principalul element de atracție al Sovatei îl reprezintă factorii săi naturali și terapeutici. Apa lacului Ursu, cloruro-sodică, are o mineralizare totală de 213 gr/l, atingînd în sezonul de vară o temperatură de pînă la 42°C. Interesant este faptul că această temperatură nu este omogenă: începe să crească la 5—6 cm de la suprafața, atingînd maxima la 150—250 cm, pentru a scădea din nou după aceea. Între două straturi de apă mai răcoroasă plutește un strat de apă caldă. Concentrația de sare este de 0,3 la sută la suprafață și atinge spre adîncime (fundul lacului se află la 17—19 m), 14—16 la sută. Lacul Ursu este helioterm, primește căldura de la soare, la suprafața sa existînd un strat de 5—6 cm de apă dulce, adus de pîraiele Toplița și Auriu, care absoarbe căldura solară, aceasta este înmagazinată în straturile de apă sărată, de unde nu mai poate ieși din cauza stratului izolator de deasupra.

Datorită acestor condiții, precum și existenței unei bogate flore biologice și microorganismelor, lacul Ursu și instalațiile amenajate în acest scop, favorizează tratamentul afecțiunilor ginecologice, reumatismale, endocrinologice, paraliziei, rahitismului, insuficiențelor circulatorii a vaselor sanguine periferice. În pavilioanele dotate cu cea mai modernă aparatură de specialitate se efectuează, în tot timpul anului, proceduri pentru reumatologie, ginecologie (profil principal sterilitatea) nevroză astenică (forme ușoare) și altele.

Cu calitățile pe care le are, cu fenomenul de helio termie, lacul Ursu este singurul de acest gen din țară și din Europa. Pe glob, un astfel de lac mai există într-un singur loc, în California.

Mai este de mirare de ce numele Sovatei a ajuns să aibă astăzi o largă circulație internațională?

ADRIAN MUNTEANU
directorul stațiunii Sovata

MEȘTERUL MANOLE LA MAREA CEA MARE

Găsesc într-un vechi caiet această însemnare: «Zi de martie, burniță, vînt usturător, năpustit parcă din toate punctele cardinale. Oameni cu cizme de cauciuc înoată în noroaie pînă la genunchi, între camioane, grămezi de nisip, macarale, plăci de beton. Un cîine aleargă în jurul unei barăci din care, printr-un ochi de geam, un burlan scoate fum. În pămînt sînt imense cratere și lîngă ele — excavatoare gata să se mute în altă parte. Din loc în loc, barele de fier de la fundații ies la suprafață ca niște buruieni înțepenite de frig. Se vede, aproape, Marea. Malul e abrupt, spuma talazurilor se amestecă cu noroiul. Bărbații suflă în pumni, își încălzesc răsuflarea de la țigară. Sînt și femei, cu pantaloni de pufoaică și basmale petrecute de cîteva ori în jurul gîtului. Norii dau dimensiuni de apocalips peisajului, parcă ne-am afla la capătul pămîntului, într-un pustiu în care vocile omenești răsună ciudat, ca niște mesaje de pe o planetă pe alta. Intrăm într-o baracă. Pe perete e o hartă lungă: nume de zei sînt scrise din loc în loc, peste pata albastră care întruchipează marea. Ni se vorbește despre plaje aurite, umbrele de soare, băi cu faianță în hoteluri. Prin geamul murdar se vede pămîntul învinețit de vînt, chinuit sub cenușa norilor: ascultăm cu ochii în dușumea de parcă ni s-ar spune basme. Se mai zăresc umbrele oamenilor, răsuflările lor albe, ca niște năluci forfotind într-o lume subterană cu spiriduși nordici...» Era în anul 1966.

Generația acelui an vine astăzi aici, pe plajele, în hotelurile și grădinile din aceste orășele ale soarelui care se cheamă Jupiter, Neptun, Venus, Aurora, Saturn. Colindă aleile cu trandafiri, aleargă prin marile holuri de la Costinești, Mamaia și Eforie. Pentru ei acestea sînt «locuri de drept», frumuseți firești cu balcoane și draperii, realități simple ale hărții în acea parte a ei care se cheamă Litoral, Marea Neagră. Tot astfel, cum generația mea, trezindu-se la viață, a învățat că există de cînd lumea Iași, Alba Iulia, Rășinari, Drobeta-Turnu Severin, Brașov. Ne-am dus către ele și, de fiecare dată, ne-au apărut ca așezări eterne, fără de care nu ți-ai fi putut imagina drumurile țării, așa cum nu-ți închipui cerul după Carul Mare și Luceafărul la locurile lor știute din totdeauna. Fundațiile, pufoaicele, mlaștinile, vînturile acelor ani 1966, 1967, 1968, 1970 se ascund pentru ei în legendă, se risipesc necunoscute pe nisipul adus aici metru cu metru, obligat să rămînă între cleștii digurilor, pe locul unde valurile se izbeau altădată de un țărm surpat.

Revăd «Amfiteatru» la Neptun, ca o agoră cu terase pe care se întîlnesc băimărenii și gălățenii cu suedezi și cehi, îmi place cum sună «Agat», «Opal», «Safir» — hotelurile de la Aurora, m-am oprit de atîtea ori, cu ochii în sus, lîngă «Raluca» și «Ileana» la Venus, lîngă «Diana» și «Atena» în Saturn. Sînt case pentru turism, pentru vacanță, cu flori, mozaicuri și magazine, înăuntrul cărora nu se poate să nu fi rămas ceva dintr-o legendă nouă cu un meșter Manole, ecouri din zbuciumul și îndelunga muncă a zilelor înghețate de martie, de aprilie, de mai...

În anul care pleacă, împovărat de durerea apelor, cînd a trebuit să luăm de la capăt cîte un univers, să facem iarăși fundații, să înălțăm ziduri, nu m-am mai gîndit la mare doar cu liniștea și solemnitatea pe care ne-a dat-o, de atîtea ori, contemplarea neasemuitei ei frumuseți. M-am gîndit că fără oameni, fără acei anonimi din cartea acestor începuturi, fără aspra lor încordare care a clădit aici, muncind zi și noapte, orașe — stațiuni pentru odihnă, marea — ea, care e un simbol al forței lichide — n-ar fi înconjurat decît un loc pierdut la capătul pămîntului, posomorît și singur, lăsat pradă vînturilor, ploilor, apelor.

ANDA RAICU

Reflexe la Mamaia (foto Gh. Vintilă)

Cupa XXV pădurilor

În jurul Timişoarei există numeroase corpuri de pădure care amintesc de centura verde ce înconjura pînă în secolul trecut oraşul. Deoarece sîntem departe de munţi, ne-am adaptat turismului de şes şi astfel copii noştri învaţă alfabetul naturii în pădurile din jurul oraşului. Fiecare dintre acestea îşi are caracteristicile sale: Pădurea Verde este o pădure-parc la marginea oraşului: Pădurea Bistra, mai mică, este deosebit de bogată în floră (brînduşe, genţiene): cele de la Timişeni şi Giroc sînt căutate pentru locurile de tabără ce le oferă de-a lungul rîului Timiş: pădurile Chevereş, Pădureni, Pişchia şi Şarlota sînt terenuri de vînătoare, Bazoşul, o frumoasă rezervaţie dendrologică.

Din anul 1950 turiştii timişoreni au introdus pe potecile acestor păduri un sport nou: orientarea turistică, l-au cultivat şi l-au înfrumuseţat pînă astăzi cînd s-au văzut în faţa unui flăcău de 25 de ani falnic, cu foarte mulţi prieteni, care devine din ce în ce mai robust.

Din arhivele Comisiei judeţene de turism-alpinism Timiş, cu care s-a organizat o expoziţie comemorativă, reiese că în 14 ianuarie 1950 s-a desfăşurat primul concurs de orientare la Pădurea Verde, Timişoara fiind al doilea oraş din ţară şi dintre primele din Europa care a preluat acest sport. De atunci s-a organizat în fiecare an «Cupa Pădurilor» iar sportivii şi trasatorii au devenit specialişti în concursul fără diferenţe de nivel şi au creat adaptări de teme care au făcut aceste competiţii la fel de dificile ca pe cele de la munte. În acest pătrar de veac de existenţă au fost parcurse toate etapele prin care a trecut sportul cu busola: de la concursul cu instrucţiuni simple s-a trecut la schiţe cu scară: 1 :75.000, apoi la hărţi complexe; de la orientare geografică la orientare topografică de detaliu: de la parcurgerea traseului cu regularitate la alergarea în viteză.

La ediţia a 25-a desfăşurată în pădurea Timişeni, ne-am putut bucura de adevărate performanţe de timp în care alergarea atletică a dominat rezultatele strînse obţinute de concurenţi. Dacă la început descifrarea hărţii s-a făcut în echipe şi rezolvarea traseului era problemă dificilă, cei 25 de ani ne-au dat posibilitatea să creăm în şcoala noastră sportivi cu o pregătire multilaterală, care se întrec de la egal la egal cu reprezentanţii celor mai bune centre din ţară.

Evoluţia concurenţilor în ediţia 1975 a «Cupei Pădurilor» a fost apreciată de arbitri şi spectatori ca un concurs de fond şi de gîndire; cu acest prilej ne-am dat seama că atletismul s-a mutat de pe stadioane pe potecile pădurilor. Mulţi sportivi de la orientare sînt şi atleţi consacraţi, dar ei preferă din ce în ce mai mult concursurile în natură, alergarea pe teren accidentat, care le oferă pe deasupra un lucru inedit, descifrarea în plină viteză a hărţii.

«Orientariştii» consacraţi învaţă, pe lîngă tehnicile specifice, şi pe aceea a dezvoltării efortului fizic, a dozării rezistenţei, vitezei şi forţei fizice. S-a realizat, de fapt, ceea ce se urmăreşte în sportul cu busola pe plan internaţional: îmbinarea atletismului cu orientarea turistică. În timpul desfăşurării marei competiţii cu peste 500 de sportivi lansaţi pe evantaiele celor 12 trasee am întîlnit la posturile cheie pe veteranii şi suporterii permanenţi ai acestui sport frumos. În momentul înmînării plachetelor comemorative ne-am gîndit la cei 25 de ani de activitate obştească în slujba acestui sport, ne-am gîndit la greutăţi şi succese, la aceia care au dispărut dintre noi, iar tinerii, la viitorul lor competiţional. Dintre veteranii cu activitate bogată se cuvine să-i amintim pe Oscar Kepecs, Alexandru Vancu, Elisabeta Doda, surorile Magda şi Cecilia Kepecs, Ladislau Bojan, iar dintre tineri, pe Mihai Enescu, Mihai Botoş, Mihaela Iovanovici, Heraldine Oberthier, Margareta Ambro.

Un sfert de veac de activitate neîntreruptă, confirmă sprijinul pe care l-a primit sportul în aceşti ani în ţara noastră, dovedindu-se totodată că ne stau în faţă noi perspective de dezvoltare. Pe lîngă poligoanele de orientare către care sînt atrase masele de tineret (în judeţul Timiş avem astfel de terenuri organizate în Pădurea Verde, Timişeni la «Ana Lugojana» şi Buziaş) dorim să pregătim sportivi valoroşi care să ne reprezinte ţara la concursuri internaţionale şi la Campionatele mondiale de orientare.

Dr. CONSTANTIN LUPU
preşedintele Comisiei judeţene de Turism — Alpinism, Timis

O mie și una de drumeții

Munții s-au făcut
cînd Norii de la început
s-au dezbrăcat de greul plumb,
de greul lut.

Munții s-au făcut cînd Norii,
dorind să fie călători și ușori,
și-au lepădat subt ei, în vînt,
povara de pămînt.

De-atunci Munții stau,
grămezi de plumb, grămezi de lut
și cată către zile de-nceput.

LUCIAN BLAGA: „Munți și Nori“

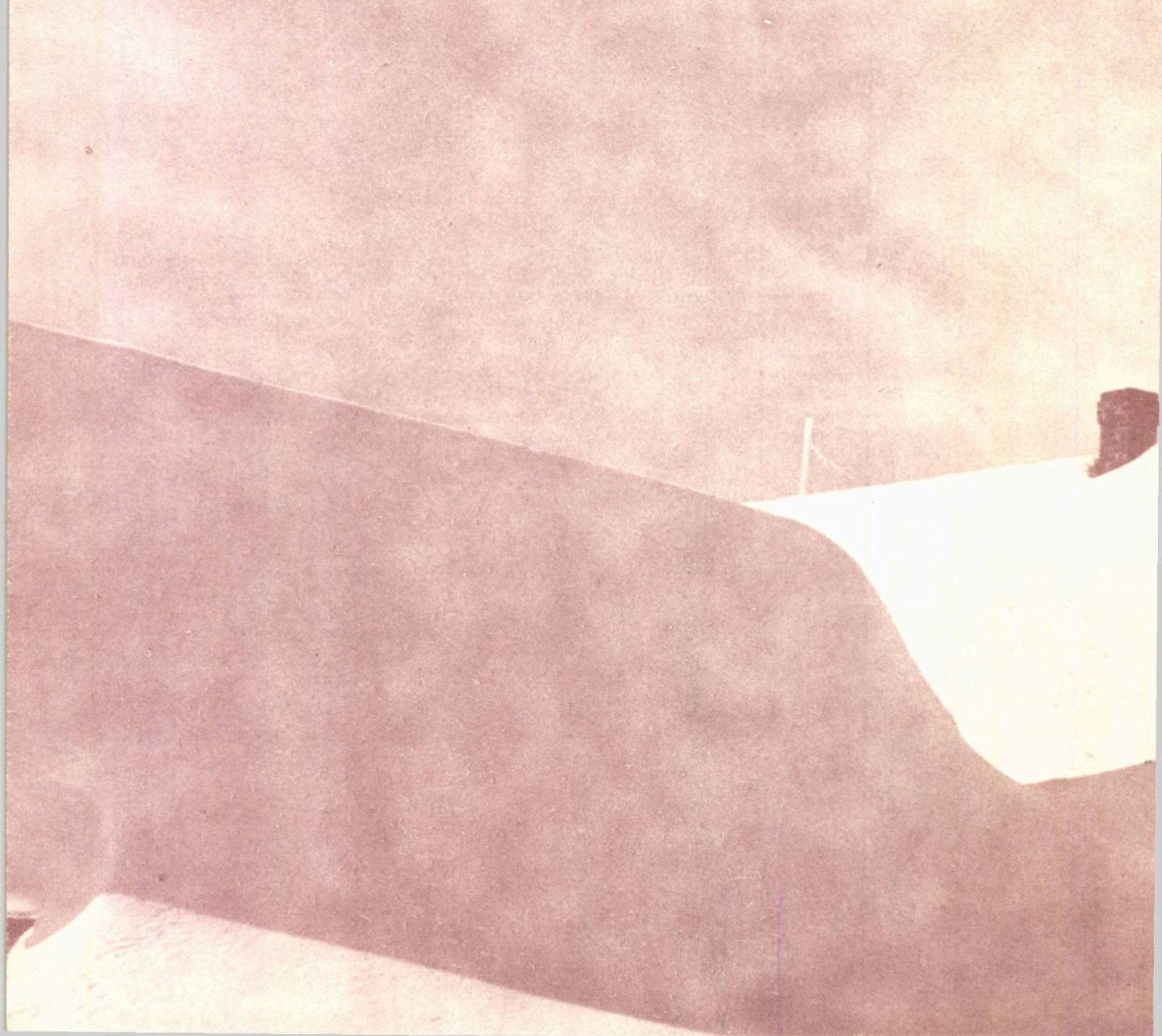

„HOMO LUDENS"

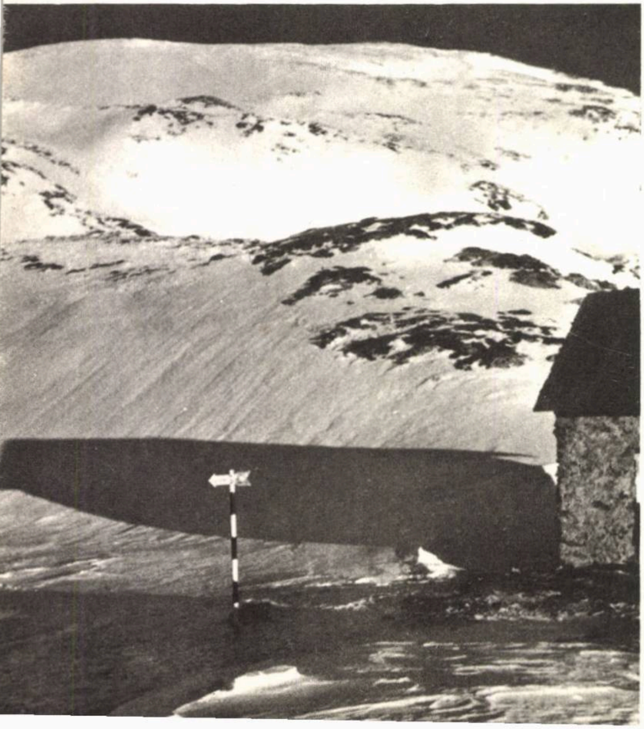

Refugiul Iezer

Fă

Omul dintre ziduri, montaniard de ascensor şi scări rulante, se încumetă din nou la efort fizic, cînd la mare, cînd la munte, redescoperind că ştie să umble pe picioare proprii şi că, vezi doamne, ar fi totuşi o ființă cinetică, cu trebuințe de aer, apă, frunză verde şi iarbă. Aşa s-a zis la conferințe, simpozioane, prin graiul oamenilor cu multă carte. Dar învățat cu condițiile create de pe urma noianului de ecrane pe care şi le-a ridicat, prea sus, față de natură, omul dintre ziduri poartă ipoteca acelor comodități însuşite. Îi trebuie adăpost, oricînd şi oriunde. Şi pe munte!

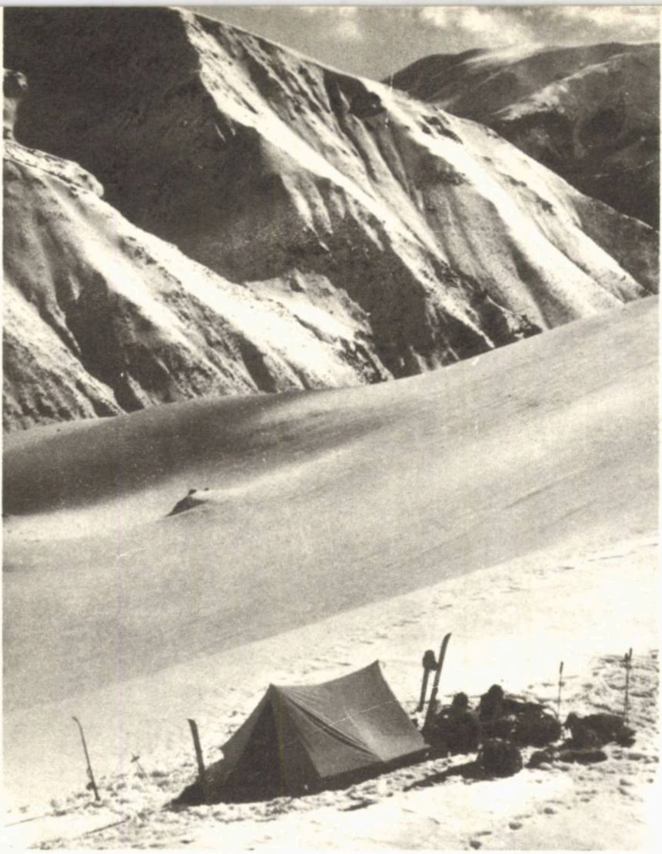

Bivuac în Bindea (Făgăraş)

Porniţi la drum! este chemarea noastră. Reciclare întru viaţă aspră, sursă de energie creatoare, în chip de «homo ludens», pe picioare, nu numai pe patru roţi. Simţim din nou frigul autentic, recunoaştem ploaia «udă». Căutăm soarele şi apa, bradul, jneapănul şi stînca, truda abruptului şi tainiţele hăurilor, cerul albastru şi norii negri, urletele vîntului şi şoaptele nopţii... Doar, părinţii, bunii şi străbunii au drumeţit mereu pe munţi, cu oi multe, mîndre vite, cu hasnă mare, socoteală! De ce n-ar face-o strănepoţii, nepoţii şi copii iară? Încă-i timp şi prilej de revedere a locurilor şi oamenilor din acele meleaguri de cunoaştere a ceea ce trebuie păstrat şi ocrotit. Dar şi de aducere aminte şi redobîndire a facultăţilor fireşti, de stăpînire şi dezvoltare a forţei de vieţuire în natură, cu natura, de îngrijire, în continuare, a pomului vieţii, pentru astăzi, pentru mîine...

Aceasta naşte emoţia ce te cuprinde, prietene în ale drumeţiei atunci cînd îţi pregăteşti sacul cu zecile de lucruşoare pe care le înşiri în casă, pe masă, scaune, pe podele, în haosul ordonat, cunoscut numai de tine, cu personificarea fiecărui obiect în parte, cu semnificaţiile ce i le atribui în cursul «expediţiei» dorite.

În plină **iarnă** urci eventual în Iezer, încumetîndu-te prin neaua mare, pe culmea Văcarea, Plaiul lui Pătru sau spinarea infinită a Boteanului. De la refugiul din apropierea lacului sau din Rîul Tîrgului, jos, chiar la poale, înconjuri — într-un sens sau altul — cununa albă, împietrită, peste Iezerul Mare, Vîrful Roşu, Şleaul Bătrînei şi Vîrful Păpuşii. Poate te aventurezi prin Curmătura Oricului şi aceea a Brătilei, pierzîndu-te în imensitatea Zîrnei care te introduc în bazarul de dantele al impozantului Făgăraş. Traversezi odată formele rotunde ce se-nşiră în sclipiri de pulbere îngheţată, peste Comisul, Lerescu, Mînăstirea şi Tămaşul, drept în umerii albiţi din Crai. Schiuri, colţari, cort şi primus te ajută în sudoarea mersului de iarnă. Zile orbitoare cu arşiţi, nopţi de ger se succed într-un travaliu minunat, cu bivuacuri peste noapte, cînd îndrăgit sub grinzile înegrite ale stînei din Văcarea, Oticu, Boteanu sau Mînăstirea — cu focul în faţă şi frigul în spate — cînd în tabere îngropate te miri unde, în zăpada primitoare, la adăpostul pînzei, în tovărăşia zumzetului cald şi ocrotitor al flăcării ce pregăteşte ceaiul. Afară-i viscol şi urgie mare. Sub coviltirul dublu, portocaliu, altă lume! Se umflă puful sacului în jurul trupului cald şi moleşit de bine. Vine somnul pe furiş. — Prietene, turist, schior, aşa ne place nouă, acolo sus, foarte sus! E plăcerea de a trăi. Chiar în zăpadă!

Mai stăruitor, insinuant te-ndeamnă la drum **PRIMĂVARA.** Apare iarba, floarea din zăpadă. Ghiocei, podbeal, brînduşe se întrec în viaţă nouă. Cedează apoi locul ciuboţicii (fie chiar a cucului), genţianei, stînjenelului şi piticului degetăruţ, cel violet şi firav, cocoţaţi toţi, la înălţime, pe punte abrupte, necălcate-n acel an. Te poţi duce, bunăoară, drept spre vîrful Călţunului, frate geamăn cu Negoiul, chiar din poiana Piscului Negru, de pe măiastrul Transfăgărăşan. La preţ de patru pînă în cinci ceasuri de desfătare pe întinderi înclinate, creste, umeri şi îndrăzneţe muchii, cu flori albastre, cu zăpadă înveşmîntate. În zile cristaline de început de iunie, cînd oile mai întîrzie în vale, şi cînd stînele din Lespezi, ridicate-n gol de munte, pe piciorul cu acelaş nume, îţi oferă culcuş de noapte-n jurul jarului ce încălzeşte pînă-n zori. O dată în vîrf, poţi pune mîna pe Negoi şi să priveşti şi Lăieţelul,

Spre Retezat

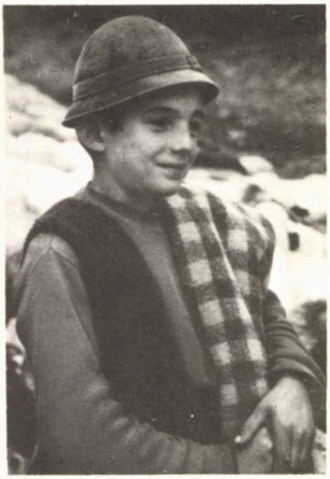

Strungar din Cibin

chiar și Lața încă în straie de zăpadă. Te mai uiți în jos, sub tine, zace lacul încremenit și el între zăpezile de miazănoapte, în timp ce înspre miază-zi e verde totul și înflorit. Și creasta către Ciortea, Suru, peste Șerbota, Mîzgavul, Puha, pare încă rece și incoloră. Numai pantele de iarbă, tot mai dese, cheamă deja la umblat. Dar, firește, încă grijă multă sus pe creste! fiindcă nu e cazul de sporit numărul acelor cruci de tristă amintire unde, oameni iubitori de munte, ca și tine, și-au lăsat viața, inutil.

În munte, iară, te duci **VARA**, tu drumeț neobosit în a vedea și a cunoaște. Printre sclipeți galbeni, mii la număr, vei vedea ciobanii, strungarii, mioare și oi multe, copilandri și bătrîni întru «economie» — cum își zice baciul cunoscut de mine. În calea munților cu pășuni întinse, poate chiar aceea a Cibinului zis «mioritic», cu vîrfuri, pante, văi domoale, precum e muntele românului (loc de bogăție în oameni harnici, stîne mari și rînduite. Du-te de la Sibiel, pe vale, sau pe drumul care urcă din Săliște, peste Crinț și Duș, spre Strîmba, dar și de la Păltiniș, pînă-n Iezerul cel Mare, acolo sub spinarea întinsului Cindrel. Și între Valea Sadului și Frumoasa, de-a lungul cumpenei de ape, drept spre crestele din Lotru, pe Ștefleşti și Negovanu, cu drumeaguri bune pînă-n Prejba. Printre oameni mîndri și turme albe, ce se mișcă în valuri ca apa mării, printre tîrle și bordeie ce foiesc și zi și noapte, vei cunoaște și înțelege de unde vine dorul nostru de a trăi afară, de aer și hălăduială, în «codri verzi de brad și cîmpuri de mătasă».

Tărcata **TOAMNA**, și ea de zodie adusă, tot în munte ne găsește, pe tine și pe mine, pe cei de ne-nsoțim în a dormi afară. Chiar pe brumă, pe răcoare, sub cerul negru de albastru, feriți de dranițe, de stîncă sau de o foaie doar de pînză, dar încălziți de rostuirea timpului în jurul focului din stînele golite de stăpînii duși în vale la iernat, dar și în căldura sacului pentru culcuș, întins în cort, pe sub steiuri sau bordeie de piatră, ocrotiți de torsul vesel al «sobiței» noastre sculă de nădejde mare în drumeția de supraviețuire dîrză.

Așa vei putea face adăpost o dată, sub steiul Bucurei din Retezat, pe malul tăului cel mare (dar numai la sfîrșit de toamnă, cînd, în octombrie, băcița pe al ei nume Gurj-Goriță zisă Lena, se va fi retras de acolo cu «bufetul» ei cu lapte, oferit în goală tablă de conserve, de la vacile ce în cirezi frămîntă iarba din vecinătatea «Rezervației științifice», ocrotite, din «parcul» Retezat). De acolo vei putea pîndi din față Răsăritul aprins ce se ridică peste imensa apă. Iar cu ceva mai devreme, vei zări trecerea ciopoarelor de capre negre dinspre Tăul Porții către Curmătura Bucurei. Și dacă noaptea va fi fost mai brumărie, aburită și de pîclă udă, va veni cu soare galben și te va încălzi cînd te ve duce mai departe. Iar tu sărind din piatră-n piatră peste lichenii galbeni ce le îmbracă, vei trece spre întinderile albe ale Retezatului Mic, pe sub bolta cerului imaculat, prin gura Bucurei și lăculețele din Plai, către vraja de aur și bronz a codrilor din Cerna, poposind o noapte-două, prin «odăile» așezate în fînețe, suspendate peste ape. Sau, poate, sub un frunzar, sub cerul liber. Poate așa, poate altfel..., precum au făcut-o și străbunii.

LAURENȚIU BUIA

Întîlnire în șaua Ștefleşti

Vine vreme rea!

O mie și una de drumeții

CUCERITORII

Sistemul Zăpodia: Marele Meandre (foto Liviu Vălenaș)

ADÎNCURILOR

În ziua de 7 aprilie 1957 inginerul clujan Bagaméri Bela, speolog amator, a descoperit o fisură în stîncă în apropiere de Șuncuiuș (Munții Pădurea Craiului). Din fisură ieșea un puternic curent de aer. După ce a lucrat cîteva ore la lărgirea ei a intrat într-o galerie uriașă, cu un curs de apă de-a lungul căruia a înaintat cîteva sute de metri. În felul acesta a fost descoperită Peștera Vîntului.

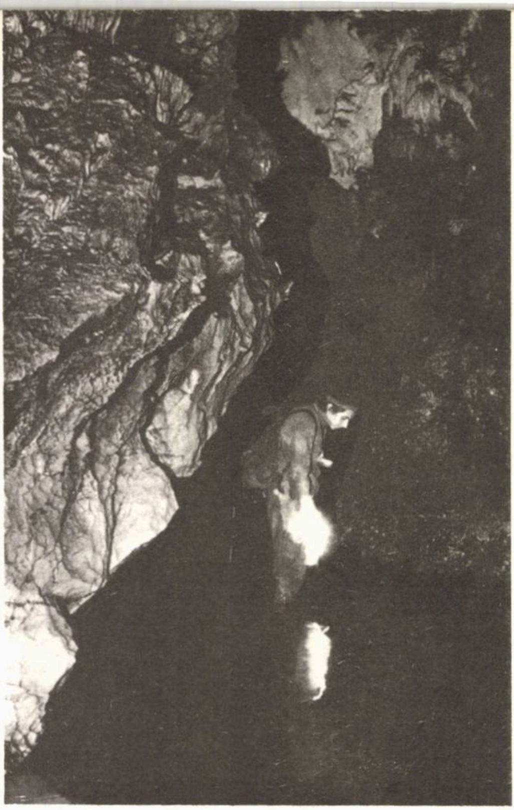

Galeria Baldachinelor

În ianuarie 1958 clujanul Gabor Ferenc a escaladat pe rînd hornurile din galeria activă și a ajuns la etajul întîi al peșterii. În mai 1959, un grup de alpiniști de la Casa Centrală a Armatei, condus de Emilian Cristea și Aurel Irimie, a organizat primul bivuac subteran de 70 de ore din această peșteră. În acest timp, cercetătorul Iosif Viehmanu, de la secția din Cluj a Institutului de Speologie, ajutat de speologii amatori, a continuat cercetarea sistemului subteran ajungînd cu lungimea galeriilor cunoscute la 4460 de metri. După ce în februarie 1960 s-a descoperit etajul II, s-au făcut noi descoperiri și peștera a ajuns la 6600 metri. După 4 ani, în 1966 a luat ființă Cercul Speologilor Amatori din Cluj, care și-a propus drept sarcină principală cunoașterea cît mai temeinică a galeriilor descoperite anterior și continuarea explorării golului subteran. În acel an, amatorii au organizat mai multe ședințe de explorare, au făcut un bivuac de 65 de ore, rezultatul fiind extinderea galeriilor cunoscute la 8900 de metri.

Anul 1967, în care se împlinea un deceniu de la descoperirea peșterii, avea să aducă noi date. În primele luni, sistemul subteran a ajuns la 11.150 metri, adică la 350 de metri în urma Topolniței, socotită drept peștera cea mai mare din țară la vremea aceea. Un bivuac de 106 ore, organizat în luna august, a trecut însă Peștera Vîntului pe primul loc în țară: 13.700 m. A urmat pregătirea unui nou bivuac; speologii amatori au transportat materialul necesar, pînă în fundul peșterii, în cadrul unor ședințe de activitate continuă, fiecare cu o durată de peste 40 de ore. În mai 1968, 14 persoane au stat 105 ore sub pămînt și lungimea peșterii a crescut din nou: 15.200 m. În continuare s-au făcut numeroase intrări fără bivuac, cu o durată de pînă la 45 de ore, în urma cărora peștera s-a lungit mereu. S-au mai organizat încă două bivuacuri, în 1969 și în 1971; ele au durat 68 ore și respectiv 110 ore. Drept consecință, lungimea totală a galeriilor Peșterii Vîntului măsoară deocamdată 19.050 metri. Speologii amatori de la CSA Cluj-Napoca, au hotărît să treacă la executarea hărții tuturor galeriilor cunoscute pînă în prezent și cînd va fi terminată, se va continua explorarea, deoarece mulți dintre cei ce cunosc peștera susțin că mai există puncte unde înaintarea este posibilă.

Paralel cu cercetarea Peșterii Vîntului speologii au explorat zone de calcar din Munții Vlădeasa și Munții Pădurea Craiului, descoperind Peștera Vîrfurașul (2420 m), Peștera Bondii și Avernul Pobraz (172 m). Accesul în Peștera Bondii a fost posibil după ce s-a lărgit cu dalta și ciocanul un vechi loc de dispariție a apei. O bună parte din galeriile celor două peșteri s-au parcurs foarte greu, deoarece înălțimea tavanului coboară sub optzeci de centimetri, iar avenul a opus exploratorilor cascade glaciale.

În 1973 orădeanul Liviu Vălenaș, student la geografie în Cluj-Napoca a reușit să depășească fisura terminală a Peșterii Zăpodie din Groapa de la Borșa (Munții Bihor) despre care se știa că are o lungime de 90 de metri. Labirintul subteran descoperit s-a dovedit impresionant: în primul rînd prin denivelarea lui care este de 162 de metri. Pentru cartarea sistemului a fost necesară organizarea a trei bivuacuri subterane (temperatură 5,3°C), la 116 m adîncime care au durat 76,51 și respectiv 47 de ore; astfel s-a stabilit că lungimea peșterii este de 10.650 de metri. Continuînd să cerceteze amănunțit Munții Bihor, grupul de speologi amatori condus de Liviu Vălenaș a dat la iveală noi galerii în Peștera Ghețarul Borșa, lungind-o astfel la 2720 m și a descoperit Peștera de la Fîntîna Roșie,

Galeria Lacurilor (Peștera Ponorici-Ciclovina cu Apă)

care, la primele explorări, a dezvăluit 2406 m de galerii dispuse pe o diferență de nivel de 127 de metri. Au fost descoperite şi alte două peşteri, cu lungimi de data aceasta sub un kilometru, dar care au o denivelare de 130 de metri.

Cu ocazia expediţiei româno-belgiene din Peştera Tăuşoare (Munţii Rodnei) organizată în 1971 de filiala din Cluj a Institutului de Speologie, Liviu Vălenaş a descoperit 1 km de galerii noi. Cumulînd şi celelalte descoperiri ale membrilor expediţiei, peştera a ajuns să măsoare 7770 de metri şi să aibă o denivelare de 400 de metri. Cu ocazia acestor explorări s-a efectuat cel mai adînc bivuac din ţară, la 285 de metri.

Trecînd la o studiere amănunţită a cunoscutelor peşteri Meziad (Munţii Pădurea Craiului) şi Muierii (Munţii Parîng) cercetătorii Institutului de Speologie au făcut noi descoperiri şi au stabilit că lungimea galeriilor acestor peşteri este de 4750 m, respectiv 3566 m. De asemenea, reluînd explorarea Topolniţei, speologii profesionişti au extins această peşteră pînă la 16 km.

În Munţii Retezat, speologii amatori de la cercul «Focul Viu» din Bucureşti au descoperit avenul din Stîna Tomii în care au coborît 137 de metri. Acest fenomen carstic are cea mai mare verticală absolută din ţară: 114 metri. În Munţii Codru Moma cercul «Liliacul» din Arad a explorat avenul Iliei adînc de 153 de metri. De asemenea, speologii amatori de la cercul «Exploratorii» din Reşiţa au descoperit şi cercetat avenul din Poiana Gropii, care are adîncimea maximă de 235 de metri. Alte două puţuri conduc la 174 şi 222 metri. Pentru explorarea şi cartarea acestui gol, care prezintă şi o verticală absolută de 78 de metri, a fost necesar să se organizeze două bivuacuri; ele au avut loc la 110 şi 222 de metri şi au durat 54 şi respectiv 17 ore.

O altă zonă de calcar, Munţii Sebeş, a stat în atenţia cercului de speologi amatori «Emil Racoviţă» din Centrul Universitar Bucureşti. Aici a fost explorat şi cartat sistemul Ponorici-Ciclovina cu Apă care a dezvăluit pînă în prezent 7646 m de galerii. Trei dintre cei 7,5 km ai peşterii sînt galerii cu apă. Tot în aceşti munţi a fost identificat (1973) şi explorat (1974) cel mai adînc aven din ţară: Dosul Lăcşorului. Fenomenul carstic debutează cu o succesiune de trei puţuri care conduc la 80 de metri. Urmează o verticală absolută de 65 de metri. În sala de la 155 m pornesc două galerii care ajung la 268 şi respectiv 290 de metri. Explorarea acestui aven nu este încă terminată. Dealtfel, se aşteaptă noi descoperiri în multe din cele 27 de peşteri din ţară mai lungi de doi kilometri şi în cele 24 de peşteri cu o denivelare mai mare de 100 de metri.

Cele 20 de grupări de speologi amatori din România, au descoperit, explorat şi cartat, între 1 ianuarie 1966 şi 1 iunie 1975, 500 de peşteri. Speologii promit ca 1976 să fie bogat în explorări, să adauge alte sute de metri şi să mărească, pînă la sfîrşitul acestui an, numărul peşterilor descoperite de ei la 650. Pentru o cît mai bună organizare a cercetării zonelor de calcar insuficient cunoscute, pentru o desăvîrşită pregătire a explorării marilor peşteri şi avene din ţară, speologii amatori doresc ca în noul an Federaţia Română de Turism Alpinism să acorde un sprijin susţinut acestei activităţi dificile care pentru a duce la rezultate remarcabile necesită o pregătire minuţioasă şi un echipament special.

VASILE GIURGIU
Cercul de speologie
«Emil Racoviţă» Bucureşti

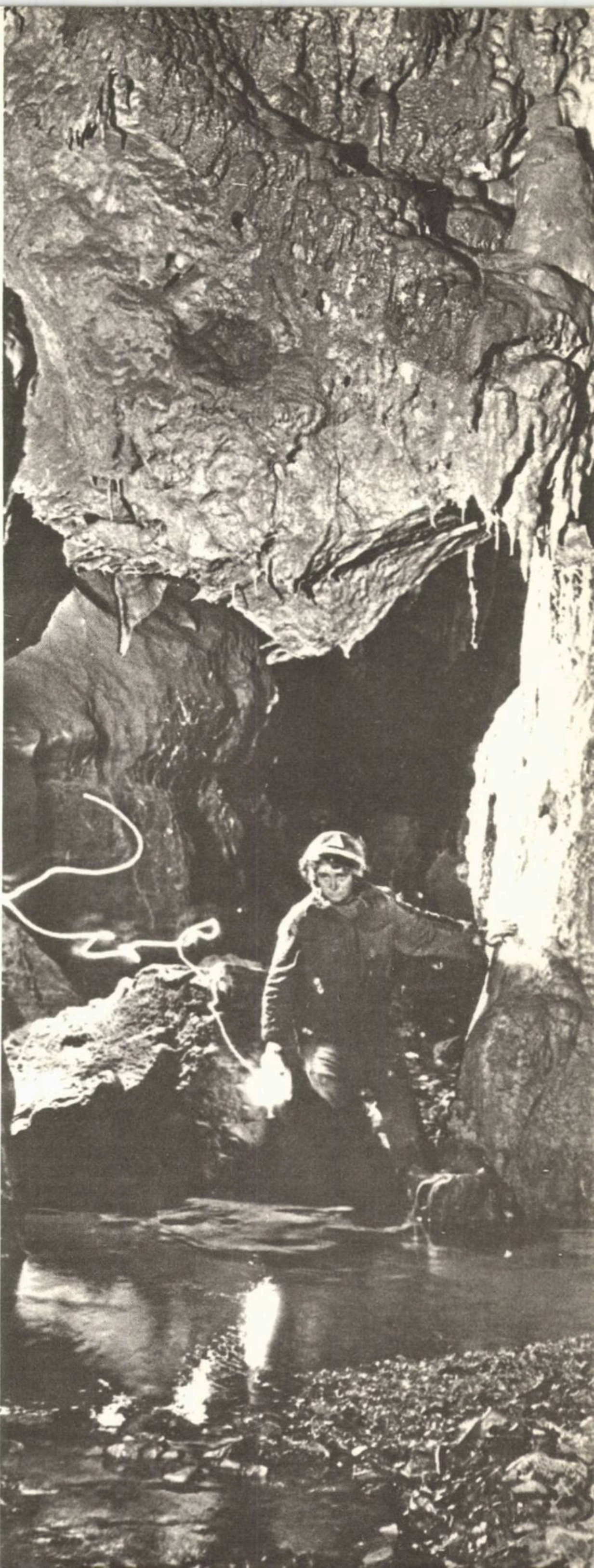

RODNA ÎN TREI DIMENSIUNI

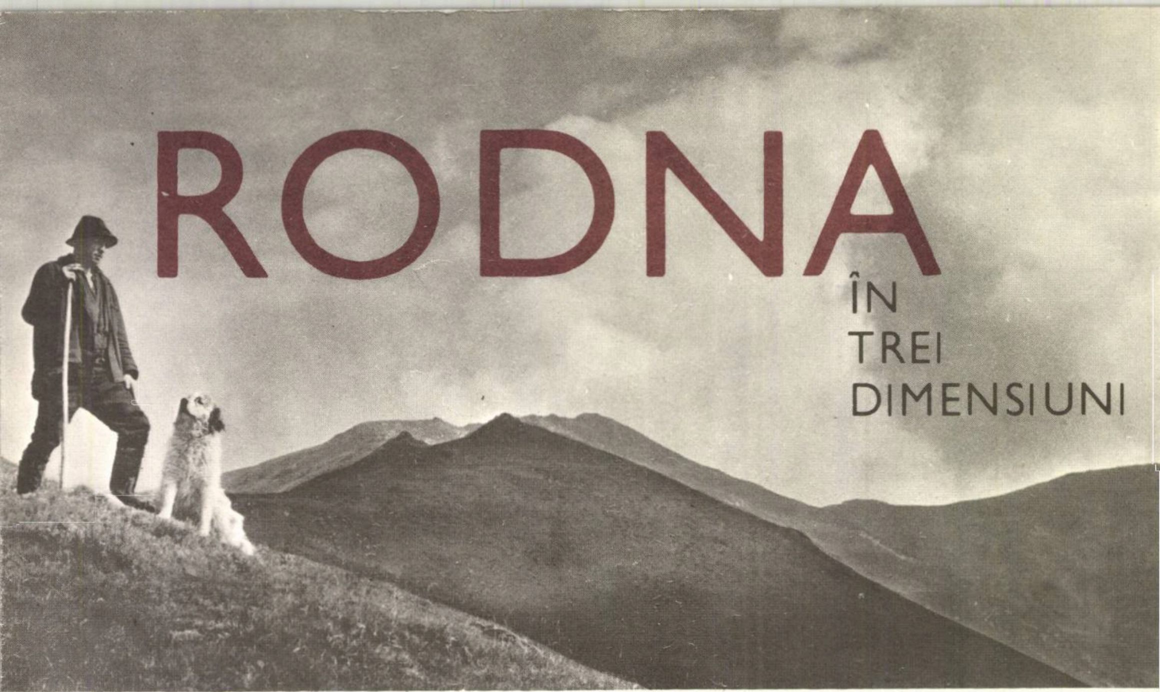

Hîrosul și vf. Inău văzuți de pe Curățel

INĂUL

Una dintre principalele atracții alpine ale munților Rodnei este vîrful Inău (2280 m), situat la extremitatea răsăriteană a masivului. Silueta-i impunătoare, cu creasta prelungă, coborînd în pantă ușoară spre sud-est și imensa curbură care trădează prăpastia înfricoșătoare de pe versantul opus, poate fi văzută de la mari depărtări. Numeroase itinerare converg către impunătorul străjer al Carpaților răsăriteni. Principalul punct de plecare este comuna **Rodna** (540 m altitudine), cu stație finală a căii ferate de pe valea Someșului Mare. Chiar din această localitate pornește spre Inău o potecă peste **Toaca, Dosul Beneșului, Curățel.** În lipsa adăposturilor, este însă mult mai preferată varianta care începe din stațiunea climaterică **Valea Vinului** (715 m), situată la 9 km spre nord de Rodna, legată de aceasta prin curse I.T.A. Din anul 1970 cele două pavilioane ale stațiunii au fost preluate de Uniunea scriitorilor, și transformate în case de odihnă și de creație. Singura posibilitate de cazare pentru turiști rămîn camerele închiriate de particulari. Itinerarul spre Inău (recent remarcat cu triunghi roșu) urmează din stațiune drumul carosabil în amonte pe firul **Izvorului Băilor,** trece pe lîngă instalațiile exploatării miniere și se continuă cu un drumeag care se strecoară, alături de pîrîul învolburat, prin defileul **Strîmtoarea Dracului** ajungînd apoi pe o terasă largă, cu altitudinea de 1045 m, unde au existat pe vremuri **Casele Băii** (1—1 ½ ore). În aceste clădiri, destinate cazării minerilor, se putea găsi adăpost, dar nefiind utilizate, s-au distrus treptat. Terasa perfect orizontală, ușor accesibilă, cu o minunată priveliște spre vîrful Inăul, este un excelent loc pentru construirea unei cabane, care ar ușura mult urcușul, spre acest pisc lung de 5—6 ore, îndeosebi pentru drumeții porniți fără corturi.

De la Casele Băii poteca trece printr-o pădure bătrînă de fag, apoi se avîntă într-o arcuire largă, ajungînd la golul alpin pe **Curățel** (2—2 ½ ore), unde face joncțiune cu poteca ce urcă din Rodna. Aici, la altitudinea de circa 1500 m, a existat o cabană modestă, fără bufet asortat (!), dar extrem de utilă pentru drumeți. Cei care se adăposteau aici, puteau urca ușor pe Inău și coborî comod, în aceeași zi, la Valea Vinului sau Rodna. Pornind din zori, turiștii bine antrenați parcurg, într-o zi de vară, circuitul Inău-Tomnatec-Vîrful Omului-Corongiș-Valea Vinului sau, continuînd drumul de creastă (marcat cu bandă roșie) au timp să coboare la cabana Puzdrele ori în stațiunea Borșa, pe versantul maramureșan. Atragem atenția că, în prezent, **pe întreg versantul sudic al munților Rodnei, nu există nici un adăpost pentru turiști.** (Așa-zisul «Refugiu Gărgălău» este deteriorat complet). Nădăjduim că pe lîngă confortabilele hoteluri turistice, va veni și rîndul construirii și reconstruirii cabanelor destinate promovării drumeției montane, în această zonă.

De pe coama Curățelului poteca urcă ușor, ocolind țancurile stîncoase ale Hîrosului. După 1½—2 ore se ajunge la **Șaua cu lac** (2120 m) de unde coboară traseul (marcat cu punct albastru) spre tăurile **Lala — Gura Lalei** și marcajul crestei (bandă roșie) spre **Inăuț — Pasul Rotunda.** Ambele marcaje, împreună cu triunghiul roșu, conduc și spre Inău. După un urcuș lin de 20—30' pe coama golașă, se escaladează cu puține emoții cocoașa abruptă a vîrfului. De sus se desfășoară o splendidă panoramă alpină: spre nord-vest, dincolo de o prăpastie amețitoare, se zărește nesfîrșitul șirag aerian de piscuri ascuțite ale masivului pînă la **Pietrosul Rodnei;** spre nord se deslușesc **Pasul Prislop** și **munții Maramureșului,** valuri încremenite, acoperite cu verdele pădurilor seculare; spre nord-est, în adînc, se deschide larg căldarea glaciară cu neprețuitul ei giuvaer, oglinda de argint a **tăului Lala Mare,** de unde pornește **Valea Lalei;** spre sud, dincolo de măgurile conice ale munților Bîrgăului, apare în zare creasta crenelată a **Călimanilor,** iar spre sud-est se întinde pînă în negura depărtărilor valea Someșului Mare.

TĂUL LALA MARE

Drumețul bine antrenat, care a pornit devreme din Valea Vinului spre Inău, va putea, la întoarcere, să se abată din drum pentru a vizita podoaba cea mai de preț a munților Rodnei, **Tăul Lala Mare.** De pe **Șaua cu Lac** (4 $^{1}/_{2}$ — 5 $^{1}/_{2}$ ore de la Valea Vinului) săgeata stîlpului de marcaj îi îndreaptă pașii pe o potecă bine bătută, marcată cu punct albastru, în direcția celui mai mare iezer din acest masiv. Dacă este atent, el va descoperi, la numai cîțiva pași de cărarea pe care a pornit, aici, la peste 2100 m, un izvor minuscul la care își va putea potoli setea. În curînd va ajunge pe **Șaua Inăuțului** de unde se deschide în fața ochilor o imensă căldare, străjuită de pantele prăpăstioase, presărate cu grohotișuri, ce coboară de pe **Inău. Piciorul Pleșcuței** și **Inăuț.** Imaginea grandioasă întoarce gîndul drumețului în urmă cu sute de mii de ani, cînd zăpezile permanente din cuaternar se transformau în gheața care aluneca de pe toate povîrnișurile, strunind și scobind adînc stînca de granit. După topirea ghețarilor, pe fundul căldării au rămas drept amintire două iezere, iar prin ulucul scobit curge azi **rîul Lalei.**

Coborînd pe serpentinele cu marcaj, zărim în curînd pe stînga **tăul Lala Mică,** așezat chiar sub abruptul Inăului. Rivalul său, mult mai vestit, i-a creat o soartă vitregă: numai puțini turiști se abat din drum pentru a-i admira apa de cleștar în care se oglindește impresionantul pisc al Inăului. După un prag enorm apare, în toată splendoarea sa, **Tăul Lala Mare** (1815 m), o uriașă oglindă, cu apă limpede, în care se reflectă, pe măsură ce te apropii, cînd nori pufoși, agățați pe cerul albastru, cînd crestele abrupte din jur. Un chenar de jnepeni îmbrățișează conturul din linii drepte al lacului, parcă pentru a-i ocroti malurile. Nu departe, cîteva exemplare rare de zîmbru își ridică siluetele din jnepenișul ce se tîrăște la picioarele lor. Vara, paleta de frumuseți naturale este îmbogățită de policromia vie

Tăul Lala Mare

a corturilor ridicate aproape de malul lacului. De la Tăul Lala Mare pot fi urmate în continuare trei itinerare: cel care urcă spre dreapta pe **Prelucile Gagii** (marcaj punct albastru), făcînd aici joncțiune cu marcajul crestei (bandă roșie), spre Pasul Rotunda; al doilea urmează firul văii pînă la **Gura Lalei** de pe DN 18 Sighetu Marmației — Vatra Dornei cu o variantă care trece peste **Piciorul Pleșcuței.**

Tomnatecul și Gărgălăul

GĂRGĂLĂU

Nu încape îndoială că e plăcută și deconectantă drumeția pe cărări bătute, unde marcajul, completat cu indicatoare, te asigură, din piatră în piatră, din copac în copac, că ești pe calea bună spre ținta aleasă. La fel, tovărășia unui grup mai mare sau mai mic îți oferă prilejul agreabil de a-ți împărtăși trăirile unei excursii.

Deși nu este recomandabil, sînt totuși cazuri cînd drumețul pornește și singur, atras de vraja munților, a dealurilor, a priveliștilor încîntătoare. Cu decenii în urmă, într-un sfîrșit de vară, cel ce semnează aceste rînduri a trebuit să părăsească, sub **Pasul Prislop** grupul de excursioniști cu care plecase. Era o dimineață însorită și spre miază-zi se desfășura, creasta zimțată a munților Rodnei, dominată de muntele **Gărgălău.** Admirînd frumusețea fără seamăn a peisajului, chemarea muntelui deveni atît de puternică, încît nimic n-a mai putut-o stăvili. A urmat ascensiunea solitară

peste **Muntele Cailor** pe vîrful Gărgălău (2159 m), fără marcaj și fără potecă, ajutat doar de o hartă turistică. Nu era nimeni cu care să schimb o vorbă, să-i arăt cît e de frumos muntele, să-i înșir numele piscurilor care se ridicau treptat, învăluite într-o mantie tot mai diafană, pînă la contopirea lor cu norii de la orizont. Poate tocmai de aceea, impresiile pătrundeau adînc de tot în ființa mea și un intim dialog se înjghebă cu natura: parcă îți șoptea ceva izvorul care te întîmpina pentru a-ți potoli setea; steiul îți povestea cum l-au zămislit în trecutul îndepărtat frămîntările uriașe ale pămîntului; florile gingașe de munte așternute în cale, fiecare în altă culoare, surîdeau grațios, întrecîndu-se pentru a delecta cît mai mult pe trecătorul singuratic...

Ziua era minunată. Clăbuci albi și gri decorau cerul albastru sub care se desfășura, într-o claritate neîntrecută, șiragul nesfîrșit al țancurilor golașe; spre răsărit pînă la vîrful prăpăstios al Inăului, spre apus, departe, pînă la falnicul pisc al Pietrosului Rodnei. Mai aproape, spre miază-zi, desprins din lanțul principal al masivului, se zărea piramida Corongișul Mare, reper sigur pentru a găsi cărarea spre stațiunea climaterică Valea Vinului. La coborîrea de pe Gărgălău a urmat o nouă hoinăreală, tot fără potecă, doar pe «hățișuri» croite de turmele de oi în peregrinările lor fără sfîrșit. În drum spre Vîrful Omul apărură pe rînd, ca-n basm, cele mai fantastice figuri dăltuire în stîncă dură: cînd capul uriaș al unui cîine ciobănesc, botezat pe loc «Paznicul munților Rodnei», cînd silueta înfricoșătoare a «Zmeului» sau cea a «Bătrînului» sa a altor închipuiri împietrite pentru vecie. Muntele își destăinui secretele, ascunse miilor de turiști care au trecut și care trec și azi pe aici în grabă pe poteca acum marcată a crestei, răsplătind pe cel ce l-a cutreierat, neademenit de cărările comode.

Din **Saua Cișiei** a urmat coborîrea străjuită spre apus de contururile impresionante ale stîncăriilor de pe **Corongișul Mare** și **Corongișul Mic** pe poteca (marcată parțial în anul 1973) ce conduce în valea **Izvorul Roșu.** In fapt de seară apărură casele stațiunii Valea Vinului, unde a luat sfîrșit această aventură solitară cu amintiri de neuitat.

MAXIM POP

Munții Parîng: Lacul Cîlcescu

O cetate fabuloasă a naturii

POIANA RUSCĂI

Un masiv muntos bine delimitat geografic de rîurile şi trecătorile care-l mărginesc, înconjurat de căi de comunicaţie moderne — şosele asfaltate şi căi ferate — ne dă satisfacţia că poate fi ocolit cu maşina sau autocarul într-o singură zi: intrînd în inima sa vom descoperi localităţi, zone turistice de o neaşteptată frumuseţe.

După numele vechi «Poienele Ruschii» sînt într-adevăr munţi cu numeroase poieni şi livezi de pomi fructiferi, iar toponimicul Ruscăi se referă la sărbătoarea de vară a fructelor pîrguite. Numeroase localităţi se leagă de numele munţilor gazdă: Poieni, Rusca, Ruşchiţa, Cireşul, Mărul etc. Prin aşezarea lor în curbura vestică a Carpaţilor Meridionali sîntem îndreptăţiţi să-i prezentăm ca pe un masiv de legătură între Carpaţii sudici (Retezatul) şi Carpaţii Apuseni. Studiind harta repetăm schematic încadrarea Munţilor Poiana Ruscăi într-un pentagon pe ale cărui laturi sînt trasate principalele căi de comunicaţie cu multe localităţi de interes turistic, istoric şi economic. În colţurile poligonului figurează oraşele Lugoj, Caransebeş, Haţeg, Simeria şi comuna Ilia, dotate astăzi, fără excepţie, cu hoteluri sau campinguri.

Dacă începem itinerarul nostru din Lugoj spre sud, trecem prin Găvojdia, întîlnim şoseaua asfaltată ce porneşte spre Nădrag, apoi Sacul, Găvăran (de unde ne putem îndrepta spre sătucul Peşteri, lîngă care am găsit grote de loes), şi, trecînd printre ruinele cetăţii romane Tibiscum ajungem la Caransebeş. Cei 41 km de şosea însoţesc frumoasa vale a Timişului bogată în meandre, dumbrăvi minunate pentru locuri de popas, cu oameni gospodari şi primitori. Din Caransebeş pornim spre est pe valea Bistrei prin Oţelul Roşu — Zăvoi (de unde se urcă la staţiunile Poiana Mărului şi Muntele Mic) prin Voislova (aici începe drumul de 50 km ce traversează masivul spre nord trecînd prin Rusca — Ruşchiţa — Luncani — Tomeşti — Româneşti — Coşava) ajungînd în marea şa dintre Munţii Retezatului şi Poiana Ruscăi, numită Porţile de Fier ale Transilvaniei, şi în cele din urmă la Haţeg.

Din centrul acestei ţări de legendă ne îndreptăm spre nord prin defileul rîurilor Jiu-Strei, trecem prin altă localitate cu rezonanţe industriale, Călanul, pentru a ajunge la Simeria. Urmăm acum valea Mureşului spre vest pînă la Deva sau facem un ocol pentru a cuprinde în acest itinerar şi marele oraş al siderurgiştilor hunedoreni, revenind totuşi în oraşul de reşedinţă al judeţului. Şoseaua ne va mai purta cîţiva kilometri pe lîngă albia Mureşului, pînă la Ilia. Aici ne despărţim de marele rîu şi ne îndreptăm spre valea Begăi prin frumoasele păduri şi poieni ale Dobrei şi Făgetului pe unde ne vom reîntoarce la Lugoj.

Masivul muntos este construit ca o cetate cu două turnuri dominante în mijloc: Muntele Padeş (1379 m) şi Muntele Rusca (1336 m). Urcuşurile sînt domoale din orice parte am aborda creasta principală, vîrfurile au formă de cupole. Pădurile de fag şi de molid urcă pînă la 1000—1100 m altitudine, iar mai sus se întind netede plaiurile subalpine bogate în smeură, mure şi afine. Reţeaua de ape are un aspect radiar, din centrul masivului izvorînd spre nord cele trei braţe ale rîului Bega, din Poieni, Luncani şi Gladna, iar spre Mureş, Dobra afluenţii de pe văile Cernei hunedorene şi Lăpugiului, precum şi Streiul cu afluentul său Densuşul. Spre sud, văile Padeşului şi Loznei se unesc formînd pîrîul Rusca, afluent al Bistrei, iar spre vest îşi croieşte drum apa Nădragului. Nu departe de aici străjuieşte înălţimile Monumentul turismului ridicat de Clubul Turistic Bănăţean din Lugoj.

Lacul de acumulare de la Cinciş, în vecinătatea Hunedoarei şi barajul de la Surduc, care va da naştere celui de al doilea mare lac din zonă, completează zestrea hidrologică a masivului, deschizînd noi perspective pentru practicarea turismului.

Pentru cel ce iubeşte cărările munţilor, marcajele efectuate în anul 1975 în acţiunile «Asaltul Carpaţilor», oferă trasee de mare interes şi locuri specifice acestui colţ de ţară, prea puţin cunoscut de turişti.

Cu toate că pînă în prezent cabana Căpriorul este singurul loc de adăpost din Poiana Ruscăi, se poate conta pe ospitalitatea şi interesul pentru circulaţia turistică a harnicilor locuitori din satele risipite spectaculos printre clinurile acestui munte. În viitorul apropiat este prevăzută construirea unei cabane-hotel la Vf. Padeş, în chiar mijlocul masivului.

Traseele turistice sînt concepute în jurul a două axe principale: prima de la vest la est, pe creasta principală, marcată cu bandă roşie, a doua de la nord la sud, marcată cu bandă galbenă. Celelalte opt trasee se deschid în jurul acestor axe şi completează reţeaua de poteci turistice marcate.

Iată-le:

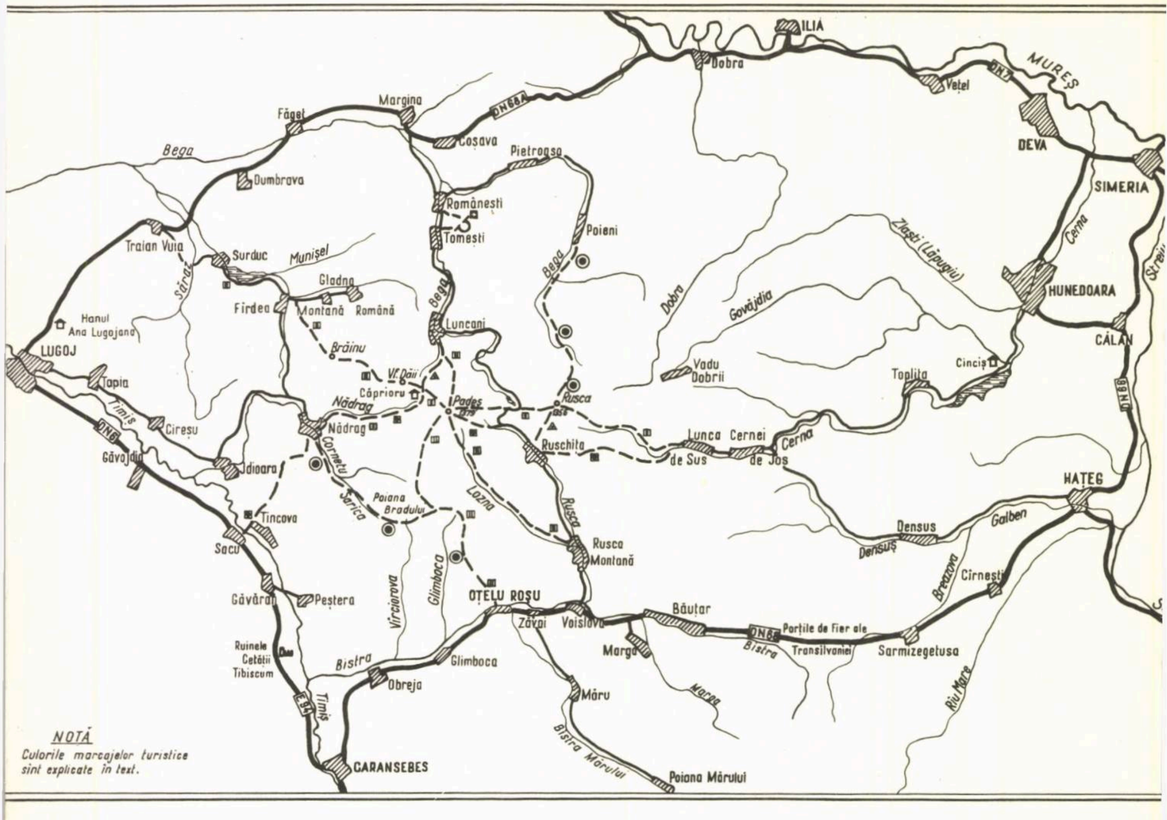

NOTĂ
Culorile marcajelor turistice sînt explicate în text.

1. Nădrag — Valea Nădragului — Gosta — Izvoarele Mari — Vf. Padeș — Vf. Pădesel — Poiana Tăul Ursului — Vf. Rusca — Lunca Cernei de Sus — Lunca Cernei de Jos (bandă roșie, distanța circa 32 km);
2. Luncani — Vf. Padeș — Poiana Bradului — Oțelul Roșu (bandă galbenă, distanța 30 km);
3. Barajul Surduc — Fîrdea — vf. Brainu Mic — vf. Brainu Mare — Vf. Dăii — Vf. Padeș — Valea Loznei — comuna Rusca (bandă albastră, distanța 30 km).
4. Românești sat — Peștera Românești — Tomești (cruce galbenă, distanța 14 km).
5. Sacu gară — Tincova — Nădrag — Valea Nădragului — cabana Căpriorul (cruce albastră, distanța 18 km).
6. Luncani — Pîrîul Topla — Cabana Căpriorul (triunghi roșu, distanța circa 12 km).
7. Nădrag — valea Cornetului — valea Sarica — Izvorul Partizanului — Poiana Bradului — Oțelul Roșu (punct roșu, distanța în circa 18 km).
8. Poieni sat — Poieni Strîmbu — satul Bătrîna — vf. Rusca (punct albastru, distanța circa 18 km).
9. Rușchița — vf. Rusca (triunghi albastru, distanța circa 10 km).
10. Vf. Padeș — valea Padeșului — 7 Izvoare — Monumentul turismului — Rușchița — vf. Fieraru — Lunca Cernei de sus (cruce roșie).

Dintre evenimentele turismului cultural amintim că, în fiecare an, în a treia duminică a lunii iulie se serbează ziua Padeșului, sărbătoare inițiată de muncitorii de la Nădrag cu ocazia Congresului al IX al PCR. Se adună tineri și vîrstnici din localitățile județelor Timiș, Caraș-Severin și Hunedoara, se fac tabere de corturi, au loc spectacole în aer liber concursuri de orientare turistică. În același timp, se desfășoară la valea lui Liman, în amfiteatrul de piatră în aer liber, festivalul cîntecului și jocului timișan. Interesante sînt obiceiurile și ocupațiile muntenilor, în special în satele Bătrîna și Lunca Cernii de Sus. Pot fi vizitate de asemenea localitățile industriale din inima masivului: fabrica de sticlă Tomești, cariera de marmură albă de la Rușchița, uzinele Ciocanul — Nădrag. În orașele ce mărginesc munții Poiana Ruscăi pot fi vizitate numeroase muzee, case memoriale, puncte muzeale, precum și ruinele unor cetăți cu adînci semnificații pentru istoria acestor locuri, așa cum sînt cele de la Sarmizegetusa, Deva, Subcetate, Jdioara etc. Pentru iubitorii sportului cu busola s-a organizat un poligon de orientare turistică în zona Ana Lugojana, cu hărți color și puncte de control marcate în teren.

Prin acțiunile de dotare, amenajate și marcate a potecilor turistice, Poiana Ruscăi se va număra printre munții accesibili, ușor de străbătut de către toți cei ce doresc să-i cunoască bogăția și frumusețea.

CONSTANTIN LUPU

Dorul înălțimilor

Ajun de mai, soare și calde adieri de livezi în floare. Un verde crud îmbracă pădurile dimprejurul Bucureștiului. Parcurile înviorate de iarba proaspătă, cu flori multicolore te cheamă irezistibil pe malul lacurilor ale căror sălcii bătrîne își scaldă pletele lungi în apa primenită.

Și, pentru că la acele zile minunate de primăvară se adaugă cele cîteva zile de vacanță de la începutul lunii mai, ne-am hotărît să plecăm într-o excursie montană: eram trei familii dornice să escaladeze înălțimi ale munților noștri, neîntrecute în frumuseți.

Am ales vîrful Iezerul Mare din Munții Făgăraș.

Sub cer de azur, capitala — înveșmîntată în haine de sărbătoare — rămîne în urma noastră în zumzet de albine și zbor săgetător de rîndunici, întoarse la cuiburi din lungi călătorii. Noi plecăm departe... ne cheamă cu aceeași putere fiorul îmbietor al primăverii și crestele munților înzăpezite încă!

Străbatem autostrada București-Pitești, apoi ne îndreptăm spre Cîmpulung, veche reședință de scaun, oraș cu tradiții culturale și istorice, situat în zona dealurilor subcarpatice, unde arhitectura vremurilor trecute se îmbină armonios cu cea modernă. După un scurt popas pornim mai departe. Trecem prin satul de vacanță Lerești, adevărată perlă a așezărilor de munte, cu case mari de piatră sau cărămidă, cu ferestrele pline de flori, zîmbind șăgalnic trecătorilor, cu grădini și curți întinse și curate.

Rîul Tîrgului însoțește cînd în stînga, cînd în dreapta, șoseaua pe care o parcurgem.

Cînd înserarea începe să coboare, ajungem la Complexul turistic Voina. Așezată la o altitudine de 950 m, pe malul rîului Bătrîna, această construcție păstrează linia tipică cabanelor de munte. Din spatele hotelului, la numai cîțiva pași doar, pornește o pădure deasă de brazi, care urcă spre culmi în pantă domoală.

Ne plimbăm, sorbim cu nesaț aerul rece și curat al munților, pînă ce întunericul pune stăpînire peste tot. Munții și brazii au încremenit sub mantia neagră a nopții. Mai tîrziu, luna se ridică semeață, aruncînd jerbe de lumină spre brădet, oglindindu-se în rîul care se rostogolește zgomotos peste stînci și pietriș.

A doua zi ne sculăm dimineață și, echipați pentru urcuș, pornim pe traseul stabilit: Voina—Valea Bătrînă—Vîrful Iezerul Mare. Aerul proaspăt al dimineții alungă orice urmă de somn, dîndu-ne parcă noi puteri; eram veseli, purtînd în suflet dorul înălțimilor. Vremea, minunată: cerul de o seninătate pură era dominat de strălucirea diamantină a soarelui.

Pornim prin pădurea de brazi, de-a lungul rîului Bătrîna. Stînci uriaşe şi brazi, cîndva măreţi, zac de o parte şi de alta a rîului doborîţi de puterea nestăvilită a apei. După puţin timp ajungem la prima bifurcaţie a drumului: una se recomandă în timp de iarnă, cealaltă, avînd aceeaşi ţintă, este recomandată vara. O alegem pe cea din urmă, fiind mai scurtă, nesocotind astfel regulile încetăţenite ale turismului.

Începem un urcuş pieptiş; urmează un drum plăcut prin pădure, unde la tot pasul întîlnim conuri de brad şi covor moale de frunze uscate. În depărtare, pe povîrnişuri însorite, se aude timid ciripit de păsărele, iar printre brazi soarele ţese mărinimos mii de fire de beteală.

După un timp părăsim pădurea şi intrăm într-o zonă cu zăpadă. Inaintăm anevoie printre jnepi cu ace ascuţite, urmărind cu atenţie marcajul. Soarele străluceşte puternic, ca în zile de vară, moleşindu-ne. Ne afundăm fără voie în zăpada care atinge, în unele locuri, peste doi metri; sub noi, la adîncimi nebănuite curg înfundat izvoare şi rîuri de munte.

Din cauza căldurii excesive, zăpada devenise apoasă, cedînd uşor la fiecare pas. De multe ori nu reuşeam să ieşim fără ajutor, alteori cădeam, agăţîndu-ne de stînci şi jnepi, zgîriindu-ne mîinile. Apoi, se întîmplă un lucru de care ne era teamă: pierdem marcajul. Fie că-l rătăcisem, fie că fusese acoperit de zăpada abundentă. Situaţia devenise dramatică. Abia atunci am înţeles cît de mult greşisem alegînd traseul de vară, dar era prea tîrziu. Unii au propus întoarcerea la Voina, majoritatea însă au optat pentru continuarea drumului, căutînd însă cursul de apă care speram că ne va scoate la liman.

Părăsim jnepenişul şi ajungem la rîul Iezer, de-a lungul căruia urcăm şi coborîm stînci înzăpezite. Apoi rîul se pierde sub mantia imaculată, nestrăbătută de nimeni. Continuăm să mergem sprijinindu-ne în mîini şi picioare, deopotrivă, pe un povîrniş abrupt şi, fără să ne dăm seama, ajunsem la traseul pe care iniţial trebuia să plecăm.

Nori, la început răzleţi, apoi din ce în ce mai ameninţători, se adunau pe cer. Soarele dispăruse: rămăsese jos, în urma noastră, scăldînd în lumină pădurea de brazi. Ne îmbrăcăm hainele groase, pentru a ţine piept vîntului care suflă puternic chiar din direcţia în care mergem. Picioarele şi o parte din îmbrăcăminte ne sînt ude, însă nu simţeam frigul, grăbindu-ne să ajungem cu orice preţ la capăt.

Cerul s-a acoperit în întregime cu nori negri care se rostogolesc cu viteză crescîndă şi o burniţă rece se porneşte din văzduh. În depărtare începe să se zărească Refugiul Iezer. Întîlnim şi alte grupuri de turişti, în majoritate tineri, băieţi şi fete, dornici să cutreiere munţii, să le cunoască frumuseţea şi tainele.

Am ajuns, în sfîrşit, la Refugiu.

Un grup de excursionişti făcuse foc invitîndu-ne în jurul lui. Era cel mai ademenitor foc pe care-l văzusem vreodată! Acolo, în vîrful munţilor, înconjuraţi de zăpadă, învăluiţi de burniţa şi vîntul care sufla fără întrerupere, ne puteam încălzi şi dezmorţi.

Te uimeşte acest spirit de înfrăţire de care sînt călăuziţi oamenii, sus, pe înălţimi! Ne simţeam în siguranţă. Facem cerc în jurul focului, unde se perpelea slănină şi cîrnaţi, al căror miros ne sfredelea nările. Mîncăm toţi, cu o poftă înzecită, rîzînd şi glumind la «gura sobei» improvizate.

După scurtul popas, ne despărţim de ceilalţi, urîndu-ne reciproc «drum bun». Plecăm la lacul Iezer, dar îl găsim îngheţat, în stăpînirea vîntului care biciuia fără milă. Mai sus, prin burniţa deasă, se zărea vîrful Iezerul Mare, la care ne-ar fi fost imposibil să ajungem în condiţiile în care ne aflam. Spre stînga, în depărtare, se profilau munţii Bătrîna, iar mai spre nord, abia zărindu-se, vîrful Păpuşa. Regretam că nu era vreme frumoasă, pentru a privi şi admira, cît cuprindeam cu ochii, priveliştile ce ne înconjurau. Totul era nemişcat, îmbrăcat în covorul gros al zăpezii, făcînd notă discordantă doar vîrfurile semeţe rămase golaşe din cauza vînturilor puternice, care-o spulberase. Acolo, iarna era încă în toate drepturile ei, cu vifornită biciuitoare şi lapoviţă rece; acasă liliacul se şi scuturase.

Ne întoarcem pe traseul marcat, coborînd la pas, sau în fugă, pentru a scurta drumul. Fulgi mari, amestecaţi cu picături reci de ploaie, cădeau fără întrerupere. Vîntul se înteţi, şuierînd fără zăbavă. Trecem pe lîngă stîni părăsite, iar pe înălţimi stîncoase, solitare, crivăţul ne învăluia duşmănos, încercînd să ne doboare. Ne grăbeam spre pădurea de brazi pentru a fi mai adăpostiţi.

Coborîm pante abrupte, ajungînd o dată cu apusul soarelui la rîul Bătrîna. De aici, după o oră aveam să ajungem la hotelul Voina. Mersesem 13 ore!

Camerele calde, duşurile fierbinţi ne dezmorţiră complet şi o moleşeală plăcută puse stăpînire pe noi. Eram arşi de soare, bătuţi de vînt şi zloată, dar degajam un aer de sănătate şi mulţumire: învinsesem vitregia vremii, drumul greu şi muntele cu capcanele lui!

După masa de la care n-au lipsit păstrăvii şi vinul casei, a urmat binemeritata odihnă. Un somn profund şi odihnitor ne toropi pe dată, în căderea sacadată şi continuă a rîului. Peste noapte, se dezlănţui o ploaie torenţială. Apa curgea în şiruri lungi, nesfîrşite, iar tunetele, izbindu-se cu furie din stîncă în stîncă, amplificau zgomotul, multiplicîndu-l în ritm de canonadă. Tîrziu, spre prînz, ploaia stătu. O ceaţă lăptoasă se ridica încetişor din văi şi prăpăstii, cuprindea pădurea, apoi se destrămă ca un abur. Peste imensitatea verde şi pură a brazilor un uriaş curcubeu strîngea în braţele sale pămîntul primenit după ploaie.

Plecăm spre casă bucuroşi, plini de acea încredere pe care ţi-o dă fiecare nouă excursie în munţi, plănuind altele şi bineînţeles, prima pe care o vom face va fi la Vîrful Iezeru Mare într-o zi mai caldă de vară!

Am învăţat, însă, să respectăm, fără rezerve, legile nescrise ale munţilor: încălcarea lor este primejdioasă, iar muntele nu iartă! Noi am avut un dram de noroc!

FL. N. NĂSTASE

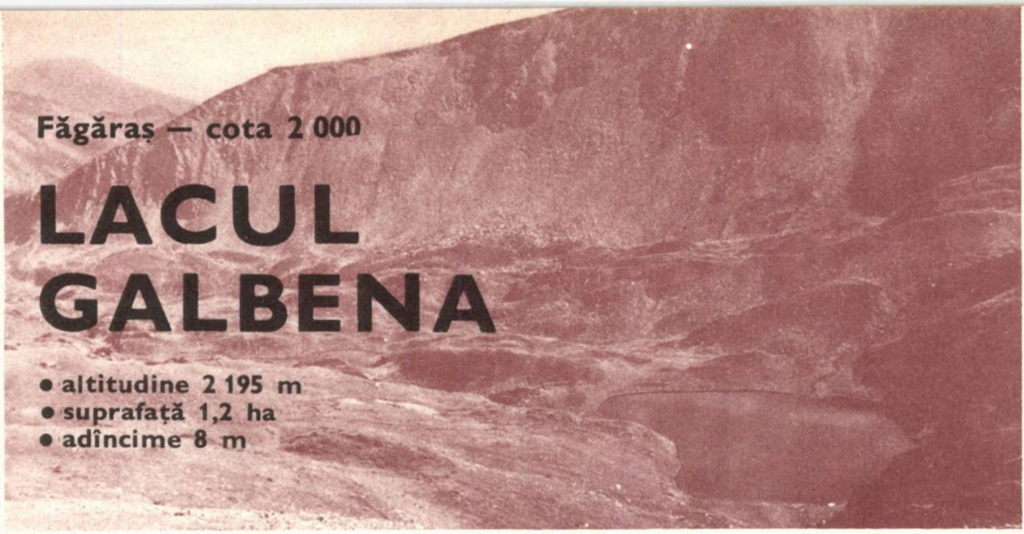

Făgăraș — cota 2 000

LACUL GALBENA

- altitudine 2 195 m
- suprafață 1,2 ha
- adîncime 8 m

Ruptă din «Acoperișul României», creasta Scărișoara-Malița este cea mai importantă dintre ramificațiile sudice ale Munților Făgăraș; ea însăși comparabilă cu un întreg masiv (mai mult de 11 km la peste 2000 m alt.) este cunoscută prin seria de vîrfuri: Piscu Roșu, Scărișoara Mare (2495 m), Scărișoara Mică, Valea Lungă cu relief glaciar, mai ales pe versanții estici. Cea mai spectaculoasă parte a acestei ramificații extraordinare este capătul său nordic, acolo unde se plămădesc piscurile ce înconjoară ca niște sfetnici impunătorul vîrf al Moldoveanului. De la această tribună naturală pe care ne-o oferă cei aproape 2500 m cît măsoară vf. Scărișoara Mare, se despică spre nord un lanț de abrupturi, spre izvorul Moldoveanu, larga căldare Galbena urmată de nebănuitele prăpăstii din Buduri și Valea Rea... Fundalul este măreț: rînd pe rînd, de la Arpașu Mare la vest și pînă în Dara și Mușetescu la est, piscurile Făgărașilor joacă o horă largă în jurul vf. Moldoveanu. «Cioaca» acestuia coboară brici spre umărul sudic, se arcuiește în curmătura Moldoveanu, apoi încearcă din nou tăriile cerului prin Piscu Roșu. De aici începe succesiunea piscurilor «Galbena-Scărișoara», care ocrotesc o căldare frumoasă, suspendată deasupra Văii Rele. Pe acest ocol de căldări cîteva lacuri îmblînzesc poalele unor abrupturi învecinate. Dacă lacul Galbena I este așezat la loc deschis, lacul Galbena II sau lacul Scărișoara Mare se adăpostește lîngă marele povîrniș al vîrfului omonim, povîrniș care-i răpește mare parte a anului căldura soarelui...

Al treilea din familia lacurilor Galbena este așezat lăturalnic și este mult mai mic.

Cea mai lesnicioasă posibilitate de acces la lacul Galbena II și vf. Scărișoara Mare este de abordat de la cabana Podragu. Prima parte a drumului este cunoscuta ieșire în creastă prin șaua Podragu, apoi poteca marcată cu bandă roșie pînă pe colțul Viștea Mare. Timp de mers circa 4 ore. De aici, părăsind cărarea crestei principale, începe traseul spre sud; de curînd au apărut marcaje noi: triunghi și punct roșu. Poteca cea mai înaltă din țară urmează la început muchia, apoi își caută loc de trecere pe stîncile din strunga Moldoveanului și apare pe vîrf la 2543 m. Jos pe văi, din pieptul munților scînteiază brodate în argint firele pîraielor alături de pragurile de zăpadă sau dîrele grohotișurilor. Imensitatea spațiului înțesat de culmi și piscuri îndeamnă la popas, cu toate că această priveliște în miezul dimineții se va repeta către după amiază, la întoarcere. În stînga, abrupt spre Valea Rea și Buduri În dreapta, mare povîrniș spre jgheabul izvorului Moldoveanu și căldarea ierboasă Orzăneana. Între ele muchia Moldoveanu sub razele soarelui. Coborîm strașnic pe firul aproape nebănuit al potecii. În «podișcă» o cruce, ca semn pentru un temerar care a riscat coborîrea în abisurile Budurilor pentru o floare de colț. Această tristă întîmplare trebuie să rămînă promemoriam tuturor acelora care riscă totul pentru aceste gingașe flori, monument al naturii...

Poteca urmează muchia spre sud (marcaj rar). Începe o altă coborîre pînă în șaua Moldoveanu (sau curmătura Galbena, circa 2350 m alt.). Traseul marcat cu punct roșu urcă pe creastă spre sud la vf. Piatra Roșie, de unde încep să se vadă părți bune din căldarea Galbena și platforma lacului Galbena I. Înainte, creasta îngustă dar ușoară se așterne în pantă slabă spre piscul Galbena. Începe zona stîncoasă pe care poteca tot mai bună o străbate cu meșteșug. La o curbă, în apropiere de piscul Galbena, muchia dintre Galbene se dă de-o parte și iată deschisă privirilor căldarea Galbena II sau Scărișoara Mare. Lacul mare și cu unde închise la culoare își odihnește cristalul la povîrnișul vîrfului Scărișoara Mare. Pante dulci, cu iarbă, izvoare care cîntă parcă turmei de oi risipită între morenele de dincolo de lac, un braț protector al muntelui, tot acest colț constituie cel mai odihnitor loc pentru miezul unei excursii.

Coborîrea la lac pe piciorul sud-estic al vf. Galbena devine o simplă formalitate și după o oră de la vf. Moldoveanu ne aflăm la malul apei. Înapoierea la cabana Podragu se face pe același traseu și durează circa 5½ ore.

N. POPESCU

TRANSFĂGĂRĂŞA

Întrebat de cineva de ce-am făcut-o, mi-a venit în gînd răspunsul dat de alpinistul englez Mallory, care întrebat fiind, de ce trebuie cucerit Everestul, el a răspuns: «pentru că există». Dar interlocutorului meu nu i-am răspuns aşa, după cum n-am încercat nici să-i explic profunda semnificaţie a expresiei lui Lionel Terray «Cucerirea inutilului».

De fapt nu i-am răspuns nicicum, deoarece mi-am dat seama imediat, că orice răspuns i-aş fi dat rămîneam neînţeles. Aşa se explică de ce, căutînd un tovarăş de drum, mai toţi îmi răspundeau: «ideea ta este originală, dar prefer să fac drumul acesta în maşină». Deodată însă mi-am amintit de bunul meu prieten, de alpinistul şi maestrul emerit al sportului Emilian Cristea. M-am gîndit că el mă va înţelege. El care, în loc să urce muntele în mod comod şi sigur pe poteci, preferă ascensiunea în perete, unde de multe ori bivuachează cîte 3—4 nopţi în aşa numitele «hoteluri», adică pe acele praguri de stîncă spînzurat într-un piton de asigurare şi cu picioarele atîrnate în hăul de sub el, nu poate fi un pragmatic. El, care a făcut din «cucerirea inutilului» o pasiune, nu va putea să mă refuze. I-am dat deci imediat un telefon şi răspunsul a venit promt şi fără nici un fel de ezitare: «minunată idee, cînd plecăm?»

Am plecat în ziua de 18 iunie. Doi cicloturişti în luptă cu trei adversari puternici şi neiertători: vîrsta, (însumăm amîndoi peste 120 de ani), colesterolul şi muntele. Sîntem echipaţi cu biciclete de semicurse cu schimbător de viteze, coburi, camere de rezervă, scule etc. şi cu multă voinţă şi răbdare.

Avem de parcurs 522 de km pe care i-am împărţit în patru etape. În prima zi ne-am propus să parcurgem distanţa Bucureşti—Buşteni, adică 135 km. Marele neajuns al cicloturismului de astăzi constă în intensa circulaţie a autovehicolelor, cu poluarea fonică şi emanarea gazelor nocive. Pentru evitarea, într-o oarecare măsură, a acestor neajunsuri, ne-am ales un traseu mai puţin circulat. Am mers pe şoseaua Bucureşti—Ploieşti, via Buftea, pînă la km. 52, adică pînă în comuna Cocorăşti-Colţ. De aci, se face la stînga o şosea asfaltată spre Poiana Cîmpina (40 km.). Chiar în dreptul pietrei kilometrice, care indică încă 1 km. pînă la Poiana Cîmpina, părăsim această şosea şi o luăm la dreapta, traversînd liniile ferate şi trecînd rîul Prahova peste un pod în stare de descompunere, oprit circulaţiei autovehicolelor, dar fără restricţii pentru biciclete şi pietoni. Imediat după trecerea podului dăm în şoseaua magistrală Bucureşti—Braşov în dreptul bornei, care indică 93 km de la Bucureşti. De aci, şoseaua urcă mereu, dar fără să ne oblige să umblăm la schimbătorul de viteze. Panta Posadei este piatra de încercare în această etapă. Urcăm cu viteza I-a, dar din fericire porţiunea mai dificilă nu ţine decît vreo 3 kilometri pînă în dreptul hotelului cu acelaşi nume. Trecem prin Sinaia şi Poiana Ţapului şi iată-ne în Buşteni. Este ora 17. Am parcurs deci cei 135 km. în 9 ore, cu o medie orară de 15 km. Un ultim efort pentru urcarea pantei de pe strada Valea Albă din Buşteni şi ne

...NUL PE BICICLETĂ

bucurăm de ospitalitatea cabanierului Farcaş de la Căminul Alpin.

Pentru ziua a doua, joi 19 iunie, ţinta noastră este oraşul Victoria. Din nou ne alegem un traseu mai inedit şi ca atare mai puţin circulat. La ora 6,30 sîntem pe biciclete, admirînd pereţii abruptului prahovean al Bucegilor, coloraţi în roşu de mîngîierea primelor raze ale soarelui. La vîrsta noastră sîntem mereu în criză de timp. Fireşte că ne face plăcere tura ciclistă în care ne aflăm, dar parcă avem un regret că trecem pe la poalele munţilor noştri dragi dîndu-le bineţe din depărtări, fără să le putem atinge stînca rece într-o ascensiune. Dacă s-ar putea, am vrea să fim în acelaşi timp şi călare pe biciclete, şi sus pe creste. Cu 2 km înainte de Predeal, după ce trecem podul peste calea ferată, o luăm la stînga îndreptîndu-ne spre Rîşnov. Urcăm cu răbdare pantele pînă la Pîrîul Rece şi de aci plonjăm cu 40 km. la oră pe serpentinele care coboară în Valea Rîşnoavei. Şoseaua este acum complet asfaltată şi ne bucurăm de senzaţia minunată care ţi-o dă o astfel de coborîre pe bicicletă. Rezistenţa mîngîietoare a aerului, mirosul îmbătător al pădurii, concertul mierlelor, rulajul silenţios al bicicletei şi senzaţia vitezei ne dau impresia de slalom pe schiuri sau de zbor planat.

De la Rîşnov ne continuăm drumul spre Zărneşti, îmbrăţişînd priveliştea unică ce ţi-o oferă această depresiune. În stînga noastră, versantul nordic al Bucegilor este estompat în ceaţă, semănînd cu castelul vreunui crai din cărţile de basme pentru copii. În faţă şi din ce în ce mai aproape, se ridică spinarea de dinozaur a Pietrei Craiului. Din Zărneşti drumul nostru o ia la dreapta, îndreptîndu-ne prin Poiana Mărului, Şinca Veche şi Şinca Nouă, spre Şercaia. Din totalul de 40 km. al acestei şosele au mai rămas de modernizat circa 12 km, în tronsonul de mijloc al traseului. Din Zărneşti urcăm 3 km. pînă la Vadul Apelor, apoi coborîm lin şi continuu pe valea rîului Şinca pînă la comuna Ohaba. Trecem cu bicicletele printr-o grădină nesfîrşită de fîneţuri. Pe toate măgurile şi plaiurile care mărginesc şoseaua, ţărani harnici cosesc iarba grasă, oferind plămînilor noştri prilejul să tragă cu nesaţ acest aer plin de mirezme pastorale. Totul este aci de o frumuseţe blîndă şi nu ne miră de ce această regiune este atît de căutată de pictorii peisagişti. Cu 8 km. înainte de Şercaia, părăsim şoseaua şi ne continuăm drumul spre Sîmbăta de Sus pe un drum plin de încîntare. Lăsăm în dreapta comuna Vad şi pădurea care ascunde Poiana cu narcise şi rulăm pe această şosea de curînd modernizată, lungă de 30 km., defilînd la o altitudine de 750 m. prin faţa pereţilor de piatră ai Făgăraşilor. Ca într-un film documentar geografic ni se dezvăluie toate văile şi picioarele versantului nordic al masivului, dîndu-ne dimensiunile reale ale imensităţii lui. În această lecţie practică de geografie poţi înţelege perfect sensul maximei kantiene: «Noţiunea fără intuiţie este goală şi intuiţia fără noţiune este oarbă». Trecem prin comunele Şercăiţa, Bucium, Mărgineni, Recea, Gura Văii, Lisa. De la Sîmbăta de Sus o şosea în lungime de 11 km. parţial asfaltată, care trece prin comuna Viştea de Sus, ne scoate în frumosul oraş muncitoresc de la poalele Făgăraşilor.

Iată-ne şi în ziua a treia a excursiei noastre, vineri 20 iunie. Este ziua în care vom pune la grea încercare inimile, muşchii şi tendoanele noastre. Părăsim hotelul din oraşul Victoria la ora 6,30 dimineaţa. Munţii sînt acoperiţi de ceaţă. Aerul călduţ şi fără nici o adiere ne face să ne gîndim la ploaie. Ne punem la îndemînă mantăile de ploaie şi pornim la drum. Coborîm cei 8 km. pînă în comuna Ucea de Jos, apoi o luăm la stînga pe magistrala Făgăraş—Sibiu. Depăşim comuna Arpaşul de Jos şi cu 2 km. înainte de comuna Scoreiu întîlnim bifurcaţia şoselei transfăgărăşene. Citim pe indicator: 21 km. pînă la Bîlea Cascadă şi 35 km. pînă la Bîlea Lac. Ne uităm la altimetru. Sîntem la o altitudine de 640 m, iar Bîlea Lac se află la o înălţime de 2034 m. Avem deci de urcat o diferenţă de nivel de circa 1400 m. Ne înarmăm cu multă răbdare şi voinţă, tragem adînc aer proaspăt în piept şi plecăm la drum. După circa 4,5 km. de cum am trecut prin comuna Cîrţişoara, asfaltul se termină. Pe primii 8 km., pînă la Glăjerie, urcuşul este moderat şi nu ne solicită la eforturi prea mari. De aci încep serpentinele. Bineînţeles că urcăm cu viteza I-a, opintindu-ne din greu în pedale, încercînd să ne relaxăm pe partea dreaptă a curbelor. Bicicleta cîntăreşte 16 kg., plus bagajul de 10 kg. Ducem cu noi un balast de 26 kg., pe care trebuie să-l suim 1400 m. Avem ambiţia să nu ne dăm jos de pe biciclete pînă la Bîlea Cascadă. Inimile noastre bat cu putere. Admir vigoarea prietenului meu, care împinge cu atîta forţă în pedale, încît îmi este frică să nu rupă pinionul schimbătorului de viteze. Ultimii 3 km. dinaintea hotelului de la Bîlea Cascadă, sînt pe o pantă mai moderată, deşi ajungem, cu toate acestea, uzi de transpiraţie. Era ora nouă şi jumătate. Aci ne îngăduim o binemeritată odihnă de 30 de minute, mîncăm dulciuri şi punem la loc apa pierdută prin transpiraţie. Pînă la Bîlea Lac mai aveam 14 km. şi o diferenţă de altitudine de 800 m. Pe cai, deci! Primele serpentine sînt descurajante, genunchii mei cedează şi trebuie să descalec. Îmi continui drumul alternînd între mersul pe jos şi cel pe

bicicletă, în schimb Emilian Cristea salvează onoarea echipei și urcă pe două roți pînă la lac. În căldarea Bîlei ne apucă o ploaie torențială de vară, cu tunete și fulgere. Limbi de zăpadă zac înțepenite în șistoacele adînci ale versantului, iar pe părțile ierboase pete mari rozalii ne spun că rododendronul este în plină floare. La ora 13, obosiți, deshidratați, înfometați, udați de ploaie și totuși mulțumiți am ajuns la Bîlea Lac, unde am fost găzduiți cu multă ospitalitate de familia cabanierului Gligor. Aci stăm vreme de o oră, apoi, din nou la drum. Ni se anunță că este prima zi cînd s-a redat circulației tunelul care leagă cele două versante ale masivului. Primii 200 de metri prin tunel îi facem cu bicicleta de mînă din cauza zăpezii care mai dăinuie pe partea carosabilă. Cîte o stalactită de gheață de dimensiuni impresionante ne face să credem că ne aflăm într-o peșteră în care tot timpul sîntem udați de picături mari de apă. După 10 minute sîntem iarăși în aer liber. O nouă priveliște ni se dezvăluie ochilor, cu nimic mai prejos decît ceea ce văzusem pe versantul nordic. Vîrfurile Mușeteica și Piscul Negru își ridică semeț frunțile deasupra noastră. Cascade bogate în apă se prăvălesc din înălțimi. Avem de coborît 25 km. pînă la Capra Pod. Dacă pînă acum mușchii de la picioare au dus greul, acum este rîndul mîinilor. Ținem frînele cu toată forța, ca bicicletele noastre să nu-și facă de cap și să scurteze drumul în mod nedorit. După două ore de coborîre sîntem la punctul Capra-Pod. De aci încep cele două variante, care înconjoară lacul Vidraru. La stînga, o șosea asfaltată duce după 29 km., trecînd prin Valea cu Pești la barajul lacului Vidraru, iar la dreapta un drum de pămînt străbate 7 km pînă la hotelul Cumpăna și alți 15 km. pentru a ajunge din nou la Vidraru. Noi alegem varianta de la Cumpăna și înoptăm în frumosul și bine utilatul hotel, din păcate puțin populat din cauza stării drumului.

Sîmbătă 21 iunie. Ziua cea mai lungă, este doar solstițiul de vară. Avem de parcurs pînă la București 200 km. și, bazîndu-ne pe faptul că în această zi soarele apune foarte tîrziu, socotim că putem să ajungem încă pe lumină la București. Plecăm de la Cumpăna la ora 6 dimineața. Parcurgem 15 km. de înconjur a lacului Vidraru pînă la baraj în răcoarea umedă a pădurii și în plin concert de păsărele, trecem prin cele două tunete ale barajului și apoi la vale, cu toate pînzele sus! După ce am coborît cîțiva kilometri pe șoseaua dăltuită în piatră, ne oprim pentru a ne arunca privirile în sus, spre stîncile sălbatice printre care șerpuiește drumul nostru. Încă odată trebuie să aducem prinos de recunoștință îndrăzneților constructori ai acestei șosele. Sus, pe o stîncă, se proiectează pe cer frumoasa statuie a unui Prometheu modern, simbol închinat muncii energeticienilor noștri. Trecem prin Curtea de Argeș și la ora 11 dimineața ajungem în Pitești. Facem o mică haltă de ajustare și din nou în șa. Nori negri și amenințători acoperă cerul și după ce am trecut de Titu, începe furtuna cu ploaie torențială, cu tunete și fulgere. Vîntul bate lateral cu o viteză de peste 80 km. pe oră. Pomii de pe margine se zbat și se îndoaie pînă la pămînt. Afară este întuneric ca noaptea, parcă ar fi o eclipsă de soare. Șoseaua este pustie, nu circulă nici o mașină. În acest peisaj apocaliptic numai doi bicicliști se străduiau să țină piept furtunii. Noi nu aveam timp de pierdut. Cu răbdare și stoicism am reușit să ieșim din această încercare, numai ploaia ne-a însoțit credincioasă pînă la București.

Un prieten care ne-a întîlnit după vreo două zile prin Capitală ne-a reproșat că avem un aer cam ciudat. Nu știu ce ar fi înțeles dacă-i explicam, dar în această tură am slăbit fiecare cîte 3 kg., purtînd în sufletele noastre melancolia paradisului pierdut.

A. WINTER

BUCUREȘTI—BRAȘOV, prin Buzău și Cheia

Odată cu terminarea lucrărilor de modernizare efectuate pe DN 10 Buzău—Brașov și pe DN 1-A Ploiești—Vălenii de Munte—Cheia—Brașov, orașul de sub Tîmpa leagă două zone de mare atracție turistică: Valea superioară a Buzăului și stațiunea Cheia, cu trecere peste masivul Ciucaș prin pasul Bratocea. În felul acesta ambele zone pot fi străbătute în cadrul unei singure excursii, plecînd din București prin Buzău și întorcîndu-ne prin Vălenii de Munte și Ploiești.

Valea Buzăului și văile adiacente — ale Nișcovului, Bîscii Chiojdului, Sibiciului, Rîscii Rosilei — alcătuiesc nu numai o unitate geografică, ci și una istorică, etnografică și spirituală, așa că este bine ca vizitarea acestei zone să cuprindă o arie cît mai largă. Aici se găsesc sate pitorești — Cislău, Cătina, Chiojd, Gura Teghii, Varlaam, Bisoca, Lunca Jariștii etc. — adevărate muzee în aer liber în care se evidențiază originala arhitectură locală, unde se mai păstrează vechi legende și meșteșuguri artistice, precum și elemente de port popular de inegalabilă frumusețe. Dealurile buzoiene adăpostesc vulcanii noroioși de la Pîcle, Focul Viu, mina de petrol de la Sărata Monteoru, Sarea lui Buzău — fenomene naturale foarte rare, un mare număr de mînăstiri, biserici, palate — peste 80, — martore la evenimentele consemnate de istorie cu veacuri în urmă, tabăra de sculptură de la Măgura etc.

Prima parte a acestui itinerar, București—Buzău—Nehoiu—Întorsura Buzăului—Brașov, măsoară 252 Km; cea de a doua, Brașov—Cheia—Mîneciu—Vălenii de Munte—Ploiești—București, 185 Km.

Drumul de la București la Brașov nu mai trece, așadar, numai prin Valea Prahovei, iar măreția Bucegilor se preschimbă cu egal cîștig pentru ochiul privitorului în siluetele calme ale Penteleului, Siriului și Ciucașului.

Posibilități de cazare: Buzău, Ciolanu, Nehoiu, Siriu, Brașov, cabanele Babarunca, Ciucaș și Muntele Roșu, Cheia, Mîneciu.

Claia lui Miron

O metaforă a Ceahlăului

Cu 30 de ani în urmă, Bicazul era un sat aninat pe coastele unui defileu, săpat de milenii de dalta nevăzută a Bistriței. Pentru a urca pe Ceahlău, drumețul venit aici, avea de mers prin colb sau noroaie, mai întîi pînă în capătul nordic al satului, apoi, înainte ca lunca Bistriței să se lărgească, o lua către stînga. Înainta în această direcție printre așezările unui cătun, pentru ca dincolo de el, condus și de albia unui pîrîu, să ajungă la cabana turiștilor.

Din cele de atunci, neschimbate au rămas doar numele locurilor și al așezărilor: cătunul, pîrîul și cabana se numesc tot Izvorul Muntelui, Bicazul se numește tot Bicaz, dar a încetat să mai fie sat. Devenit oraș din anul 1960, el se dezvoltă neîncetat promițînd să devină un important centru turistic. Bicăjenii, obișnuiți cu apa, și-au construit în oraș un minibaraj, oprind vremelnic unda firavă a pîrîului Izvorul Muntelui, pentru a forma un lac de agrement în vechea albie a Bistriței. Tot bicăjenii, în dorința de a ușura calea de acces spre Ceahlău, au construit pînă la cabana Izvorul Muntelui, un drum modernizat, pe care pot circula toate categoriile de autovehicule. Din fața cabanei, privirea aleargă peste pădure, oprindu-se în zidul masiv al Ghedeonului. La poalele lui, asemeni unor santinele înaintate, se zărește îngrămădirea de turnuri, printre care se strecoară «Jghiabul Armenilor». Mai la stînga, cu creștetul abia ridicat din genuni, se deslușește Claia lui Miron, turn de conglomerate, străjer credincios într-o vale ce-și are obîrșia ceva mai sus, chiar sub platoul Ocolașului Mic. Către aceste locuri urcăm prin pădure, conduși de poteca marcată cu bandă roșie.

După o oră bună de mers, ieșim în gol în Poiana Maicilor. Ne oprim aici să schimbăm o vorbă cu ciobanul ce păzește turma stînei din Bîtca Popii. Cînd am pornit din nou la drum știam mai multe despre aceste locuri și mai ales despre Miron, baciul care doinea atît de frumos din fluier, de se opreau și oile din păscut. Pînă la «claia» ce-i poartă numele, urcăm din greu o jumătate de oră, luptînd cînd cu desișul pădurii, cînd cu pantele abrupte, blocate uneori de doborîturile de vînt. O cărare domoală ne conduce dincolo de pădure, în fața unui impunător monolit înclinat de parcă sta gata să se prăvălească. L-am recunoscut dintr-o privire: Claia lui Miron. Sfioși l-am cercetat cu privirea, urmărind pe fața lui surplombată puținele fisuri, sperînd ca prin înlănțuirea lor să realizăm o ascensiune.

Un traseu direct pe vîrf ni se oferă la prima vedere în fisura din stînga. Studiată atent însă, ea nu ne satisfăcea. Era mult prea deschisă pentru pitoanele noastre, surplomba pe aproape două treimi din perete și prezenta cîteva zone cu roca foarte friabilă. Mă sfătuiesc cu prietenul Naghi, pe care dimpreună cu Cezar Manea aveam să-l secondăm în escaladă, căzînd de acord să atacăm fisura din dreapta, mai primitoare. Cezar, care între timp dăduse roată monolitului, fu de acord cu părerea noastră, adăugînd ca de obicei și cîteva observații care confirmau încă o dată competența lui pentru traseele escaladate în premieră.

Ne pregătirăm materialele și cînd totul fu gata, liderul urcat pe umerii mei, înfipse în perete primul piton. Cezar, la datorie, manevra corzile, urmărind atent mișcările abile ale lui Naghi. Mi-am dat seama că-i pus pe fapte mari după «dialogul» purtat cu prizele peretelui. «Stai coniță, că nu merge așa!.. «Nu vrei să-mi oferi un sprijin? Foarte bine! Te rup și caut alta...» Așa! Vezi, s-a rezolvat problema și fără matale!»

Urmau minute lungi de studiu și ezitare, după care pornea hotărît la atac. Un atac fără tir de artilerie, fără tobe, fără trompete. Muntele se cucerește în liniște și cu răbdare. Înaintarea în alpinism, se măsoară cu centimetrul, iar cucerirea unui perete, fie el numai de 100 metri înălțime, cere uneori 15—20 ore de lucru. Cucerirea prietenului meu măsura după acest prim atac doar 40 m, nu mai mult. Era însă o victorie, după o luptă surdă dată de un alpinist... dornic să guste din cupa nevăzută, plăcerea cuceririi muntelui.

Trecuseră trei ore. Soarele, coborît peste culmea Ocolașului Mic trimetea în vale umbrele turnurilor din jur. La capătul corzilor, desfășurate peste un pasaj surplombat, liderul, bine dispus, ne căuta un loc pentru regrupare. De fapt, în acest perete neprimitor, loc de regrupare însemna trei pitoane fixate la distanță de 20—30 cm. De ele, noi, secunzii, urma să stăm agățați, cînd ajungeam acolo, atîta cît cel din față avea nevoie să cucerească alți 40 de metri.

Ora înaintată, frigul și încordarea ne-au îndemnat să ne retragem.

Cînd am reluat escalada în ziua următoare, optimismul nostru era intact. Pitoanele fixate în ajun se dovediseră suficiente pentru ca noi trei, să fim pe «platforma de regrupare» în două ore. Din pitoanele în care «spînzuram» ne-am dat seama că peretele nu poate fi escaladat frontal, pietrele dislocate eventual, avînd linia de cădere chiar în direcția capului nostru, al secunzilor. Cu părere de rău hotărîm să abandonăm «diretissima» în favoarea unei traversări oblice către dreapta, unde un prag de piatră ne punea la adăpost de orice pericol. Pasajul, deși foarte friabil, fu urcat cu atenție și spre bucuria noastră la capătul lui găsirăm un loc minunat pentru regrupare. A treia lungime de coardă s-a dovedit a fi cea mai dificilă. I-am simțit duritatea pe pielea mea. Cînd am părăsit pragul de piatră, cu picioarele înghețate de umbra răcoroasă a dimineții, am simțit acel fior de nesiguranță care face secundul să strige celui de sus «trage». Am strigat cu toată convingerea, mai ales că după primii metri trebuia să trec un obstacol proeminent care mă arunca tot timpul către stînga. «Cum o fi trecut Naghi pe aici — mă întrebam, vorbind singur — că doar n-a fost muscă». Și totuși, el trecuse. Era deasupra mea și îmi explica forma și culoarea prizelor folosite în înaintare. Ce memorie! Ca de șahist! Le-am identificat și într-adevăr erau minunate. Dincolo de proeminență pendulam în gol, odihnindu-mă în scărița fixată de urechea unui piton, tracționat de sus în jos și savuram riscul unei căderi care, spre binele meu, nu s-a produs. Mîinile strîng cu putere prizele, iar mintea combină, alege și rezolvă cu iuțeală de fulger toate situațiile pentru asigurarea unui echilibru perfect. Iată-mă ajuns sub sprînceana unui bloc încastrat pe linia diedrului final al traseului. Caut pitonul, dar nu există. Capul de coardă s-a întrecut pe sine aici. A prins blocul în brațe și, săltîndu-se, a trecut peste el. Oare eu voi putea face la fel? Incertitudinea începu să mă apese și mai mult după prima încercare nereușită și gîndul unei retrageri mă chinuia cumplit. Năruiam bucuria prietenilor mei, dornici să ajungă pe vîrf. Îmi doream și eu acest lucru, cu atît mai mult cu cît ne consideram primii cuceritori ai Clăii lui Miron. N-am putut rezolva trecerea decît cu ajutorul capului de coardă. Aruncîndu-mi două scărițe prinse la pitonul de asigurare, am ajuns pe ultima platformă a traseului. De aici, priveam ultimii 15 metri ce ne mai despărțeau de punctul final al mult doritului obiectiv: vîrful Claia lui Miron. Cum va fi acolo? Ce vom găsi sus?

Cezar, sprinten ca de obicei, a sosit lîngă noi fără să simtă greutățile escaladei. Tinerețea își spunea și de astădată cuvîntul. Instinctul de conservare, care de o vreme mă domină, la el nu există, sau poate doarme, așa cum a făcut și la mine, așteptînd ani în șir momentul prielnic pentru deșteptare. Iată-l pe Naghi plecînd. E agățat. Cînd se apropie victoria, nerăbdarea te biciuiește și curiozitatea de a ști ce e sus, te face să neglijezi uneori regulile prudenței. Nerăbdător să dea asaltul, el a plecat fără pitoane. A dispărut din raza vederii și frînghia nu se mai deapănă în mîinile mele, semn că a ajuns. Curînd îi aud strigătul de victorie, după care urmează o comunicare venită ca trăznetul. «Am găsit un piton!» Bucuria noastră de a fi primii cuceritori ai vîrfului, se nărui într-o clipă. Cine o fi fost temerarul? Pe unde o fi urcat? Cînd? Cu cine? Admirația noastră pentru modestia lui, a celui rămas și acum în anonimat, a luat locul părerii de rău. Cuceritorul vîrfului a fost un adevărat alpinist. S-a mulțumit cu ce i-a dat muntele. Nu a făcut ce fac eu; nu a scris despre năzdrăvănia lui nici un rînd. Bravo ție, cuceritorule!

Pe vîrf ne-au întîmpinat florile de colț și o «klippă» de calcare, rămasă aici, peste conglomerate. O klippă de calcare care cîndva făcea corp comun cu klippa aflată pe Ocolașul Mic. Am zăbovit pe vîrf atîta cît să ne felicităm și să căutăm un loc pentru fixarea pitonului de rapel. Negăsindu-l, am coborît liber pe ultima noastră platformă de regrupare. Era periculos, dar trebuia. De aici, printr-un rapel, ne-am lăsat să alunecăm pe frînghii, 80 de metri de-a lungul peretelui vestic al Clăii, unde identificarăm și pitoane ruginite, folosite de anonima, modesta și temerara echipă, cuceritoare în premieră a vîrfului Claia lui Miron. În fața lor, noi, cei trei, ne scoatem cu respect pălăria. Ulterior în ghidul Ceahlăului am găsit consemnată escalada lor: 24 august 1958; la 21 iulie 1973 Claia lui Miron și-a adăugat și escalada noastră.

EM. CRISTEA

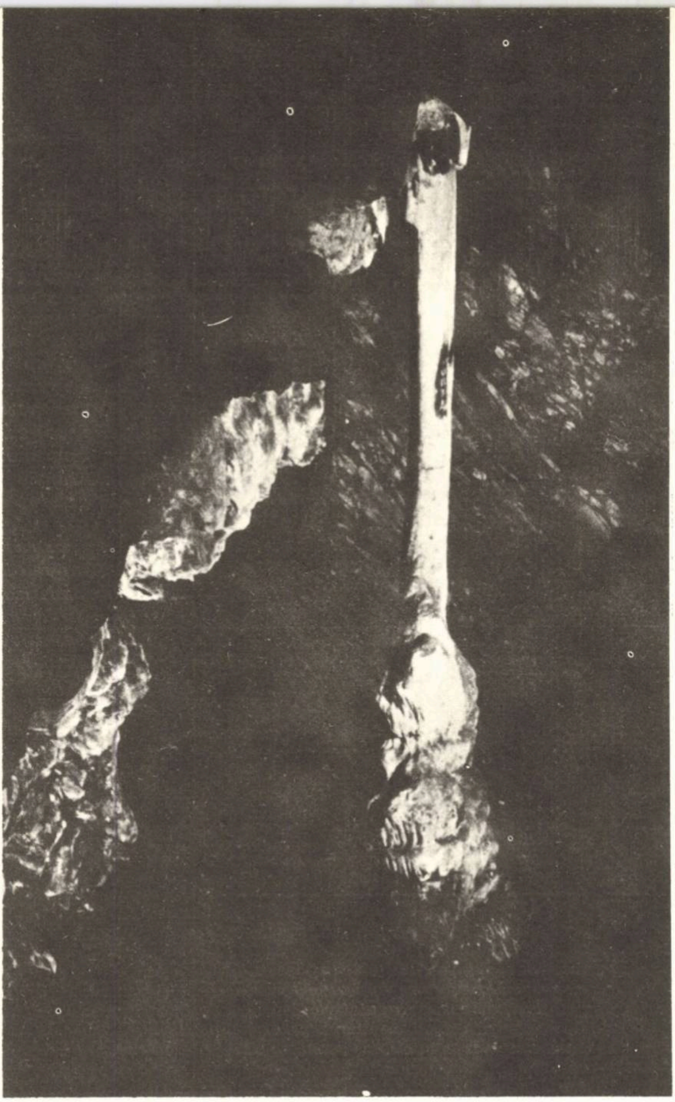

Am redescoperit o peşteră

După multe explorări subterane pe care le făceam ca amatori pasionaţi în castrul bănăţean, ne-am format ca un grup bine închegat, dornic de noutăţi speologice.

În anul 1973 descoperim o peşteră cu concreţiuni pe care şi le doreşte orice speolog printre fotografiile sale şi, mai ales, cu fosile din cele mai rare. În iarna trecută a apărut propunerea Comisiei judeţene de turism-alpinism de a constitui cercul speologic şi, împreună cu Agenţia judeţeană Timiş BTT, să valorificăm peşterile din judeţul nostru. Desigur, această peşteră era cunoscută de localnici, fusese chiar descrisă în anii anteriori în cîteva articole de specialitate. După prima vizită ne-am dat seama că este deosebit de bogată şi că dispune de multe posibilităţi de explorare. Primele acţiuni au fost consacrate cercetării drumurilor de acces şi cartării peşterii.

Trenul ne lasă la Făget sau Margina de unde putem ajunge pe şosea la Româneşti. Este un sătuc aşezat la poalele dealurilor piemontane ale Munţilor Poiana Ruscăi, pe unul din cele trei braţe ale rîului Bega. Din acest sat drumuim vreo oră şi jumătate cu marcajul cruce galbenă, trecînd prin pajişti înflorite şi păduri de stejar şi fag. Ajungem astfel la gura peşterii. Ne odihnim, măsurăm altitudinea, 370 m, admirăm abruptul dolomitic de deasupra intrării, ne pregătim luminile şi intrăm în galeria principală, largă, înaltă şi aproape rectilinie pe prima parte. Cîteva ramificaţii se văd imediat, pereţii au formaţiuni de dimensiuni mici, dar interesante prin varietatea şi contursionarea formelor frumos colorate. Începutul galeriei aparţine formaţiunilor dolomitice; peştera propriu-zisă are o structură aparte: pereţii sînt formaţi dintr-o alternanţă de straturi de dolomit cu brecie tectonică. Prin această particularitate fenomenul carstic de la Româneşti este unic în ţara noastră. Pereţii au un aspect de mozaic multicolor în care predomină roşul închis, pînă la brun, aflat într-o pregnantă alternanţă cu albul lucios

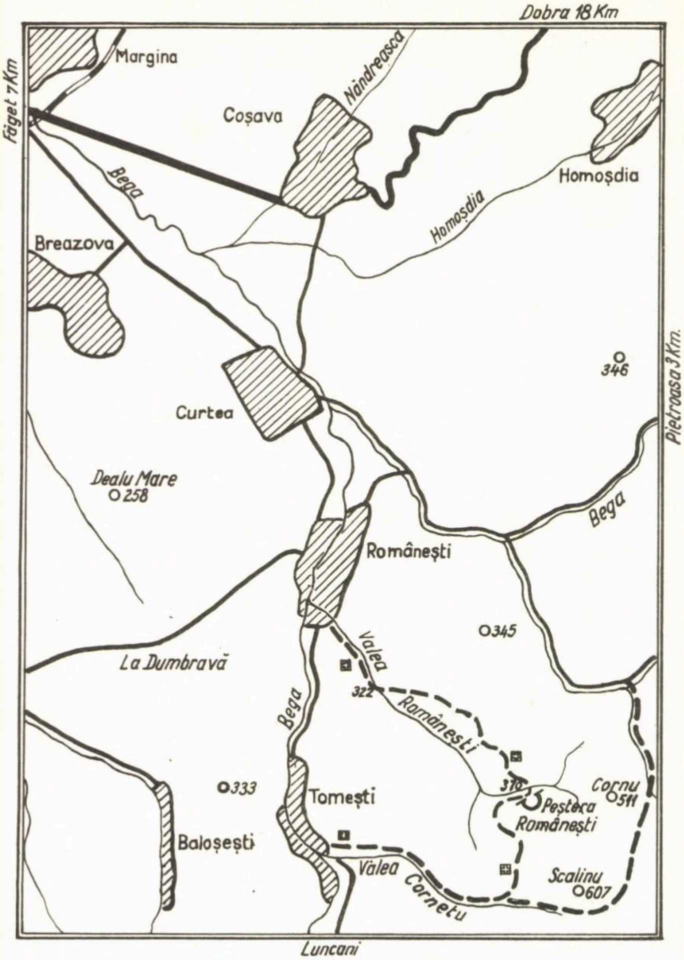

(După V. SENCU, E. CRISTEA şi St. NEGREA, 1963; completată de autori în 1975)

al incluziunilor de calcar şi cuarţite. Pe măsură ce înaintăm, peştera se înalţă. Ajungem în uriaşa sală a coloniilor de lilieci. Sala este acoperită în întregime de mari blocuri formate de rupturi tectonice. Pe tavanul ei înalt de 10 m se află cuibărită o întreagă populaţie de lilieci, cîntecul lor ne însoţeşte în întreaga peşteră. În sala mare, găsim o coloană uriaşă de calcar stalactitic înaltă de 6 m, sprijinită pe un soclu deosebit de frumos. Înaintăm spre cele trei coridoare ale peşterii. Primul, cel din est adăposteşte splendide formaţiuni parietale şi stalactite al căror colorit variază de la roşcat pînă la alternanţe de alb cu negru. Picăturile de apă din vîrful stalactitelor sclipesc feeric şi la întîlnirea cu luminile noastre, umple hăurile pămîntului de curcubee. La capătul galeriei de mijloc găsim o cascadă pietrificată care ne barează intrarea, dar descoperim alături un tunel prin care ne tîrîm greu vreo 20 m, pînă ieşim într-un balconaş de unde putem să luminăm avenul din peşteră. O nouă ciudăţenie a zonei speologice din Româneşti — această întîlnire a peşterei orizontale cu avenul vertical. O incursiune în aven este posibilă numai cu materiale şi tehnici alpine. Hornul ascendent are 15 m, dar noi am coborît la 34 m, de la balconaşul din capătul tunelului. În coborîre găsim balconaşe şi terase de regrupare, pe care stau colonii interesante de ciuperci cu micelii fine sau cu pălării, insecte cavernicole, roci colorate. Dar nici etajele peşterii, nici avenul şi legăturile nu sînt încă pe deplin cercetate. Tocmai pentru că avem în judeţul nostru un fenomen carstic atît de interesant, ne-am propus să amenajăm această peşteră şi să realizăm un loc de cercetare ştiinţifică. În primul rînd pionierii, în cadrul acţiunii turistice «Asaltul Carpaţilor» au marcat potecile, au curăţat gura peşterii şi inscripţiile de pe pereţi, a fost închisă intrarea (cheia se află la directorul şcolii din Româneşti). Ne preocupă ideea organizării unui muzeu al peşterii; colecţionăm roci caracteristice din regiune; împreună cu studenţii de la biologie şi cu tinerii naturalişti studiem fauna, flora şi structura geologică din peşteră, cercetăm microclimatul acestei formaţiuni, mişcările aluviunilor şi alunecărilor de perete, continuăm cartografierea şi aflarea legăturilor cu alte avene din platoul carstic de la Româneşti. Desigur, am făcut fotografii şi diapozitive ale formaţiunilor, florei şi faunei cavernicale. În felul acesta am amenajat peştera Româneştilor. Pînă în prezent am măsurat circa 450 m galerii, dar recent a apărut un tunel la etaj şi, cu siguranţă, se vor adăuga noutăţi. Vara şi iarna revenim la peştera regăsită, am îndrăgit-o, ne-am obişnuit cu acest mediu şi o numim laborator. Unul din autori a realizat un record al peşterii, rămînînd 59 ore în condiţii de izolare.

De fapt, tot ceea ce facem noi este o modestă muncă de amatori entuziaşti, ne deplasăm în natură şi sîntem mulţumiţi de contribuţia noastră la valorificarea şi ocrotirea acestui monument natural.

A. ABRAMOVICI
N. KLEIN
M. ŞUTEU

Am visat să fim plutaşi

Cinci tineri din Iaşi au visat să fie plutaşi pe Bistriţa, iniţiatorul, Szekeres Gerö, specialistul, Gnädig Andrei, bucătarul şef, Dumitriu Silvia, tehnicianul, Neagu Gheorghe, şi fotograful şef, Szekeres Laszló.

Valea Bistriţei. Aceste cuvinte trezesc amintiri din cele mai frumoase în mintea multor iubitori ai naturii, dar nu toţi cei care colindă pitoreasca Românie au avut răgazul să admire şi să vadă Valea Bistriţei, unul din cele mai minunate locuri din cîte sînt în această prea frumoasă ţară. Oricine aude de legendara vale a Bistriţei, se gîndeşte aproape fără să vrea la plută. La plute din brad, aurul verde al ţării, la plute şerpuind în ape învolburate, lacrimile străvezii ale pămîntului, la acele plute stăpînite de vitejii pădurilor. Care tînăr nu a visat măcar o dată să conducă o plută, să biruiască forţa apelor? Gerö a visat acest lucru, nu o dată şi pe neobservate cei cinci s-au pomenit discutînd despre pluta lor, despre expediţia lor, despre o mare aventură. Dar unde? Numai Bistriţa putea fi demnă de visul lor îndrăzneţ. Au pornit cu emoţie şi astăzi îşi reamintesc tot cu emoţie fiecare clipă. Schiţele, calculele matematice şi de rezistenţă, materialele necesare bordului şi înregistrării datelor specifice de pe teren etc., au fost primele lucrări palpabile din visul care prindea să devină realitate.

Încetul cu încetul s-au adunat toate.

Am avut mari emoţii cînd am plecat spre gară. Vom reuşi oare? Nimeni nu ne-a încurajat nici măcar cu un cuvînt.

Iaşi — Vatra Dornei un drum obişnuit altădată, acum însă nu. Zugreni — Cîrlibaba, locuri a căror simplă atingere pe această cale constituiau o victorie. Pădurari, plutaşi vechi care vorbesc cu emoţie de plute imense, de peripeţii, de lupta omului cu natura, de viaţă şi de moarte.

Rostogolirea buştenilor ne zguduia pînă în suflet. Dacă am avut îndoieli? Da! — Nu ar fi adevărat dacă am spune că nu ne-am îndoit de reuşită, chiar cînd a început să se contureze pluta. Eram prea aproape de o realizare la care altădată ne-am gîndit ca la o mare utopie. Presimţeam ceva frumos, ceva care se va întipări în sufletele noastre pentru totdeauna. Locuri minunate, oameni minunaţi, sînt cuvinte pe care le repetam într-una. Încă un minut şi se mişcă pămîntul, dar noi stăm încremeniţi de emoţie cînd pluta se pune în mişcare. Apele repezi ne poartă fără avertisment. Punem mîna pe cîrme şi pornim înainte. Am devenit corp comun cu pluta. Mişcările cîrmei se fac din instinct. Prima cascadă ne-a dat impresia că începem să coborîm cu ascen-

sorul, apoi a urmat un legănat şi un şoc arcuit în spume. Nespus de frumos!

Oprim seara, pornim dimineaţa. Cinci zile la rînd de cinci ori. Rulează în faţa noastră ca un film Valea Bistriţei; Cîrlibaba — Ciocăneşti — Iacobeni — Vatra Dornei — Zugreni — Chiril — Crucea — Toancele...

«Vuiesc pe Bistriţa mahlabii
Şi cîntă volbura la Toance
(Topîrceanu)

...Leşul Ursului, Broşteni, Borca, Poiana Teiului şi, deodată, linişte. Totul s-a oprit, pluta, apa, stăm şi noi. Stăm în faţa unui fapt împlinit şi totuşi nimeni nu vorbeşte, nimeni nu se bucură. O singură clipă a prefăcut totul în trecut, coborîrea cu pluta pe Bistriţa a devenit un ideal împlinit! Nu vom uita niciodată clipele trăite, le vom păstra ca pe cel mai frumos dar al naturii.

Spicuiri din jurnalul de bord:

4 iulie — La 2 km de Cîrlibaba. Plecăm pe o ploaie măruntă spre Vatra Dornei, unde ne aşteaptă al cincilea membru al echipajului, Laci, fotograful şef al expediţiei. Urmează peripeţii, una după alta: punte joasă observată prea tîrziu, cablu la nivelul apei sub care trecem la milimetru culcaţi pe plută, agăţare periculoasă de rădăcini, unde apa învîrte pluta ca pe un titirez, împotmolirea pe prundiş, trecere buclucaşă sub podul de la Ciocăneşti unde resturile unor piloane vechi ne pîndeau de sub apă. În Vatra Dornei ratăm prima acostare şi «om la apă» spre distracţia zecilor de spectatori de pe pod... Gheorghiţă a mai repetat figura şi mai tîrziu.

5 iulie — Plecăm de la Sunători spre Zugreni şi pregătim pluta pentru lansare pe canalul de fugă la capătul căruia apa iese cu o viteză de circa 70 km/oră. Lansăm pluta şi o capturăm conform planului mult controversat, care prevedea ajungerea ei înot de către Gerö şi Andrei şi acostăm greu datorită cîrmei rupte. După micile remedieri pornim şi acostăm înainte de Chiril unde petrecem încă o noapte, nu înainte ca Silvia, bucătarul şef, să pregătească cina delicioasă din scobarii luaţi de la Zugreni.

6 iulie — Zi splendidă. Ne lăsăm furaţi de priveliştea oferită de şirul munţilor ce străjuiesc Bistriţa şi curînd ne trezim cocoţaţi pe o stîncă, din fericire numai pentru cîteva minute, după care cu strădania echipajului, pluta este lansată din nou la apă. Alte emoţii, după o curbă ca multe altele ne apar în faţă temutele Toance. Chiar la intrare un buştean la mică înălţime ne fură cîrma din spate şi traversăm această zonă periculoasă ocolind pietrele din apa clocotindă cu o singură cîrmă. A fost una dintre situaţiile grele în care fiecare a contribuit într-un fel la efortul comun, spre a ieşi cu bine din impas.

ANDREI GNÄDIG
GERÖ SZEKEREŞ

DIN ÎNCEPUTURILE TURISMULUI ROMÂNESC

În iunie 1875 lua fiinţă, la Bucureşti, Societatea geografică română, astăzi una dintre cele mai vechi şi mai de prestigiu societăţi cultural-ştiinţifice din ţara noastră. Pe parcursul unui secol de existenţă sînt numeroase dovezi ale interesului purtat de mişcarea geografică românească organizării celei turistice. În cele ce urmează vom evoca una dintre aceste confluenţe, rămasă, din păcate, numai în faza de deziderat.

Publicaţiile de epocă ale Societăţii ne informează că în adunarea generală extraordinară a acesteia din 20 martie 1882, Dimitrie Sturdza, cărturar şi om politic cu multă iniţiativă, a propus înfiinţarea, sub auspiciile Societăţii române de geografie, a unui «Club Carpatin, a cărui misiune ar fi deocamdată a înlesni excursiunile şi ascensiunile pe Bucegi şi Ceahlău, prin înfiinţarea de cîteva „blockhaus" pe vîrfurile acestor munţi, asigurarea potecelor în locurile primejdioase şi formarea de călăuzi». În expunerea sa, D. Sturdza aduce în sprijin modul de organizare a unor cluburi alpine similare de peste hotare, arată însemnatele servicii ce ele aduc în explorarea Alpilor şi face o comparaţie între două excursii ale sale întreprinse pe muntele Glockner din Alpii Tirolului şi în Bucegi.

Procesul verbal al şedinţei amintite consemnează agrementul de principiu al conducerii Societăţii: «Adunarea generală invită şi roagă pe Dl. Dimitrie Sturdza, iniţiatorul acestei idei, să binevoiască a pregăti statutele acestui Club Carpatin spre a se supune la aprobarea Societăţii în cea mai apropiată a sa adunare generală».

Reluînd această propunere în şedinţa adunării generale a Societăţii din 27 februarie 1884, entuziastul secretar general al Societăţii, George Lahovari, se întreba: «Trebuie oare ca străinii să cunoască mai bine decît noi frumuseţile munţilor şi văilor noastre? şi nu ar fi timpul ca şi noi să începem a ne interesa mai mult de ţara noastră? În această credinţă îmi voi permite a propune ca mai înainte de a ne despărţi să binevoiţi a alege un comitet care să studieze mijloacele cele mai practice pentru formarea unui Club Carpatin Român şi să elaboreze statutele necesare, ca astfel să putem preîntîmpina iniţiativa străină»...

Din păcate, această iniţiativă nu a reuşit să prindă viaţă, dar este bine să reţinem că ideea unei prime grupări a iubitorilor de munte din România cisalpină s-a născut în Societatea geografică română, al cărei jubileu de un prim secol îl sărbătorim în acest an.

Turismul şi geografia s-au înfrăţit întotdeauna în frumoase iniţiative.

ŞERBAN DRAGOMIRESCU

«Gonit de steiurile Soiului, din Transilvania, Trotușul sparge pe la Palanca meterezele Tarcăului, și dînd stîncile la o parte, deschide văi largi și roditoare pe poalele munților și le împodobește cu sate, cu fabrici, cu minunate castele și parcuri, așterne drum de fier, desfundă izvoare de păcură, mine de cărbuni și cariere de piatră, mișcă sute de ferăstraie, cară plute devale și, strîngînd pîraiele codrilor, se lasă voios la luncă unde, tolănit pe nisip, ascultă fluierele doinașilor și-și joacă solzii de argint în razele soarelui».

AL. VLAHUȚĂ: «România pitorească».

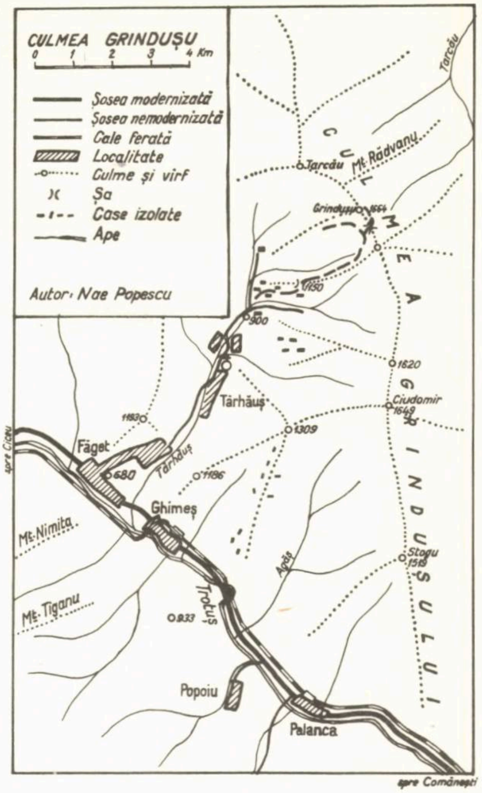

PE VALEA TROTUȘULUI spre vîrful Grindușu

I. Valea Trotușului. Istoria milenară a moldovenilor, urmași ai dacilor liberi, este atestată de numărul mare de stațiuni arheologice, a căror arie de răspîndire cuprinde atît mănoasa îmbucătură a Trotușului cu Siretul, cît și zona deluroasă (depresiunile Onești și Dărmănești), cît și zona muntoasă Tarcău și Oituz.

Drumeția în munții Tarcău și Oituz s-a făcut cunoscută prin itinerarii în jurul Slănicului (spre munții Șandru Mare și Nemira) sau pe valea Uzului, la lacul de acumulare (spre munții Șoiu și Lapoș).

Dacă urci cu trenul pe calea electrificată Adjud-Ciceu, străbați mai întîi valea inferioară a Trotușului, mai îngustă la Căiuți. Ea se mai lărgește puțin de la Borzești, unde se înalță biserica lui Ștefan cel Mare, pînă în «piața apelor» de la Onești, unde se varsă în Trotuș rîurile Tazlăul Mare, Oituz și Cașinul. Aici, în depresiune, în vecinătatea mîndrului municipiu Gheorghe Gheorghiu-Dej, o paletă modernă de blocuri proiectate pe blînde plaiuri și lîngă coloanele argintii ale Combinatului Petrochimic, se răsfiră cîteva magistrale turistice. Am ales «drumul Trotușului» pentru că este cel mai important, și cel mai frumos! Din moderna gară a municipiului, locomotiva electrică săgetează peste Trotuș și se strecoară pe sub abruptul dealului Perchiu. Lunca largă se închide la gura văii Slănicului; trecînd de Tg. Ocna, localitate ce tinde să țîșnească din tipare vechi spre nouă urbanistică, munții Oituzului la sud și culmea Berzunțului la nord,

strivesc valea Trotuşului în defileul Cireşoaia. Nume de mare rezonanţă istorică, Cireşoaia a înscris, ca la Oituz, cu litere de aur aceeaşi hotărîtă poruncă a poporului român: «Pe aici nu se trece!». De la Dofteana valea se lăţeşte în depresiunea Dărmăneşti, cuprinzînd bogata zonă industrial-extractivă Comăneşti-Moineşti. Aici, între munţii care închid peste tot orizontul, Trotuşul pare că răsuflă uşurat de strînsoarea din care abia s-a văzut scăpat. Mai sus, la gura Asăului, valea se închide de-a binelea şi pădurile coboară la drum. Culmile tot mai înalte trimit aer parfumat de cetina molizilor. La gura pîrîului Ciobănuş, pe unde se strecoară o lungă şosea forestieră, se zăreşte fruntea împădurită a muntelui Lapoş. După tunelul de la Goioasa, noua şosea modernizată (DN 12 A) şi calea ferată urcă lîngă Trotuş la Agăş şi Brusturoasa, unde prin deschizătura văii Camînca se întrevăd înălţimile din culmea Grinduşului. Iată Palanca, localitate răsfirată la gura văii Ciugheşului, apoi trenul poposeşte în Ghimeş (680 m), mică localitate aşezată într-un splendid decor montan. La sud-vest se ridică povîrnite vîrfurile Ţiganu şi Nimita, unde poienile şi pădurea de brad se rînduiesc într-o armonie întregită de «conacele» şi căpiţele care punctează pantele. Trotuşul spumegă venind din izvoarele nu prea depărtat ascunse între Munţii Ciucului şi ai Hăghimaşului.

II. În acest cadru, aidoma Bucovinei sau Munţilor Apuseni, începe unul din frumoasele itinerarii spre cel mai înalt vîrf al munţilor Tarcău, Grinduşu (1664 m). Din gara Ghimeş ieşim pe şoseaua naţională 12 A în sus spre Făget, comună care începe la circa 1 km, la podul peste apa Tărhăuşului. La km 44,800 al DN 12 A (circa 2 km de la gară) se ramifică drumul comunal forestier pe valea Tărhăuşului. Case curate, frumos rînduite, se îndesesc pînă sub stînca Tărhăuşului, apoi şoseaua se alătură apei. Gospodăriile ocupă versanţii din preajma firului de vale, iar din loc în loc pajişti şi fînaţe mai strică rînduiala. După 7 km, un mic schit marchează locul unde în miez de iunie, se adună oamenii la serbările «nedeilor». De aici în sus valea se opreşte şi pădurea coboară pe maluri povîrnite. După aproape 6 km din Făget sosim la ramificaţia drumurilor forestiere (900 m): unul urcă încă 2 km pe valea Tărhăuş pînă la cabana I.F.; altul se desface în dreapta pe valea Grinduşu şi se înfundă în pădurile Grinduşului şi Ciudomirului. Din acest loc fermecător, unde cele două ape molcome dau margini culmii Grinduşului începe poteca spre vîrf. Trecem deci podul Grinduşului şi părăsim şoseaua Tărhăuş pentru poteca de cal ce urcă pe «muchia dintre ape», trece printre două gospodării şi se aţine aproape de culme pe faţa sudică; în urcuş se răsfiră la vedere pajişti minunate, gospodării ale muntenilor, valea Tărhăuşului şi sarabanda culmilor, cînd împădurite, cînd poenite ale Munţilor Tarcăului şi Ciucului. Drumul de cal se abate la nişte gospodării de vară aflate pe creastă, aşa că va trebui să urcăm în stînga direct la culme. Priveliştea cuprinde acum şi izvoarele Tărhăuşului curmătura şi vf. Tarcău, ai cărui umeri împăduriţi se înşiră la nord. De aici, itinerarul urmăreşte poteca pe culme, prin fînaţe, apoi intră în pădure. O scurtă zonă defrişată întrerupe farmecul peisajului nativ, după aceea pădurea îşi reia locul, cu mici rărişti prin care, în stînga, se desluşesc poienile şi brăduii din vf. Grinduşu. La circa 1400 m alt. poteca se instalează pe panta domoală şi urcă plăcut, trecînd pe versantul din nord al crestei. Ocolim două vîlcele seci şi ieşim din nou pe culme, de data aceasta la baza vîrfului Grinduşu, Poteca de cal ocoleşte pe versant în continuare. Ca să urcăm nestingheriţi la vîrf ne abatem la dreapta pe o potecă mai mică, pînă în saua Grinduşu (1595 m alt.) şi continuăm urcuşul spre nord pe culme. Poiene smălţuite cu flori, tufe de ienuperi anunţă golul de munte din vf. Grinduşu, o platformă uşor înălţată peste ţepuşesele brazilor, dar care lasă destul loc ca să privim spre valea Camînca (est) şi trapezul Geamăna, spre întunecatul vîrf Ciudomiru (sud) sau spre culmile Ciucului, între care vf. Nimita şi vf. Ţiganu marchează valea Trotuşului. Spre vest, unde se ghiceşte depresiunea Ciucului, se ridică tot mai semeţe vîrfuri din masivul Hăghimaşu (Hăşmaşu). Iată priveliştea de pe una din frunţile Moldovei, mai puţin cunoscută decît Ceahlăul sau Nemira, dar tot atît de frumoasă şi atrăgătoare!

Pentru întoarcerea în valea Trotuşului există felurite căi, în care unele, de culme pot trece peste vf. Ciudomîru şi culmea Biliboc; mai uşor însă este să revenim la Făget şi la gara Ghimeş pe acelaşi itinerar.

Timpul total de mers din comuna Făget la vf. Grinduşu şi înapoi este de $4^1/_2$—6 ore.

N. POP

Sfaturi pentru cei dispuşi să le urmeze

- O excursie reuşită începe odată cu răsăritul soarelui. Răcoarea dimineţii, muntele învăluit în aburii răsăritului şi prospeţimea vegetaţiei sînt stimulente pentru mers. Ora matinală a plecării reprezintă o rezervă pentru evitarea întîrzierii la coborîre.
- Drumeţia la munte ne fortifică organismul, dezvoltîndu-ne totodată cunoaşterea, înţelegerea şi sensibilitatea în faţa frumuseţilor naturii.
- Să nu consumăm alimente greu digerabile; la cabană să nu pretindem specialităţi culinare deosebite.
- Făcîndu-şi prieteni pădurea, florile, păsările, apele, omul se lasă atras de farmecul peisajului uitînd, cînd urcă cu frînghia sau de-a lungul potecilor, greutăţile impuse de teren, climă şi anotimp.
- Nu este nevoie să fiţi de la început buni drumeţi sau căţărători; aceste calităţi vor veni treptat, după mai multe întîlniri cu muntele.
- În ascensiune toţi drumeţii, indiferent de vîrstă, au obligaţia să se salute; de regulă, acordîndu-li-se cinstea şi presupunîndu-li-se oboseala, sînt salutaţi cei care coboară.
- Distrugerea peisajului natural este un sacrilegiu; hîrtiile, cutiile de conserve, resturile alimentare, pot fi, după terminarea mesei, îngropate sau acoperite cu pietre.
- Să îngrijim izvoarele întîlnite, aranjîndu-le căucul, curăţindu-le frunzele şi mîlul.
- Indicatoarele turistice, stîlpii, marcajele sînt călăuze, prieteni de totdeauna ai drumeţilor. Transformîndu-le în ţinte pentru proiectilele noastre improvizate, schimbînd prin răsucire direcţia săgeţilor indicatoare, distrugînd semnele cu toporaşul sau pioletul, aducem drumeţiei un deserviciu. Asemenea practici conduc pe vreme rea la accidente dintre cele mai grave.

Muchia PIETRELE

Dintre culmile şi muchiile nordice ale Munţilor Retezat, muchia Pietrele ocupă zona centrală, despărţitoare între văile glaciare Pietrele şi Valea Rea. Începe cu pante repezi, împădurite şi se ridică îngustă, cu laturi povîrnite şi stîncoase. La circa 1440 m muchia este traversată de poteca turistică dintre cabana Pietrele — lacul Galeş şi cabana Baleia (marcaj triunghi roşu). De aici în sus muchia rămîne împădurită încă o bucată de vreme. Începînd însă de la limita pădurii, încîlcişul de jnepeni, brîuri de piatră, grohotişuri o fac impracticabilă urcuşului. În aceste locuri greu accesibile îşi găsesc sălaşul caprele negre, iar în scrijelitele stîncării lăturalnice poţi da de bîrlog de urs... Urmează creasta foarte înclinată care culminează în vf. Pietrele (2242 m). De aici, creasta Pietrele, bordată cu stînci ciudate, bogat înveşmîntată cu jenapăn, deschide o privelişte neasemuită, poate cea mai frumoasă, asupra abrupturilor nordice înlănţuite din Vîrfu Mare pînă în piscul Retezatului. Pentru a învinge această creastă, căţărătorii pornesc de la cabana Pietrele pe poteca Galeşului (marcaj triunghi roşu). Poteca va cobori mai întîi în valea Pietrele, apoi trece apa şi urcă aproximativ 15 minute pe coasta muntelui Pietrele. Ajungînd pe fruntea acestei muchii părăsim poteca marcată şi începem urcuşul direct spre sud pe culmea împădurită (marcaj ciobănesc cu momîi). Hăţaşul se afundă în molidişul des aţinîndu-se cînd pe versantul vestic, cînd pe creastă. După circa 30 minute iese într-o poiană la 1670 m altitudine, la o ramificaţie de poteci; în sus şi la stînga, traversînd creasta, continuă traseul de acces spre Valea Rea şi muchia Pietrele; la dreapta şi în jos coboară o variantă a potecii spre valea Pietrele. Intrăm deci la stînga şi după traversarea muchiei într-o poiană netedă cărarea se îndreaptă pieziş prin rarişte, spre firul Văii Rele. Este o porţiune cu vegetaţie bogată, din care exemplare de Pinus cembra ţin tovărăşie marilor steiuri de piatră. Poteca trece peste izvoare şi teren mlăştinos şi se alătură şuvoiului de ape dezlănţuite care spumegă în jghiaburi şi în cascadele Văii Rele. Peisaj excepţional! Pragul glaciar pe care apa îl coboară în spume şi vîrtejuri trebuie urcat pe serpentina potecii vînătoreşti care în acest loc se depărtează spre vest şi urcă pînă în liniştea şi pierduta poiană de «la Scorţar». După un urcuş prelung urmează nivelul treptei glaciare de la circa 1960 m alt., situată chiar în dreptul umărului desprins din vf. Pietrele. De aici valea se lărgeşte şi pîrîul caută leneş odihnă între maluri cu vegetaţie. În acest loc începe căţărarea spre muchia Pietrele. Timp de mers pînă aici 2—2 1/2 ore de la cabana Pietrele. La vest de locul de ramificaţie din poteca Văii Rele se aşterne un val morenic ce înăbuşe capătul inferior al jghiabului, care serveşte drept acces la sud de vf. Pietrele. Panta excesivă strînge jghiabul între pereţi şi, deşi nu apar săritori, urcuşul solicită mult efort şi mai ales atenţie. Cînd pereţii

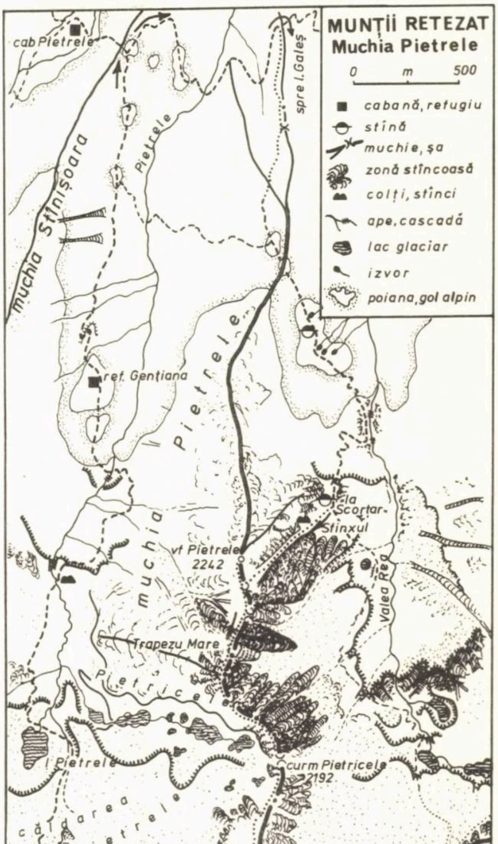

strîng jghiabul în cleşte trecem pe lîngă Sfinxul Pietrele, o stîncă cocoţată pe un «soclu» la marginea abruptului. Jghiabul (diferenţă de nivel 200 m) se

pierde treptat pe fața ierboasă lîngă pîlcuri de jnepeni care năpădesc curînd muchia Pietrele. Vîrful Pietrele se află «la doi pași» în dreapta. Timp de mers 3—3$^1/_2$ ore de la cabană. Brusc ni se oferă ca din avion cea mai splendidă priveliște asupra piscurilor Retezatului puse în valoare de marile adîncimi, de lărgimea ulucurilor glaciare ce înconjoară acest «turn de observație».

La răsărit, peste spinarea muntelui Valea Rea, se ridică Vîrful Mare, de obicei cu panaș alburiu. Vîrful Valea Rea ascunde abrupturile din Porțile Închise, dar curmătura Zănoagele Galeșului se lasă doar cît să vedem pereții din Capul Văii Rele. Cu mare lux de amănunte se vălurește căldarea Văii Rele cu cele șapte lacuri ascunse lîngă piramida semeață a vf. Păpușa. Pietrele de zăpadă garnisesc tot «podul» dulce din șaua Pelegii, dar grohotișurile din partea vestică a căldării covîrșesc pînă la «rădăcina» negrilor Colți ai Pelegii. Peste rînduiala colților se vede «cioaca» Pelegii (2509 m), decanul de înălțime al Munților Retezat. Trapezul mare al muchiei Pietrele astupă priveliștea spre căldarea Pietricelele, o comoară de frumuseți lacustre ocrotite lîngă mantia severă a Pelegii. Dincoace de muchia Pietrele, spre vest, căldarea desfășurată în salbe de grohotișuri și «căciulițe» de pîlcuri cu jnapeni între care se pierde lacul Pietrele, se lasă închisă de vf. Custura Bucurei și de linia grațioasă a curmăturii Bucurei. În planuri mai îndepărtate răzbat estompate hornurile și stîncăriile muntelui Slăveiul, dar numai atît, pentru că Judele este complet acoperit de teribilul abrupt și de piscurile Bucurei. Peste culmea întinsă a muntelui Stînișoara, custuri și pereți zgîrie azurul apusului, culminînd cu piramidala înălțime a vf. Retezat. Mai încape vorbă că toată această amețitoare sinusoidă nu merită să fie privită de aici, din vf. Pietrele?

Creasta Pietrele oferă spre sud unghiuri noi, după o porțiune netedă fără jnepeni, o strungă anunță ascuțișuri și un încîlcit dialog între stîncile pătate cu licheni și jnepenișul pitic. Se trece țanc cu țanc Trapezul Mare și încă un vîrf bolovănos, coborînd în șaua Pietricelele (2192 m). Splendide priveliști se deschid spre Valea Rea, dar mai ales spre oglinzile cu licurici de soare ale tăurilor Pietricelele. Creasta reîncepe asaltul înălțimilor, aruncînd abrupt pe stînga, dar lăsînd loc de urcuș pe latura din dreapta (vest). După un parcurs pînă acum destul de stîncos, iese pe un plan înclinat dar comod, prelungit pînă sub contraforții Colților Pelegii. Urcuș final pe pantă cu iarbă și iată-ne în vf. Capul Pietrelor (2450 m alt.). Abia aici stîncile recapătă asprimea din Colții Pelegii. Poteca turistică de creastă (marcaj: bandă roșie) se vede șerpuind pe fața sudică. Ne strecurăm în coborîre pînă acolo ca să putem depăși mai în voie strungile și fețele stîncoase din Colți. După aproximativ 4$^1/_4$—4$^1/_2$ ore iată vf. Peleaga, nod alpin de unde se poate distinge întregul itinerar parcurs pînă acum.

Înapoierea la cabana Pietrele nu mai constituie o problemă deosebită pentru cățărători. Poteca (marcaj bandă roșie) ne va călăuzi înapoi pe sub vf. Capul Pietrelor și vf. Custura Bucurei pînă în curmătura Bucurei (2206 m) în 1—1$^1/_4$ ore. De aici, o coborîre plăcută pe potecă (marcaj bandă albastră) ne va readuce în Valea Pietrele și apoi la cabană în 2 3/4 ore.

Timp total de mers: 8—8$^1/_2$ ore.

NAE POPESCU

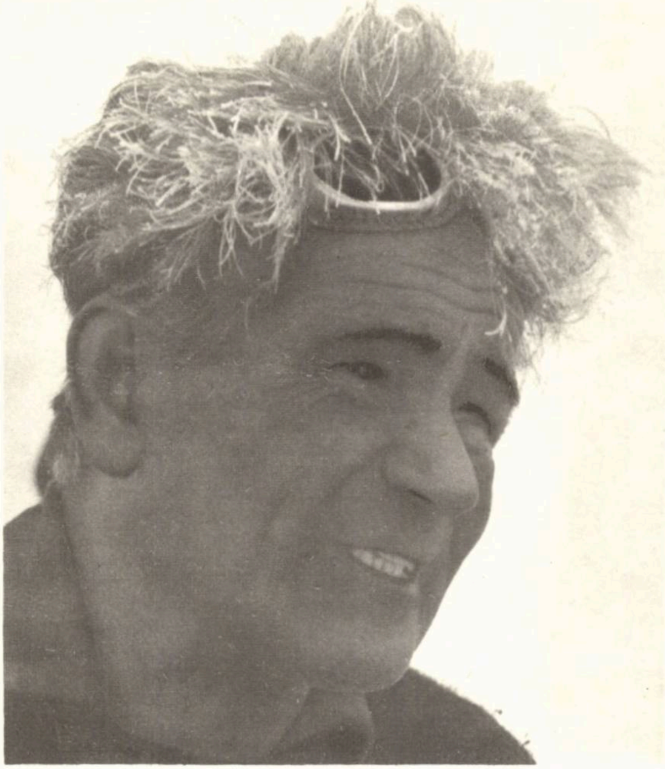

BOERESCU

A murit un om care nu vroia să moară. Mai avea de împlinit multe din visurile ce-i luminaseră viața; mai avea de săvîrșit fapte pe care le săvîrșise neobosit, ani de-a rîndul, spre binele semenilor săi drumeții, alpiniștii, schiorii.

Prin păru-i de chiciură trecuseră timp de mai bine de șase decenii adierile blînde ale primăverii și crivățurile aspre ale iernii, dar chipul acela senin, care îndurase pînă în ultima clipă chinurile și slăbiciunile bolii, părea mult mai tînăr. Era robust, vesel, jovial, ochii mari și limpezi, scînteiau un ciudat amestec de siguranță și energie, de calm și freamăt interior. Îl cunoscusem tîrziu în ultimii ani de viață, cînd la Sibiu numele lui devenise un simbol, un mit. Avea darul de a capta elanul tinerilor, de a-i atrage, cu argumentul convingător al propriului său exemplu, de a-și face discipoli.

Din această energie, din această neliniște a spiritului se născuse o echipă Salvamont, cu activitate laborioasă și neîntreruptă, pusă în slujba prevenirii accidentelor pe munte; luase ființă o asociație de drumeție, care trebuia să cuprindă într-o mare familie a orașului, pe toți cei ce se lăsau atrași de farmecul înălțimilor.

Se încheiase una dintre acțiunile memoriabile ale salvamontiștilor din Sibiu pe care, din păcate, nu a mai repetat-o nimeni de atunci: patrularea crestei Făgărașilor într-o perioadă de mare circulație turistică. Aceiași lună și jumătate care semănase în anii anteriori, zeci de cruci printre stîncile colțuroase. Toma Boerescu coborîse ultimul de-acolo, din Strunga Dracului, din acea capcană ucigașă, fericit că muntele a putut fi ținut în frîu de oameni: nici un accident, nici o victimă, acesta fusese bilanțul unicei acțiuni de supraveghere organizată a Făgărașilor.

L-am revăzut după puțină vreme. Boala îi răvășise trupul cu o dușmănie incredibilă, răpindu-i pentru totdeauna dreptul de a mai urca pe munte. Grădinița din spatele casei sale se transformase pentru cîteva săptămîni în depozit de materiale și șantier prin care furnicau zeci de oameni. Începuse, așa cum și-o dorise ani de-a rîndul, construirea refugiului de lîngă lacul Călțun și, de la fereastra larg deschisă, conducea mersul lucrărilor. Nu a existat scîndură, stîlp, bară metalică, sac de ciment sau de nisip care să nu fi trecut pe sub ochii lui. Nota într-un caiet numele omului (pe mulți atunci îi vedea pentru prima oară) și povara pe care urma să o ducă în spate peste stîncăriile primejdioase ale Făgărașilor și aștepta pînă seara tîrziu întoarcerea cutezătorilor.

Refugiul de la Călțun există și el va fi un liman al speranțelor în calea celor ce vor trece pe acolo și vor avea nevoie de adăpost. Trebuia să-i urmeze un al doilea refugiu, mult mai greu de montat, pe malul lacului Avrig. Dar aici șirul faptelor bune săvîrșite de Toma Boerescu s-a întrerupt definitiv. Moartea nu l-a mai lăsat să se așeze la fereastră pentru a urmări pulsul șantierului, pentru a da un sfat ori a arunca o vorbă de îmbărbătare.

Alții l-au cunoscut cu aproape o jumătate de secol în urmă. Pe vremea cînd bătea primele pitoane în peretele văii Albe sau în marea surplombă a Gălbenelelor. Muncă de pionerat cu care s-au scris filele de început ale alpinismului românesc. Pe vremea cînd și-a cumpărat prima pereche de schiuri, cînd a cîștigat primul mare concurs, el, omul de la cîmpie. Toți spun că a iubit muntele cu dragoste statornică de o viață.

Toma Boerescu nu mai este printre noi. A găsit un colț din țara aceasta blîndă și bună pentru a se întovărăși pe vecie cu natura. În fața zărilor largi, inundate de lumina strălucitoare a soarelui, se văd Făgărașii și Cindrelul, se văd pădurile și poienile și stîncile golașe pe care le-a cucerit de atîtea ori. Cui altcuiva i-ar putea fi mai dulce somnul aici, la umbra munților pentru a primi din înălțimi blînda lor îmbrățișare?

NICOLAE DOCSĂNESCU

Pe vifor și gheață în peretele Călțunului

Venind de la Surul spre Bîlea într-o traversare a crestei Făgărașului, odihneam din cînd în cînd pe pantele Lăițelului, la adăpost de vîntul înghețat și priveam în urma noastră locurile pe unde treceam. Mă bucuram că ne apropiam, după cinci zile de vreme urîtă, de lăcaș omenesc, dar parcă aveam și un regret că părăseam atîta frumusețe sălbatică. Negoiul trona maiestos și masiv iar la dreapta sa, despărțit de o creastă, Călțunul, amîndoi cu pereți ce se prăvăleau în adîncuri de peste trei sute de metri. Și tot privind așa la ei, mi-a venit un firicel de gînd amestecat cu teamă. Cît ar fi de frumos și cum aș face să urc pe acești pereți acoperiți de zăpadă și gheață?

După trei ani gîndul acela a pus din nou stăpînire pe mine. Am plecat cu o echipă de băieți buni și ne-am instalat în Căldarea Mieilor. Am urcat pe vîrful Șerbota și de acolo am traversat creasta Sărăției, frumos împodobită cu zăpadă, pînă la Vîrful Negoiul.

A doua zi am pornit mai departe peste Strunga Dracului pentru a ajunge la lacul Călțun unde ne-am așezat corturile din nou. Eram de acum sub peretele Călțunului și dorințele mele începuseră să prindă contur. Priveam muntele de jos și nu ni se părea nici atît de înalt, și nici atît de înclinat. Și mai știam că peretele are ceva mai mult de trei sute de metri diferență de nivel. L-am privit apoi și de pe pantele din față. Arăta mai aspru. Părea pudrat de sus pînă jos cu un strat subțire de zăpadă. Tot privindu-l așa m-am gîndit că seamănă cu un munte din Alpi. Da, seamănă cu Eigerul — atît profilul cît și peretele care este orientat spre nord, ca Eigerul. Dar Eigerul are «ceva în plus»: e de șase ori mai înalt decît peretele Călțunului. N-are importanță. Ne bucurăm că-l avem și vrem să-l urcăm. Trebuia să urcăm și pentru că vroiam să știm și cum arată. E ușor, e greu? Peretele părea pudrat, într-adevăr, dar cum era această pudră, aveam să ne convingem a doua

zi. La ora şapte mă aflam împreună cu Geri şi Horst la baza peretelui. Vreme minunată, cu soare şi cer senin. Am intrat în umbra colosului de granit şi nu am ieşit decît aproape de sfîrşitul zilei. O a doua echipă a plecat spre Strunga Dracului şi de acolo urma creasta matematică pînă în vîrful Călţun, unde urma să ne întîlnim. Scopul nostru era de a cerceta şi a cunoaşte întreaga creastă, de la vîrful Şerbota, peste vîrful Negoiul, pînă în vîrful Călţun. Deci la ora şapte ne legam în coardă la douăzeci de metri distanţă unul de altul. Altă coardă nu aveam. Eu nu aveam piolet. Deci, două greşeli de la bun început. Cam zece carabinieri şi tot atîtea pitoane. Două ciocane.

Sîntem la baza hornului aflat cam în direcţia vîrfului Călţun şi vrem să batem un piton de plecare. Căutăm în pudra de zăpadă şi constatăm cu mirare că pudra era de fapt un strat de vreo zece pînă la cincisprezece centimetri de gheaţă albastră, cu care tot hornul era tencuit şi pe care era suflat un praf subţire de zăpadă. Capul de coardă caută o fisură, nu găseşte, taie cu pioletul cinci-şase trepte mai în sus în gheaţă, în stînga, apoi în dreapta, curăţă gheaţa pe latura stîngă a hornului, bate un piton şi pleacă mai departe, tăind cu vrednicie trepte, cînd pe o parte, cînd pe cealaltă. Nu-l mai văd, dar curînd îl aud strigînd «am ajuns». Urcase douăzeci de metri şi trecuse de buza hornului. Stau, mă uit în sus şi văd tot traseul numai gheaţă. Gîndesc că nu vom mai putea înainta şi vreau să cer capului de coardă să coboare. Mă răsgîndesc. Curiozitatea de-a vedea ce e mai sus mă face totuşi să plec. Intru în treptele de gheaţă şi dezechilibrat, fără piolet, era gata să cad. Gheaţă peste tot. Vine şi secundul şi ne regrupăm. Ce facem? Hai mai sus! Vom vedea! Alţi douăzeci de metri de trepte în gheaţă, dar făcute cu mai multă grijă, nu prea înalte şi cu priză bună de apucat. Intrăm în primul cîmp de zăpadă în care ne asigurăm cu pioletul care nu vrea să intre decît cu mare greutate. În partea superioară a cîmpurilor, zăpada se adăugase într-un strat oarecare, dar care nu ne scutea de tăierea treptelor în gheaţa de dedesubt.

Trecem pe al doilea prag cu multă atenţie, asiguraţi în pitoane. Mă tot întreb de unde atîta gheaţă. În hornul de jos se formase poate din colectarea unor ploi tîrzii de toamnă. Pe măsură ce urcam eram tot mai convins că vom ajunge pînă sus. Începe să-mi placă felul cum capul de coardă taie treptele, împroşcîndu-ne cu bucăţele de gheaţă ce se rostogolesc cu un clinchet uşor. Sînt pentru prima oară într-un perete cu gheaţă şi mă simt de parcă aş fi undeva în Alpi la înălţimi de peste trei mii de metri.

Lungimile de coardă se succed una după alta, curte de douăzeci de metri, dar mai sigure în cazul unei căderi. Găsim cu greu fisurile pentru bătut pitoane şi secundul atrage atenţia capului de coardă că cele ce se scot pentru recuperare, ies parte uşor. Nu avem ce face, pentru că ne dăm seama că în timp ce sînt bătute pitoanele se încălzesc şi topesc gheaţa din jurul lor. Trebuie să fim foarte atenţi, mai ales eu, cel fără piolet, pentru că o cădere ne-ar fi fatală. Mă gîndesc un moment ce spectaculoasă cădere ar fi. Din cînd în cînd primim cîte un bombardament cu bucăţele de gheaţă desprinse de la vîrf, unde soarele mîngîie puţin cu razele sale. Ne speriem, punem capul la adăpost, gheaţa pîrîie în spatele nostru, dar pînă la urmă ne obişnuim. Totul era astfel încît să simţim că sîntem pe un perete, dar mă gîndeam ce s-ar întîmpla dacă ar veni spre noi o bucată mai mare de gheaţă. Depăşim şi al doilea cîmp de zăpadă pentru a ne afla sub un fel de creastă ce desparte peretele în două de la jumătate în sus. Încercăm pe stînga, dar vedem că pînă aproape de vîrf peretele e acoperit cu valuri de gheaţă albastră. Gîndesc că numai cu pitoane pentru gheaţă se poate trece. Renunţăm la direcţie şi facem o uşoară traversare în sus, spre dreapta, unde peretele e mai fărîmiţat. Urcăm cu mai multă atenţie pe gheaţa care începe să alterneze acum cu stînca. Conturul lacului, ce se află exact sub noi, va apare din ce în ce mai mic, pînă ajunge cît o farfurie. Nu ne oprim pentru odihnă, dar totuşi timpul se scurge cu repeziciune. E trecut de ora cinci şi pînă la vîrf mai este. Umbră tot timpul şi frig. Privim în dreapta, la hornul unde trebuie să ajungem şi jinduim după razele de soare care ating o porţiune din suprafaţa sa. Gheaţa se termină şi facem regrupări pe platforme cu zăpadă adîncă, asiguraţi la cîte un piton pe care-l scoatem uşor cu două-trei lovituri de ciocan.

În fine sîntem în hornul destul de larg şi primitor. Soarele ne încălzeşte puţin. Şi acolo zăpadă adîncă stă să plece cu noi. Urcăm cu atenţie, dar observăm că hornul se închide cu o surplombă sus la ieşirea sub creastă. Nu ştim ce vom face, iar ziua e pe sfîrşite. Încep să mă gîndesc la o înnoptare. Ajungem sub surplombă. În sus nu se poate, încercăm spre stînga, fără folos. Norocul e totuşi cu noi. La dreapta între două plăci ieşite în afară ne putem strecura cu greutate, după ce mai întîi am curăţat cu pioletul chiciura întărită ca gheaţa. Trecem de acest obstacol şi după vreo douăzeci de paşi sîntem pe vîrful Călţun. E ora şapte, au trecut douăsprezece ore, iar din soarele care apune, se mai vede numai jumătate. Ne batem pe umeri fericiţi pentru că am ajuns pe vîrf şi ne grăbim să coborîm spre sud pe urmele celeilalte echipe care se odihnea de mult în corturi. Se întunecase, căutam să nu pierdem urmele şi la ora unsprezece şi douăzeci ne găseam din nou la căldura taberei noastre.

În vara următoare am aflat «misterul» gheţei. Peretele, de la două treimi în jos, pe o fîşie lată în mijloc, e umed ca o transpiraţie, provenită de la micile izvoare, care răsar ici şi colo.

Îmi place să traversez creste, desigur, sînt frumoase şi spectaculoase, dar urcarea pe un perete în care lupţi cîştigînd pas cu pas îţi dă sentimentul unei înălţări către cer, cît mai aproape de aştrii, către care omul tinde să se avînte totdeauna.

TOMA BOERESCU

Boldanul Narățului

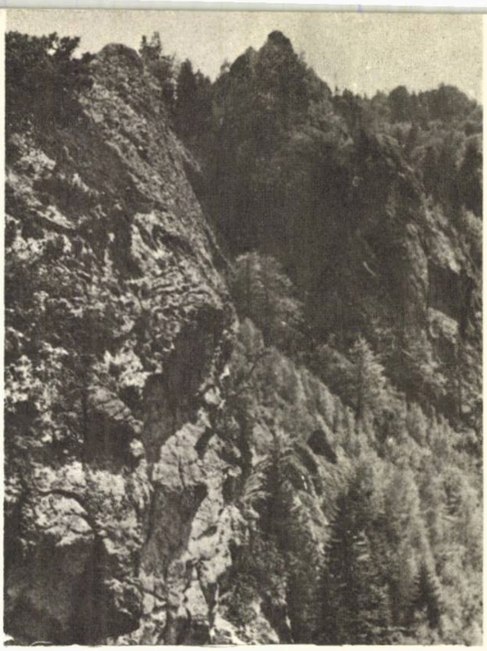

Ciocălia Narățului

Ciudățeniile NARĂȚULUI

Munte aspru și sălbatic de strajă la îmbucătura Lotrului cu Oltul, Nărățul și-a pus o barieră de abrupturi și pădure încîlcită între tainițele sale și trepidanta activitate omenească din jurul orașului Brezoi. Pornește din Olt cu o creastă sură, aproape inaccesibilă, presărată cu stîncării pînă în colții Foarfecii și Pietrele Goale, apoi se liniștește pînă în muntele Tîrsa. Deodată panta saltă un piept și începe să presare clăi și boldane pînă în **creștetul Narățului** (1510 m). Ținut de nepătruns, abruptul sudic ascunde o cascadă care, primăvara, se aude tocmai din Claia cu Brazi. De aici încep «padinile», o serie de contraforturi pline de vegetație, în care, pe brîne înguste, capre negre pasc în voie. Ursul și lupul nu pot urca decît pe cîte un jghiab, în schimb acvila ochește cuiburi de lăstuni sau cîte o viperă imprudent despletită la soare...

Creasta domină această lume a padinilor suspendate și se frînge cu jgheaburi cu tot spre nord. O șa îngustă, cu o poiană în care trunchiuri de frasin și mesteacăn «se strîmbă» în jurul boldanelor, face legătura cu **cioaca Narătului,** un trigon care nu numai că-și arată stîncile dezgolite, dar ține piept depărtărilor spre on-

Munții BANATULUI

Orșova — Caransebeș — Reșița — Oravița — Anina — Bozovici — Mehadia — Oravița. Un traseu al munților Semenicului, Aninei, Almajului, Țarcului, al unor inegalabile monumente ale naturii, al noilor realizări turistice bănățene, al vetrelor folclorice, bogate și originale, din acest colț de țară. Argumente? Băile Herculane, complexele Semenic, Crivaia și Muntele Mic, Poiana Mărului, Cheile Carașului, ale Minișului și Nerei, valea Rudăriei, peștera Comarnic, cascadele de la Ochiul Beului, satele păstrătoare de obiceiuri străvechi, de port popular și de meșteșuguri tradiționale — Obreja, Glîmboca, Marga, Carașova, Gărîna, Biniș etc.

O primă remarcă: întregul traseu schițat mai sus, însumînd aproximativ 305 km se desfășoară pe drumuri modernizate în întregime. Au fost asfaltate de asemenea, o serie de drumuri de acces către principale obiective turistice din zonă: Rețita — Văliug Gărîna; Reșița — Secu; Caransebeș — Borlova; Anina — Măr

Stîncă pe Verdeşul

Vîltureasa Mare

dulata culme a Lotrului şi spre argintul crestelor făgărăşene. Zbuciumul acestei fantomatice îngemănări, între vegetaţia debordantă şi cuclele şi trigoanele gnaisurilor telurice împietrite, continuă spre Verdeşul şi Vîltureasa; abia deasupra Brezoiului, acest imens arc de abrupturi «cade» asupra poienilor paşnice din vecinătatea oraşului. Ca să întregească acest tablou al cetăţii neuniforme pe creastă sau pe laturi, nenumărate stînci, sfincşi, forme ciudate izbucnesc din «vîlvîtaia» frunzişului şi aduc reflexe de lumină peste covorul verde. Dacă priveşti aceste ţancuri la diferite ore ale zilei, ele îţi vor apare mereu altele. Dacă te uiţi atent cîteva minute par în mişcare... fiecare în drumul lui!

Iată **Boldanul Narăţului** — semeţ şi înalt, cercînd să sfideze prăpastia Lotrişorului. Sau dacă ajungi cu greu acolo, vezi jos în vîrtejul muntelui Tîrsa «cele trei degete» şi «cucuiul Tîrsei». Dincoace, peste pîrîul Ferigilor, **Ciocălia Narăţului** şi Cioaca se ascut mai mult decît cocoaşele unei cămile.

Oare pe Verdeşul nu se văd «coşurile», pe creastă avînd cu totul alte forme? Din pădurea impetuoasă «sparg plafonul» alte «cucuie» spre plaiul Mesteacănului. Vîltureasa, mai scund, este bogat în astfel de «însoţitori». Pe coaste parcă vine spre noi o gorilă cu un pui; în cele două prisme se profilează sfincşi gînditori. Acest năvalnic şir de stînci nu conteneşte nici măcar jos, spre adîncul văilor. Şi de acolo «turma» de boldane pare a urca prin pădure «grăbindu-se» la stîna din Tîrsa.

Acestea sînt numai cîteva din ciudăţenile pe care le-a dăruit natura acestor munţi pe lîngă care trecem cu trenul sau maşina fără nici măcar să le bănuim!

N. POPESCU

---

ghitaş etc. şi se lucrează în prezent la modernizarea drumului Reşiţa — Anina prin Caraşova.

Muntele Mic, Semenicul şi împrejurimile sale, Secu, Mărghitaş dispun de o însemnată bază materială, aflată într-o necontenită dezvoltare, care prefaţează devenirea acestora în staţiuni şi complexe turistice de primă mărime.

Cei ce vor opta pentru această formulă de vacanţă vor avea de ales dintr-o infinită gamă de variante, în care plăcerile drumeţiei se amestecă la tot pasul cu odihna şi liniştea absolută, cu posibilitatea de a pescui, de a face canotaj, de a schia sau de a cunoaşte valorile spirituale ale locuitorilor de pe meleagurile Bîrzavei şi ale Timişului.

O primă etapă a acestei excursii ar trebui să cuprindă Băile Herculane, cu o parte din valea Cernei, pînă în Cheile Corcoaiei şi o ascensiune din Borlova la complexul Muntele Mic. A doua etapă începe negreşit la Reşiţa, şi continuă în împrejurimile sale: Secu (12 km), Văliug (22 km), satul de vacanţă Gărîna, complexul Timiş — Trei Ape (10 km mai departe), complexul — Semenic. Un drum (16 km) duce în satul Caraşova, de unde se poate intra în cheile Caraşului. În sfîrşit, o a treia etapă ar avea drept punct de plecare Oraviţa sau Anina. Primul din aceste două oraşe (înzestrat de curînd cu un nou hotel) ne apropie de Cheile Nerei, a căror vizitare poate începe din Sasca Română; al doilea care ne oferă un splendid loc de odihnă pe malul lacului de acumulare de la Mărghitaş, deschide calea către Cheile Minişului, către Bozovici şi Mehadia şi, într-o altă perspectivă, pentru a le străbate în sens invers, începînd de la Sopotu Mare, către Cheile Nerei.

Una din tainele Mehedinților

marele abrupt

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Cu toată suita formelor de relief ce le cuprinde, Munții Mehedinți se desfășoară sub înfățișarea unei culmi, cînd mai largă, cînd mai îngustă, pe partea stîngă a Cernei, începînd din aval de Topleț și pînă la Oslea, într-o zonă plină de traumatisme geologice.

Din toată suprafața lor, cea mai bogată în obiective de importanță egală atît pentru drumeți, cît și pentru cercetători, ni se pare a fi cea cuprinsă între Vîrful lui Stan și Valea Pecinișca. Aici, cea mai mare parte a Munților Mehedinți este ocupată de calcare pe lîngă care mai apar șisturi cristaline, gresii și conglomerate. Această diversitate geologică împreună cu frămîntările tectonice la care a fost supus muntele a dat naștere unui relief îndrăzneț, plin de surprize, neegalat în munții noștri. Natura generoasă a modelat aici abrupturi impresionante, chei sălbatice, țancuri și turnuri svelte, văi misterioase în care apa se prăvale în cascade sau se pierde în subteran pentru a apare în locuri nebănuite.

Priviți din valea Cernei, Munții Mehedinți oferă un mare abrupt calcaros ce se întinde, fără întrerupere, de la Pecinișca și pînă la Vîrful lui Stan, care, cu cei 1 467 metri ai săi, domină toate înălțimile. «Marele abrupt», care nu coboară niciodată sub treisute de metri, se înfățișează ca un zid anevoie de trecut, străpuns din loc în loc de chei prăpăstioase, singurele locuri pe unde se poate pătrunde în inima muntelui. La baza lui stau încremenite blocuri imense de calcar și grohotișuri, iar alte pietre se desprind și acum de sub țancuri rostogolindu-se pînă în Cerna.

Multe poteci se împletesc în preajma abruptului, dar puține sînt cele care reușesc să-l străbată ajungînd în cele din urmă deasupra lui. Una din acestea se desprinde din Băile Herculane pentru a urca pe Domogled. O urmăm și după ce străbatem o pădure deasă nici nu simțim cînd ajungem pe o brînă care ne scoate la Crucea Albă. De aici privirea cuprinde o parte din valea Cernei și stațiunea Băile Herculane, înconjurată de păduri care îmbracă toate culmile Munților Cernei ce închid orizontul. Mai departe, poteca ne scoate în valea Jelărău, suspendată deasupra marelui abrupt și complet lipsită de apă. Izvorul cu același nume întîlnit în cale se pierde în calcare numai la cîțiva metri după ce a apărut. De aici, într-un urcuș ușor, ajungem în Poiana Mușuroaie, lumea fluturilor și a florilor, care este o depresiune carstică marcată de două firicele de apă ce se pierd acum prin ponoare. Într-o latură se zărește vîrful Domogled pe care ajungem întîlnind în cale o floră considerată a fi una dintre cele mai bogate din Europa, cu numeroase elemente mediteraneene și submediteraneene sau de altă origine, fapt pentru care muntele a fost pus sub ocrotirea legii. Aici întîlnim stînjenelul de stîncă, tisa, alunul turcesc, garoafa, mixandra sălbatică și încă multe altele peste care se ridică impunător pinul negru de Banat.

De pe Domogled poteca ne scoate în valea Ferigari, străjuită la ieșirea ei din munte de nenumărate turnuri și țancuri roase de vreme. Urmăm tăcuți șerpuirile potecii și iată-ne din nou în valea Cernei. Pentru a admira mai departe frumusețea muntelui o luăm pe Cerna în sus și, ajunși la Valea lui Roșeț, ne abatem la dreapta pe o potecuță care ne scoate la o brînă din marele abrupt. O urcăm din greu avînd în stînga noastră sclipirile Cernei și pereții prăpăstioși din munții cu același nume, trecem pe lîngă Fîntîna Moșului, un izvor firav tocmai bun pentru potolit setea, și ajungem din nou deasupra marelui abrupt. De aici poteca ne poartă printr-o pădure de fag și brad și, pe neașteptate, ne scoate într-un luminiș. Sîntem în Poiana Balta Cerbului, străjuită pe două laturi de pereții Înălățului Mic și Înălățului Mare, despărțit spre valea Cernei printr-o imensă fereastră. Această depresiune carstică, cu nenumărate doline, lasă un loc de trecere spre valea Țăsna, poate cea mai interesantă vale din Munții Mehedinți.

Mai întîi urmăm un fir de apă care se strecoasă timid printr-o albie bolovănoasă, ca în cele din urmă să dispară înghițită de calcare, într-o zonă de chei sălbatice. Parcurgem albia seacă întovărășiți de pădurea deasă, valea lărgindu-se din ce în ce mai mult și, deodată, albia se umple cu apa mai multor izvoare care țîșnesc din pieptul Inălățului Mare, formînd un pîrîu viguros. În cale întîlnim mai multe mori și pe nesimțite intrăm în cheile Țăsnei care străpung marele abrupt calcaros. Poteca firavă urcă și coboară printre blocuri de calcar, iar pereții cheilor se apropie din ce în ce mai mult strîngînd în chinga de piatră pîrîul înălbit de spumă. După o cascadă privim uimiți o moară cu meșteșug străvechi, aninată în perete. Nu degeaba se numește Moara Dracului. Urmînd pîrîul la vale privim, sub fîșia de cer, dantelăria fantastică de stînci din pereții cheilor într-un contrast nemaivăzut cu pinii negri, ce-și desfășoară coroanele pînă pe cele mai înalte țancuri și mestecenii care-și anunță prezența cu albul lor sclipitor în razele de soare.

Încet, încet, apa pîrîului, mai înainte tumultos, dispare în albia de piatră ca să reapară, undeva departe, în izbucul Șapte Izvoare Reci, așa cum au dovedit cercetările.

Dar Munții Mehedinți mai au încă multe taine. Pentru a le pătrunde, prin Poiana Scundari urcăm imensa prispă de sub marele abrupt, îndreptîndu-ne spre Poiana Diconi, străjuită de Vîrful lui Stan. De aici poteca ne duce la o foeroagă, cum numesc oamenii din partea locului spărturile din peretele calcaros. Și astfel, urcînd pe Foeroaga Beletina, ajungem în Poiana Beletina, o depresiune carstică largă, apariție neașteptată în decorul de piatră al muntelui. Pe sub pereții golași se văd stîne, iar în apropiere se află nenumărate cioturi de calcar și canale în piatră, uneori cu aspect bizar, numite lapiezuri. Lîngă noi un asemenea lapiez are forma unui pas de uriaș. Este «urma lui Gruia» și oamenii spun că a lăsat-o Gruia, voinicul din poveste, cînd piatra era încă moale și el se grăbea spre Țara Românească, unde năvăliseră dușmanii. Ne uităm la Vîrful lui Stan de unde pășise Gruia și apoi la urmă și constatăm cu surprindere că direcția ei arată locul primejdiei. Este pentru prima dată cînd aflăm că un lapiez intră în folclorul românesc.

De unde sîntem, printre nenumărate lapiezuri, ne îndreptăm spre Poiana Mare, un uluc carstic suspendat deasupra marelui abrupt la capătul căruia se deschide o uriașă dolină, cu un diametru de cincisute de metri și o adîncime de cincizeci de metri. Este Crovu Mare și, după ce-l străbatem, intrăm în alt uluc carstic — Poiana Porcului — care ne scoate deasupra Crovului Madvedului, o altă dolină imensă cu un diametru de o mie de metri și o adîncime de o sută șaptezeci de metri. Aceste două doline sînt cele mai mari din carstul românesc.

Jos, în Crovul Madvedului, se aud tălăngile turmelor de oi ce se îndreaptă spre stîne în ultimele raze de soare, care mai răzbat peste crestele zimțate. În liniștea înserării, ne întoarcem la Crovu Mare, de unde, prin Foeroaga Sătească, intrăm în valea Cernei cu satisfacția cunoașterii unui munte cu multe particularități geografice.

VASILE SENCU

Pe creasta Călimanului

Din Vatra Dornei în Defileul Mureşului

Pentru majoritatea drumeţilor, poarta principală de acces spre inima masivului, o reprezintă Defileul Mureşului, între Deda şi Topliţa. Trasee turistice marcate conduc spre creastă, însoţind aproape fiecare pîrîu ce, izvorînd din cetatea de piatră a Călimanului, coboară vijelios şi grăbit spre întîlnirea cu Mureşul. În nord, cea mai lesnicioasă arteră de pătrundere în Căliman, o reprezintă şoseaua de pe Valea Neagra Şarului, care trecînd prin Neagra şi Gura Haitii, conduce pînă la complexul minier «Luana» din inima muntelui.

De data aceasta, traseul pe care l-am ales, marcat recent de pionierii dorneni, (sub conducerea profesorului Nicolae Racu) are ca punct de plecare staţiunea balneo-climaterică Vatra Dornei şi străbate întregul masiv de la nord la sud. Plecînd la primele ore ale dimineţii, străbatem aleeile parcului din Vatra Dornei (parc decretat rezervaţie naturală), avînd grijă să nu ne lipsească din buzunare cîteva nuci sau alune. O primă întîlnire matinală, la care «Mariana» nu întîrzie niciodată, se apropie de sufletul pădurii. Veveriţele, una sau mai multe, botezate nenominalizat «Mariana» vor veni să-şi primească darul şi şugubeţe ne vor însoţii din cracă în cracă, pînă aproape de limita parcului. Lăsînd în urmă decupajul natural dintr-o veritabilă peliculă Disney, începem să urcăm versantul nordic al Dealului Negru pînă pe platforma vîrfului (1302 m). O vastă panoramă a Ţării Dornelor ne oferă o primă cunoaştere a zonei. Spre N şi NV, vîrfurile Ouşorul, Runcul, Bîrnărelul, Giumalăul şi Rarăul încununat de turnurile de calcar ale «Pietrelor Doamnei», închid orizontul. Panglica argintie a Dornei, sclipind în soare, desparte staţiunea, cu vile cochete, ascunse între pîlcuri de brazi. Spre sud, creasta principală a Călimanului, spre care ne îndreptăm începe să-şi etaleze cununa de vîrfuri. Poteca noastră, marcată cu triunghi albastru, urmează linia de creastă ce desparte valea pîrîului Roşia (dreapta) de pîrîul Sărişorul (stînga) şi, urcînd domol, traversează o succesiune de poeni, smălţuite cu garofiţe şi margarete. Depăşim rînd pe rînd Poiana Spînzului şi apoi Poiana Snopului, începînd să urcăm spre vîrful Şerba (1620 m). Odată ajunşi pe platoul vîrfului întîlnim marcajul punct roşu ce a însoţit poteca din Neagra Şarului şi continuăm drumul cu marcaje comune (punct roşu şi triunghi albastru). În imediata apropiere a potecii, un izvor cristalin ne îmbie la o scurtă pauză. Ne aprovizionăm cu apă, întrucît mult timp nu vom mai găsi în apropierea crestei şi urmăm spre sud poteca bine conturată; în scurt timp, după un urcuş, ajungem pe vîrful Lucaciul (1769 m). În faţa noastră, între vîrful Lucaciul şi vîrful Tămăul (1863 m) se desfăşoară un splendid sector de creastă, pe drept cuvînt numit «Cetatea de Piatră a Călimanului». Stînci cu forme bizare, adevărate sculpturi naturale, ne stimulează imaginaţia şi încercăm să găsim asemănări cu păsări, animale sau profiluri de oameni. Cele mai spectaculoase întreruperi ale stîncii vulcanice, cuprinse în complexul «12 Apostoli» sugerează o şezătoare sau după cum au primit numele, tabloul biblic al Cinei. Stîrnind fantezia drumeţului şi mai ales curiozitatea obiectivului fotografic, ne despărţim cu greu de această expoziţie de sculptură ruini-formă, dăltuită în lava încremenită. Aruncăm o ultimă privire colosului de piatră, cu fruntea boltită, şi arcade proeminente, sugerînd pe drept cuvînt denumirea de «Moşul» şi ne îndreptăm spre vîrful Pietrele Roşii. Spre stînga, o potecă marcată cu cruce albastră coboară la Gura Haitii. Traseul nostru, însoţit acum şi de marcajul cruce albastră, continuă spre sud, depăşeşte îngrămădirea haotică de stîncă şi coloane de piatră, adevărate metereze şi contraforturi de cetate, ce marchează vîrful Pietrele Roşii (1736 m) şi începe să urce spre vîrful Tămău (1830 m). În imediata apropiere a vîrfului, o micuţă cabană, poate oferi adăpost la nevoie. Lăsînd în urmă vîrful, poteca urcă domol printre pietre ciudate, dăltuite în timp, sugerînd ciuperci, coloane sau diverse capete de animale; sîntem pe Faţa Tămăului şi ne îndreptăm spre vîrful Măierişel (1886 m). Ocolind vîrful începem să coborîm spre obîrşia Văii Haitii, unde întîlnim un nou marcaj — bandă roşie, care, alături de punctul roşu, ne va însoţii pînă în Şaua Reţiţişului. Strecurîndu-ne printre blocuri mari de piatră, străbatem o poiană largă şi începem să urcăm pe versantul nordic al Negoiului. După 30 de minute, sîntem în şaua ce desparte vîrfurile Negoiul şi Pietricelul, loc de întîlnire a mai multor trasee marcate. Poteca noastră, marcată dublu, cu punct şi bandă roşie, ocoleşte vîrful Pietricelul (dreapta) şi ajunge în platoul Reţiţişului, adevărată rezervaţie de smirdar. Întrucît traseul de traversare, din Vatra Dornei la Topliţa, nu poate fi parcurs într-o singură etapă, se impune înoptarea în cort sau într-un refugiu, din zona Negoiu-Reţiţiş. O altă variantă este coborîrea la complexul minier «Luana» unde există posibilitatea cazării. Din şaua dintre Pietricelul şi Reţiţiş, un drum de tractor, marcat cu triunghi albastru şi galben, coboară pe valea Izvorul Pietricelului, la complex. În ziua următoare, pentru continuarea drumului spre Valea Mureşului, revenim în creastă, pe acelaşi traseu sau urmăm poteca marcată cu cruce roşie pînă în Platoul Reţiţişului; din acest loc marcajele bandă roşie şi punct roşu se despart pentru puţin timp, primul urmînd linia crestei peste vîrful Reţiţiş (2.021 m), iar al doilea pe sub vîrf. Putem urma oricare din marcaje, ele întîlnindu-se în şaua dintre Reţiţiş şi Bradu Ciont, de unde începem să coborîm. Urmăm poteca marcată cu bandă roşie, coborîm în serpentine scurte printre blocuri de piatră şi jnepeniş şi, după 20—25 minute, ajungem pe malul Iezerului Reţiţiş. Îmbrăcat într-un brîu compact de jnepeniş, lacul s-a format prin bararea unor izvoare ale pîrîului Puturos, ca urmare a alunecării de teren. Iezerul Reţiţiş şi mlaştinile din zona superioară a văii Puturosul, cuprinzînd elemente florale specifice, sînt importante rezervaţii ştiinţifice. Lăsînd în urmă Iezerul, coborîm prin pădure pînă la refugiul Iezer (1.740 m), o veche cabană părăsită, dar care ne poate oferi un bun adăpost chiar şi peste noapte. În final, traseul de coborîre spre Topliţa, prezintă două variante:

a) — urmînd un drum de tractor, marcat cu bandă roşie, coborîm spre cantonul pastoral Dealul Alb (1.300 m) şi în continuare pe şoseaua forestieră pînă în valea Lomaşului;

b) — urmînd poteca marcată cu cruce albastră, coborîm pe pîrîul Puturos, pînă la cabana forestieră din vale şi în continuare pe şosea

Ambele variante conduc în valea Lomaşului, de unde folosind maşinile exploatării forestiere, străbatem ultimii 15 km pînă la Topliţa, unde se încheie traseul de traversare a Călimanului de la nord la sud.

DAN PASERE

Îndreptar și completări la «GHIDUL MARCAJELOR»

Lucrările de refacere a marcajelor turistice prevăzute în planul acțiunii «Asaltul Carpaților» pe anii 1975—1976 vor fi considerabil ușurate dacă participanții vor da curs îndemnului nostru de a folosi datele cuprinse în **«Ghidul marcajelor turistice»**, lucrare apărută în anul 1973, în editura «Stadion», și care cuprinde întreaga rețea veche de marcaje din țară noastră, precum și o parte din marcajele executate în ultimii 10—15 ani.

Deoarece în ultima perioadă au intervenit unele schimbări în rețeaua de marcaje, sînt necesare următoarele completări:

• **Jud. Alba** (Gilău — M. Mare): pag. 32, tr. 34, semnul bandă roșie (necorespunzător normelor) va fi înlocuit cu cruce roșie.

• **Jud. Arad** (m. Zarandului): pag. 43, tr. 57, marcajul punct albastru începe de la gara Radna; pag. 44, tr. 60, marcajul punct albastru începe de la gara Milova; pag. 45, tr. 61, marcajul triunghi albastru începe de la gara Conop; pag. 45, tr. 63, marcajul cruce albastră se prelungește pînă la cabana Debela Gora; pag. 46, tr. 64, marcajul bandă albastră pleacă de la gara Bîrzava și sfîrșește la vf. Cioaca Popii; pag. 46, tr. 65, marcajul punct albastru pleacă de la gara Bîrzava.

• **Jud. Argeș** (Leaota): pag. 159, tr. 3, marcajul cruce albastră este deficitar pe distanța Canton Fiaș—V. Olanelor — Frunțile — vf. Romînescu; (Făgăraș-Sud): pag. 125, tr. 24, marcajul triunghi roșu va începe de la cabana «Cumpăna»; pag. 126, tr. 25, marcaj bandă albastră; la coada lacului Vidraru (gura Văii Capra) se va instala un panou indicator pe «Transfăgărășan», iar marcajul va începe de la km 23, sub nivelul tunelului, unde se desface noua potecă de sub lacul Capra, pînă la monumentul de lîngă lac (traseu de vară); varianta de iarnă va începe tot din noua șosea transfăgărășană și va urca pe piciorul Buteanului (de sud), pînă la lacul Capra; pag. 127, tr. 26, marcajul triunghi albastru va începe de la cantonul Buda-Coastele; la coada lacului Vidraru (gura văii Buda) se va instala un panou indicator; pag. 160, tr. 6 (Leaota), semnul punct albastru va începe de la Podul Dîmboviței, împreună cu tr. 5. va trece prin cheile Cheii, și pe valea Urdăriții, ieșind la Giuvala — v. Urdei; pag. 155, tr. 6 și pag. 182, tr. 10 (Piatra Craiului și Iezer-Păpușa), marcajul bandă albastră a fost prelungit de la vf. Păpușa, pe piciorul Grădișteanu și valea Cuca, pînă la Cabana Voina.

• **Jud. Bihor** (Apuseni): pag. 22, tr. 19, marcajul cruce galbenă nu mai merge pînă la Cobleș; de la «Lumea pierdută» se recomandă ieșirea prin Valea Seacă, cu prelungire pînă la Căput.

• **Jud. Brașov** (Bucegi): pag. 58, tr. 12, Bran—Clincea—Țigănești—Omul, semnul este banda roșie; pag. 60, tr. 15, marcajul vechi bandă roșie (necorespunzător normelor), va fi înlocuit cu punct roșu (conform hărților turistice), de la Simon pînă la pasul Strunga; pag. 122, tr. 17 (Făgăraș Nord), semnul punct albastru va fi prelungit de la Boldanu, pe poteca de vară, pînă la cabana Podragu; pag. 202 tr. 9 (Postăvaru), semnul de marcaj este crucea galbenă; pag. 203, tr. 11-A (idem), semnul este punct roșu.

• **Jud. Cluj** (Apuseni): pag. 14, tr. 5, pe distanța Gura Zîrnii — cabana Vlădeasa, semnul bandă roșie (necorespunzător normelor) a fost înlocuit cu triunghi albastru; pag. 15, tr. 7, marcajul bandă albastră va fi deviat de la Poiana Onceasa, prin poiana Piatra Arsă, la Padiș; pag. 22, tr. 17, marcajul punct roșu de la Cetatea Rădesii se prelungește pînă la poiana Piatra Arsă; pag. 27, tr. 28 (Gilău—Muntele Mare), marcajul bandă roșie sfîrșește la Gîrda de Sus; pag. 32, tr. 33, marcajul cruce roșie nu se mai reface pe distanța: Cheile Turzii — com. Băișoara; pag. 35, tr. 42, marcajul bandă albastră începe de la Cluj-Napoca, la vf. Peana; pag. 36, tr. 43, marcajul cruce roșie începe de la Izvorul Sf. Ion; pag. 36, tr. 44, marcajul cruce albastră are traseul: Cluj-Napoca — Valea Gîrboului — Dumbrava — vf. Peana.

• **Jud. Harghita** (Bodoc): pag. 48, tr. 3, semnul bandă galbenă a fost înlocuit cu bandă roșie, de la pasul Toria (șoseaua Tg. Secuiesc—Bixadul Oltului), prin vf. Coacăziș—Tinov Mohoș, la cabana Sfînta Ana; pag. 49, tr. 4, semnul triunghi galben a fost înlocuit cu triunghi roșu; pag. 69, tr. 9 (Căliman-Sud), semnul punct albastru a fost înlocuit cu banda albastră, pe distanța Canton Lomaș—Bîrtca Stejii — vf. Voevodeasa; pag. 128, tr. 1 (Giurgeu—Hăghimașul Mare), semnul bandă roșie (necorespunzător cu normele) va fi înlocuit cu bandă albastră, pe distanța Bălan—Piatra Singuratică; pag. 129, tr. 3, marcajul bandă galbenă începe de la Voșlobeni; pag. 132, tr. 6 (idem), semnul bandă galbenă (necorespunzător pentru un traseu de creastă) a fost înlocuit cu bandă roșie, pe distanța Pasul Pîngărați—Piatra Singuratică; pag. 134, tr. 9 (idem) semnul bandă roșie (necorespunzător), va fi înlocuit cu bandă albastră, pe distanța Lacul Roșu—Poiana Albă; pag. 140, tr. 1 (Harghita), semnul bandă roșie (necorespunzător) a fost înlocuit cu cruce albastră, de la Sub Pădure la Harghita-Băi; pag. 141, tr. 3, semnul bandă albastră se înlocuiește cu cruce albastră și se oprește la cabana Mădăraș; pag. 142, tr. 4, semnul bandă roșie (necorespunzător) se înlocuiește cu punct albastru; pag. 142, tr. 5, semnul bandă galbenă se înlocuiește cu cruce albastră;

• **Jud. Hunedoara** (Parîng), pag. 168, tr. 1, semnul bandă roșie se înlocuiește cu cruce roșie pe distanța Piatra Tăiată—Cîlcescu—Obîrșia Lotrului; pag. 170, tr. 3, semnul triunghi roșu (necorespunzător) se înlocuiește cu bandă roșie, în continuarea traseului nr. 1.

• **Jud. Hunedoara** (Retezatul Mic): pag. 225, tr. 14, marcajul triunghi albastru se oprește la Piatra Iorgovanului.

• **Jud. Mureș** (Căliman-Sud); pag. 72, tr. 12 A, semnul bandă albastră a fost înlocuit cu cruce albastră; pag. 72, tr. 128, semnul bandă roșie (necorespunzător) a fost înlocuit cu punct albastru; pag. 73, tr. 13 A, semnul punct galben a fost înlocuit cu cruce albastră; pag. 74, tr. 16, semnul bandă galbenă a fost înlocuit cu bandă albastră; pag. 75,

tr. 16 A, semnul triunghi roşu a fost înlocuit cu triunghi albastru; pag. 143, tr. 7 (M. Gurghiului) semnul bandă roşie (necorespunzător) a fost înlocuit cu bandă albastră.

• **Jud. Prahova** (Ciucaş): pag. 92, tr. 1, semnul bandă galbenă va fi refăcut pe şoseaua veche; pag. 92, tr. 2 (idem), semnul cruce albastră va fi refăcut pe şoseaua veche; pag. 94, tr. 3 semnul bandă albastră va fi refăcut numai de la Pasul Bratocea spre cabana Ciucaş.

• **Jud. Sibiu** (Cindrel): pag. 84, tr. 1 şi 1 A, semnul bandă roşie va fi refăcut numai de la Păltiniş în sus şi respectiv de la cabana Curmătura Stezii; pag. 114, tr. 2 (Făgăraş), marcajul de creastă bandă roşie se prelungeşte de la Chica Pietrelor (greşit «Chica Lacului») pînă la halta CFR Valea Fratelui (defileul Oltului); pag. 115, tr. 3, marcajul cruce roşie se opreşte pe creastă la Chica Pietrelor; pag. 118, tr. 9, marcajul cruce roşie s-a prelungit pînă la refugiul Călţun; pag. 118, tr. 10, semnul bandă albastră se reface numai de la noul hotel Bîlea-Cascadă, în sus; în punctul «Glăjărie» va fi montat un panou indicator; o săgeată va fi instalată pe «Transfăgărăşan», în punctul unde acesta intersectează poteca veche, sub terasa lacului Bîlea; se va căuta o posibilitate de prelungire a marcajului de aici pînă la cabana Bîlea-Lac; pag. 120, tr. 12, marcaj triunghi roşu (Pietrele Dracului), se va căuta o nouă intrare pe marcaj, de pe şoseaua pe care se află hotelul Bîlea-Cascadă.

• **Jud. Suceava** (Căliman-Nord), pag. 66, tr. 3, marcajul punct roşu sfîrşeşte la vf. Reţiţiş, în loc de refugiul Luana; pag. 67, tr. 4, marcajul cruce roşie se prelungeşte pînă la refugiul Iezer; pag. 68, tr. 6, marcajul punct roşu sfîrşeşte la vf. Reţiţiş, în loc de refugiul Luana.

I. I. DUNĂREANU

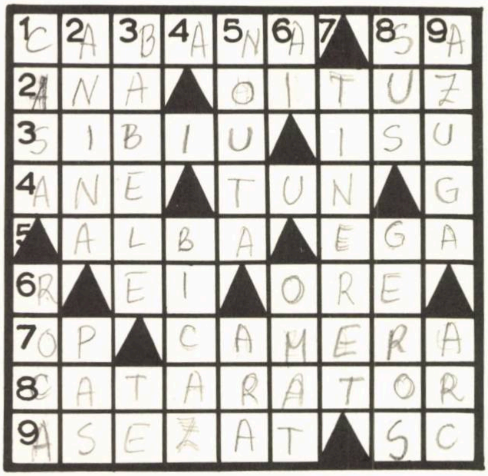

ÎN MUNŢI

ORIZONTAL: 1) Casa turistului de la munte — Adîncitură pe culmea unui munte. 2) Lac vulcanic în Carpaţii Răsăriteni — Munţi intraţi în istorie printr-o eroică pagină de luptă pentru libertatea neamului. 3) Oraş de pe valea Cibinului cu un bogat tezaur de monumente istorice — Localitate în China. 4) Poem de Victor Hugo — Piesă artileristică. 5) Judeţ în care se află peştera Scărişoara şi masivul de roci de bazalt Detunata — Lac şi oraş în Brazilia. 6) La chei! — Unităţi de timp. 7) Volum mare — Se poate reţine la o cabană. 8) Temerarul în luptă cu înălţimile. 9) Stă la locul lui — În pisc!

VERTICAL: 1) Cabana într-un sens figurat pentru turişti — Din trupul muntelui. 2) Oraş aşezat într-o mică depresiune din Munţii Banatului — Loc de trecere printre munţi. 3) Cabană în Bucegi în apropiere de insolitele stînci cu acelaşi nume — La poalele muntelui! 4) Mare montană artificială, dominată de impunătorul Ceahlău. 5) Ca scoasă din cutie (dim.) — A brăzda. 6) «Căţelul» pămîntului — Cuşma strălucitoare a piscului. 7) Are un birou O.N.T. cu profil special. 8) La munte — Un timp cu temperatură foarte scăzută. 9) Oraş-staţiune climaterică de la poalele munţilor Gîrbovei — Metaforă pentru Munţii Carpaţi ai ţării noastre.

Dicţionar: ISU, ANE, EGA.

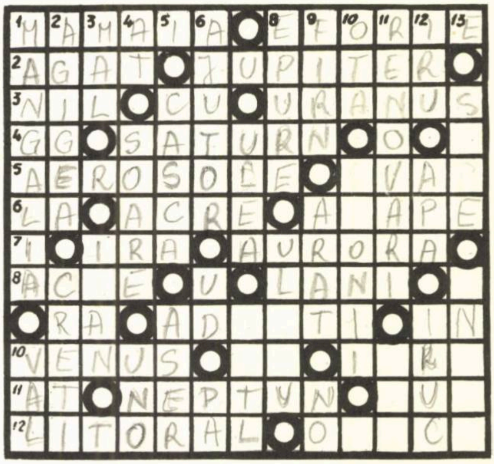

VACANŢĂ LA MARE

Orizontal:

1. Perla Mării Negre... — Nord şi Sud... 2. Piatră semipreţioasă. — Una din... planetele litoralului! 3. Fluviu african. — Aramă... naturală — Planetă... lipsă pe litoral! 4. De două ori la... Agigea! — Planetă cu inel propriu... pe litoral. 5. Sănătate pe... litoral. — Peşte de apă dulce. 6. La plajă! — Sărate bine... — Petreceri de sezon. — 7. În plin viraj — Cea mai nouă perlă a litoralului... — 8. Biletele de tratament... — Rîu în URSS. 9. Eternul soare al... litoralului! — Amatori de mare... — ...la Costineşti! 10. De la Mangalia Nord... — ...la Eforie! — Plaiuri montane (sing.). 11. Dobrogean celebru... la Saturn! — Zeul mării... pe litoral! — La pîrîu! 12. Şirag de perle: Mamaia, Eforie, Mangalia Nord... — ...la «Amfiteatru»!

Vertical:

1. Perla din sudul litoralului. — Talazurile mării. (sing.). 2. Staţiune de cercetări marine. — Cu părul ondulat. 3. Ţărmul însorit al mării... — De la munte... 4. ...la Saturn! — Neon special pe litoral. — Studio italian. 5. Bună la înot. — Personaj mitologic. 6. Strigătul celor ce se îneacă... — Ieşit din mare. — Margini de plajă... 7. Paharnicul lui Ştefan cel Mare (od.) — Localitate în Austria. 8. Desene liniare. — Nume masculin. 9. Fonf (olt.) — Brăzdat. — Înot... mediu! 10. Notat în centru. — Pe lîngă extaz... (pl.) 11. Reparaţii înaintea sezonului estival. Numărul celor găzduiţi în frumoasele staţiuni ale litoralului românesc. 12. Personaj legendar. — Vraja mării... — ...pe litoral. 13. Campinguri în corturi... în vacanţă! — Pe plajă...

Dicţionar: LANI, ASER, IRUC

IOAN ROMAN

PORȚILE SOARELUI

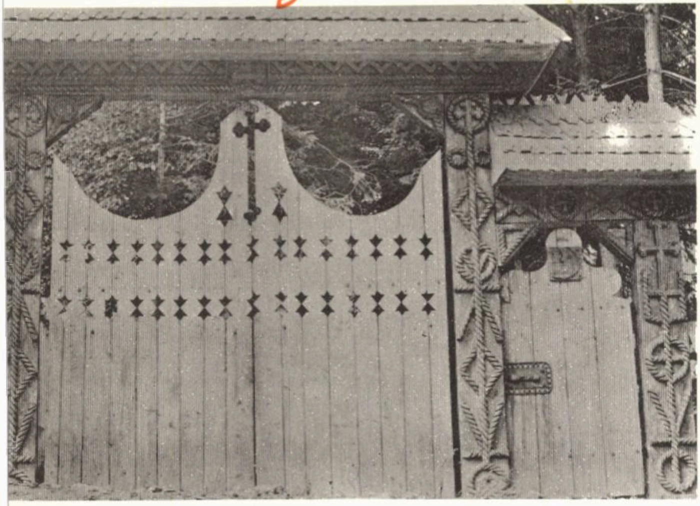

(în care se găsește o cămașă de zale, atribuită legendarului haiduc Pintea Viteazul), Surdești (cea mai înaltă construcție de lemn din lume — 56 m, cît un bloc cu 12 etaje), apoi cele din Săliștea de Sus, Rozavlea, Șieu, Plopiș, Bogdan Vodă, Nadiș, Costeni, Remetea Chioarului; ele s-au păstrat de-a lungul veacurilor ca autentice opere de arhitectură monumentală, replică solară autohtonă dată goticului. Și după acest periplu, intrați în singurul «cimitir vesel» din lume, creat de Stan Ion Pătraș, artist hîtru, ce rîde neantului prin vorbe de duh sculptate în cruci colorate; zice vorba că «La Săpînța, moartea și-a pierdut sămînța»...

V. LUNGU

L-am întrebat pe bătrînul Gheorghe Borodi, din Vadul Izei, de ce sculptează în mii de chipuri stîlpii înalți ai porții și, fără să lase dalta, a zis, ca pentru el:

— Poarta e singură. Stejarul luat din pădure nu mai are nici flori, nici soare, nici ape. Cu dalta îi fac sori, să se încălzească, cioplesc din daltă flori, să-ntinerească, apoi îi fac izvoare, ca niște frînghii, să se răcorească. Poarta înfrînghiată nu simte singurătatea și greu îmbătrînește...

N-am scris răspunsul lui, l-am învățat pe de rost, ca pe o baladă sau descîntec, el, și alți meșteri ca el, oficiind parcă un străvechi ritual, ori de cîte ori taie, cară și cioplește lemnul din pădurile seculare, în care pe vremuri hălăduiau zimbrii și legendele cu voievozi descălecători. Pentru că porțile maramureșene sînt simboluri de noblețe, cu insemne heraldice și mitice ce-și pierd originea în secole; e datul pentru care, bunăoară, la Muzeul din Sighetul Marmației neobositul cercetător al acestui meșteșug Francisc Nistor a adunat toate bucățile de stejar sculptat, «înnobilat cu dalta», cum spune el, pentru reîntregire și apoi înțelegerea arhitecturii și simbolisticii lemnului moroșan, transformat în porți, biserici, stîlpi și grinzi de casă, război de țesut, fus, lingură, fereastră.

În catedrala naturală care este Maramureșul, în care bat clopotele din cele mai înalte construcții de lemn din lume, se intră prin porți monumentale, arcuri de triumf, fie la Mesteacăn, fie la Prislop. Apropiați-vă de ele la Mara, Budești, Vadul Izei, Bîrsana, Sighet, Borșa; în ele sînt toate tăcerile și frumusețile pădurii, auzite și văzute numai de cei ce știu să asculte și să privească copacii împlîntați în ceruri ca și turlele bisericilor aruncate spre înalturi. Porțile și bisericile maramureșene sînt palme bătătorite ridicate întru slava soarelui, obicei străvechi, permanentizat în forme artistice de o valoare unică. Priviți bisericile din Ieud (considerată de specialiști cea mai veche din Maramureș — 1364). Budești

Unde ești VITORIA LIPAN?

«Totul a început la Galați, acum două decenii, cînd eram elev în clasa a VI-a, îl citeam din scoarță în scoarță pe Sadoveanu și duceam dorul drumeției». Așa-și începe scrisoarea economistul Ion Talabă, *din cadrul Agenției BTT Iași, căruia-i solicitasem amănunte despre excursia tematică «Pe urmele Vitoriei Lipan». După ce ne relatează cîteva momente din drumeția de atunci (cu profesorul de geografie și 10 elevi), cînd constructorii hidroenergeticieni ridicau barajul de la Bicaz, colaboratorul nostru descrie apoi călătoria de studiu din 1971, pe același traseu, stabilind detaliile organizatorice și drumul parcurs de eroina «Baltagului»; din vacanța anului următor, tot mai multe grupuri ieșene și chiar din alte județe, au urmat itinerariul: Tarcău (Neamț) — Bicaz baraj — Potoci — Buhalnița — Hangu — Poiana Teiului — Fărcașa — Borca — Broșteni — Suha — Mălini — Fălticeni.*

Din dialogul avut cu unul dintre ghizii acestei excursii, studentul Ioan Pricop, *reiese că drumeția cu rucsacul în spate, timp de 7—8 zile, prin frumoasele locuri descrise de Sadoveanu, Hogaș, Vlahuță și Nicolae Labiș, nu comportă nici un pic de oboseală, reconfortarea în mijlocul naturii și printre locuitorii satelor de munte este totală. Zice ghidul: «De la început, excursia ni s-a părut ca un spectacol, noi fiind spectatorii implicați într-o feerie adevărată, cu o scenă fabulos peisagistică, oameni cu port și datini seculare, de o ospitalitate nemaipomenită. Dintre momentele revelatorii remarc vizitarea locului în care și-ar fi sfîrșit zilele ciobanul Nichifor Lipan, prezența în Casa memorială «N. Labiș», parcurgerea Bistriței Aurii; apoi, berbecul prăjit la proțap și cașul de la stîna de pe Vîrful Stînișoara, horele din Poiana Teiului și toate serile și nopțile petrecute în satele de munte, la stîni sau campinguri». La întrebarea «Ce îmbunătățiri se mai pot aduce itinerariului?» răspunsul a fost: «Se impune marcarea traseului de la Tarcău peste munte, pînă la campingul Potoci, și de la Borca peste Stînișoara pînă la Suha; e de dorit să se viziteze și Palatul Cnejilor și Durăul, iar la Poiana Teiului, unde se poate face plajă și baie, să se stea mai multe zile».*

Și o ultimă recomandare de specialitate: îmbrăcămintea să fie ușoară, iar din rucsacuri să nu lipsească puloverele de lînă, espadrilele, bascheții sau tenișii și dulciurile, plus aparatele de fotografiat, pentru cîte minuni de natură pot fi înscrise pe peliculă.

V.H.L.

TREI ZILE ÎN VRANCEA

O excursie cu autoturismul în Vrancea înseamnă prilejul de a pătrunde și de a face dese popasuri în locuri binecuvîntate pentru armoniile peisajului și pentru mărturiile de aleasă viață spirituală a locuitorilor de pe văile Milcovului, Zăbalei, Putnei și Șușiței.

Astăzi, principalele drumuri de acces către inima Vrancei (Focșani — Panciu — Soveja, Focșani — Vidra — Greșu și Focșani — Odobești — Andreiașu) sînt modernizate. Fiecare din aceste noi artere rutiere poate constitui coloana vertebrală a unui itinerar vrîncean. Noi le-am grupat într-un circuit pe care călătorul ce nu se zorește la mers îl va străbate în trei zile.

ZIUA I: Focșani — Odobești — Mera — Andreiașu — Nereju — Spulber — Paltin — Năruja (91 km).

Călătorul pornit pe acest drum va afla că Odobești este, așa cum stă scris în «Descrierea Moldovei», una din cele mai mari podgorii ale acestui ținut, dar și o plăcută stațiune climaterică, datorită așezării sale; că la Mera se află una din remarcabilele ctitorii ale Cantemireștilor; că la Andreiașu ard, din emanații de gaze, «focurile nestinse»; că Nereju ultima așezare de pe Valea Zăbalei este cel mai autentic sat vrîncean; că Paltin este poate cel mai frumos, iar Năruja cea mai importantă localitate din inima Vrancei.

ZIUA A II-A; Năruja — Valea Sării — Bîrsești — Tulnici — Cascada Putnei — Lepșa — Soveja (55 km).

Drumul trece de lîngă albia Zăbalei în Valea Putnei (confluența celor două rîuri are loc spectaculos la Grumazu), intrînd mai întîi în Bîrsești, comună cu nume de legendă, din care s-a zămislit povestea Vrîncioaiei și a celor șapte feciori ai săi, Bîrsea, Spinea, Pavel, Spulber, Negrea, Nistor și Bodea (de la care s-ar trage numele satelor Nîrsești, Spinești, Păulești, Spulber, Negrilești, Nestorești și Bodești), răsplătiți de Ștefan cel Mare pentru bărbăție în luptă. Legenda rămîne legendă, dar pe dealul Dumbrava poate fi văzut un monument înălțat 400 de ani mai tîrziu în memoria gloriosului Domn moldovean.

În împrejurimi se mai găsesc biserica din lemn (sec. XVII-lea) de la Gura Sării și cascada Putnei, din apropierea comunei Lepșa.

Lepșa este punctul terminus al itinerarului de pe Valea Putnei. (Drumul, modernizat, pînă la Greșu, trece peste munți la Ojdula, lîngă Tîrgu Secuiesc).

Un drum forestier de o remarcabilă frumusețe (13 km) face legătura între Lepșa și cunoscuta stațiune climaterică Soveja (mausoleul închinat eroilor din primul război mondial, mînăstirea zidită de Matei Basarab la 1640).

ZIUA A III-A: Soveja — Cîmpuri — Panciu — Focșani (71 km).

Este o etapă lejeră, de mers comod printre așezările de pe valea rîului Șușița, în care nu vor lipsi, desigur, opririle mai scurte sau mai lungi la Cîmpuri, Vizantea (pe un drum lateral, lung de 5 km), schitul de la Brazi, Panciu, monumentul Victoriei din satul Tișița (operă a sculptorului Oscar Hann), satul de olari Garoafa etc.

Amatorii de drumeție în munții Vrancei se pot decide pentru unul din traseele care încep din jurul localităților Butacoasa, Nereju, Tipău, Lepșa, Soveja etc.

BRÎNCOVENEASCĂ

Stilul brîncovenesc şi-a pus pecetea pe un mare număr de monumente zidite din temelie sau refăcute în timpul domniei lui Constantin Brîncoveanu şi în deceniile imediat următoare. Valoarea deosebită a acestor monumente, unele dintre ele capodopere ale arhitecturii medievale şi artelor decorative româneşti, precum şi situarea majorităţii lor de-a lungul unor importante trasee turistice sugerează ideea alcătuirii cîtorva itinerare de artă brîncovenească.

Unul dintre acestea, avînd o densitate mare de monumente, cuprinde **Bucureştiul şi împrejurimile sale.** În Capitală se găsesc bisericile: **Sf. Gheorghe Nou.** în care sînt înmormîntaţi Constantin Brîncoveanu şi Ioan Mavrocordat, **Colţea** (1702, spătarul Mihai Cantacuzino), **Kreţulescu** (1722, marele logofăt Iordache Kreţulescu, ginerele lui Constantin Brîncoveanu), **Stavropoleos** (începutul sec. XVIII călugărul Ioanichie), **Antim** (1715, Antim Ivireanu), **Văcăreşti** (1716—1722, Nicolae Mavrocordat), **Fundenii Doamnei** (1699, Mihai Cantacuzino). În împrejurimi, palatele de la **Mogoşoaia** (1702, astăzi secţia de artă feudală, epoca Brîncoveanu a Muzeului de Artă a R.S.R.; biserica 1688) şi **Potlogi** (1698, care depăşea prin măreţie şi proporţii toate celelalte palate zidite de domnitor), precum şi mînăstirea **Comana.**

Izolat, între Rîmnicu Vîlcea şi Caracal, se află marele complex de la **Brîncoveni,** format din mai multe monumente de artă feudală: **Biserica Sf. Nicolae** (1634, Matei şi Preda Brîncoveanu), ruinele curţii brîncoveneşti, **mînăstirea Brîncoveanu** (mai multe construcţii ridicate de diferiţi ctitori), **Biserica Mare** (1699, C. Brîncoveanu), **Bolniţa** (1700, ctitorie brîncovenească).

Pe unul dintre cele mai frumoase drumuri care străbat Oltenia subcarpatică, **între Rîmnicu Vîlcea—Tîrgu Jiu—Baia de Aramă (cu două abateri către Cozia şi Olăneşti) sînt înşirate peste 20 de edificii** care au cunoscut direct, sau cu prilejul unor restaurări ulterioare, strălucirea stilului născut în vremea marelui domn muntean: paraclisul dinspre nord-est şi fîntîna din incinta mînăstirii **Cozia** (1710—11, C. Brîncoveanu); tîmpla şi uşa de la intrare aparţinînd bisericii **Sf. Nicolae** din Olăneşti (1718, membri ai familiei Olănescu); mînăstirea **Frăsinet** (1762—63, situată pe valea rîului Muiereasca, la 5 km de satul cu acelaşi nume); **biserica domnească** din Ocnele Mari (1677, desăvîrşită în vremea domnitorului); schitul **Titireciu** (1701—1706, spătarul Mihai Cantacuzino, în satul Lunca, la 4 km de Ocnele Mari); mînăstirea **Govora** (restaurată radical de Brîncoveanu în anii 1701—1702, precum şi bolniţa şi fîntîna); mînăstirea **Dintr-un lemn** (refăcută de Şerban şi Ştefan Cantacuzino în 1679—1688); schitul **Surpatele** (la 4 km de mînăstirea Dintr-un lemn, ridicat la 1706 de Marica Brîncoveanu, soţia Domnului); adăugirile şi darurile făcute de voievod mînăstirilor **Bistriţa** şi **Arnota; Hurezu,** unul din puţinele ansambluri unitare de arhitectură veche românească, reprezentînd apogeul stilului brîncovenesc: **biserica mare** (1690—94), **cişmeaua,**

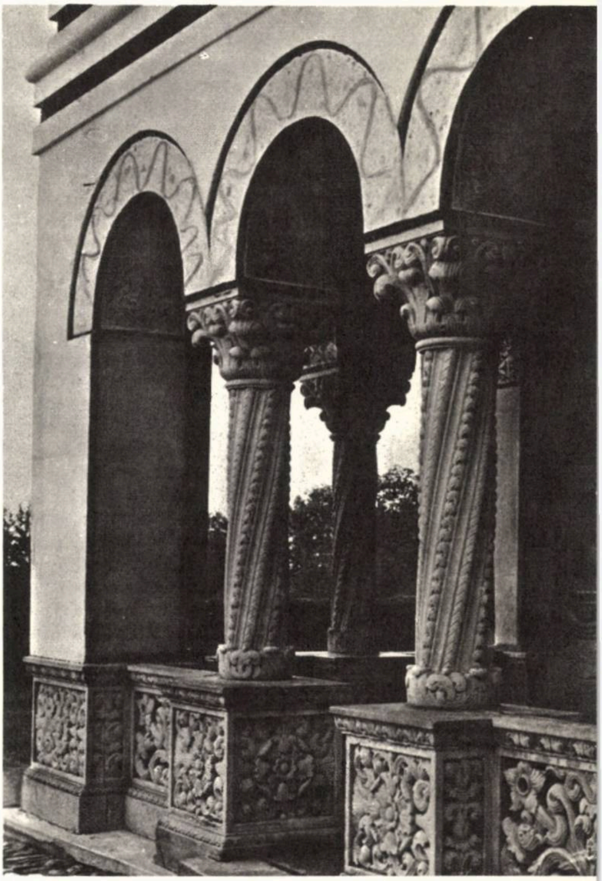

Sîmbăta

acoperită cu un baldachin de mare valoare artistică, ansamblul **Bolniţei** (1966, Marica Brîncoveanu), schiturile: **Sf. Apostoli** (1698—1700), **Sf. Ştefan** (1703, Ştefan Brîncoveanu, fiul voievodului) şi biserica **Sf. Mihail** (1700) aflate în afara incintei mînăstirii; Mînăstirea **Polovragi** (terminată şi înfrumuseţată de Constantin Brîncoveanu între 1698—1703); catapeteasma mînăstirii **Tismana,** lucrată în spiritul artei brîncoveneşti, mînăstirea din **Baia de Aramă,** (1699—1703, C. Brîncoveanu).

Un al treilea traseu ar avea drept limite oraşele Curtea de Argeş şi Rîmnicu Sărat, cu un perimetru mai larg, întins către Aninoasa, Doiceşti, Sinaia, pe

valea Buzăului şi, pentru cei ce doresc să viziteze ctitoriile brîncoveneşti din Transilvania, pînă la Sîmbăta de Sus şi Făgăraş.

La Curtea de Argeş pot fi văzute edificii influenţate de stilul epocii la care ne referim: bisericile **Olari** şi **Flămînzeşti.** La **Tîrgovişte,** unde domnitorul locuia o bună parte din lunile de peste an, au fost reparate biserica şi palatul domnesc. Fosta casă a Saftei Brîncoveanu, fiica voievodului, adăposteşte astăzi Muzeul tiparului şi cărţii vechi româneşti. Puţin mai spre nord, la **Doiceşti,** se văd biserica şi ruinele caselor înconjurate cu ziduri de cetate, pregătite pentru Mateiaş, fiul cel mai mic, după cum palatele de la Mogoşoaia şi Potlogi fuseseră hărăzite celorlalţi doi fii, Ştefan şi Constantin. Mînăstirile **Viforîta** (comuna Aninoasa, lîngă Tîrgovişte), renovată şi repictată în anul 1713, păstrează, printre tablourile votive şi un portret al lui Constantin Brîncoveanu; la **Filipeştii de Pădure** mai există, pe lîngă ruinele palatului Cantacuzinilor, biserica pictată la 1688 de Pîrvu Mutu; mînăstirea **Sinaia,** zidire din 1695 a lui Mihai Cantacuzino, zugrăvită în interior de acelaşi Pîrvu Mutu, poartă, de asemenea, amprenta celui mai autentic stil brîncovenesc. Acelaşi spirit domină edificiul **Palatului Domnesc din Buzău** (înălţat de Brîncoveanu între 1710—12), bisericile din **Cîndeşti** şi **Berca,** sau biserica **Mînăstirea** construită tot în timpul domniei acestuia, sub supravegherea lui Mihai Cantacuzino.

Potlogi

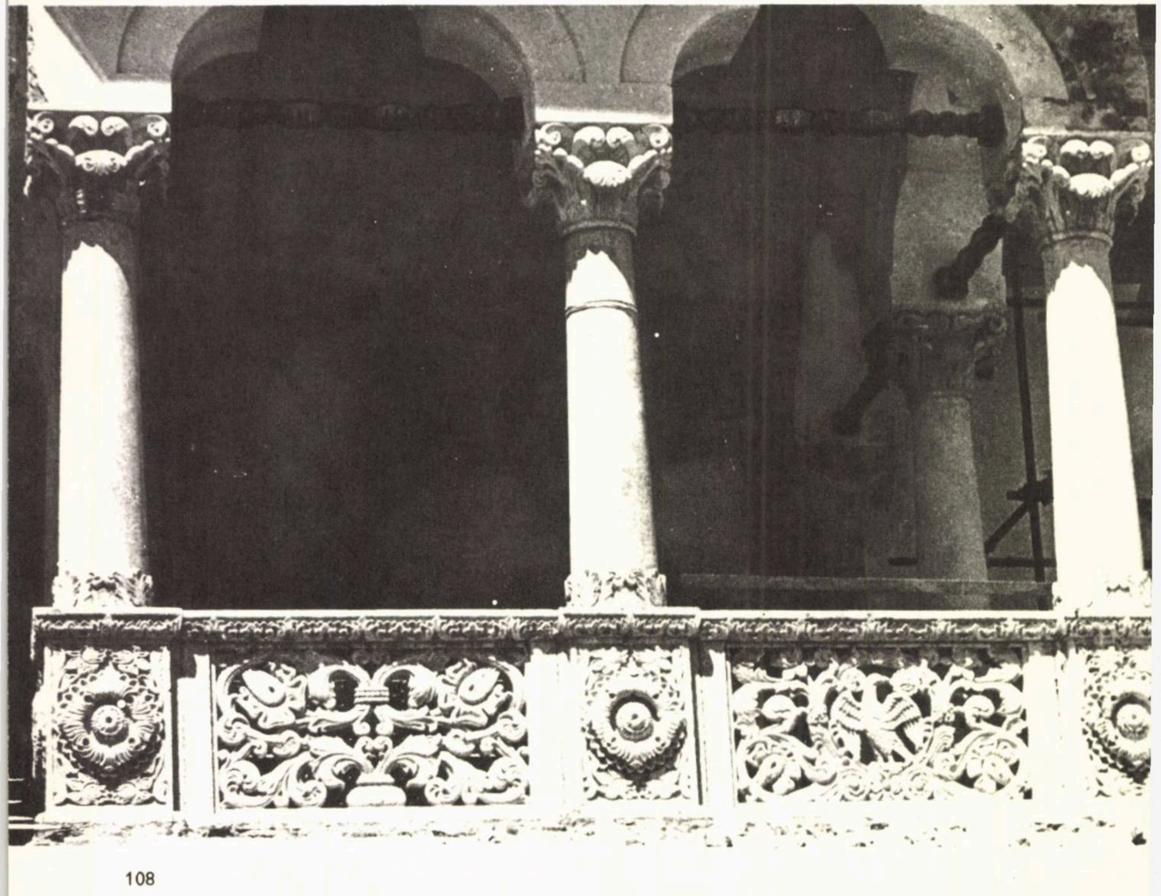

Căutîndu-l pe Pintea...

Creasta Cocoşului

O bătrînică, ce-mi alinta copilăria prin anii '30, şi care atunci atingea respectabila vîrstă de 85 de ani, îmi umplea serile cu minunate istorioare despre Pintea şi faptele sale de dreptate. Din tradiţia orală moştenită de la părinţii ei, care la rîndul lor s-au distins ca revoluţionari în 1848, ea ştia că Pintea a fost împuşcat la poarta de sud a cetăţii Baia Mare (1703) şi a fost înmormîntat lîngă turnul ce străjuia, aici, partea unde cetatea era mai uşor de atacat. Interesant de observat că, din cele patru turnuri de apărare, singurul bastion rămas peste veacuri este cel al «muniţiilor», unde a fost îngropat Pintea, spre a-i păstra şi în acest fel memoria!

Pintea este un personaj istoric determinat în timp şi fapte. S-a născut în satul Măgoaja, pe la mijlocul secolului XVII, dintr-o familie înnobilată de Gheorghe Råkoczi II, în 1658, pentru servicii militare, cu titlul de «puşcaş». Tinereţea i-a rămas mai puţin cunoscută, slugărind pe la bogătani. Prin 1699, scrisori ale demnitarilor băimăreni cer ajutor militar comandantului cetăţii Sătmar, contele Friederic von Lövenburg, împotriva haiducilor lui Pintea. La 25 septembrie 1699, oraşul Baia Mare trimite doi reprezentanţi la Sătmar pentru a stabili plata soldei lui Pintea. Rezultă un armistiţiu avantajos pentru el, iar haiducii săi sînt încadraţi în rîndurile armatei habsburgice. La 20 februarie 1700, negustori levantini se plîng împotriva lui Pintea pentru că le-a luat mărfurile şi le-a dăruit celor săraci. Viteazul este iubit de mase, iar numele său va rămîne legat de locuri, rîuri, izvoare, fîntîni, stînci etc., care-l vor eterniza. Spre aceste locuri fac plăcuta invitaţie la drumeţie, acelora care se apleacă cu interes asupra trecutului istoric al poporului român.

Sosind cu trenul în Dej, apoi cu un autovehicul, prin Carei (circa 20 km), ajungem în satul natal al lui Pintea — **Măgoaja.** Sătuţul, ascuns între dealuri pline de verde, păstrează tainice lăcaşuri, scunde, acoperite cu paie, strivite parcă de apăsarea timpului, piese-muzeu care te duc cu gîndul la începutul secolului. După trei ceasuri de mers pe jos se ajunge la **Tîrgu Lăpuş,** mic centru urban, atestat prima dată în anul 1291, unde se poate găsi o găzduire plăcută, la hotelul nou construit. De aici, o abatere de la itinerarul iniţial ne poartă paşii spre munţii Ţibleşului, pentru vizitarea bisericilor de lemn din satul **Rogoz,** monumente istorice din secolul XVII, apoi prin Suciul de Sus şi de Jos spre Groşii de sub Munte (circa 20 km). Urmînd marginea unei văi, drumul ne va duce la cabana Ţibleş, loc de popas, de unde după 4 ore de mers, pe poteca Grobat—Piciorul Arcerului—Grădina Zînelor—Izvorul Rău, vom ajunge în vîrful muntelui (1840 m altitudine). Cele trei virfuri, Ţibleşul. Arcerul şi Bradul, deschid o panoramă de basm, purtînd privirea pînă departe spre munţii Gilăului, Rodnei şi Gutîiului. Oboseala e răsplătită din plin.

Reîntorcîndu-ne la Tîrgu Lăpuş, pentru refacerea forţelor, în zorii celeilalte zile paşii vor trebui grăbiţi spre a ajunge, prin Dumbrava, la **Stoiceni**

(localitate cu izvoare de apă minerală indicate în tratamentul bolilor intestinale, unde în fiecare an, în a doua jumătate a lunii iunie, într-un cadru deosebit de frumos, se desfășoară tradiționalul Festival al cîntecului, dansului și portului popular lăpușan), ca apoi, cale de 4–5 ore, pe poteci sau drumuri forestiere, se ajunge pe **Șatra Pintii** (1044 m), munte sub formă de măsură. Aici viteazul haiduc își avea una din «reședințele» sale, după cum mărturisește poporul în baladele, multe la număr, despre faptele lui Pintea: **«La mijloc de codru verde/ mîndră zare că se vede/ d'aceie nu-i o zare/ că-i Șatra Pintii ce'mare/, cu draniță drăniță/ și cu pajiște podită/ Pintea aici s-o suit/ mîndră casă-o zugrăvitu / cu frunze o coperitu / cu voinicei o îngrăditu / nici ploaie să nu-l ploaie/ nici baltagu să-l îndoaie / nici omătu să-l ningă / nici grofi să-l învingă»...**

Pe vîrful Șetrei, înarmați cu corturi, nopțile de vară nu par răcoroase, iar un «balmoș» ciobănesc astîmpără foamea oricui.

Coborînd prin Costeni și Cupșeni, pe drumuri neumblate de mașini, după o jumătate de zi, firul apelor și potecile bătătorite ne vor scoate la **Cavnic,** localitate cu șase secole de minerit. Aici, localnicii au ridicat un monument de piatră în amintirea victoriei asupra tătarilor, la 1717 («Usque hic fuerunt tartaris»). Orășelul, aflat în plină dezvoltare socialistă, este așezat într-un minunat decor montan, la poalele Gutîiului, învecinat cu sate împodobite cu biserici de lemn, monumente istorice și arhitecturale de o rară frumusețe și bogăție decorativă, cum sînt cele din Șurdești (înaltă de 54 m!) și Plopiș (43 m). În apropiere, la Șișești, se poate vizita biserica «Pro unionem omnium romanorum» și muzeul marelui luptător memorandist Dr. Vasile Lucaciu. Apoi vom porni să traversăm lanțul vulcanic al Maramureșului, cu ținta **Budești** («mica Romă», așezată pe șapte coline), cu două biserici vechi de lemn, din care una păstrează cămașa de zale a lui Pintea. Drumul (circa 19 km) trece pe lîngă «făgădăul lui Pintea», de unde, în 1703, s-a pornit atacul asupra cetății Baia Mare. Aici, fiecare locșor, fiecare familie vorbește de Pintea...

Spre Gutîi («muntele cu patru colțuri», cum îi zic bătrînii), drumul trece prin hotarul satului Brebi, așezat pe clinul poalelor muntelui, unde se găsește «Lacul Morărenilor», o rezervație naturală, în care un colectiv al Universității «Babeș-Bolyai», condus de acad. Ștefan Péterfi, a descoperit o algă-unicat («cylindrocystis-brebissonni») întîlnită numai în acest lac. La marginea lui, haiducii făceau popas înainte de a se înfrunta cu muntele, iar caii găseau iarbă crudă și apă limpede, ca să-și astîmpere foamea și setea în cele cîteva clipe de răgaz avute la îndemînă. Vîrful Gutîiului (1440 m), cetate naturală greu de cucerit, a fost sediul mai îndelungat pentru oastea lui Pintea. Numeroasele locuri, poteci, izvoare și peșteri ce-i poartă numele sînt o mărturie a viabilității acestui personaj istoric.

Coborînd, cale de trei ceasuri bune, în direcția nord-vest, întîlnim șoseaua națională Baia Mare-Sighetu Marmației. Sus, pe culmea pasului, ne stă la îndemînă un pitoresc și confortabil motel, «Ha-

Șezătoare la Stoiceni-Lăpuș

Port bărbătesc din Chioar

nul lui Pintea». În apropiere, la prima serpentina, e «piatra funerară» natural-așezată, care poartă denumirea de «mormîntul lui Pintea», iar la 200 m, spre nord, este «Izvorul lui Pintea».

După o noapte odihnitoare la han, lăsînd șoseaua asfaltată, coborîm spre **Baia Sprie,** pe vechiul drum de piatră ce întretaie șoseaua, străbătînd poteci și poienițe haiducești. După 3—4 ore de mers ajungem în orășelul în care se făcea minerit încă de pe vremea romanilor. Un mic muzeu orășenesc mai păstrează exponate ce au aparținut cîndva Viteazului. La hotarul dintre Baia Sprie și satul Tăuții de Sus, o piatră triunghiulară de pe vremea haiducului, scobită la mijloc, stă mărturie veacurilor și amintește locul de unde începea «împărăția lui Pintea». Apoi, după o oră de mers pe jos, drumul va atinge punctul final al călătoriei — orașul Baia Mare, de unde pot începe alte și alte călătorii în spațiul baladesc al «marelui Maramureș», cum spun localnicii județului — vatră modernă a celor patru «țări» surori: a Maramureșului, a Lăpușului, a Chioarului și a Codrului.

VALENTIN BĂIȚAN
muzeograf

O acostare, la amiază.

BĂRCI PE MUREŞ

În zece zile ale începutului de august '74 a plouat o singură oră; soarele cît roata de car făcea să sfîrîie apa; seri spuzite cu stele şi focuri de tabără pentru cîntece; monumente în piatră şi marmură ale cinstirii şi recunoştinţei faţă de faptele de vitejie ale ostaşilor români eliberatori; Mihai Viteazul şi Unirea; vechiul drum al sării străjuit de cetăţi medievale: vetre contemporane ale industrializării. Sînt «culorile» sub care au plutit 351 km studenţii tîrgmureşeni reuniţi în expediţia nautică organizată de Agenţia BTT Tîrgu Mureş; ei au vrut să demonstreze că o astfel de călătorie este nu numai posibilă, ci poate aduce un plus de inedit programelor noastre turistice de vară. Le-am citit «jurnalul», am văzut fotografiile, numai filmul realizat cu ocazia acestei frumoase aventuri lipseşte din documentarea pentru noua «formulă».

Se traversează mare parte din podişul transilvan, atît de bogat în istorie, frumuseţi şi valori ale culturii materiale şi spirituale ale contemporaneităţii. Se străbat zilnic cam 30 km, dar sînt şi etape de peste 50. Pe rînd, se trece prin dreptul următoarelor localităţi importante: Oarba de Mureş, Mirăslău, Alba Iulia, Aurel Vlaicu, Simeria, Deva, Ilia, Lipova, Arad.

Scriindu-ne despre toate minunile întîlnite în cale, viitorul medic **Ernö Balogh,** comandantul expediţiei, îi sfătuieşte pe nautici: «plecarea la drum să se facă dis-de-dimineaţă şi mers întins pînă pe la orele 11,30: odihnă şi vizitarea localităţilor şi apoi iar marş pînă înainte de apusul soarelui: căutarea locului de campare. Grijă mare pentru asigurarea cantităţilor necesare de apă potabilă: chiar pe apă fiind, poţi suferi cumplit de sete. In rest, vă urăm vînt bun şi un fir de apă prielnic!»

DROBETA-TURNU SEVERIN • TÎRGU JIU

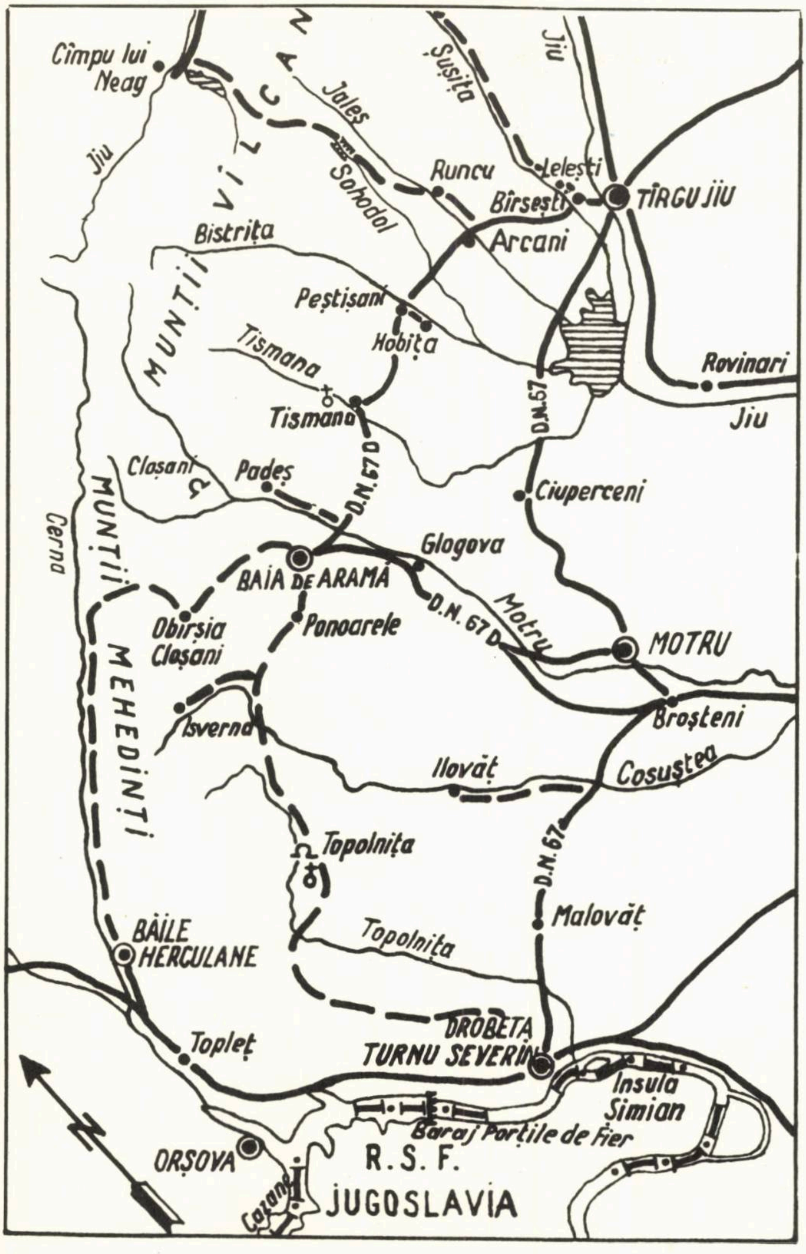

Un traseu ce nu se desminte

Turistul adastă îndelung pe Dunăre la Cazane, vizitează complexul arheologic Drobeta, ruinele cetății Severinului, cetatea Ada-Kaleh refăcută, aidoma celei vechi, pe insula Șimian, ori Muzeul Porților de Fier, admiră îndrăzneala construcției complexului hidroenergetic sau cunoaște îndeaproape orașul acesta frumos de pe Dunăre și se bucură de farmecul împrejurimilor sale. Dar pentru cei ce poposesc pe meleagurile de la poalele Mehedinților, facem îndemnul de a porni de aici de la Dobreta-Turnu Severin pe unul dintre cele mai frumoase trasee din Oltenia — acela spre Tg. Jiu. Doar pe parcursul a 118 km și numai într-o zi-două — depinde de cum vă grăbiți — veți cunoaște frumuseți de negrăit ale naturii, așezărilor și oamenilor din Oltenia subcarpatică.

Așadar, să pornim din bătrîna așezare Drobeta pe DN 67 spre Motru — unul dintre cele mai tinere orașe ale României socialiste. De aici panglica de asfalt a șoselei se bifurcă: un drum duce de-a dreptul spre Tg. Jiu, iar celălalt (DN 67 D) urcă pe valea Motrului spre Baia de Aramă, și, apoi, pe sub meterezele Carpaților meridionali ajunge tot la Tîrgu Jiu. Dar vă sfătui să urmăriți această din urmă variantă. După Motru, al doilea popas mare este la complexul muzeistic de la Glogova, alcătuit dintr-o splendidă culă și o biserică veche, extrem de interesantă. Pe acest traseu, cu foarte mici abateri de la drum, se mai pot vizita Cetatea Grădeț (sec. XIII—XIV), schitul Topolnița, rezervația naturală a bazinului Bahna. Pentru amatori, la 41 km de Baia de Aramă, vestitul complex carstic Topolnița: peșteri, ponoare, tunele, chei impresionante. Iar lîngă Baia de Aramă, doar la 4 km, la Ponoare, alte unice și mărețe monumente ale naturii — podul natural Zătoanele, peștera, pădurea de liliac. Frumuseți de nedescris întregite de legende și balade pe care localnicii le deapănă, cu plăcere, oaspeților.

Bineînțeles că la Baia de Aramă se presupune alt popas. E o veche așezare în care fumegau încă acum trei secole cuptoarele de topit cuprul extras de prin împrejurimi. De aici se, pot vizita peștera Cloșani, Padeșul intrat în istorie o dată cu domnul Tudor și pandurii săi, (cap. al rev. naționale din 1821), pădurile de castani dulci de la Obîrșia-Cloșani. Ș-apoi reluînd drumul spre Tîrgu Jiu dăm de Tismana, sat nespus de frumos, cu o mînăstire primitoare, ctitorită de Vlaicu Vodă. În dreptul Peștișanilor abateți-vă la Hobița, satul natal al marelui sculptor Constantin Brâncuși. Cu greu o să vă despărțiți, mai apoi, de Arcani, sat oltenesc autentic și expresiv, situat pe traseul nostru. În dreptul comunei Runcu, așezare gorjană pe stînga șoselei, se poate urca spre Cheile Sohodolului, pe un excelent drum forestier care străbate munții Vîlcan, pînă trece în Transilvania la un tărîm de negrăită liniște și frumusețe, sus la Valea cu Pești de unde izvorăște Jiul. Notați: Arcani este nu numai o așezare de mare interes etnografic, dar are și un admirabil muzeu sătesc. Din Bîrsești — altă comună întîlnită pe șosea — se poate ajunge la Lelești (3 km distanță) un mare sat gorjan, cu muzeu propriu. Tot de la Bîrsești se poate urca, în stînga traseului, pe cursul văii Sușița Verde, un canion pitoresc cu chei și cascade pline de peisaje sălbatice care se «înfundă» în Suseni, sat cochet aciuit lîngă o carieră.

Apoi, un popas mare la Tîrgu Jiu, unde drumețul cercetează cu pioșenie nu numai celebre opere de sculptură ale lui Brâncuși dar și noua urbe ce se ridică viguroasă prin miracolul rapidei sale industrializări și munca oamenilor săi.

I. PREDA

NOIEMBRIE

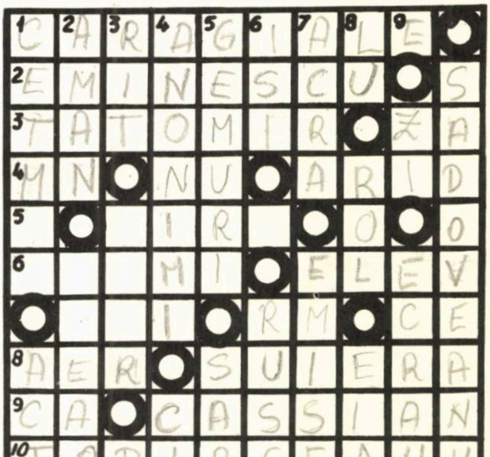

Orizontal:

1. Autorul lucrării «1907 — din primăvară pînă-n toamnă». 2. Marele nostru poet, autorul versurilor: «Bate vîntul frunza-n dungă / cîntăreții mi-i alungă». 3. Autorul poeziei «Toamna». — Primele zăpezi (sau ultimele frunze). 4. Din toamnă-n toamnă! — Topîrceanu... în final! — Copaci desfrunziți... (masc. sing.). 5. ...în natura vitregită. 6. Nostalgii de sezon... — Toamna se numără bobocii... (Perseverează în primul trimestru). 7. Cîteva melifere... — Rime... — ...din ceață! 8. Deasupra hornurilor... — ...vîntul bătea! 9. Ca la carte! — Autoarea poeziei «Toamnă nouă». 10. Excelentul rapsod al toamnei... (George)

Vertical:

1. Orașe cu parcuri desfrunzite... (fig.) — Toamna se numără bobocii! (sing.) 2. Autorul tabloului «Petrecere cu lăutari» — Prefix... psihic. 3. Scormonitori... — «Cad frunzele...» 4. Rapsozi ocazionali ai toamnei... — Cîteva nuci... 5. Borcane cu dulcețuri... în cămară. — Vas de bucătărie (pop.). 6. Pronume. — Un fel de ghimpe (pop.). 7. Murături de sezon (sing.)... — ...date în circulație! 8. De la Luchian... — Tomnatic... în piesă! — Rîu în Franța. 9. File de toamnă... — Aici am vizionat filmul «Frunze roșii». 10. Marele nostru povestitor, autorul unei «Toamne de demult»...

Dicționar: EIA

IOAN ROMAN

OAŞUL puţin altfel

Pînă de curînd, numai turistul îndrăgostit statornic de etnografie şi folclor se îndrepta spre «scoica verde», cum a numit scriitorul Pop Simion amfiteatrul nordic al Ţării Oaşului, depresiunea înconjurată de munţii vulcanici tociţi ai Oaşului. Căuta să ajungă în satele răsfirate pe văi şi dealuri duminica, la «danţ», sau în primele zile ale lui mai, la «sîmbră»; dormea o noapte, două în casele cu pereţii spuziţi cu stele de lut, icoane pe sticlă şi ştergare înflorate, la oameni pentru care ospitalitatea-i întîia marcă de nobleţe.

Acum se poate afirma că Oaşul intră cu drepturi egale în marile circuite turistice naţionale: şoseaua ce-l leagă de Maramureş, drumurile modernizate din interior şi spaţiile de cazare nou create permit atît vizitarea la sfîrşit de săptămînă, cît şi petrecerea unei vacanţe lungi. Baza de lansare în spaţiul oşenesc poate fi Satu Mare sau Baia Mare, unde se ajunge pe o mie de căi... Pentru orice circuit, se pot lua ca punct de plecare-sosire: oraşul **Negreşti** — hotel, restaurant, Muzeul Ţării Oaşului, colecţia etnografic-folclorică şi de fotografii din casa avocatului Ioniţă G. Andron; staţiunea balneoclimaterică **Valea Măriei** — 3 hoteluri, bază de tratament, bazin cu apă termală şi plajă, pădure de stejar; hanul **«Sîmbra oilor»**, de pe dealul Huta, unde în prima duminică a lunii mai se organizează fastuoasa sîmbră oşenească, festival cu mii de actori şi zeci de mii de spectatori; localitatea **Certeze,** pregătită a se declara «sat turistic» — izvoare minerale ţîşnite la tot pasul, case frumoase, vechi şi noi, portul popular nealterat şi «danţul» duminical.

Noua şi marea atracţie a Oaşului este însă baza de odihnă şi agrement **Călineşti,** de pe malul lacului de acumulare cu acelaşi nume. Cocheta cabană are 8 camere (25 locuri), restaurant (70 locuri) şi terasă (100 locuri), este înconjurată de pădure şi lacul pe care pluteşte vaporaşul «Oşanul» (40 locuri) — primă minune marină în aceste locuri muntoase; plajă, înot, pescuit sportiv; drum asfaltat, ramificaţie din şoseaua Satu Mare-Negreşti, în localitatea Tufoasa; punct de plecare spre comunele Ghearţa Mică, Turţ, Batarci, Tarna Mare sau Tîrşolţ, Cămîrzana, Bixad. Despre fiecare din aceste locuri se poate spune că sînt inimă din inimă oşenească, şi-i destul pentru îndemnul nostru de a vă petrece o săptămînă-două în extremul nord-vestic al ţării — din primăvară pînă-n toamnă şi iarna, chiar... Această vatră de o deosebită originalitate, aflată în plină dezvoltare, este de fapt un imens «sat turistic», impus de natură şi natura oamenilor săi în atenţia tuturora!

V. HOSSU

Cabana de la Cătineşti-Baraj

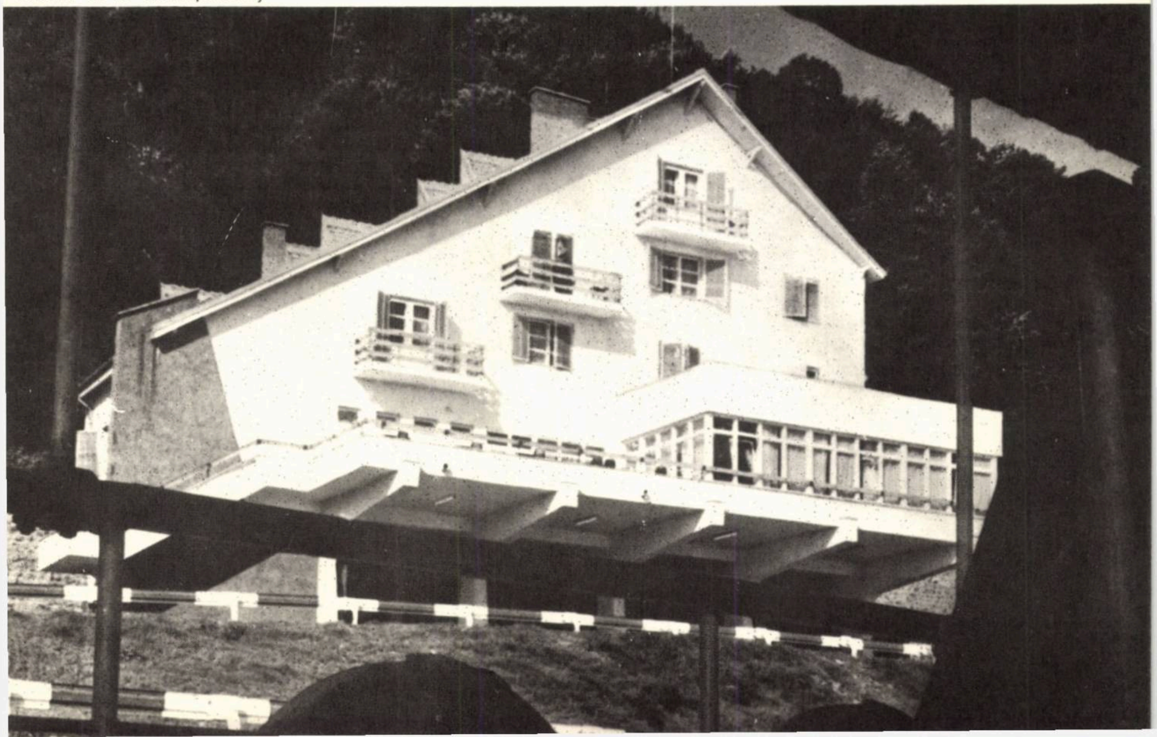

PARADISUL NUMIT SULINA

Deci, «Paradisul păsărilor, al peştilor şi-al stufului» — cum e supranumită Delta Dunării — se sfîrşeşte la unul din cele trei braţe ale bătrînului fluviu cu «oraşul fără maşini» — Sulina. Dacă respectăm adevărul, există una — autobuzul care, din sfert în sfert de ceas, îi duce pe iubitorii mării şi-ai soarelui, cale de doi kilometri, pînă la plajă. Altfel pe străzi, biciclete şi mini-căruţe trase de măgăruşi sau cai. Au şi aici toate străzile denumiri, dar localnicii nu le folosesc niciodată cînd îţi explică unde este brutăria, farmacia sau cizmarul. Ei spun «strada a doua... a treia...» şi, cu timpul, te lămureşti că strada de referinţă — Prima — este cea care urmăreşte malul Dunării. Toate celelalte sînt paralele. A Doua, A Treia etc. Pe străzi de acestea se plimbă oameni destinşi şi bronzaţi pentru care timpul nu se împarte în ore, minute, secunde ci în cel dinaintea sosirii «Pasagerului» (vas de călători ce face legătura cu Tulcea) sau «Rachetei» (vas rapid ce parcurge aceeaşi rută) şi cel de după asta. Merg agale pe strada Primă, cale de un kilometru, între Căpitănia Portului şi «Tirul sportiv», (unde precizia tragerii la ţintă îţi este răsplătită cu punerea în mişcare a unei întregi grădini zoologice — de tablă — şi chiar a unei nunţi!) în umbra lăsată pe caldarîm de siluetele vaselor aliniate la mal. Iar Strada Primă e poate cea mai ciudată stradă ce-o vezi vreodată. De o parte clădiri moderne, restaurante elegante cu pereţi de sticlă şi bucătărie rafinată cu specialităţi de pescărie, case de un etaj construite la început de secol. cu balconaşe de fier forjat — iar de cealaltă, unde ştii că este Dunărea dar n-o vezi, vapoarele gigant aşezate în şir indian pupă-prova-pupa-prova, cu «pereţii» parcă lipiţi de bordura trotuarului, formează un alt rînd de case, «case» care după o zi sau două sînt înlocuite de altele sau, cîteodată, doar de jocul undelor fluviului. Ţîncii din Sulina nu ştiu încă prima literă din alfabet, dar îţi spun cu zdrobitoare siguranţă că acest vas este din Columbia pentru că are steagul aşa sau celălalt din Liban, «că acolo, cresc cedri mulţi şi de aia sînt şi pe steag». Pentru că Sulina este şi port. Maritim şi fluvial. Adică ceva mai altfel decît alte porturi oricît de celebre ar fi ele. Poate-i «mai altfel» şi din pricina poveştei cu farul. Cînd s-a construit primul far i s-a ales locul pe ţărm de mare, să fie uşor văzut de vapoarele care trec pe lîngă Sulina sau care vor s-o găsească la vreme de noapte. Acum de la vechiul far pînă la mare sînt 6 km! Şase kilometri de pămînt nou, adus de valurile Danubiului şi depus la locul vărsării sale în mare.

Din cauza masivelor aluviuni care ridicau permanent şi albia fluviului, între 1868—1902 s-a

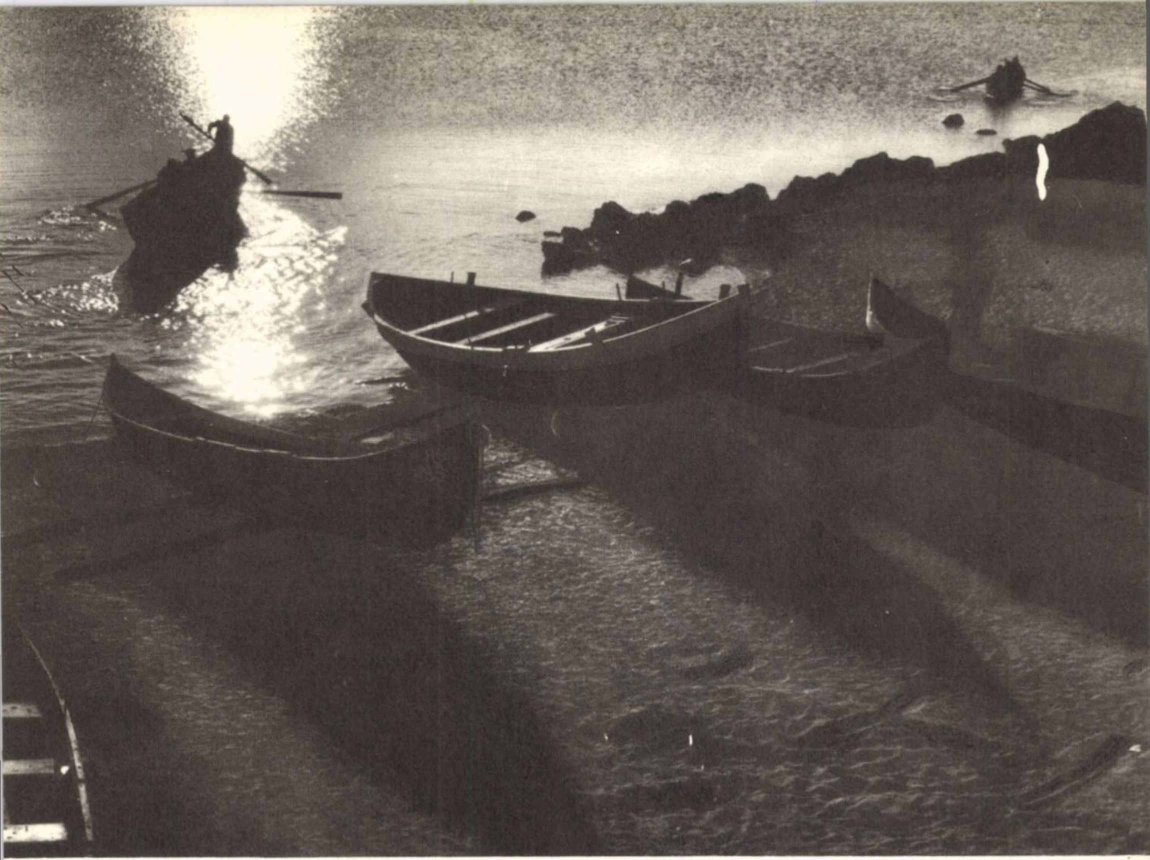

construit canalul Sulina. Braţul natural Sulina s-a scurtat la 62,6 km. Pe toată această distanţă fluviul a fost dragat pentru a se adînci albia, ca să se facă o cale uşoară navelor maritime ce pătrund prin canal, în sus pe Dunăre pînă la Galaţi şi Brăila. Istoria Sulinei din acele vremuri şi din vremi şi mai îndepărtate o poţi «citi» şi imagina foarte uşor intrînd în cimitirele pe lîngă care trece drumul spre plajă. Despărţiţi şi în moarte de trufia diverselor religii îmbrăţişate în viaţă, osemintele s-au amestecat cu ţărîna: cimitir musulman, ortodox, evreiesc, catolic-protestant. Inscripţiile sînt lapidare şi cel mai des vorbesc de-o moarte tragică, eroică sau de-o viaţă sfîrşită brusc, prin accident: «mort cu ciuma din 1893». Sau naufragiul (probabil) al unui vas în vremea războiului Crimeei, în 1856; vreo 20 de pietre funerare pe care încă mai poţi citi numele matrozilor, toţi între 17 şi 35 de ani. Cel mai în vîrstă — căpitanul, avea 39! Sau cele două capace de sicriu — din piatră — în formă de cruce, aşezate direct pe solul nisipos care istorisesc o romantică poveste de dragoste şi sacrificiu de la sfîrşitul secolului trecut: «William Webster — unic fiu al lui John Webster — mort la 25 de ani, în încercarea de a o salva de la moarte pe Margaret Ann Pringle». Alături: «Margaret Ann Pringle, moartă în accident, pe mare, la vîrsta de 22 ani, în drum spre Sulina unde venea să-şi întîlnească logodnicul». Victimă şi posibil salvator, uniţi prin moarte în 1868, atît de departe de ţara lor — Anglia.

Dar să-i lăsăm să se odihnească în pace pe acei oameni: englezi, turci, ruşi, italieni, greci, germani, ce veneau în Sulina acelor vremuri. Poate chiar urmaşii lor sînt cei pe care i-am întîlnit pe străzile Sulinei de azi, făcînd popas în campingul amenajat lîngă terenul de sport al noului liceu — o clădire modernă, luminoasă, sticlă şi beton — în hotelul din localitate sau cazaţi direct la particulari — întotdeauna amabili şi bucuroşi de oaspeţi. Am întîlnit tineri francezi ce-au străbătut drumul Periprava — Sulina prin Pădurea Letea, grupuri de cehi, italieni, nemţi, care-au făcut distanţa de 37 Km., dintre Sfîntul Gheorghe — Sulina, pe malul mării, cu rucsacul în spinare, obosiţi puţin, dar încîntaţi de strania frumuseţe a peisajului şi a mării. Sau mulţi alţii uluiţi de ineditul plimbărilor cu lotca pe canalele şi lacurile Deltei pe care-o cunoşteau aici, pentru prima dată. Şi-atunci m-am gîndit că Sulina-oraşul-fără-maşini, că Sulina-port-maritimo-fluvial, că Sulina-oraşul-de-la-capătul «Paradisului» este, tot atît de îndreptăţit, oraşul-romantic-al-călătorilor de-pretutindeni.

MARINA CRAINIC

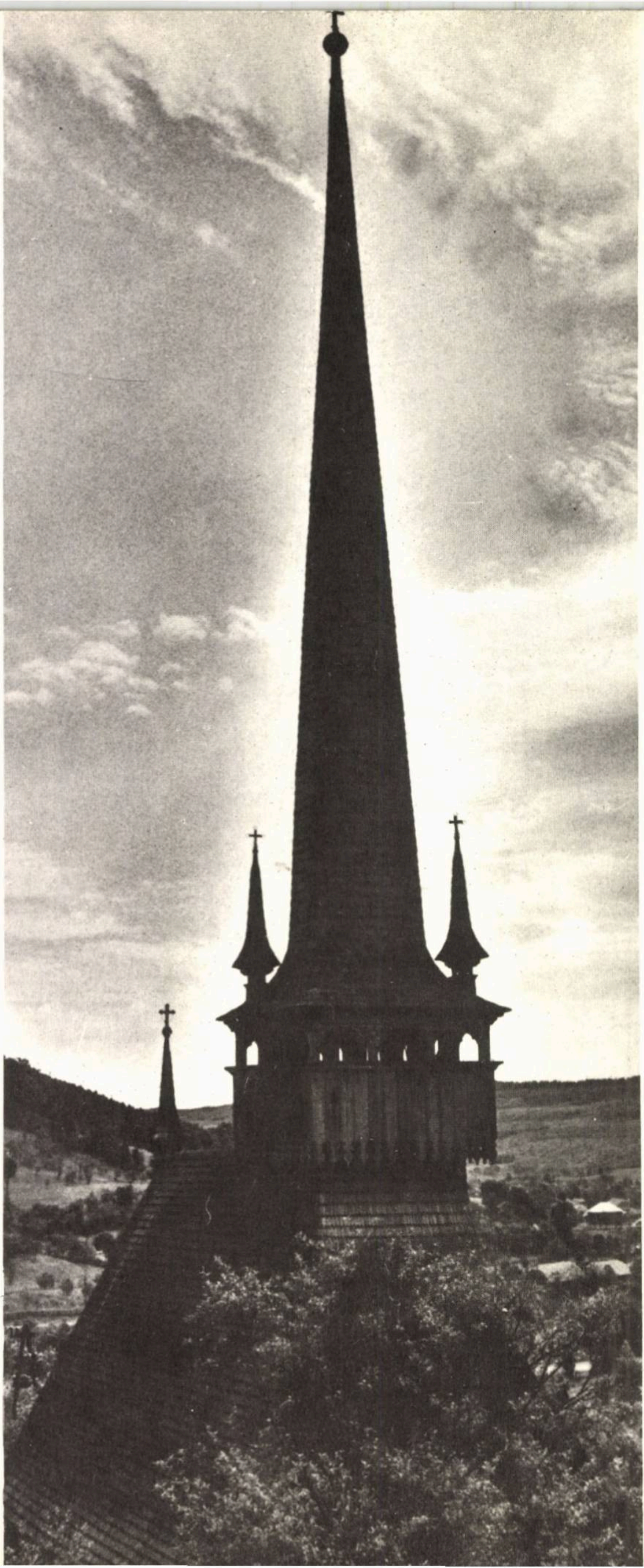
1

Săgețile Sălajului

Meșteri și zugravi

În documentele medievale sînt adeseori pomeniți meșteri lemnari pe plaiurile sălăjene. Spre exemplu, în «Urbariul Cetății Șimleului», de la 1594, sînt pomeniți în zonă «...în Guruslău 3 libertini lemnari (...) în Berla 1 tîmplar libertin (...) în Borșa 2 lemnari...». *Pisaniile crestate în bîrnele portalurilor la o serie de monumente de arhitectură populară ne aduc alte nume de meșteri sălăjeni; în 1726* «Frenț Nicoară de Agrij și unul Chendrea a Petrii Brudului fecior Nicolae» *ridicau unul dintre cele mai înalte lăcașe de acest gen din România (după bisericile maramureșene din Șurdești și Plopiș), aceea din Fildul de Sus.*

Interiorul fiecărei biserici din Sălaj a fost împodobit cu picturi, unele mai vechi, altele mai noi sau refăcute ulterior. Cunoaștem și multe nume de meșteri zugravi ale căror creații ne încîntă și azi privirea. La biserica de lemn din Petrind (1612) întîlnim numele lui Dimitrie Ispas; *la Chieșd — pe* Țiple Popa Ioan Zugravul; *la Derșida, Zalnoc și Ceheiu — pe Nichita. Dintre cele 69 de biserici de lemn cîte s-au mai păstrat în Sălaj, unele sînt foarte vechi: biserica de lemn din Zimbor datează din 1643, cea din Baica — 1643, Letca — 1665;* nu cunoaștem vreun *monument mai vechi de secolul al XVII-lea. Cert este că ele au fost pictate cu numeroase elemente precreștine, cum ar fi scena ce-l reprezintă pe Sf. Ilie urcîndu-se la ceruri cu carul său de foc tras de*

2

patru cai, sau reprezentările cosmice — Soarele, Luna — și temele laice precum țăranul ce-și ară ogorul. Sînt apoi multe motive ornamentale preluate direct din arta populară specifică locului, mai ales de pe țesături.

Monumentele de lemn

Bisericile de lemn din Sălaj, aceste săgeți aruncate spre cer, întrecute numai de cele maramureșene, pe care specialiștii, după diverse criterii, le împart în trei grupe, se prezintă totuși destul de unitar. Pereții sînt confecționați din cununi de bîrne groase de stejar sau gorun prinse la capete în cheutori; este sistemul cunoscut în Europa sub numele de «Blockbau». Planurilor dreptunghiulare de la navă (principal element de legătură cu casa țărănească din zonă) li se alătură absidele, de cele mai multe ori cu pereții decroșați spre interior. De remarcat că în satele Bulgari și Chieșd întîlnim abside de plan semicircular, exemple foarte rar întîlnite la construcțiile țărănești de tip monumental din țara noastră.

Evoluția în timp a acestor edificii se constată cu ușurință, iar împrumuturile arhitecturii din împrejurimi au fost topite în lumea de idei și forme izvorîte din înțelepciunea meșterilor locali. Acoperișurile fragmentate, frumoase prin proporțiile bine gîndite în raport cu factorii climaterici, cît și turnurile nu prea înalte, dar svelte, cu coifuri conice sau piramidale, ce surmontează galerii cu arcade — iată imaginea de ansamblu a monumentelor sălăjene implantate într-un peisaj darnic în culori și reliefuri domoale. Apropiindu-te și privindu-le atent, la fiecare deslușești o întreagă suită de motive ornamentale, discret plasate pe suprafețele vizibile, mai ales la ancadramentele de uși sau la stîlpii prispei (Tusa, Ceheiu, Derșida, Horoatu Cehului, Cizer, Bulgari, Brebi, Hida). O gamă largă de «semne» geometrice compuse cu virtuozitate în lemn, cînd reținute, cînd tumultoase, vin să învioreze bîrnele de stejar: la Pertind, prispa este ornamentată cu «vîrtejuri» și motive fitomorfe, la Cizer, Horea și ortacii săi au cioplit o funie groasă împrejurul construcției, au dublat-o apoi cu un șir de «colțișori», tot în relief. Sînt biserici de lemn la care acoperișurile coboară pînă aproape de pămînt, la altele (Tusa, Hida) consolele parcă vor, cum ar spune poetul Lucian Blaga, să ascundă cine știe ce făpturi telurice...

Desigur, multe biserici de lemn de o valoare artistică sau documentară deosebită au fost măcinate de dintele vremii sau greșelile oamenilor; unele au fost mutate dintr-un loc în altul. Legile statului vin azi să le ocrotească pe cele care au ajuns pînă la noi, căci ele sînt dovezi palpabile ale trecutului nostru artistic, ale talentului, hărniciei și simțului de frumos ce l-a caracterizat din totdeauna pe țăranul român, meșter pe ogoare și admirabil constructor.

IOAN GODEA

3

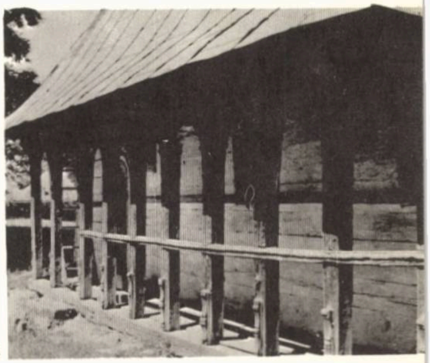

4

1. Fildul de Sus
2. Derșida (detaliu de prispă)
3. Fildul de Sus (detaliu)
4. Chieșd

DOMNUCA

lui VIDA GHEZA

Zic «domnuca» și imediat îmi apar înaintea ochilor minții cele șepte fete de ritual hălăduind în zorii zilei de Sîngiorz (23 april) prin munții Gutîi, sub Dealul Florilor, în goliștea de pădure Pleștioara, unde crește «huci»-ul și săhalba», arboretul pitic ce inundă, valuri-valuri, locurile de unde au fost strămutat columnele arborilor și unde îi place — vai ce mult îi place! — să scoată capul, să înflorească, să crească, să puiască și să se răspîndească fără opreliști, «Doamna bună», zisa mătrăgună **(Atropa belladonna).** E planta norocului, afirmă credința populară venind din neștiute și înnegurate vremi; cine o cîntă-descîntă prinde puteri miraculoase, își înstăpînește norocul în destin. E motivul pentru care cele «șepte fete cucuiete» oficiază în descrisul loc ritualurile norocului, care se petrec în următorul fel: fătuțele sapă groapă sub mătrăgună, joacă și horesc în jurul rădăcinii alb-gălbioare, semănînd cu fala bărbatului și ciorchinele de perpetuare a speciei, pun pe bulbii fragezi vin de un an, țuică îndulcită (cu zahăr ars și chimion), colac sfințit, prăjitură cu nuci, ouț de puică, bănuț de argint (sau aramă galbenă), în timp ce își azvîrle îmbrăcămintea de pe trup, într-un îmbăt al simțurilor, rămîn eve-eve, în contorsiuni de trup, fierbinte sabbat muieresc și cuvîntă astfel:

Mătrăgună, Doamnă bună,
mărită-mă peste o lună,
de nu-ntrasta, în cealaltă,
mărită-mă peste o alta;
că de nu mi-i mărită
bucățele te-oi tăia
și în foc te-oi arunca,
cenușele eu te-oi fa,
apele te vor mîna...

Iau becisnica rădăcină în palme, ca pe moaște, și o duc în cortegiu, umblînd ușor și dalb, ca simunul, prin zorii înourat-fumegoși, să ajungă acasă, în satul din vale. Doar babele, urîte ca moartea, care pîndesc și află tot, cunosc acest secret al fecioriei, întîmpină descîntătoarele pe sub grădini, pe la răspîntii și cumpene de uliți, zicînd:

«Iepșoare-fecioare, adus-ați pe Domnucă, ce norocul îmbucă, fericind pe fărucă?».

«Adus, adus!», răspund fetele coral, îmbujorate, prinse în descîntec, continuînd strania procesiune.

Ajung în vatra satului și, ajutate de crîstnic (diacul) dar neștiute de preot, fetele pitesc rădăcina de mătrăgună în biserică, în dosul altarului, sanctificînd-o, de unde o iau după un timp, o îmbucățesc, o duc în șapte direcții, la casele lor, o îngroapă lîngă prispă, unde planta cu nabădăi nu se așteaptă rugată, crește în întreaga ei prostie, aruncă tije înalte, drepte, lemnoase, cu frunze mari, o înfoiată tufă cu flori violacee (culoarea destinului) în formă de clopoței. E tufa norocului de fecioară.

Nu trece duminică ori zi de sărbătoare ca fata nemăritată a casei să nu se trezească în ziurel de zi, să iasă din așternuturi, să se furișeze afară din casă, desculță și în cămeșoaie, spre a se ciuci pe prispă, unde stă de vorbă cu Domnuca.

Ce faci,
cui crești,
cum simțești,
cit trudești
și încotro mătrăgunești?...

În auzul fetei înfometate de dragoste, noroc și fericire cade răspunsul doar de ea priceput al florilor care clopoțesc violaceu, în timp ce enigmatica plantă să resucește trufaș sub prispă, chemînd zodia bună și destinul binemeritat din niciundele unor forțe teluric-oculte, pe cînd fecioara varsă pe bulbii fragezi vin de un an, țuică îndulcită (cu zahăr ars și chimion), hrănește poftele vegetale cu colac sfințit, prăjitură cu nuci, ouț de puică, bănuț de argint (ori aramă galbenă), sperînd sincer că descîntecul, de o nesfîrșită candoare și puritate, se împlinește.

Prin ritualuri asemănătoare trece fabuloasa mătrăgună, această plantă-felix, atunci cînd harurile ei sînt chemate-invocate să vină sporul în oile fătătoare, ploaia în țarină, laptele în vite, norocul în negoț și altele.

Nu atît aburul mitologic al acestor ritualuri mătrăgunești ne atrage atenția, pe cît orizontul fantast infinit al datinei, venind din noaptea memoriei noastre ancestrale, care fac din piesa — descîntec act nepereche, rostire de aparte coloratură și o simbolistică de violent exotism, ținînd de matrice, care ar fi păcat să cadă uitării. E motivul pentru care o smulgem cățelului pămîntului, care vrea s-o mînce, și o dăm oamenilor, mai departe, pînă la a șapte sute șaptezeci și șaptea seminție.

POP SIMION

neprefăcută. Numai cînd te duce acasă să-ți arate măștile și tiparele de caș, și fluierele și eroii de legendă ai Vrancei, și lingurile cu cozi terminate în pasăre, înțelegi cît preț pune unchiașul în această mîndrie.

— Pe Ștefan cel Mare l-ai făcut în toate chipurile, aduc vorba.

— M-a atras, că fiind băștinaș din Vrancea, am vrut să o scot la un colț de lumină, dacă nu mai mult. S-aduc pe Ștefan Vodă pe orice tablou, pe orice fluier, pe orice obiect, să fac Uricul Vrancei și alte lucrurii despre Domnul Ștefan. Pentru asta le-am făcut.

— Dar cu măștile, care-i povestea?

— Măștile? De cînd mergeam cu plugușorul. Eram vătaf de plugari, și cînd mă duceam cu

O SEMNĂTURĂ:

Vrînceanu' Radu Lăbunț

«Eu am învățat să fac fluiere de la haiducul Costică Bacnă din munții Vrancei. Atunci, cînd eram de 11 ani, am ieșit cu oile pe Groapa lui Bălan, spre dealul Paltinului și-acolo, în marginea pădurii, am văzut un om mare, voinic, ce-mi făcea cu mîna. Eu ce m-am gîndit... nu cumva o fi stăpînul pămîntului acela? M-am înfricoșat puțin, dar el mi-a spus: «stai, măi, ciobănelule, vreau să vorbesc cu tine». «Cine ești?» «Om bun». Dar nu se dezlipea de marginea pădurii. «Ție nu ți-e frică de haiducul Bacnă? «Nu mi-e frică». Eram un băiat dîrz și nu mă temeam de orice. «Dă-te mai aproape. Tu ai fluier?» M-am dat mai aproape și-am spus că nu... Dar nici cuțit n-ai? «N-am nici cuțit». «Ce fel de cioban ești tu, fără fluier și fără cuțit? Tu știi că eu am fluier?» Cînd am auzit de fluier nu mi-a venit să cred. Mi l-a pus în mînă și mi-a spus că el e haiducul Costică Bacnă. «Mîine ți-aduc un fluier și o bucată de soc să-ți arăt cum se fac fluierele. Am să mor mîine-poimîine, mă-mpușcă jandarmii, nu mă lasă ei, așa că trebuie să-ți arăt, să rămîi urmaș după mine. Uite-așa ții fluierul, uite așa-l măsori, uite-așa-l găurești. Eu îți dau țeava asta la tine și mîine cînd oi veni, să mi-o arăți cum ai făcut».“

Radu Lăbunț din Paltinul Vrancei povestește, ori de cîte ori are prilejul să o facă, întîmplarea cu haiducul Bacnă, de la care se trage, zice-se, aplecarea sa către meșteșugul cioplitur ilor în lemn. Dîrzenia copilului de acum o jumătate de veac a rămas întocmai pînă astăzi; din ea și din iubire pentru trecutul acestor locuri s-a născut un artist autentic și original, al cărui registru de creație se diversifică pe multiple planuri. «Sînt sculptorul Radu Lăbunț din Paltin», se recomandă cu o mîndrie țărănească

aratul pe la gospodari, mă mascam ca să trudească fetele pînă să mă recunoască. Și-am tot făcut măști, poate am făcut cinci mii pînă acum. Și dacă le-am făcut frumoase, au venit din toate părțile, și din țară și din străinătate. Au venit tocmai din Canada și mi-au luat măști și alte obiecte cu hora Vrăncii, cu baba Vrîncioaia, cu păsări pe ele, cu cuci, cu șerpi și balauri. Și din alte țări, din vreo douăzeci și ceva. Sînt trecuți în condica de vizite.

— Cam cît timp ți-au luat tiparele acestea de caș?

— Toate sînt de anul ăsta. Mi-e foarte tare drag să lucrez și n-am nici un pic de răbdare să stau măcar zece minute, fără să fac ceva: ori un fluier, ori o lingură cu un băiet din Vrancea, ori îl fac pe Ștefan Vodă, ori alte obiecte — o ploscă, o ocarină, un taragot, că pot face și taragoturi, cavale cu baba Vrîncioaia — nu există să nu pot să fac tot ce-mi

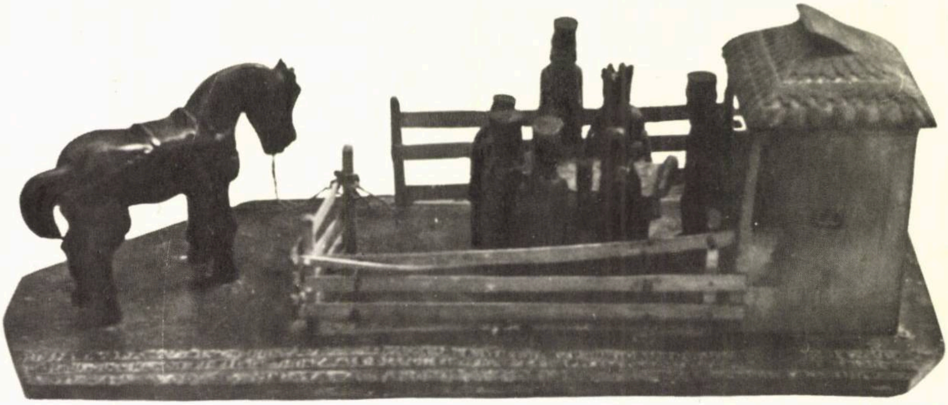

„Ştefan Vodă a vinit în munţii Vrancei acasă la baba Vrîncioaia cu cei şapte feciori viteji să scrie uricul Vrancei pe piele de mînz."

da prin minte. Eu dacă mă culc seara, dimineaţa mă scol cu anumite idei în minte să le fac din gînd, din somn.

— Cu ce fel de lemn lucrezi?

— Primul e lemnul de prun. Prun înseamnă toate vegetaţiile care seamănă cu el; adică este prun, este perş, este goldan, este corcoduş, toate se numesc prun, dar fiecare în parte nu se potriveşte unul cu altul. Perşul e perş, goldanul, goldan. Ăsta-i cel mai bun la fluiere. Dă rezonanţă.

— La ce te-ai mai gîndit să faci?

— M-am gîndit aşa: îmi aranjez casa-muzeu, scot un foişor în faţă, îl şindriluesc cu şindrilă şi-i dau cu parafină, să stea tot timpul nou, să rămînă neam de neamul meu, să se spună: asta-i casa lui moş sculptor Radu Lăbunţ.

— Aici, în sat, ai pe cineva care să te urmeze?

— Am, pe băieţii ăştia, dar nu prea stau, n-au linişte. Eu aş fi bucuros să înveţe, să apuce ceva din mîna mea, să-i vadă lumea ca pe mine. Uite, a venit săptămîna trecută de m-a televizat; iar acum 2—3 săptămîni iar m-a televizat, şi mai înainte cu o lună iar m-a televizat. Iaca, îi de mare preţ pentru mine chestia asta, că mă vede toată lumea, mă vede cum lucrez!

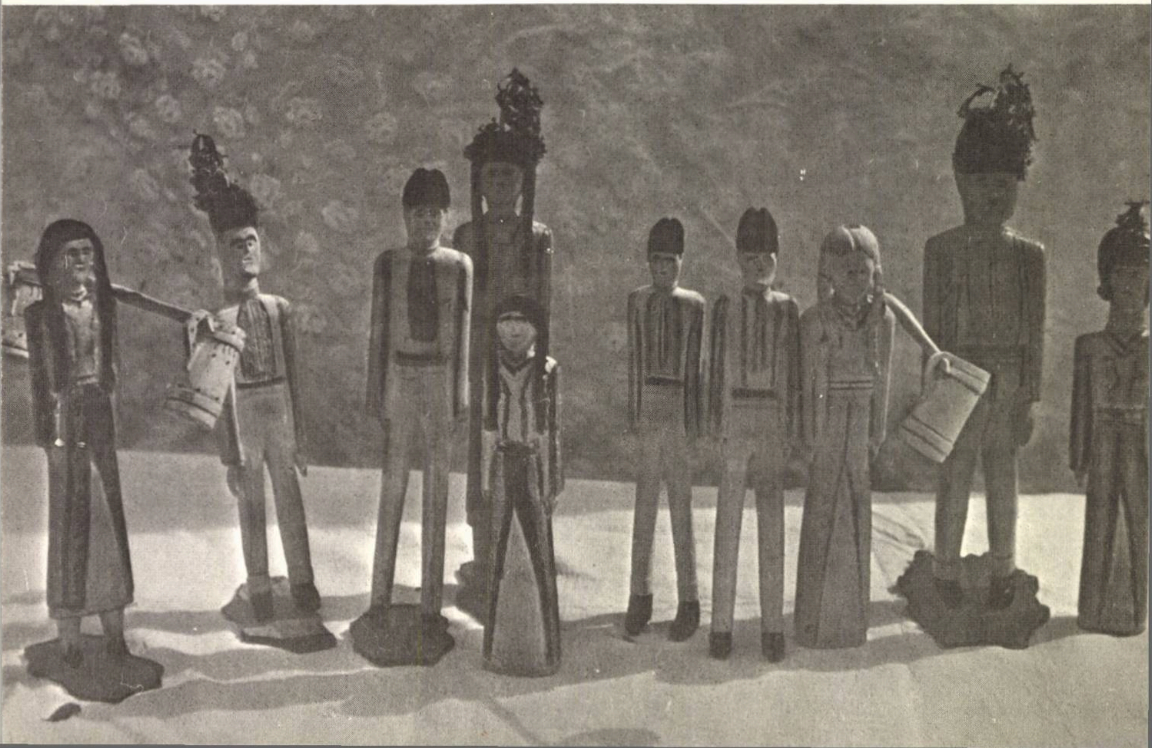

furca fratelui filip

Aceasta a fost acum 58 de ani.

Pe Filip Bogdan îl socotisem un bărbat în floarea vîrstei coborît de undeva, din Mărginime, pentru a face la festivalurile Cibinium dovada harului său artistic. Il socotisem astfel, înainte de a-l cunoaște, pentru că blidarele, căucele, lingurile, furcile de tors, bîtele sale ciobănești transmiteau privitorului vigoare și căldură a sufletului, fantezie și siguranță a mîinii, muncă anevoioasă de bijutier al lemnului, din care lemnul ieșea cu virtuțile artistice ale metalelor prețioase. Filip Bogdan are însă 72 de ani, s-a născut la Șugag, pe valea Sebeșului, în mijlocul codrilor și la poalele munților, a trăit în sat pînă la 30 de ani, cînd s-a însurat și a plecat să-și caute norocul aiurea. Acum este pensionar, locuiește în Sibiu, pe strada Țiglarilor nr. 55, după ce ani în șir a fost electrician la rețele de înaltă tensiune, croind din lemn caprele trebuitoare la montarea stîlpilor. Destinul lemnului l-a urmărit pe țăranul din Șugag cale de o viață. Statornicul legămînt s-a împlinit la vîrsta fragedă a copilăriei, în freamătul dulce al codrilor și după dezlănțuirile năprasnice ale naturii. Lemnul îi arătase atunci dîrzenie și suplețe, tăria și frumusețea fibrei sale. Nu văzuse niciodată cum se ciopleşte o furcă, dar la 14 ani a încrustat una, să-și bucure sora mai mare. O făcuse cu atîta dragoste încît băcița n-a prea fost crezută că-i mîna fratelui Filip și flăcăul care o ceruse de nevastă era gata, gata să strice nunta. Apoi, anii petrecuți lîngă stîlpii de înaltă tensiune, îl readuseseră încet-încet la pasiunile artistice ale copilăriei.

«Ce vedeți în dulapul ăista, mă inițiază meșterul, îi făcut din paltin și din lemn de jugastru. Cestelalte le-am cioplit din inimă de măr și din inimă de prun, sînt lemnurile cele mai îndesate. Am și lemn de tei, dar nu prea lucru din el, e slab, ține prea puțin».

Universul artistic al pensionarului sibian, în care materia primă ce nu are durabilitate în timp cedează locul celeia cu virtuți de trăinicie, se manifestă în interiorul gospodăriei țărănești: furca de tors, fusul, lingura și furculița, legate adeseori între ele cu un lanț neîntrerupt, dovadă că au fost croite dintr-o singură bucată de lemn, blidarul, căucul pentru apă. Ca și la mai vîrstnicul creator de artă al Șugagului, Nicolae Cernat. Există destule asemănări în arta celor doi cioplitori, dar și numeroase elemente care conturează limpede personalitatea fiecăruia. Atît de distincte încît produsul artistic al unuia nu poate fi atribuit în nici un caz celuilalt.

Aceeași rozetă solară, aceleași romburi și cercuri concentrice, ca la Nicolae Cernat, ca la atîția meșteri de peste veacuri din Vrancea sau Bucovina, din Maramureș ori din nordul Olteniei. Și totuși...

«Cînd l-am cunoscut pe Cernat făceam brice și cuțite, fiindcă de astea aveau nevoie ciobanii. Mă frămîntam cum să călesc arcul, să nu se rupă, și-mi ziceam! germanii ăia care fac arcurile nu-s tot oameni? Atunci mi-am făcut singur cuptor și am încercat: din 30 de arcuri, doar două s-au rupt. Călisem, nici prea tare, dar nici moale, așa, ca briciul de bărbierit. Și-acum vin la Cernat. Văzînd că mă pricep la lucruri d-astea, m-a rugat să-i fac scule. «Dumneata ai putea să mă întreci», mi-a zis. Nu mă gîndeam să-l întrec, dar mie îmi plăceau lucrurile și mai fine decît le făcea el. Așa m-am apucat să fac și scule, din ce în ce mai mici, din ce în ce mai fine, pînă am ajuns la un ferăstrău cît o pensetă, de poți să te bagi cu el prin toate găurelele».

Filip Bogdan a îndrăznit să-și deschidă singur orizonturi noi în lumea artei sale. Să dea acestei vocații candoare și noblețe. Ultima lucrare migălită de mîna meșterului a fost un cîntar, «cumpănă din timpul străvechi», cum l-a numit el cu simplitate. I-a împodobit brațul cu ghirlande de frunze de stejar și viță de vie și a dăltuit în mijloc chipul unei femei frumoase care-și întinde mîinile către porumbelul din preajma-i, scriind de-asupra, mare «România».

«Eu n-am fost la școală nici o clasă, că pe vremea aceea copiii din sat se duceau cu vitele pe munte. Ce-am învățat, am învățat singur de la viață». Cuvintele moșului sunau ca o scuză, ca o părere de rău că mintea și brațele-i n-au făcut îndeajuns cît ar fi trebuit și cît ar fi putut face.

PAVEL CABA, vrăjitorul

— Ai fluierul la tine?

— Am! Cel întrebat scotea de sub haină, ca pe un lucru tăinuit, scurtătura de lemn cu găurele, plimbînd-o prin fața noastră.

— Treci pe la cămin!

Scena se petrecea pe ulița mare a Nerejului și se repeta, ca un «bună ziua» la fiecare 4—5 minute:

— Ai fluierul cu tine?

— Am!

— Atunci fă bine și vino la cămin!

Nicolae Sandu, directorul căminului cultural, nu pornise să adune echipa de fluierași a comunei. Mai degrabă oamenii întîlniți întîmplător în cale erau cei care așteptau un astfel de prilej și acum se bucurau că-l aveau.

Așa am ascultat, într-o seară blîndă de april, toate doinele, sîrbele și horele Vrancei. Nerejenii le cîntau măiastru din fluier, în timp ce murmurul Zăbalei răzbătea ca un ecou venit de departe, din inima munților. În seara aceea de april, la Nereju un sat întreg cînta din fluier. Venise să cînte și Pavel Caba, vrăjitorul cu degete nervoase, nefiresc de lungi și de subțiri pentru un cioplitor în lemn.

Pavel Caba își construiește singur instrumentele la care cîntă. La care cîntă el și la care cîntă alții sau la care nu cîntă nimeni, pentru că nu știe cînta. Asemeni unui lutier renumit, numele țăranului din Nereja circulă astăzi pe buzele multor străini. Ajung cu mașinile pînă aici, în căucul acesta al Vrancei, îi cumpără un fluier ori un caval, rugîndu-l să le arate ce poate instrumentul și pleacă apoi fericiți că duc cu ei o bucată vrăjită de lemn.

A doua zi m-a invitat acasă, să-i văd atelierul. Scosese o masă pe prispă și rînduise pe ea tot ce avea în lucru în acele zile: fluiere, cavale, ocarine, fluiere cu hang, adică duble, croite din aceeași cracă de prun sau de cireș, din care unul are doar rol de acompaniator, șiștare, cofițe cu brîuri pirogravate.

— Cu ce ai început, cu fluierele ori cu cofițele?

— Cu fluierele, și încă de copil, de la 15 ani. Tata a fost și el meșter de fluiere și cavale, așa că știam cînta cu ele înainte de a fi învățat să scriu și să citesc. Apoi, mi-a fost drag să mi le fac singur și-am reușit fără să-mi arate nimeni. Tot secretul este aici, la dop; după cum îi faci tăietura, așa intră și aerul, mai drept, ori mai pieziș, mai subțire sau mai gros.

Urmează o demonstrație, din care desprind cu oarecare greutate, diferențe de tonalitate.

— Ăsta-i cel mai bun, e din seria care a mers la Bagdad.

Aflu astfel că lui Pavel Caba i s-au comandat două seturi de instrumente din cele pe care le face el pentru colecția unui muzeu din străvechiul oraș de pe malurile Tigrului. Din tot ce a dat pe la străini asta parcă trece drept isprava cea mai de preț.

Femeia pune pe masă scrob de ouă, brînză și mămăligă atunci răsturnată din ceaun. Dispare iute și se-ntoarce cu păhărele și cu sticla de rachiu.

— Luați și serviți, că v-o fi foame. Nu vă potriviți la mintea lui Pavel, altfel n-o să vă slăbească ușor.

Pavel luase în mînă un caval și-l tot potrivea cu briceagul.

— În Vrancea cavale nu mai face nimeni!

Discuția s-a întors repede la pasiunile dintîi ale meșterului, la formația de fluierași înființată în anul 1972, pentru care, el, Pavel Caba, migălise toate instrumentele.

— Acum vreau să fac altele, cu o tonalitate mai dulce, dar n-am timp să m-apuc. Duminică plecăm la Brăila, peste două săptămîni sînt invitat la București, la Muzeul Satului să fac demonstrație, apoi cine știe pe unde-oi mai umbla.

Cînd am terminat de vorbit, scrobul și mămăliga se răciseră demult.

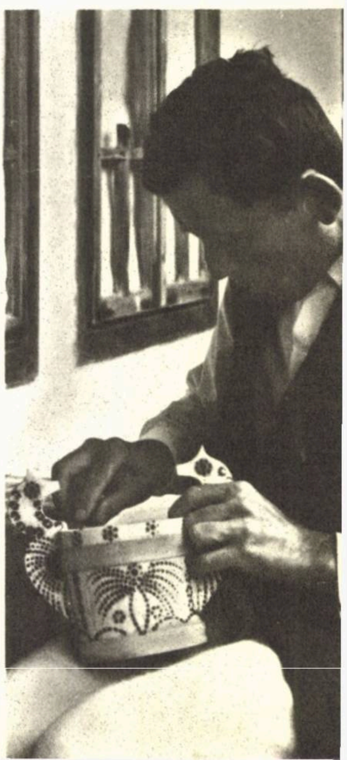

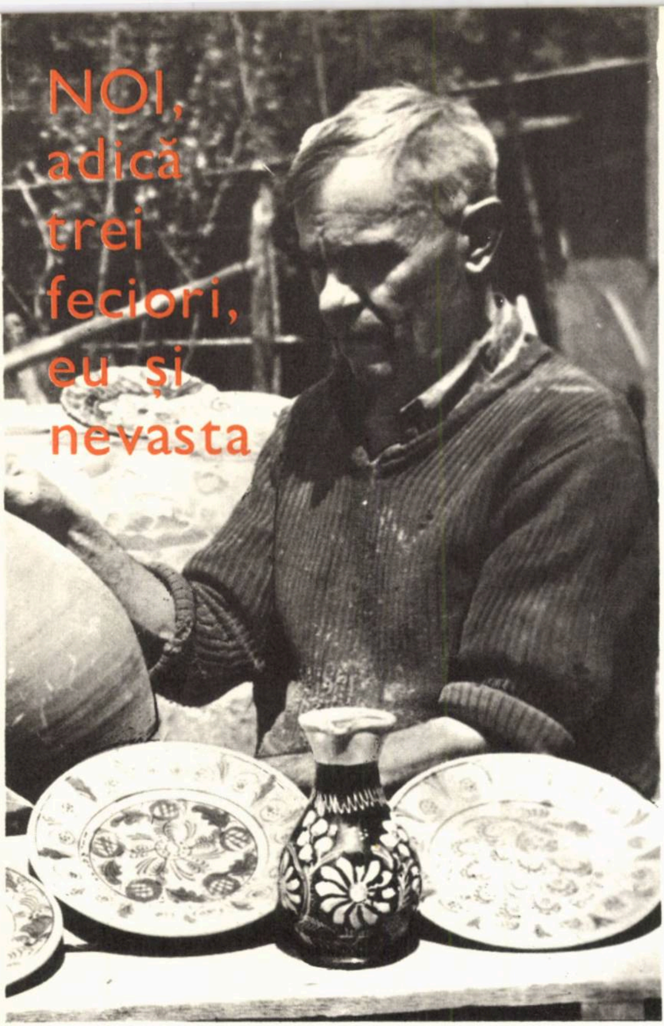

NOI, adică trei feciori, eu și nevasta

Garoafa este prima așezare de dincolo de Focșani, pe drumul național care urcă spre Bacău și trece, datorită familiei olarului Costache Marian, drept unul dintre bunele centre de ceramică ale Moldovei. Tradițiile acestui meșteșug nu sînt prea vechi la Garoafa, țin cam de o jumătate de veac, de cînd Gheorghe Grădină, țăran din părțile Bacăului, fusese împroprietărit aici după primul război mondial.

— De ce pe tata l-a chemat Grădină iar pe dumneata te cheamă Marian?

— Fiindcă nu s-a cununat cu mama; eu port numele mamei.

— Și olăritul de la cine l-ai învățat?

— Întîi de la bunicu', Costache Grădină. Cînd tata a plecat la război aveam 7 ani, așa că m-am dus la el să mă învețe.

— Tot olar?

— Tot, și el, și tata, la Băhnășeni, județul Bacău. Cînd s-a întors tata, am venit aici, la Garoafa, și i-am fost de folos, că-mi plăcea meseria și o învățasem bine.

— Dacă nu găseai pămînt bun pentru oale ce făceați, vă lăsați?

— Tata a știut că aici e pămînt bun, de-aia ne-am și tras lîngă vale. Cînd plouă tare la munte, se rup bucăți mari de argilă și Putna le cară cu ea. Apa tulbure se staționează într-un loc mai jos, în văgăuni și-acolo finețea rămîne deasupra. Noi venim și-l strîngem cu carul și-l punem la dospit. Pe urmă îl luăm la călcat și fac din el ce-mi trebuie.

— Noi, adică cine?

— Eu, nevasta și trei feciori. Cel mai mare, Vasile, e de-acum calificat. Pe femeie o cheamă Elena și-am învățat-o să picteze și să dea cu caolin. Mai am un frate, Alexandru, lucrează și el, dar nu cine știe ce. N-a început-o de mic și de-aiai n-a ajuns prea departe.

— Din ce lucrezi dumneata, ce ți-e cel mai drag să faci?

— Toate mi-s dragi să le fac: străchini, căni, ulcioare, vaze, farfurii, de la bibilicuri mici, pînă la lucruri mari. Cînd eram mai în putere făceam chiupuri de 40 de kile; acum nu le fac mai mari de cinșpe.

Îl prind într-o zi bună pe uncheaș. Lasă un vas neterminat pe roată și mă duce să-mi arate cum prepară culorile. Nevasta, mult mai tînără se ține scai după el. Cît a durat demonstrația cu culorile s-a așezat pe un scăunel și și-a făcut de lucru cu un platou. A pictat un cocoș înfoiat și țanțoș. Tîrziu, venind spre casă m-am întrebat cîte neveste de olar știu să deseneze cocoși pe oale și pe străchini? La plecare, cînd am vrut să-i fac meșterului o fotografie, femeia s-a strecurat lîngă el și a ieșit în cadru.

Povestea cu vopselele este o adevărată alchimie. Costache Marian și le prepară singur, după rețete cunoscute în evul mediu: verdele din aramă pisată, galbenul din pămînt de olărie amestecat cu caolin alb, negrul din zgură de fier, iar smalțul, asta-i marea lui specialitate, din plumb topit.

— Am cuptor cum n-au alții și-i măresc temperatura pînă scot praf de plumb. Îl combin cu piatră și pînă la urmă devine lichid și-l dau pe vase.

— Nu ți-e greu să mai învîrți la roată acum, la aproape 70 de ani?

— Olăritu-i greu. D-aia nu se prind alții la el. Dar mie mi-i drag și l-oi face pînă am să închid ochii. Și-s fericit că are cine să mă urmeze.

Dans cu măşti la NEREJU

Un rîs homeric zguduie ograda atunci cînd mascaţii, îndemnaţi cu biciul de cel care conduce dansul, sar peste foc şi cînd vreunul dintre dansatori, de regulă cel din coada şirului, se poticneşte neîndemînatic, pîrlindu-şi hainele şi pielea. Scena coboară parcă dintr-un tablou al Magdalenei Rădulescu, în care siluete negre plutesc aerian printre flăcări într-un dans ameţitor şi nebun, ca într-o noapte valpurgică.

La Nereju, dansul acesta sălbatec se desfăşoară pe pămînt, sub spuza de stele de pe cer, are un nume, **Chiperul,** şi se joacă numai de către bărbaţi destoinici la jucat, pe care îi strigi pe numele lor, după cum îi cheamă, Creţu Răducu, Teodor Ştefan, Puiu Soare, Ştefan Doldor... Chiperul împlineşte un ritual arhaic, este un moment, o secvenţă din spectacolul ocazionat de priveghi, cînd flăcările focului aprins în curtea semnifică viaţa, cînd lanţul de fier devine simbolul unirii întru destin a personajelor pe care le reprezintă, al legăturii dintre două lumi, lumea reală a celor rămaşi şi noua lume în care a păşit cel dispărut.

Bătrînii din satele vrîncene îşi mai amintesc încă jocurile şi glumele pe care le făceau în nopţile de priveghi la căpătiiul mortului. În urmă cu cîteva decenii obiceiul era răspîndit, în forme aproape identice, pe o întinsă zonă a Apusenilor, deşi între aceste două ţinuturi româneşti nu au existat de-a lungul veacurilor legături directe.

A existat, însă, o origine comună a obiceiului, pierdută, cine ştie de cînd în negura timpului. Dacii liberi îşi arătau dispreţul faţă de moarte oficiind în ajunul cumplitelor bătălii ritualul stenic al rîsului. Moartea era batjocorită, moartea era învinsă încă înainte de a-şi fi făcut apariţia, pentru că dacii liberi nu se temeau de ea. Războinicii lui Burebista şi Decebal au transmis urmaşilor virtuţile bărbăţiei şi curajului în luptă, dăruindu-le totodată drept aură de nobleţe sentimentul sublim al triumfului vieţii.

O glumă enormă cu moartea este şi ceea ce face astăzi Ion Stan Pătraş din Săpînţa Maramureşului, cu crucile sale cioplite şi acoperite cu imagini şi tîlcuri filozofice despre trecerea prin lume a respectivilor răposaţi, o glumă enormă căreia artistul i-a spus, într-o splendidă replică ţărănească la proliferarea umorului absurd, «cimitirul vesel».

Jocul priveghiului se angajează într-un dialog pe aceeaşi temă, un dialog dur şi necruţător în care personaje — simboluri desprinse din mitologia satului vrîncenesc — Uncheşii, Babele, Vătaful de joc, Ursul, Ursarul, Barza, Capra — exprimă coregrafic ideea încrederii în frumuseţea vieţii. Uncheşii sînt legătura cu trecutul, sînt înţelepţii satului; babele, blîndeţea şi duioşia; ursul şi ursarul, forţa şi bărbăţia, legătura omului cu natura; barza a rămas de totdeauna simbolul nou născuţilor pămîntului; capra al echilibrului şi grijii materne, aşa cum am întîlnit-o uneori, cu o undă de umor şi de uşoară ironie, în basmul popular.

Măştile au un rol însemnat în desfăşurarea spectacolului. Ele trebuie să exprime psihologia personajelor, atitudinea lor filozofică faţă de problema pusă în dezbatere, să fie expresive, pentru a sublinia cît mai convingător autenticitatea dansurilor, să aibă deci o valoare artistică. Acompaniamentul muzical susţinut de obicei de un fluieraş, este al doilea element important pentru bunul mers al acţiunii. Dansatorii au de interpretat o partitură coregrafică viguroasă, dinamică. **Bogdanul, Ţărăneşte, Chiperul, Ursăreasca, Burduiul** — cuprinse în repertoriul spectacolului de priveghi sînt jocuri iuţi, vioaie, au o ritmică de mare întindere, pe care numai un virtuoz al acestui instrument o poate interpreta.

De ce în Vrancea şi nu altundeva, de ce la Nereju şi nu oriunde pe malurile Putnei ori ale Zăbalei, obiceiul a coborît peste timp pînă la noi? Vrancea a păstrat mai bine priveghiul-spectacol în formele sale arhaice. Nereju, aşezare în care oameni cu adînc respect pentru trecut adună în pocalul inimilor întreaga mîndrie a spiţei de neam, a devenit prin tradiţie locul cel mai îndreptăţit pentru a da străvechiului obicei strălucirea faptului artistic. Aici trăieşte de-o vîrstă cu veacul meşterul Pavel Terţiu, în tinereţe «unul dintre cei mai hazlii oameni din sat», după cum şi-l aminteşte un membru al formaţiei artistice. Pavel Terţiu ticluieşte de-o viaţă măşti. Cu chipul bucuriei sau al tristeţii, al frumuseţii ori al urîtului, al binelui şi răului, aşa cum făcuse cu alte decenii în urmă Ion Amăriei Ursului, unchiul său. Aşa cum ciopleşte fluiere şi cum le încearcă sunetul Pavel Caba, cum au cioplit şi cum au cîntat, nimeni nu ştie cîte generaţii de înaintaşi, de cînd fluieraşii au dat glas cîntecului Mioriţei.

În ultimul timp obiceiul se practică tot mai rar, dar rădăcina nu i se va pierde, pentru că dansul cu măşti, a fost preluat, în elementele sale fundamentale, de formaţia artistică de amatori din comună. Spectacolul urmează în general aceeaşi rînduială. Se joacă mai întîi chiperul, dansatorii se prind între ei cu ajutorul lanţurilor, vătaful ţine în mînă un bici cu care îi dirijează făcînd mai multe mişcări şerpuitoare, interpreţii imită gesturile conducătorului de joc sărind peste foc în aşa fel încît la sfîrşit să se poată rîde cu poftă. Vin la rînd dansul berzei şi al caprei. Barza scormoneşte cenuşa rămasă după foc; ea alungă moartea, aducînd în schimb mugurele crud al vieţii. Apare ursul, în blană adevărată, sprijinindu-se într-o ciutură noduroasă, semnul de vechime al pădurii. Se iveşte apoi şi ursarul şi dansul lor, dificil de interpretat, devine un dialog despre tainele adînci ale universului. Omul se bate pe umăr cu ursul, dovadă de bărbăţie şi de putere deplină asupra naturii; scena marchează momentul-cheie din care se desprinde ideea că viaţa este o luptă neîncetată, din care omul trebuie să iasă totdeauna biruitor.

Ritmurile se înteţesc, devin sîrbe sau hore înlănţuite într-un crescendo coregrafic pînă ajung pe o culme de unde nu mai poate exista nimic. Burduiul este un dans îndrăcit, cu bătăi în aer, care cere atenţie, iuţeală, perspicacitate, un dans vechi, printre cele mai vechi din cîte s-au jucat şi se joacă la umbra marelui cot al Carpaţilor, este una dintre efigiile solare ale jocului vrîncenesc.

Aici, oamenii mor glumind, vrea să conchidă, la ceasul adevărului, ancestralul dans al măştilor. Pentru cei din Nereju moartea nu-i decît o femeie bicisnică şi zăludă care se înspăimîntă şi o rupe la fugă de cum aude cîntec focos de fluieraş şi dezlănţuire sacadată de paşi bărbăteşti.

NICOLAE DOCSĂNESCU

Vacanță și sănătate — așa cum vă recomandă

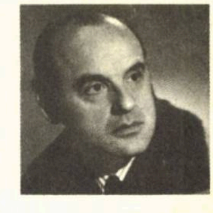

Dr. ARCADIE PERCEK:

Per pedes apostolorum...

Mersul pe jos reprezintă nu numai cel mai vechi și cel mai fundamental exercițiu al speței umane, ci și sportul nr. 1 al tuturor timpurilor. Solicitînd un mare număr de mușchi din economia organismului el își exercită din acest motiv influențele sale benefice asupra tuturor structurilor. Dealtfel, aparatul locomotor reprezintă din punct de vedere funcțional un tot unitar și cea mai nesemnificativă mișcare își face simțită, din acest motiv prezența, peste tot. Cînd un pianist, de exemplu execută un banal exercițiu numai cu mîna dreaptă, ecourile motorii ale acestei mișcări pot fi detectate și la mîna stîngă, ca și în teritorii morfologice situate la mare depărtare. Dealtfel, unii fiziologi susțin chiar punctul de vedere că nu există mișcare care să nu solicite și mușchii staturali.

În cei peste 400 de mușchi scheletici cîți deține corpul omenesc există peste 1,4 bilioane de fibre musculare și, ceea ce este important de știut, este că fiecare dintre aceste fibre poate realiza tensiuni de cîte 100—300 mgr. Specialiști în medicina aparatului locomotor ca și reputați fiziologi au demonstrat faptul că, într-o alergare de exemplu, sau într-o săritură puternică, mușchii membrelor inferioare realizează tensiuni ce depășesc de mai multe ori chiar greutatea corpului. Dacă toate cele 1,4 bilioane de fibre ale aparatului locomotor ar fi folosite simultan, avînd acelaș punct de acțiune și desfășurîndu-se în aceeași direcție ar apare o tensiune de aproximativ 25 de tone. Cel puțin aceasta este concluzia fiziologului H. Elftman, care a întreprins minuțioase cercetări în acest sens. Nu există mișcare fără impuls nervos, fără participare nervoasă. Sistemul nervos și musculatura formează o perfectă unitate funcțională. Din acest motiv mușchii reflectă toate procesele dinamice ale sistemului nervos.

Medicina a fost mult timp convinsă că mersul pe jos nu influențează din punct de vedere al sănătății decît circulația și respirația. Cercetări moderne însă au demonstrat, fără drept de apel, că influențele acestui exercițiu fundamental sînt de fapt mult mai complexe.

Mersul pe jos favorizează creativitatea, ca și eficiența proceselor psihice în general. De multe ori un gînd se clarifică, o inspirație se concretizează în cinetica pașilor. Cei care au vizitat Weimar-ul și, implicit, locuința lui Goethe, au reținut desigur explicațiile ghidului referitoare la faptul că titanul își compunea deobicei poeziile în picioare, în condițiuni de solitudine, de mișcare și în ritmul propriilor pași. Mersul pe jos favorizează apoi confesiunea, potențînd dinamica relațiilor interpersonale. Știm foarte bine, de exemplu, că prietenia și dragostea incită la plimbare. **Ritmul pașilor favorizează decompresiunea psihică a catharsis-ul.**

Cadența propriilor noștri pași se identifică cu cea mai veche și în același timp cu cea mai originală muzică a speței umane. Organismul nostru este un conglomerat de ritmuri și, din acest motiv el însuși în ansamblul său este un ritm. Ritmul după cum știm însă nu este nu numai decupajul mecanic al timpului, ci o suită de contraste care se echilibrează și se odihnesc reciproc. Din acest motiv ritmica pașilor este folosită de medici ca o veritabilă armă terapeutică, de incontestabilă valoare practică, mai ales în cadrul unităților cu profil neuro-psihic. Medicina cunoaște încă de mult rolul derivativ al ritmului ca și rolul său pe linia facilității așa numitei purgații psihice.

Travaliul muscular nu contribuie însă la sănătate decît în măsura în care el se încadrează în tiponomiile comportamentului cinetic natural. Or, din acest punct de vedere, mersul împlinește întru totul aceste condiții. Mersul pe jos a devenit o necesitate absolut vitală mai ales în cadrul orașelor supra-aglomerate unde automobilul a devenit stăpînul absolut al străzii și unde trotuarele au devenit trasee de tortură colectivă. Din acest motiv paradoxal care transpare din afirmația conform căreia unul din rolurile fundamentale ale automobilului este de a ne determina să mergem pe jos, corespunde unei realități de fapt.

Psiho-sociologia vacanței

Vacanța reprezintă din anumite puncte de vedere duminica anului; respectiv, acel conglomerat de zile, din totalul celor 365, care au preluat și amplificat funcțiile momentului de relaxare, caracterizînd week-end-ul, deci — expirul sfîrșitului de săptămînă. A reduce însă funcțiunile vacanței numai la refacerea forței de muncă, la revigorarea organismului, cum dealtfel a fost cîndva și, la drept vorbind, nu e mult de atunci — înseamnă, de fapt, a unilateraliza problema.

Motivația vacanței este mult mai complexă, pentru că și valențele ei sînt mult mai complexe, mai ales în contextul civilizației noastre contemporane și, din acest motiv, discuțiile pe care de mult timp le poartă medicii, psihologii și sociologii pe această temă sînt departe de a se fi încheiat. Fenomenul — vacanță, indiferent de specialitatea exegetului în cauză — trebuie în mod obligator abordat și din perspectiva momentului istoric, pentru că altele erau caracteristicile acestui fenomen în colectivitățile preindustriale, de exemplu, și altele în zilele noastre.

Din punctul de vedere al evoluției condiției umane putem preciza însă, din capul locului, că, vacanța, cu toate semnificațiile ei polivalente, s-a infiltrat în practica socială odată cu apariția civilizației industriale, dez-

voltîndu-se în paralel cu ea. Există un paralelism cît se poate de frapant între aceste valori, care de fapt alcătuiesc aversul și reversul naturii umane, există — pe de o parte — dorința omului de a stăpîni natura, de a-și procura, exploatînd-o, cele necesare vieții, în cantitate cît mai mare, și, — pe de alta — dorința de a realiza acest fapt cu un cît mai redus consum de energie și cu un cît mai consistent cîștig de timp liber.

Vom realiza mai bine paralelismul despre care am pomenit mai sus referindu-ne la următorul exemplu, pe care, adeseori, îl dau sociologii, cînd abordează această latură a problemei: Americanul de condiție mijlocie, de la începutul acestui secol, abia dacă vizita odată sau de două ori în întreaga sa existență, anumite zone naturale, reputate pentru frumusețea lor sau pentru potențialul lor sanogenetic, ca diverse rezervații, diverse masive montane, cascada Niagara, pitoreștile plăji oceanice sau tot așa de pitoreștile lacuri din nord, etc. Cei care au făcut investigații pe această temă au constatat că, prin jurul lui 1964, asemenea evenimente se petreceau deja an de an, pentru ca, în zilele noastre, ele să devină și mai frecvente. Mai mult încă: calcule prognozice de ultimă oră prevăd că aceste deplasări în contul vacanței și al petrecerii timpului liber vor avea loc, la sfîrșitul acestui mileniu, odată la circa trei săptămîni.

În afară însă de această hipertrofiere cantitativă a vacanței se constată și radicale mutații de ordin calitativ. Vacanța, în zilele noastre, nu vizează în mod exclusiv refacerea forței de muncă. Dimpotrivă, se poate zice că acest obiectiv inițial primordial a trecut acum pe planul doi, pe primul aflîndu-se preocuparea de a pune celula nervoasă în repaos; de a anihila uriașul consum nervos ce caracterizează civilizația noastră ultratehnicizată. Odată cu acest fapt dispare așadar caracterul bipolar, tradițional al vacanței, respectiv exodul fie spre orizonturile montane fie spre acelea marine. Binomul munte-mare își pierde treptat semnificațiile sale primare. Deja unii din zilele noastre identifică vacanța cu cura de solitudine și de liniște și, din acest motiv, se retrag cu valiza de cărți în sate singuratice. Alții, dimpotrivă, caută cu frenezie forfota restaurantelor și a ringurilor de dans. Unii își consumă vacanțele pescuind și meditînd pe cursuri de apă, în timp ce alții «pescuiesc» cu aviditate muzee, catedrale sau alte monumente de cultură, înregimentîndu-se obedienți în caruselul modern al excursiilor organizate de instituții specializate în acest scop. Oricum, individualizarea vacanței devine o caracteristică cu totul definitorie a timpurilor noastre.

Sociologii văd însă în hipertrofierea fenomenului vacanță în primul rînd tendința nemărturisită a omului modern, de a se elibera de mediul artificial creat de el însuși; mediu, care contravine în mod flagrant condițiunilor biologice și psihologice, în care viața a evoluat milenii de-a rîndul. Este incontestabil faptul că această civilizație mașinistă ne încorsetează în structuri artificiale, din ce în ce mai acaparatoare, care, trezesc în noi, în același timp, și în paralel, nevoi chinuitoare de natură. Poate că tocmai acest fapt reprezintă pîrghia de rezistență a mecanismului cauzal, care generează acest uriaș dute-vino al omului modern, și care generează aceste impresionante neomigrații, țintind de fapt regăsirea paradisului pierdut, a naturii deci, a faunei și a vegetației, cu care alcătuiam cîndva, o intimă comunitate biologică. De aici tot acest uriaș asalt uman asupra mediului natural, practicat metodic, ritmic și cu aviditate, în special de cei ce trăiesc în pădurile din beton, oțel, asfalt și sticlă ale orașelor moderne.

Probabil că în viitorul mai mult sau mai puțin îndepărtat ne vom transforma, — la figurat vorbind, — în stoluri compacte de cocori, efectuînd zboruri nostalgice împrejurul acestei fascinante planete care este Terra, și mai ales în jurul ariilor sale de mare frumusețe naturală, primitivă.

Civilizație și balneoterapie

În momentul cînd civilizația calului a predat ștafeta aceleia a motorului cu ardere internă, — și acest lucru a avut loc cam pe la sfîrșitul secolului trecut —, nimeni n-a întrevăzut proporțiile reale, ale mutațiilor, ce aveau să survină și să bulverseze din temelii, toate structurile. Orbiți de cromajele strălucitoare ale mașinilor și de înlesnirile nemăsurate pe care acestea le-au adus cu ele, n-am realizat faptul că, în acest fel, am devenit părtașii descumpănirii, unor echilibre naturale, consolidate pe parcursul a multe milenii de existență; descumpănire care, identificîndu-se din anumite puncte de vedere, cu mișcarea de recul a bumerangului, s-a repercutat în cele din urmă, asupra noastră, deteriorînd fondul biologic al sănătății însăși.

Este cît se poate de normal, ca, gîndind și acționînd în limitele euforiei, în care ne-au plonjat mașinile și agregatele, să ni se pară că putem stăpîni nestingheriți planeta și nemăsuratele ei bunuri, minimalizînd și subapreciind încălcarea inconștientă și uneori chiar conștientă, a legilor nescrise ale naturii; motiv pentru care, aceasta ne-a sancționat sistematic, pentru fiecare abatere.

Adeziunea entuziastă și necondiționată, la noile moduri existențiale, a dus la instaurarea pe planetă a domniei reci a tehnicismului; domnie care, hipertrofiindu-se la maximum, a adîncit pînă la proporții abisale, dezacordul dintre om și natură. Instaurarea tehnicismului nu s-a efectuat însă, — din nefericire —, în numele colaborării cu natura, ci în acela al exploatării nemiloase și asupririi ei. Așa s-a ajuns în situația, pe care foarte bine a sesizat-o Aldous Huxley: «Relațiile omului modern cu planeta, nu au fost acelea ale unor parteneri care trăiesc în simbioză, ci relațiile de tipul acelora existente între tenie și cîinele pe care aceasta îl infestează».

Un alt aspect al problemei este legat de faptul că, toată această revoluție, toată această schimbare de decor, s-a efectuat și se efectuează încă sub ochii noștri, într-un ritm extrem de alert. Să ne gîndim că, televizorul de exemplu, acest mare favorit al zilelor noastre, era practic necunoscut în urmă cu numai 3 decenii, pentru ca astăzi, el să nu lipsească din inventarul tehnic al majorității caselor. Ne putem încadra și mai bine în ritmul angoasant al acestor metamorfoze, dacă ne plasăm în compartimentul calendaristic corespunzător, din calendarul alcătuit ad-hoc și, în care am desfășurat întreaga istorie a Terrei. În acest sens, în primele 10 zile ale lunii ianuarie putem plasa perioada formării soarelui și a planetelor. Abia la 10 decembrie vor apare în acest original calendar, uriașii dinozauri, pentru ca numai după o săptămînă să dispară. Abia la 29 decembrie putem plasa apariția

omului. Este clar atunci că, toată această perioadă de avîntat progres, reprezentată de mașinism este echivalentă cu cîteva nume.

Acest sufocant și alert ritm de dezvoltare al științei și tehnicii ne pretinde firește și o adaptare corespuntoare, la noile condiții create. Dar potențialul uman, în ceea ce privește elaborarea de noi reflexe de apărare și de noi mijloace de adaptare, deși foarte plastic și uimitor de maleabil, nu a putut totuși să țină pasul, cu ritmul impus de aceste metamorfoze. Astfel a apărut o disjuncție, care s-a soldat cu un anume tribut, pe care îl plătim, în contul sănătății noastre, concretizat într-un anume rebut biologic, reprezentat prin așa numitele boli ale civilizației. Arareori este vorba despre apariția unor boli absolut noi. În majoritatea cazurilor, avem de a face cu boli vechi, tradiționale, care au căpătat însă o altă agresivitate, o altă configurație clinică și o altă patogenitate. Acest capitol este foarte vast, proteiform și într-o continuă remaniere. Aci intră în primul rînd consecințele nefaste ale așa numitei triplete tragice, ale cărei componente sînt: sedentarismul, surmenajul și supraalimentația. Tot aici intră ateroscleroza, boala coronariană, diabetul, accidentele rutiere, accidentele datorate aparaturii moderne electro-menajere. Aici intră nevrozele și psihozele cu infinita lor paletă morbidă, alergiile de tot felul produse de mareea chimică a medicamentelor și a produselor cosmetice; toxicomaniile, intoxicațiile de tot felul, toată acea variată patologie apărută de pe urma abuzului de pesticide, detergenți, anticoncepționale, etc. etc. etc.

Medicina s-a văzut nevoită, în fața unui asemenea asalt, să apeleze la toate posibilitățile ei, pentru a corespunde situației create. Și pentru că, medicamentele-miracol, pe care omenirea le așteaptă cu nerăbdare, întîrzie să apară, sînt abordate cu luare aminte, mijloacele tradiționale de terapie, care au rezistat la proba timpului și, care s-au transmis din generație în generație. Astfel, s-au redescoperit ca să spunem așa proprietățile terapeutice ale diverselor ape minerale, termale și ale unor nămoluri; ale mării și ale diverselor lacuri. Într-o primă etapă toată atenția cercetătorilor s-a concentrat asupra bolii organice (reumatism, litiază, inflamații de tot felul etc. etc.), pentru ca, într-o a doua etapă, să constatăm acțiuni certe și binefăcătoare în domeniul sistemului nervos și al vieții psihice. Tratamentele balneare, prin ritualul lor, grevat de arhaism, prin ordinea procedurilor, prin integrarea individului în ritmurile naturii, induc în elementul suprastructural al biologiei umane cadențe și trăiri originare, uitate, dar păstrate totuși, în structurile genetice.

Omul modern tinde din ce în ce a identifica aceste sanatorii ale naturii, care sînt stațiunile balneo-climaterice, cu oaze de liniște și de recondiționare a biologiei umane, atît de mult încărcată, de climatul artificial al civilizației noastre ultra-tehnicizată. Zgura acumulată de noi, pe toate structurile în contactul nemijlocit cu mașinile existenței noastre de fiece zi, este lepădată în parte, în aceste oaze, care ne oferă nenumărate posibilități de îngrijire a sănătății fizice și psihice.

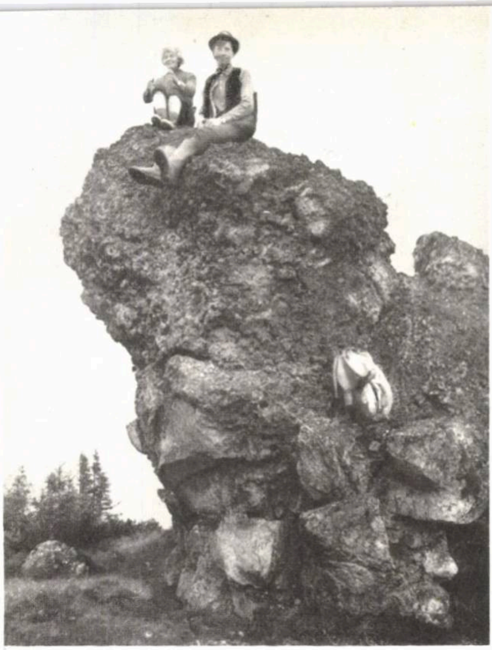

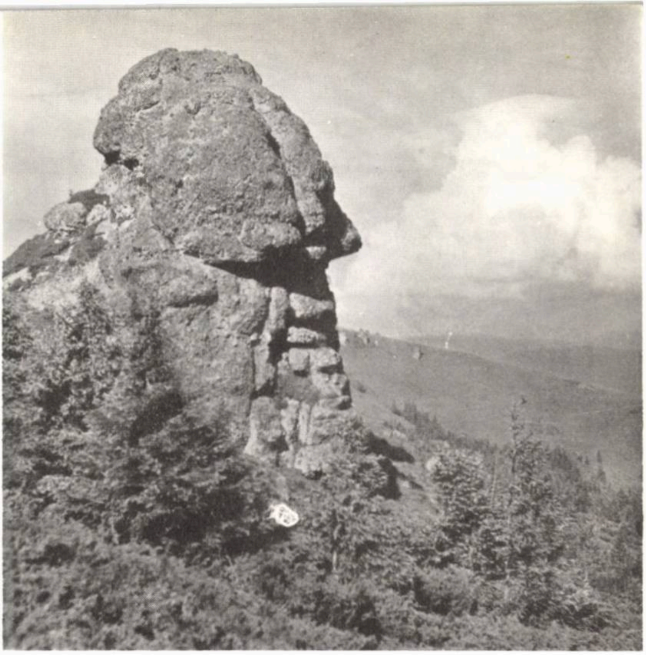

Candorile oamenilor, candorile naturii

Cine a «lucrat» aici omul sau natura?

Hoinărind prin lumea singuratică a munților, mîngîiați uneori de nourași albi, ori biciuiți de vînturi cu sfichi de zăpadă, încerc cu privirea și imaginația să identific în haotica lume a prăvălișurilor de stînci, mulțimea de forme, asemănătoare cu acelea întîlnite în viața cotidiană. Obiceiul îl am de mai mult și acum, prin obișnuință, reușesc să descopăr în lungul crestelor, pe înaltul turnurilor, prin hornuri ori căldări glaciare, multe forme curios modelate de natură, unele rămase încă neinventariate în ghidurile turistice.

Munții Căliman. Printre senzațiile cele mai puternice pe care un om cultivat le poate încerca, se numără și imaginea unui peisaj montan de origine vulcanică. În această dimineață de vară, cînd am părăsit Vatra Dornei, nici nu bănuiam să găsesc la Gura Haitii atîta animație. Aici, în inima craterului stins al Călimanilor și-au dat întîlnire forestieri, mineri, constructori, pentru a lua cu asalt uriașa caldeiră, dăltuită de afluenții pîraielor Neagra și Haita. Muntele care se înalță în fața noastră domol, își etalează la orizont crestele rotunjite, fără să lase senzația că se ridică la peste 2000 m altitudine. Regularitatea hipnotizantă a sutelor de văgăuni și pinteni care converg din creastă spre acest punct de întîlnire al apelor, Gura Haitii, ca sîrmele unei umbrele deschise, mă fac să evadez în trecut, socotind miile de explozii, de catastrofe, de ploi toride de cenușe, aruncate din măruntaiele pămîntului pentru a ridica, prin adăugiri mai mari sau mai mici, un munte — un masiv — cel mai mare masiv de origine vulcanică din Carpații românești, masivul Căliman.

Am părăsit Gura Haitii, urmînd eșarfa unui drum forestier spre pădurea de mistere care îmbracă interiorul uriașei caldeire. Două ore de urcuș anevoios și iată-ne scăpați de penumbra umedă a pădurii. Am ieșit într-o zonă luminoasă, punctată de pîlcurile ienuperilor. La prima vedere aveam senzația că sîntem pe un platou acoperit cu vegetație scundă, din care se înalță, grupat sau izolate, stînci cu forme bizare. Aici, în lumea adormită a marilor cataclisme, simțeam apropierea unor evenimente care întîrziau să se producă. Muntele n-ar putea oare să scuipe din nou proiectile? Pe o cărare abia înfiripată, ne îndreptăm spre apropiata îngrămădire de stînci.

1. Dînd roată unui bloc, identificăm pe una din fețele lui, figura bizară, asemănătoare cu a maimuțelor din filmul «Planeta maimuțelor»: gura mare, nas cîrn, ochi fioroși. Lîngă stîncă pe o tablă, Comisia Monumentelor Naturii ne amintește că zona în care ne aflăm, este Rezervația Geologică Naturală «12 Apostoli».

2. La mică distanță de prima descoperire, ne întîmpină o veche cunoștință, «Moșul» din Căliman, a cărui înfățișare ne obligă încă odată să căutăm cel mai avantajos unghi de fotografiat.

3. Foarte aproape de el, altă surpriză. Un bazorelief, înfățișînd trei și, cu bunăvoință, chiar patru figuri de oameni. Retușate puțin, pentru a ușura identificarea, figurile sînt foarte interesante. Mai jos, hoinărind printre stîncării, descoperim forme de animale și oameni cu înfățișări bizare, care ne stimulează fantezia, creind discuții interminabile.

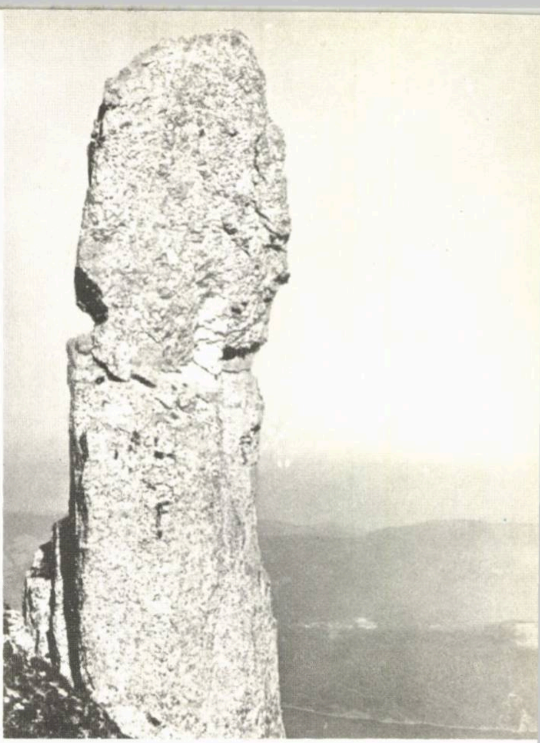

4. În **Ceahlău:** Cuşma sau Căciula Dorobanţului o întîlnim nu departe de Curmătura Piatra Lată, pe cărarea ce urcă de la cabana «7 Noiembrie». Monolitul de conglomerate măsoară circa 9 m; este aşezat pe un pinten cu perspectivă cuprinzătoare spre lacul de baraj.

5. În **Retezat,** pe valea Stănişoarei, nu departe de lacul Stănişoara (primul lac întîlnit pe vale), odihneşte, căzut probabil de pe postamentul aflat în apropiere «Ciclopul».

6. Pe valea pîrîului **Nera,** în peretele de calcare denumit Foieroaga Mare, aparatul de fotografiat a surprins o suprapunere de planuri, rezultate din exploziile produse pentru realizarea drumului prin chei. După cum se vede în imagine, ea reprezintă profilul unui cap de om.

Ne oprim aici cu exemplele, cu toate că acestora le-am putea adăuga şi altele. Originea lor, atribuită de noi întîmplării, formează în prezent, preocupări pentru elaborarea unor teorii, pe care nu mă încumet să le comentez.

EM. CRISTEA

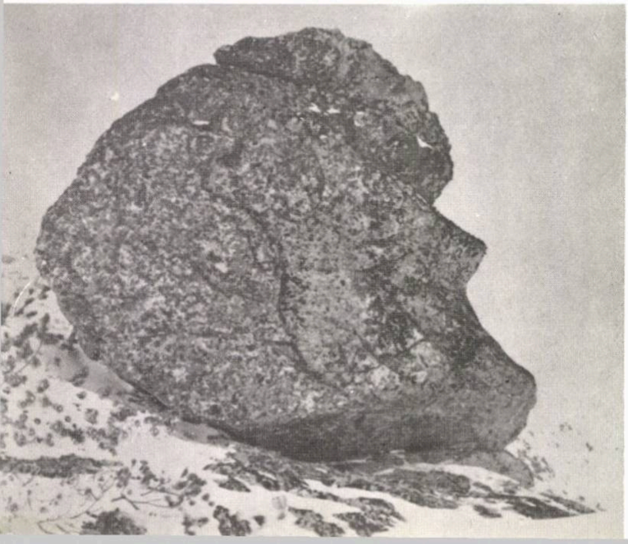

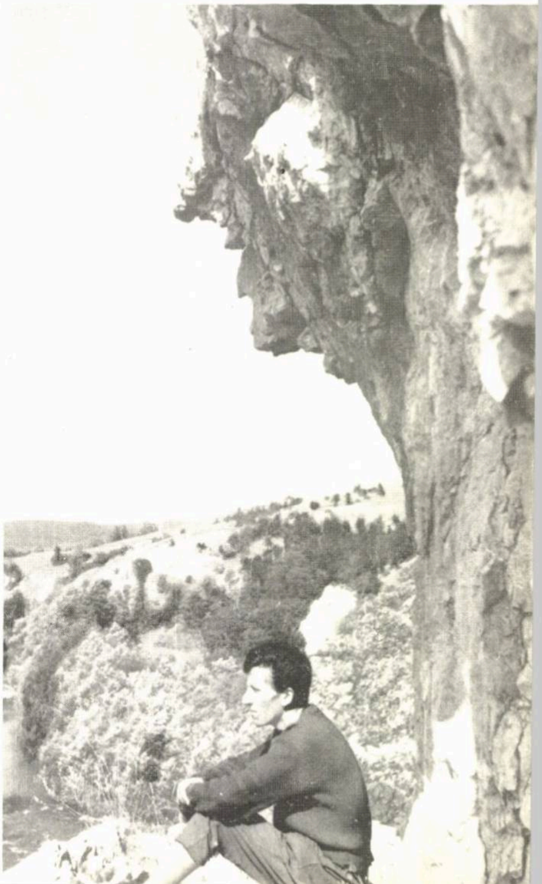

Sfinxul de la stîncile lui Solomon

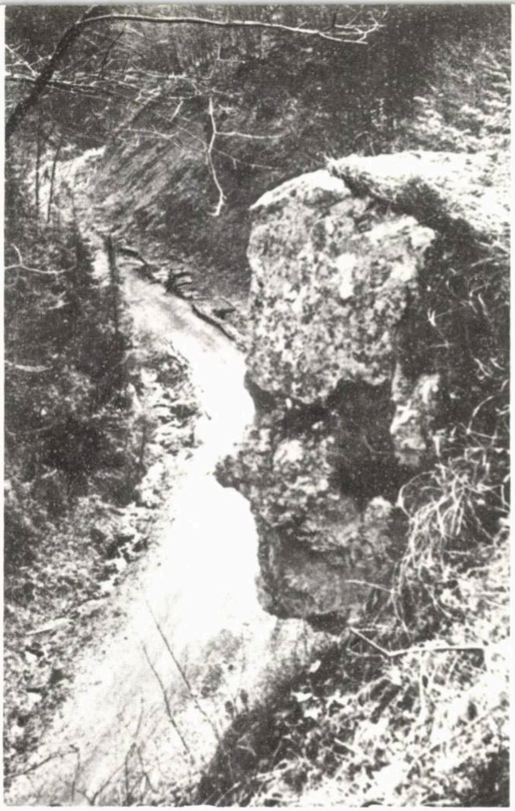

Se afirmă pe bună dreptate, că în Carpații pe care îi îndrăgim atît de mult și pe care îi străbatem adeseori, se află nenumărate stînci care au primit în popor numele de «sfincși»: Sfinxul Bucegilor, cel mai cunoscut: Sfinxul din Bratocea, masivul Ciucaș; Sfinxul Banatului, de lîngă Băile Herculane; Sfinxul de la Stănilești, de lîngă muntele Cozia...

Încercăm să vă prezentăm de astă dată o stîncă mai puțin cunoscută, pe care am botezat-o provizoriu «Sfînxul stîncilor lui Solomon». Se află la doi pași de orașul de la poalele Tîmpei, pe vechiul drum ce mergea spre Poiana Brașov. Spre deosebire de alte monumente de acest fel, acesta are avantajul că din orice unghi ar fi privit, nu își schimbă înfățișarea. De exemplu, fotografia nr. 1 prezintă obrazul stîng al capului, iar fotografia nr. 2 obrazul drept al aceleiași stînci... Firește, totul nu poate fi decît întîmplare, dar trebuie să recunoaștem că de astă dată, întîmplarea încearcă să ne joace un renghi!

Iată așadar, o nouă dovadă a unor presupuse sculpturi megalitice în munții noștri. Să fi avut oare dreptate istoricul Nicolae Densușianu cînd afirma, la începutul acestui secol, că teritoriul actual al României a fost locuit în vechime de o civilizație extrem de evoluată, pe care o numea pelasgă și care a lăsat în urmă-i nenumărate dovezi ale existenței ei? Foarte posibil, din moment ce nenumărate dovezi palpabile vin să se adauge zi de zi la susținerea acestor idei insolite.

CĂLIN TURCU

NONIUS, pană de corb

Goneşti cu maşina pe şosea şi deodată, zăreşti pe margine silueta unui cal. Un cal de piatră, pe care nu călăreşte nimeni, stînd într-o atitudine stîngace şi incomodă. Prin urmare, statuia este a lui, a calului. Atras de originalitatea monumentului, laşi automobilul în locul de parcare, te apropii cîţiva paşi şi citeşti pe soclu următorul îndemn: «Trecătorule, opreşte-te din drum şi priveşte caii». Faci întocmai, pentru a te afla fără să te fi gîndit la aşa ceva, într-o herghelie, printre antrenori şi călăreţi îmbrăcaţi în fracuri roşii, îngrijitori şi paznici cu pălării de cow-boy, în mijlocul manejurilor pentru dresaj şi obstacole. Te afli în lumea cailor, a cailor negri şi supli, cu pasul legănat şi sprinten şi a cailor de povară, halterofilii super-grei ai rasei cabaline.

Aici, la Izvin, trăiesc în deplină înţelegere, ca într-un cantonament în care convieţuiesc săritori de garduri şi aruncători de greutăţi, calul **nonius** şi **ardenezul,** numit astfel după locul de baştină din nordul Franţei.

Primul descendent dintre o iapă anglo-normandă şi un pur-sînge englez s-a numit Nonius Senior. Odată cu el s-a născut o rasă nouă, un arbore genealogic ajuns astăzi la a optzeci şi şasea generaţie. La Izvin, reprezentanţii cei mai autorizaţi ai acestor generaţii au dat, la rîndu-le, liniile viguroase ale unui cal cu aptitudini pentru performanţa sportivă. Au dat pe Floare de April, pe Fulger, Huniade, Titan, pe Sora Mare, Toiag şi Someş. L-au dat pe nonius, calul negru pană-de-corb, robust, cu talia înaltă, cu un caracter în general bun, după cum îl laudă cu zgîrcenie antrenorii, nepretenţios la îngrijire, dar foarte bun pentru probele clasice ale echitaţiei sportive: dresaj, obstacole, proba completă, cea mai dificilă, cea mai dură, cu obstacole naturale, în care calul trebuie să aibă curajul tigrului şi agilitatea caprioarei. În ziua cînd medicul Vladimir Iavorovski mă însoţise la Izvin să-mi arate herghelia în care pusese ani în şir o fărîmă de muncă şi de pasiune, caii de performanţă erau la antrenament: săreau peste obstacole în manej, alergau la trap sau la galop, după cum le cereau călăreţii, mergeau în pas de paradă şi în paşi de dans, treceau cu o uşurinţă de felină peste malurile iazului lat de 4 metri. Caii Izvinului ne demonstrau atunci cît sînt de frumoşi, de puternici şi de iuţi, de nestăpîniţi şi de blînzi, dezvăluindu-ne întreaga gamă de virtuţi a sportului ecvestru. În anul 1936, România obţinea prima medalie olimpică la echitaţie. Calul era un descendent din nonius.

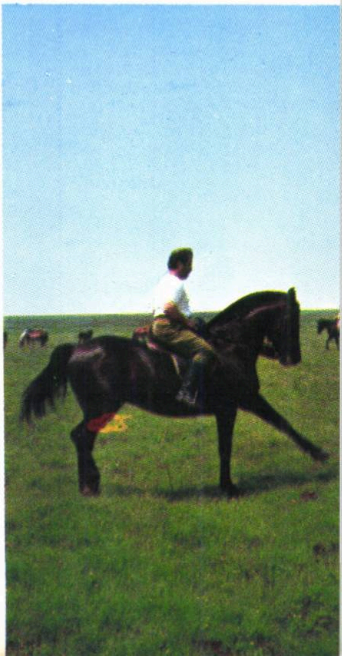

Herghelia de la Izvin se află la numai 17 km de Timişoara, pe şoseaua Lugojului, oferind amatorului de echitaţie un dublu avantaj: uşurinţa de a se deplasa în puţine minute din centrul marelui oraş şi prilejul de a se întîlni cu un peisaj odihnitor, presărat cu dealuri şi păduri, cu un lac artificial unde undiţarii îşi încearcă totdeauna cu succes norocul şi o rezervaţie naturală populată cu căprioare. Cineva spunea odată că pe căprioare caii nu le sperie, chiar dacă se apropie cu om în şa. Mi-am amintit sfatul acesta şi la Izvin am înţeles că-i adevărat. Căprioarele sînt prietenele cailor.

Cei ce iubesc caii pot cutreera, călare sau în trăsură, frumoasele împrejurimi ale hergheliei. Parcă pentru a-l îndemna şi mai mult la drum, natura a rînduit în calea omului darurile sale de preţ. Pe undeva, pe-aproape îi ies în întîmpinare dealurile acoperite cu vii, de unde toamna se preling în butoaie vinurile rubinii ale Recaşului. Aproape, la numai 7 km, se află parcul dendrologic de la Bazoş, rîul Timiş este la 4 km iar Bega curge la mai puţin de un kilometru şi jumătate.

«Trecătorule, opreşte-te din drum şi priveşte caii». Faci întocmai şi nu-ţi vine să mai pleci de-acolo. Omul şi calul au un legămînt pe viaţă care vine de dincolo de veacuri. Trecutul civilizaţiei se sprijină pe spinarea calului, spunea cu convingere doctorul Iavorovski. Prezentul ni-l înfăţişează despovărat de griji, pentru desfătarea ochiului şi sufletului nostru.

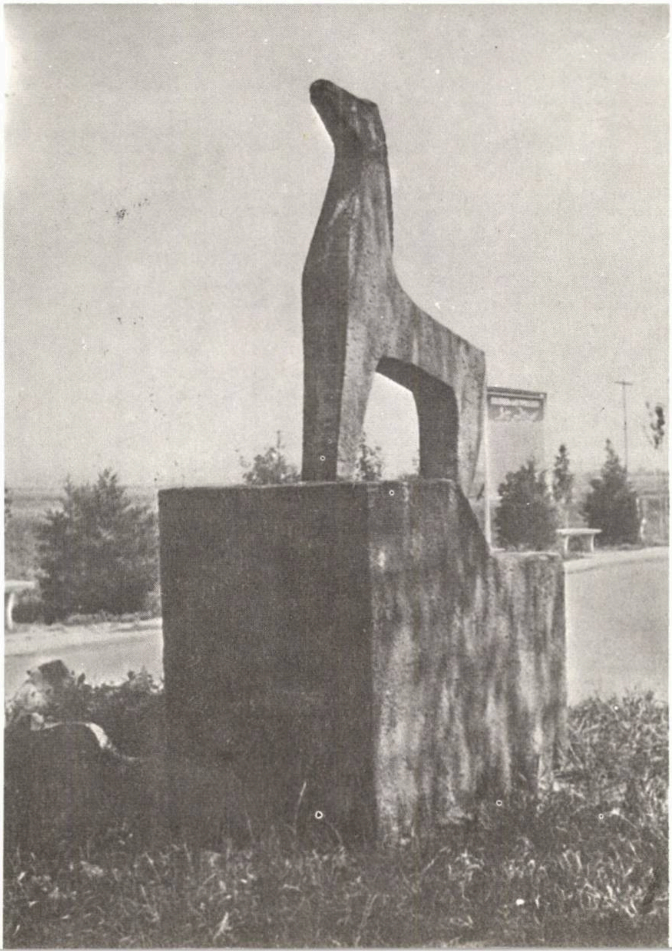

Candorile oamenilor, candorile naturii

Copiii pictează legende

Cîrjoaia și Horodiștea sînt două din satele Cotnarilor, risipite printre dealuri acoperite cu viță de vie și cu codri de fag. Dealul lui Vodă, Dealul Cătălinei, Dealul Episcopului. Numele acestor culmi domoale, peste care privirile lunecă mîngîietor pînă se pierd în zările senine ale Hîrlăului sau ale Tîrgului Frumos au rămas așa de la Ștefan cel Mare. Ca și biserica, urmele curții domnești și ale pivnițelor, două podețe botezate cu numele Zlodicăi și Cîrjoaiei.

Pădure, vie, cîmpie. Copiii Cotnarilor hălăduiesc în voie în acest cadru, în plinătatea frumuseților naturii, peste care plutește abur de legendă. O profesoară inimoasă, atrasă de vraja pensulei, i-a învățat pe copiii din Cîrjoaia și din Horodiște să deseneze și să aștearnă pe coala de hîrtie tonurile catifelate ale acuarelelor. Pe toți cei care merg la școală, vreo două sute. De opt ani, de cînd a luat ființă cercul

de artă plastică s-au adunat peste 16 mii de desene, dintre care profesoara Ana Bulău păstrează cu grijă cam o pătrime. Din aceste peste patru mii de acuarele și uleiuri s-au ales cîștigătorii concursurilor școlare din țară și din străinătate, și-i plin un perete întreg la școală cu premii și diplome, una venită recent tocmai din îndepărtata Indie, care perpetuează de aproape un deceniu numele celor două sate moldovene printre vetrele de unde izvorăște frumusețea incandescentă a artei.

De unde atît de mari și atît de proaspete resurse de trăire spirituală? La numai cîțiva kilometri de aici se află Cucutenii, leagănul celei mai strălucite civilizații neolitice; pe culmea Cătălinei a existat, în secolele IV—III î.e.n. o cetate traco-getică din ale căror urme apar dovezi de viață civilizată puțin obișnuită pentru acea vreme. Poate că din acele timpuri pîlpîie flacăra care leagă peste milenii destinul artistic al celor ce au trăit pe aceste meleaguri. Este o moștenire de preț, pe care copiii de țărani o exprimă aici prin mărinimie și noblețe sufletească, prin pasiune și simțire patriotică.

— Dacă l-ai desena pe Ștefan Vodă, cum l-ai face?

— Stau deseară de vorbă cu tata și mi-l spune el!

Așa s-au născut, poate, legendele. Ștefan în luptă, Ștefan în mijlocul poporului sau printre ostași, plimbîndu-se prin grădină ori petrecînd la Cotnari, surîzător sau frămîntat de griji, prietenos și necruțător, adeseori înconjurat de Doamnă și de domnițe care-i arată grija, paza și ocrotirea lor.

Micii artiști ne introduc în universul copilăriei lor cu naivitate și stîngăcie, cu sinceritate și candoare. Datini și obiceiuri — Capra, Cerbul, Leul, cetele haiducilor Jianu și Bujor — un nesfîrșit carnaval de măști și costume pline de fast, imagini desprinse din basme și legende («Nunta în codru», «Călin», «Miorița») ne dezvăluie, pe lîngă o mare fecunditate a imaginației, spontaneitatea proaspătă a ritmurilor și culorilor. Copiii Cotnarilor desenează legende și legendele lor tălmăcesc ritmurile horelor și culorilor Voronețului și al florilor din grădină. Poezia care se naște din această vrajă este atît de vie, atît de plină de prospețime și de fantezie, încît ne convinge să credem în sinceritatea ei și, mai ales, să ne încînte cu sentimentul întoarcerii pentru o clipă, în universul îndepărtat al propriei noastre copilării.

Scria în cartea de impresii a școlii din Cîrjoaia o franțuzoaică din Lille: «Sensibilitatea și iradierea artistică nu au totdeauna nevoie de strălucirea orașelor. Eu le-am găsit în acest sat, într-un focar de creație artistică».

Ecrane de sănătate

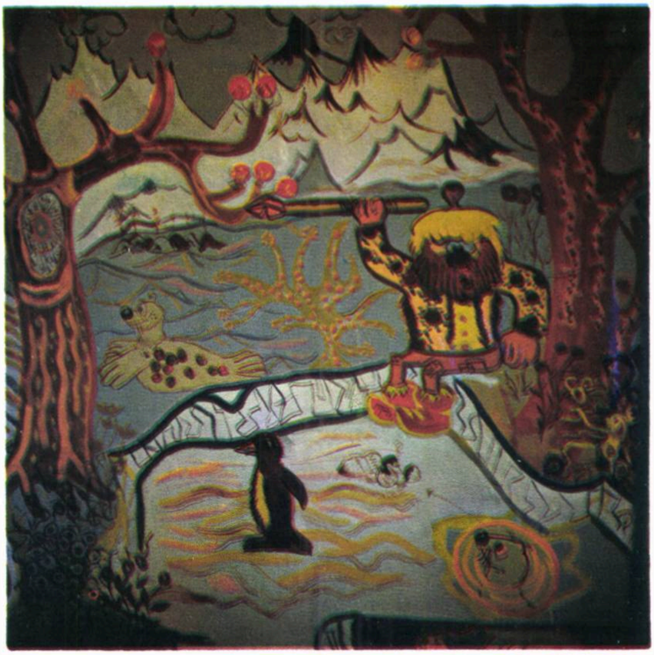

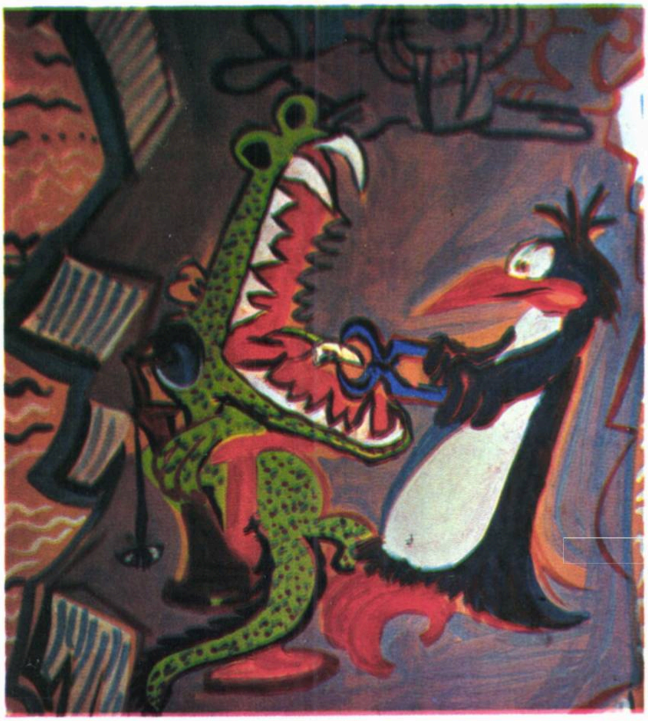

Dacă o fetiță de 4 ani zărește o bicicletă albă în holul unui spital și întreabă: «mămico, bicicleta asta este bolnavă?», înseamnă că pentru micuța pacientă albul nu mai reprezintă în această situație nici candoare, nici culoarea zăpezii sau a curățeniei. Albul spitalului devine acum simbolul suferinței fizice pentru că aici, durerea unei extracții dentare, de pildă, se proiectează în culoarea halatelor, a pereților și a instrumentarului medical.

Teama copiilor față de medic începe de-aici, de la atmosferă. Ce s-ar putea face pentru a o suprima, încă înainte de a se produce? Conferențiarul doctor Ovidiu Grivu, directorul clinicii stomatologice pentru copii din Timișoara a găsit o soluție. Pe cît de originală, pe atît de necruțătoare cu clasicele canoane ale blazonului spitalicesc: a eliminat culoarea albă din interioarele clinicii, a dat peste cap o tradiție de secole. «Psiho-terapie», susține profesorul și cei ce l-au acuzat de necuviincioasa încălcare a obiceiului, sînt nevoiți să recunoască astăzi că a avut dreptate. Directorul Grivu a alungat albul la ultima renovare a edificiului. Locul varului și al vopselelor imaculate de pe pereți l-au luat tonurile calde, pastelate, medicii au apărut în halate mov, surorile în halate portocalii, cleștii și celelalte instrumente de tortură au dispărut și ele sub șervete colorate.

Pe fondul acestui nou repertoriu cromatic a intervenit pictorița Adriana Oancea Șuteu.

Foarte tînăra profesoară a liceului local de arte plastice a dus mai departe ideea medicului Grivu: «Dați-mi casa scărilor, holul central și cabinetele și veți vedea că elevii mei dintr-a șasea vor face din ele palatele de basm ale copilăriei».

Posesiva dorință a pictoriței n-a întîmpinat nici o împotrivire, așa că cinsprezece copii sub treisprezece ani, toți trecuți pe la dentist, au luat în stăpînire, timp de cîteva zile, holul, casa scărilor și cabinetele clinicii. Cu pensule și borcane de culori, cu discuții amicale și dispute înverșunate referitoare la componentele intime ale compozițiilor. Pentru că, trebuie spus din capul locului, munca a fost împărțită pe grupe de cîte doi-trei artiști alcătuite, ce-i drept, după criteriile cele mai subiective și mai personale. Adică cei mai buni desenatori au format un grup, coloriștii altul și așa mai departe. Temele au fost și ele hotărîte cam după aceleași reguli, dar aici rolul hotărîtor l-a jucat inspirația spontană, improvizația. Așa și-au făcut loc în compozițiile frescă jocurile copilăriei, munții și marea, amintirile vacanțelor, eroi ai filmelor de desene animate, evocări ale vieții citadine. Pe pereți se derulează munți și brazi și tabere de vacanță și toate aparatele de zburat, de la balon la rachetă, și cosmonauți, și foci cu priviri istețe și soarele portocaliu, cu chipul unui drumeț bine dispus. Toate imaginile traduc stări sufletești, accente ale unui umor naiv, o fuziune cu sufletul și biografia autorilor. Profesoara Suteu, fin psiholog și om de imaginație, a mizat pe maturitatea elevilor săi, pe simțul de responsabilitate pe care li l-au impus aceste lucrări de mari dimensiuni, și a reușit pe deplin. Opera copiilor este unitară, străbătută de o puternică tensiune dinamică, de o mare varietate de viziuni și expresii. Pentru impresioniști, contactul cu natura însemna o permanentă sărbătoare. Micii timișoreni trăiesc și ei marea bucurie a întîlnirii cu natura. O bucurie sinceră, plenară, la care participă pictori, personaje pline de haz, stele de mare, soarele, întregul univers. La care ne alăturăm și noi, pentru că materia lucrărilor expuse în clinica de stomatologie din Timișoara se compune din candoare, lumină și culoare.

NICOLAE DOCSĂNESCU

P.S. Sorin Vreme, Alex. Zănescu, Alecsandrina Caragioiu, Ursula Kramer, Ioan Opruț, Marius Sîntean. Poate că, peste un șir de ani veți mai citi aceste nume. Poate că unul din ele va aparține unui însemnat pictor român, care a trăit primele emoții artistice la 13 ani, pe cînd desena un pinguin scoțînd cu cleștele de cuie dintele unui crocodil verde, fioros, pentru ca toți copiii care-l vor vedea să nu se mai teamă de dentist.

OFICIUL JUDEȚEAN DE TURISM BRAȘOV — PREDEAL

un amfitrion de marcă

**Petreceți vacanțele dumneavoastră
în condiții ireproșabile
în hotelurile și vilele din Predeal,
precum și în cabanele de pe cuprinsul județului Brașov**

**O.J.T. Brașov - Predeal,
Bd. Gheorghe Gheorghiu-Dej nr. 7—9
PREDEAL**

OFICIUL JUDEȚEAN DE TURISM VÎLCEA

vă invită să vizitați o zonă de mare atracție turistică:

STAȚIUNILE BALNEO-CLIMATERICE

OLĂNEȘTI,

CĂLIMĂNEȘTI

GOVORA,

CĂCIULATA

- Monumentele de artă feudală Cozia, Bistrița, Arnota, Hurezu și culele de la Măldărăști.
- Valea Oltului și întreaga zonă a Lotrului.

O rețea de hoteluri, moteluri și campinguri vă stă la dispoziție, oferindu-vă servicii ireproșabile.

Pentru toți cei interesați oficiul județean de turism organizează excursii pe o tematică variată, în tot timpul anului.

O marcă de calitate: NIVEA

În orice împrejurare
În orice anotimp
La munte sau la mare
Ești veșnic ars de soare
Ca zeii din Olimp

Folosind produsele cosmetice ale întreprinderii

NIVEA

COOP HERMES

Vizitați magazinele
«Hermes»
din București
și din întreaga țară.
Vă oferă o gamă largă
de articole de artizanat
și de artă populară,
precum și bunuri de consum
realizate de unitățile de producție-prestări
ale cooperației de consum.

La București și în întreaga țară
HERMES
Unități de prezentare și desfacere ale CENTROCOOP

Doriți să petreceți un concediu plăcut și reconfortant?

Adresați-vă OFICIILOR JUDEȚENE DE TURISM
SAU ÎNTREPRINDERII DE TURISM,
HOTELURI ȘI RESTAURANTE BUCUREȘTI,
care vă oferă locuri la odihnă sau tratament
în toate stațiunile balneoclimaterice din țară.

**Posesorii biletelor beneficiază de o reducere de 50%
la tariful de transport pe C.F.R. și I.T.A.
în tot timpul anului.**

Candorile oamenilor, candorile naturii

FLOAREA DE COLȚ a coborît între oameni

Dacă vă aflați în Timișoara, abateți-vă pe strada Batania. Este undeva prin cartierul Fabric, în spatele întreprinderii «Azur». La nr. 1 locuiește strungarul Sebastian Hüpfl sau, mai simplu pentru foarte mulți timișoreni «omul care și-a adus muntele acasă». Porecla nu-i un joc meșteșugit de cuvinte ales pentru o prezumtivă pasiune turistică. E drept, Sebastian Hüpfl colindă de-o viață munții, activează neobosit în cercul de turism de la întreprinderea «6 Martie» este, într-un cuvînt, un îndrăgostit de natură, de soare, de aerul tare al înălțimilor.

Strungarului cu tîmplele cărunte nu i-a fost de-ajuns. El și-a adus, așa după cum depun mărturia cei ce-l cunosc, muntele acasă. Adică a încărcat cîteva camioane zdravene cu bolovani desprinși din stîncă și le-a coborît la șes, în orașul florilor, rînduindu-i într-un anume fel în grădină. Nostalgia duminicilor cînd se întîmplă să nu dea ochii cu muntele? Poate, dar nu numai atît! Sebastian Hüpfl a adunat, în lungile-i peregrinări pe piscuri, cîteva semințe de floare de colț și le-a semănat printre pietrele de-acasă. Vroia să demonstreze că, pentru a avea frumosul trofeu carpatin, nu-i nevoie să-l smulgi de pe înălțimile primejdioase, văduvind muntele de una dintre cele mai de preț podoabe ale sale ci, cu puțină osteneală, să îl cultivi și să-l culegi din propria-ți grădină. Semințele au încolțit și, în curtea omului cu muntele acasă, au înflorit primele tufe. Înalte, viguroase, cu flori alb argintii, așa cum le văzusem cîndva, mult mai rare și mai lipite de stîncă, printre demonii de piatră ai Retezatului. Acum, din mai, de cînd încep căldurile, grădina de pe strada Batania devine un covor așternut cu flori de colț. «Grădinarul» care-și petrece în acest crîmpei de rai ceasuri de odihnă, îmbogățise orașul florilor cu o floare pe care nu o cunoscură pînă atunci decît temerarii, cuceritorii marilor înălțimi. O adusese, după o răbdătoare muncă de aclimatizare, cu două mii de metri mai jos, în condițiile de viață ale cîmpiei bănățene. Astăzi, orice timișorean neinițiat în cultura plantelor știe că Leontopodium alpinum se seamănă în februarie, că la rădăcină e bine să stea puțină piatră calcaroasă și coajă de var sau că reginei florilor de munte îi place soarele de dimineața, nu arșița din miezul zilei. Mulți o cultivă astăzi în grădină, dar și mai mulți o găsesc gata înflorită în piață. Piețele Timișoarei au acest caracter inedit: sînt singurele locuri din țară unde se vinde floarea de colț. Așa cum inedite sînt și balcoanele timișorenilor unde, printre mușcate și petunii zărești ghivece cu floarea adusă de pe creștetul Carpaților.

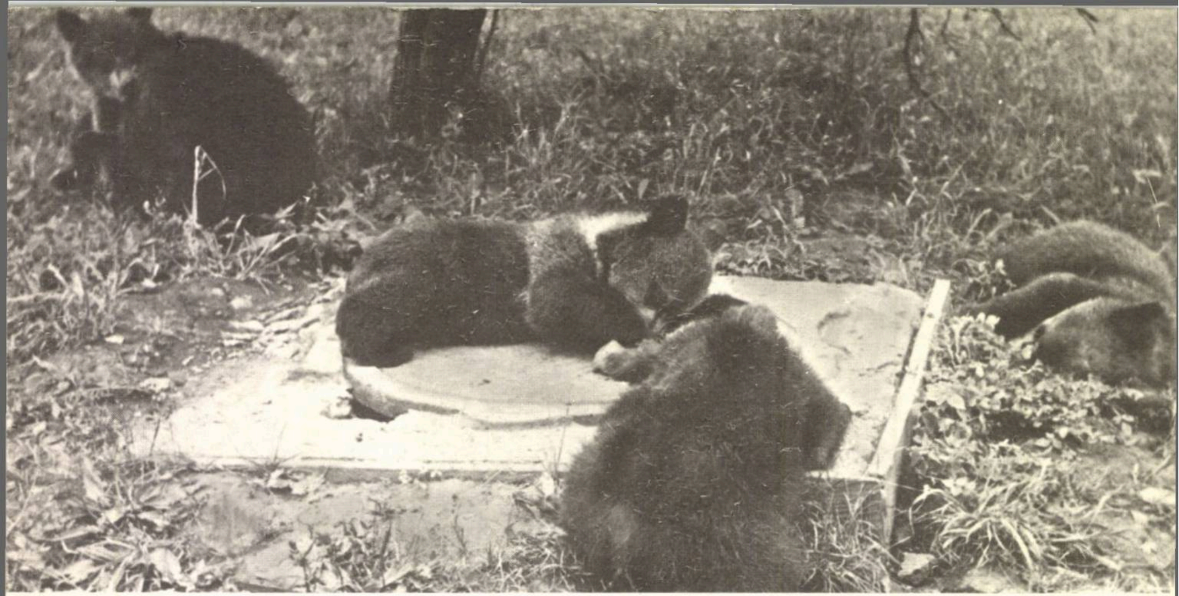

Un zîmbet cu... puii de urs

Patru boturi fragede, mirosind a lapte, m-au întrebat: «Ce program avem astăzi?» Le-am răspuns: «Dacă v-ați luat porția de lapte, mergeți la joacă! «Am mîncat și miere», se lăudă unul cu guler alb în jurul gîtului. «Asta înseamnă că astăzi n-o să vă mai urcați în măr să furați mere.» «O să ne urcăm fără să furăm», m-a asigurat cel mai neastîmpărat dintre ei.

Grupul își instalase tabăra în curtea Ocolului silvic din Gurghiu. Soare, verdeață, aer proaspăt, filtrat de plămînii munților din jur, mîncare după pofta fiecăruia și, pe deasupra, un instructor de sport în persoana inginerului Miron Oancea. Aici, joaca de peste zi nu-i numai o zbenguială de preșcolari, ci și un prilej de afirmare sportivă. Tabăra are campionii ei la lupte, trîntă, judo și, chiar la urcatul în copac. E drept, sînt și vreo cîțiva leneși. Stau ceasuri întregi cu burta la soare fără să miște măcar o ghiară. Se păcălesc singuri, fiindcă viața sedentară i-a cam făcut să se îngrașe. Iată într-un colț de pajiște, și un filozof. L-am lăsat să mediteze în tihnă. La ce? «Aștept să răsară luna, nebuna»...

După asfințit, cînd la cină se serveau morcovi cruzi, patru boturi fragede mirosind încă a lapte, m-au întrebat: «Cînd facem o excursie sus, în pădurea de brad?» «Cînd veți mai crește încă o dată pe cît ați crescut, cînd nu veți mai mirosi a lapte, ci a ienupăr și a ferigă proaspătă».

Între timp ursuleții, cei nouă ursuleți de la Ocolul silvic Gurhiu au crescut și s-au făcut de două ori mai mari și au plecat, călăuziți de prietenii lor pădurarii, să își mute tabăra sus, sub umbră de cetină. Acolo își pregătesc adăpost pentru iarnă, își vor întemeia familii, vor deveni tați grijulii ori mame năpraznice.

Nouă pui de urs vor ajunge urși în toată firea, datorită devotamentului cu care au fost îngrijiți de prietenii lor, oamenii.

DAN NICOLAU

Candorile oamenilor,
candorile naturii

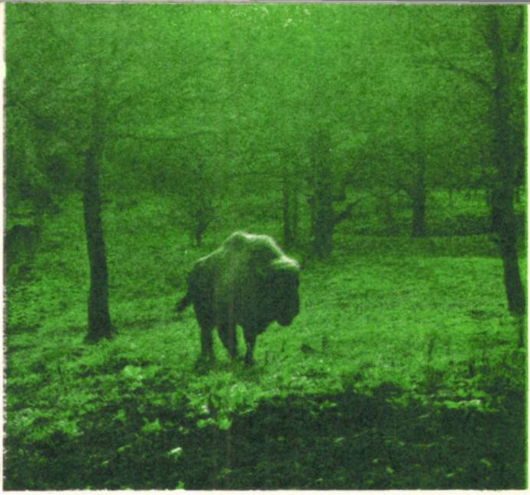

RARĂU, RALUCA, RUXANDRA

Pe căprioara mare o cheamă Cătălina, pe cea mică Dorina, iar zimbrii se numesc Rarău, Raluca și Ruxandra. Femelele au fiecare cîte un pui care acum, după un an, au cu siguranță nume, drept semn de distincție pentru familia acestei rezervații.

Rezervația «Dragoș Vodă» se află în imediata vecinătate a mînăstirii Neamțu, în margine de pădure, întinsă cît cuprinzi cu ochii spre Vînători ori spre dealurile Agapiei și Văratecului. Zimbrul, semnul heraldic al domnilor Moldovei, revine, după sute de ani, în codrii tineri ai Neamțului. Aici, în acest leagăn de istorie legendară a Moldovei, la umbra cetății mușatinilor, nebiruită nici de cuceritorul Constantinopolului, și a celei mai strălucite ctitorii a marelui Ștefan.

Zimbrii de la Neamț, puternici și frumoși, poartă nume de munți și de domnițe, de dîrzenie în calea vremurilor, de dragoste și de gingășie. Așa cum a fost de totdeauna Moldova, de la Dragoș «descălecătorul» încoace.

PLANETA OAMENILOR NUMITĂ PĂMÎNT

ÎNSEMNĂRI DIN BULGARIA PRIETENĂ

BOJENȚÎ sat unic

Începusem să simt apropierea munților, veneau spre noi colinele mușcate de ozon și verde închis, mașina parcă urca spre Cîmpina, îl tachinam pe fostul matelot, care ar fi preferat să zburăm pînă pe malul Mării Negre și acolo, fără să ne mai cunoască, să se spulbere printre valuri, de fapt așa s-a și întîmplat, aveam să-l așteptăm mult și bine să vină la Nesebăr, fosta Mesambria elină, pinten de civilizație pontică înfipt cu ziduri cu tot în calea vînturilor, valurilor, el spusese foarte serios că mai bine-i face să spintece el apa, alături de sirene și Neptun... Nu ne părăsește nicăieri imaginea vetrei, e o obsesie, de care nu ne dăm totdeauna seama, o purtăm ca pe un dat și izbucnește cînd ești mai departe, sau cînd te simți singur, întoarcerea la vatră e în fond un drum spre tine însuți, te întîlnești cu cel pur și înaripat, și nu-ți trebuie mult, în alte orizonturi fiind, să-ți vezi cu ochii minții cuibul, precum călătoarele păsări presimt apropierea țărmului din plecare chiar. Așa-i și cu muntele acesta care coboară spre noi, mă las purtat de cîntec, «Cîtu-i Maramureșul...» umple mașina, nu-mi pasă că șoferul Lazaro strîmbă dezaprobator din nas, intru cu inimă deschisă, după atîta cîmpie, în «țara»-catedrală naturală, în care bat clopotele din cele mai înalte construcții de lemn din lume, în care mai hălăduiesc și azi legendele cu voievozi descălecători și zimbri de stemă.

Aici, în poalele nordice ale masivului Stara Planina, o luăm pe un drum lăturalnic, se pierde drumul în urcușuri domoale, printre livezi de pruni și meri, e răcoare și pădurile pe-aproape, năvăliseră turcii în Tîrnovo, biserici incendiate, palatele țarilor deveniseră haremuri, prindeau spahii fetele frumoase, feciorii îi băgau în lanțuri, pribegeau oamenii spre munți, codrii să le devină sălaș. Așa a plecat și Bojane, bărbatul ei, om de frunte în Tîrnovoul Strălucitor, căzuse străpuns de suliți sub zidurile cetății, tînăra boieroaică și-a luat cei doi prunci și s-a înfundat în pădure, era femeie aprigă Bojana, lăsa între ea și urmăritori o sită deasă, cu cărări de labirint; mîncau ce le dădea pădurea, se acopereau cu cer și cetină, pînă au ajuns într-un luminiș. Curge legenda și zice că fiul cel mare, Racio, pleacă să-și caute norocul aiurea, să învețe meseria armelor, să-i strîngă pe cei ce se haiduciseră. Rămîne femeia cu cel mic, își face casă din bîrne, o acoperă cu plăci subțiri de piatră, nu știu numele mezinului, dar el ciopleşte pietrele ca pe niște tăblițe de-un deget ori două grosime, să nu ia vîntul acoperișul. Sosesc și alți urmăriți, Bojana îi sfătuia cum să-și ridice casele, din bîrne, piatră la temelie și acoperiș din piatră. În timpul acesta, Racio ajunsese nu prea departe și-și făcuse sub un copac mare o fierărie, aproape de drumul cel mare ce tăia munții în două, și înroșea potcoave pentru caii călătorilor, ziua. Noaptea, scotea din vatra încinsă fier de săbii și pumnale, ghiuturi pentru buzdugane și cămăși de zale. Dacă maică-sa ctitorise un sat, în care nu va călca picior de turc, de numele legendar al montaniardului Racio se leagă Gabrovo, socotit vatra meșteșugurilor și industriei bulgare, orașul tăiat în două de Iantra și adunat prin po-

duri masive din piatră, devenit azi cetate industrială de prim rang, cu uzine de mașini-unelte, instrumente și agregate de măsură și control, fabrici de ceasuri, echipamente electrice și electronice, cu cel mai mare combinat textil din Bulgaria — toate pornind de la o potcoava. Aici se afla inceputurile invățămîntului în limba bulgară: ctitorul său se numește Neofit Rilski, cărturar trimis să studieze pedagogia la București, care la întoarcere, în 1835, înființează prima școală de limbă națională, și tot el traduce în bulgărește întîia evanghelie, arsă ulterior de greci, dar retipărită în ediții succesive la Smirna, Londra și București. Mai are o calitate Gabrovoul: e capitala bancurilor și glumelor de tot felul, pe seama locuitorilor săi circulă mii de snoave, lansate chiar de ei, sînt un fel de olteni sau scoțieni, efigia de rîs cea mai întîlnită e pisica fără coadă, i-au tăiat-o să nu pătrundă prea mult frig cînd intră in casă. Se impletesc, în hazul general, zgîrcenia și spiritul practic al gabrovenilor, iar minijupa, de aici se spune că a pornit, să se facă economie la material, frumoșii genunchi dezgoliți fiind la mare cinste, așa că moda maxi nu va prinde niciodată... Cum nu s-a schimbat pînă acum nici ora de închidere a magazinelor — seara la șapte și un sfert, peste tot se pun lacăte, numai vitrinele rămîn puternic luminate, pentru ca eventualilor cumpărători să li se mărească pofta în timpul nopții și a doua zi să se arunce mai cu foc spre rafturi. E și ăsta un fel de a gîndi comerțul, în orașul ahtiat după verbele «a vinde» și «a cumpăra».

Într-un ghid editat prin '96 scria că în Bojeți sînt vreo 70 de case; acum, ne spune Kremena, sînt peste o sută. Ghidul lăsa să se înțeleagă că satul, atestat documentar prima oară în 1750 e un fel de muzeu în aer liber, adică numai străzi și case conservate așa cum au fost ele pînă acum o jumătate de secol; în casa familiei Konarov, după ce ne-a cinstit cu șliboviță și castravezi, gazda a început să cînte, pe melodia Zarazei: «Vreau să-mi spui, frumoasă Kremena/ Pe cine-ai iubit —»

— Deci, nici vorbă de vreo moarte lentă, un ireversibil proces de dispariție, a unuia dintre cele mai autentice bulgărești sate de munte, un tezaur cu lumină electrică, ferestre deschise, miros de fîn proaspăt dus în grajd, fum deasupra acoperișurilor, conchide Anton, după ce a împărțit copiilor care ne-au condus la mașină cîteva zeci de ilustrate din România, făcîndu-ne apoi semne cu mîna pînă ce ne-a ascuns o buclă a șoselei.

I se spune «sat turistic național», e unic în țară și se află sub patronajul forurilor locale județene și al Institutului monumentelor de artă din Sofia.

Străzi întortocheate, tot urcă și coboară, uliți ce se pierd în curți și grădini mari, treci un pîrleaz și intri dintr-una în alta, cărarea bătută cu lespezi de piatră unește cîteva gospodării. Se-apleacă pomii de-atîta rod. Din loc în loc, pe scînduri de lemn puse la vedere sînt așezate fructe coapte. Kremena ia o pară galbenă și parfumată, mi-o oferă cu un gest de tandrețe, gest observat de Toni, pentru care m-a tachinat apoi tot drumul, făcînd și celorlalți semn să se servească. E aici de un an, a terminat Institutul de istorie din Tîrnovo, nu mai văzuse Bojeți, auzise de el, dar tot așa, cum că în afara perioadelor cu mulți vizitatori se va plictisi de moarte.

— N-am vreme să mă plictisesc. Învăț mai ceva ca la facultate, observ și ascult pe localnici cum se trăia acum 50—70 de ani. Mai sînt 71 de bătrîni care se ocupau cu negustoria. Făceau comerț în toată Peninsula Balcanică, ajungeau în Rusia și Austria. Mulți se numeau «rumânchi», adică acolo își făcuseră vad, în România. Unii dintre ei au copii și nepoți prin București, Brăila, Galați.

Mă duce imediat gîndul la Gabroveni, strada cu magazine mici, vitrine înflorate și atmosferă ușor orientală, E în zona Lipscanilor, și ea stradă de negustori cu mărfuri venite din Lipska nemțească. Bucureștiul începutului de veac era locul de întîlnire al multor drumuri comerciale, cu vaduri distincte, ce dădeau culoare și inedit anumitor cartiere.

Declarate monumente, absolut toate casele din Bojenți își păstrează înfățișarea veche, arhitectura tradițională bulgară nu a suferit aici nici cea mai mică modificare. Meșterii constructori erau din sat sau din orășelul Triavna, aflat în apropiere, puternic centru de cioplitori în lemn. Cu două nivele, la casele bojențene parterul e ocupat de cămară, magazine sau dugheană, sub care se află pivnița, iar la etaj sînt camerele de zi și de dormit, plus cerdacul sau terasa închisă. Tot ansamblul are o perfectă armonie de linii, îmbinările de lemn formează o țesătură vioaie pe suprafețele albe ale zidurilor, iar solzii de piatră cu care sînt acoperite casele scînteiază pînă tîrziu, în asfințit. Aici totul se repară, se reface, se adaugă numai sub supravegherea specialiștilor, nimeni nu are voie să bată un cui fără consultarea arhitectului care răspunde de păstrarea nealterată a imaginii vechiului și totuși noului sat. Școala ridicată în 1872 de către maistrul Guncio Kînef, constructorul liceului din Gabrovo, piesă de rezistență în arhitectura orașului adăpostește o expoziție cu lucrări inspirate din peisajul și atmosfera satului; de altfel, în Bojenți au case de creație artiștii plastici și compozitorii iar vechiul han e un modest, dar original hotel cu 45 de paturi. Vizitatorii care rămîn mai mult trag la săteni, să doarmă pe păturile mițoase, un fel de cergi maramureșene, puse direct pe podea, în dormitorul care are soba băgată în zidul despărțitor de camera de zi, prin care se face focul. Ăsta-i farmecul, hoteluri luxoase sînt peste tot. Sclipește de curățenie, confortul nu lipsește, locuitorii săi se ocupă cu ce-au învățat, fac cojoace și căciuli de blană, cioplesc lemnul, familiile care s-au mutat la Gabrovo sau în alte părți își petrec aici duminicile, concediile și vacanțele, bătrînii deapănă Kremenei legende, obiceiuri străvechi de nuntă, botez, înmormîntare, fac șezători în mai fiecare săptămînă și povestesc pentru cine vrea să asculte despre lungile lor călătorii, despre locuri, oameni și fapte aflate nu din cărți, ci văzute, trăite. A umbla era modul lor primordial de existență, călătoria le este în sînge, ca și ospitalitatea, ei știu mai bine ca oricine ce înseamnă să fii printre străini, să ți se deschidă sau închidă ușa.

La 63 de ani, Iovcio Kalvec Konarov e om în crucea puterii. Și casa lui e un mic muzeu, cu căni, ulcele, ploscă pe policioare, cu pistoale și puști vechi pe doi pereți, un altul pictat în ulei; o scenă reprezintă dansatori în tîrlici, să nu se audă în satul vecin și să ne invite la zaiafet; cealaltă — pisica cu coada tăiată! Zîmbesc, gazda pune pe masă bunătăți și spune tot felul de glume la adresa zgîrceniei proverbiale a gabrovenilor... Știe cîteva cuvinte românești și cînd ridicăm paharele spune:

— Noroc!

— Na zdraven! răspundem noi.

Intră val-vîrtej fratele său mai mic, Ivan, bărbat zdravăn, plesnind de sănătate, care a aflat că la ei în casă sînt oaspeți din România. Ne îmbrățișează ca vechi cunoștințe, spune că acum trei ani a fost la București și Sinaia, iar concediul din iarna asta îl are programat la Brașov.

VALENTIN HOSSU-LONGIN

Cueva del Guacharo

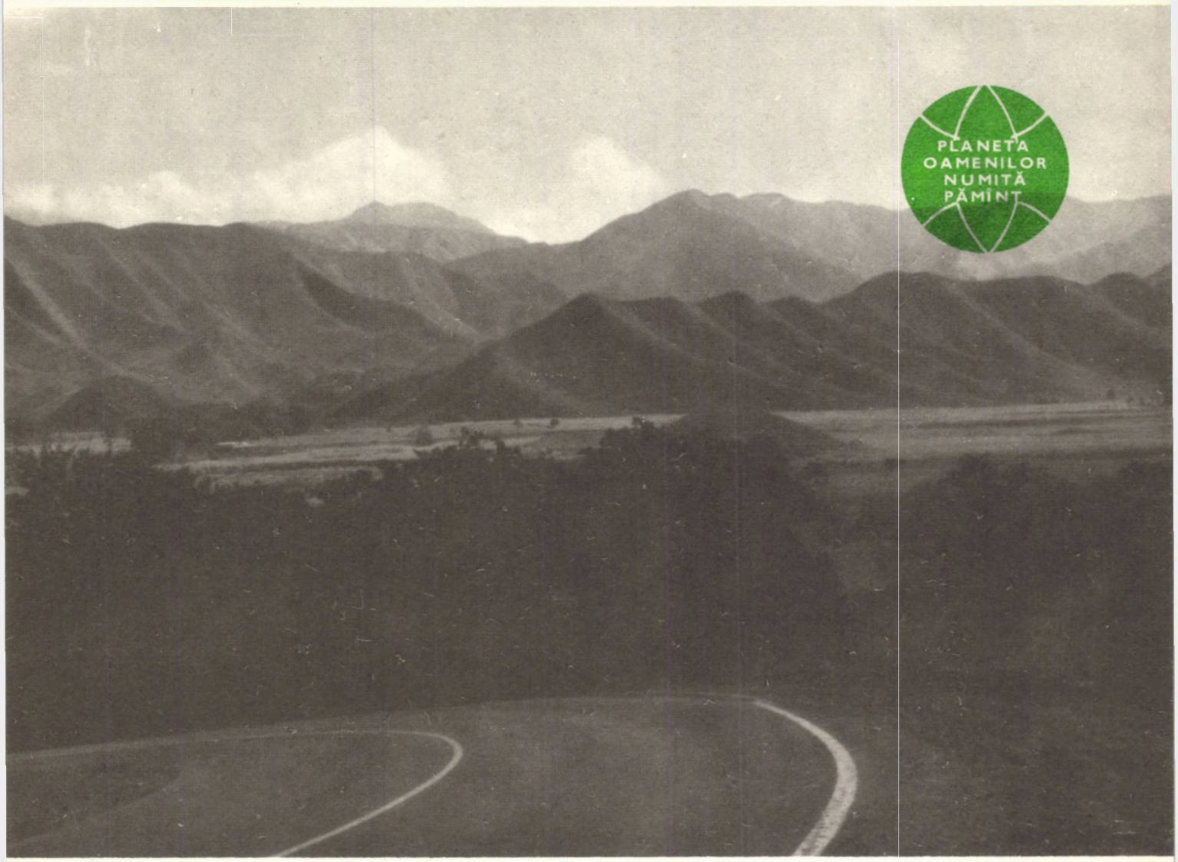

Un Boeing 747 al companiei Air-France îmi prilejuia bucuria de a mă purta din nou spre Antile, după numai două săptămîni de la întoarcerea din Cuba în Europa.

Decolînd în dimineața zilei de 11 mai, de la Roiny-Charles de Gaulle, am ajuns în mai puțin de o oră deasupra Atlanticului, pe o vreme de o frumusețe deosebită. Priveam în afară înmărmurit, admirind pentru prima dată îmbinarea perfectă dintre albastrul Oceanului și al cerului. Cele două elemente se uneau într-unul singur și cerul se continua parcă pe sub noi, învelindu-ne din toate părțile. Linia orizontului dispăruse complet și o dată cu ea și certitudinea deosebirii dintre sus și jos. Pluteam într-un univers de azur. Am încercat să mă gîndesc că mă aflu pe bordul unei nave interplanetare și am avut un fior de teamă.

După cîteva ore — cred că șase ore și jumătate — aterizam în Guadelupa, pentru a porni mai departe după 40 de minute. Încă o oră ne-a mai trebuit ca să ne apară în zare lanțul muntos de nord (Cordiliera del Norte) al Venezuelei, cu rocile sale roșcate. Aterizarea îți dă impresia unei amerizări, atît este de aproape de apa Mării Caraibilor pista aeroportului Marquetia.

Cu oarecare emoție am trecut de oficiul de control medical, pentru că uitasem certificatul de vaccinare la Paris. Doctorii au avut încredere în declarația mea și nu mi-au făcut greutăți. După o jumătate de oră eram instalat la hotelul Savoy, în apropierea frumoasei străzi Sabana Grande, plină de magazine. Am început să caut adresele speologilor în cartea de telefon, dar toate încercările mele rămîneau fără succes. De-

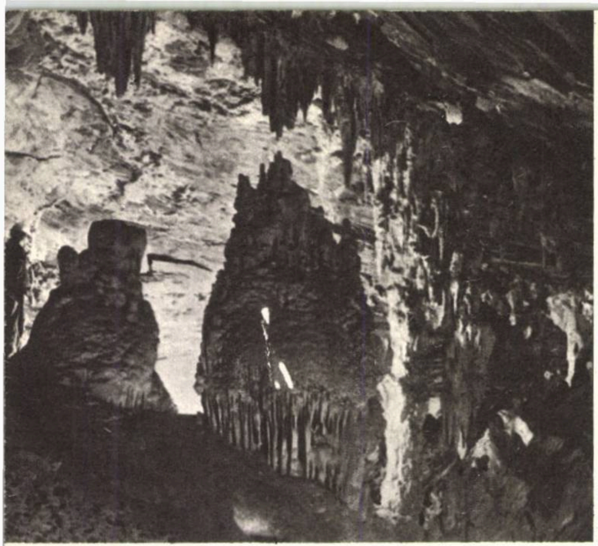

abia a doua zi, de la Ambasada noastră, am fost pus în legătură cu Eugenio de Nellard Pietri, cel care, împreună cu Juan Antonio Tronchoni, fondaserăm cu douăzeci de ani în urmă, Societatea de Speologie din Caracas. După vizita pe care mi-a făcut-o la hotel, am putut lua, grație lui, contactul cu Societatea de Speologie, al cărei președinte a venit să mă invite a doua zi la ședința Societății. Scopul principal al acestei ședințe l-a constituit atît discutarea colaborării viitoare româno-venezuelene în speologie, cît și stabilirea unui program de teren pentru cele 12 zile cît aveam să rămîn în Venezuela. Îndeplinirea acestui program mi-a prilejuit cunoașterea a două regiuni din Venezuela. În primul rînd am vizitat munții Caripe din partea de răsărit a Cordilierei de Nord, în care se află celebra peșteră Cueva del Guacharo. Distanța pînă la acest obiectiv era destul de mare, aproape 700 km. De aceea am plecat din Caracas la orele 1 dimineața și zorile ne-au întîmpinat în orașul Barcelona, adică la jumătatea drumului.

Desigur eram emoționat că mă aflam în fața acestei peșteri, care-i prilejuise odinioară lui Humboldt descoperirea și descrierea păsării Guacharo, pe care o botezase **Steatornis caripensis** și îmi imaginam cum indigenii veneau, în perioadele cînd puii erau plini de grăsime, pentru a-i vîna și a prepara grăsimea limpede și fluidă, pentru bucătăria lor. Îmi rămăseseră întipărite în memorie paginile din Aspectele Naturii încă din copilărie. Probabil că acest război periodic, nemilos, contra bietelor păsări, relatat de Humboldt, mă impresionase în mod deosebit.

Chiar de la intrare se aude vacarmul din adîncul peșterii. Înaintînd prin deschiderea largă și înaltă, zgomotul crește cu fiecare pas, din ce în ce pentru că bizarele păsări se sperie de fiecare vizitator. Părăsindu-și cuiburile, ele fîlfîie din aripi amenințător și se reped spre noi pînă la un metru distanță, vrînd să ne intimideze, croncănind ascuțit, cu sutele deodată! În razele lămpilor electrice ochii lor mari devin ca doi cărbuni incandescenți, gata să te ardă cu focul lor. Cele cinci mii de păsări cîte se găsesc în această peșteră, sînt eșalonate pe o porțiune de mai multe sute de metri de galerie și peste tot de-a lungul acesteia zgomotul este insuportabil. Haosul este și mai mare dacă iei seama la milioanele de greeri de peșteră, de 3—4 cm lungime, care sar cu sutele, în jurul nostru și pe noi, pe cap, pe umeri și chiar în ochi.

Peste tot de-a lungul galeriei ocupate de colonie, podeaua peșterii este plină de guano, în care se găsesc semințe mari — multe din ele semințe de palmier — ce provin de la alimentația cu fructe a păsărilor. În acest amestec nu puține sînt și cojile de ouă eliminate din cuiburi. Chiar și plante cresc pe acest substrat gras, iar dacă te lungești cu lupa prinsă de cap și începi să aduni fauna măruntă de nevertebrate, rămîi uimit de colcăiala nemaipomenită a vieții acestui biotop. Gîndăcei de toate mărimile și neamurile, nenumărați acarieni, unii microscopici alții mai mari, de doi-trei milimetri, pseudoscorpioni cu miile, miriopode, crustacei tereștri și sumedenie de căpuși, care se furișează pe sub haine și caută să-ți intre în piele. Am rămas tot așa de surprins de bogăția și varietatea faunei de aici, ca și atunci cînd am pătruns în Peștera Șerpilor din Cuba. Numai că la Guacharo temperatura era de 18°, pe cînd în peștera cubaneză ajungea la 36°!.

După colectarea cîtorva mii de exemplare de animale guanobii, ne-am îndreptat spre adîncul peșterii, urcînd și coborînd mereu pe blocuri alunecoase, pînă ce păsările rămăseseră departe în urmă și sifonul pîrîiului din fund ne bara calea. Peștera are mai bine de 10 km, dar noi nu merserăm nici doi, pentru că, trecînd sifonul, ea continua încă 8 km și mai bine, dar dincolo era necesar echipamentul de explorare.

Întoarcerea de la Peștera Guacharo s-a făcut pe ziuă și am urmat un drum care merge de-a lungul coastei. Aspecte de neuitat mi-au rămas întipărite în minte. M-au impresionat culorile și insulele nenumărate cu care Marea Caraibilor era presărată aici. Din loc în loc ne opream pentru a face sondaje în plaje, pentru studiul faunei interstițiale marine, după cum același lucru l-am făcut și pe cîteva rîuri pe care le traversa șoseaua. Dacă pe acest drum nu ne-a impresionat în mod deosebit flora în comparație cu flora Cubei, în schimb, a doua parte a deplasărilor pe teren în Rancho Grande — rezervație imensă tot în Cordiliera de Nord, dar în jurul orașului Maracay, am avut toate motivele să fiu încîntat și din acest punct de vedere.

Am locuit în Maracay la naturalistul Carlos Bordon, care deținea colecția de faună subterană a Societății de Speologie. Deoarece Societatea a hotărît să mi se încredințeze această colecție pentru a fi studiată de cercetătorii Institutului de Speologie, a trebuit să lucrăm la inventarierea ei și la identificare grupelor de animale. Cînd ne simțeam obosiți de această muncă migăloasă, ne repezeam la deal cu Toyota lui Bordon pînă în Rancho Grande, a cărui pădure, veșnic în ceață și ploaie, reprezenta pentru mine ceva cu totul nou. Această rezervație plină de toate esențele tropicale iubitoare de umezeală, de numeroase orhidee, și este plină de animale care se plimbă în libertate: jaguari, pume, furnicari, marsupiale, tapiri. În zona vizitată nu se găseau decît șerpi veninoși din genul Bothrops și din genul Micrurus, amîndoi redutabili, dar am putut lucra în voie, adunînd faună endogee și de frunzar, fără întîlniri neplăcute. În parcurile zoologice din Maracay și Caracas am avut însă bucuria să admir bună parte din fauna sud-americană.

Membrii Societății de Speologie, în frunte cu Juan Antonio Trinchoni, cu Eugenio de Bellard Pietri și cu Omar Linares, ne-au oferit posibilități de colaborare nesperate și prin aceasta, extinderea cercetărilor din Cuba în Venezuela — extindere absolut necesară pentru înțelegerea și explicarea originii faunei subterane atît de interesante din zona Mediteranei americane — devine pentru noi posibilă și promițătoare.

TRAIAN ORGHIDAN

PLANETA OAMENILOR NUMITĂ PĂMÎNT

Note de călătorie din Republica Populară Ungară

COTUL DUNĂRII

Deîndată ce s-a degajat de îndatoririle ei urbane, de trafic gălăgios şi şiruri neîntrerupte de pietoni, strada Szentendrei devine o superbă şosea de vacanţă, maşinile rulează cu o sută pe oră, iarba de pe marginea drumului e o grea catifea compactă, din ea cresc colorate şi vesele primele case de vacanţă, delimitate administrativ sub nume de sate şi băi, dar, de fapt, şir neîntrerupt pe şoseaua care suie spre nord.

Şosea nu prea largă, mai degrabă o alee asfaltată între catenele munţilor dulci ai Ungariei şi Dunărea curgînd istovită şi largă după ce a trecut val cu val prin acel eveniment geologic de importanţă europeană, schimbarea direcţiei de la est la sud. Într-acolo ne îndreptăm, spre cotul Dunării, spre locul unde Dunărea coteşte de două ori, ezitînd între nord şi sud, între răsărit şi apus, iar şoseaua o urmează cu multă credinţă, trasînd în asfaltul secolului XX vechiul drum domnesc şi negustoresc, atît de cuminte rînduit, paralel cu Dunărea.

Gazdele au ales pentru acest traseu tradiţional de week-end şi concediu o dimineaţă de sîmbătă, cîteva ore înainte de năvala tuturor, şoseaua e cu totul liberă, motelurile transparente adună oameni puţini la mese, călători ca şi noi, iar casele de vacanţă stau ferecate, pe picioroangele lor de piatră. În stînga, munţii scunzi, mai degrabă dealuri, adăpostesc căsuţe cu pridvoare, cu ferestre ca nişte ochi de ciclop, invadînd toată faţada. Sînt clădiri mici cu o singură odaie, multe dintre ziduri, aflate încă la roşu şi neacoperite, ne lasă să înţelegem misterul locativ al tuturor acelor locuinţe de vară, atît de asemănătoare între ele şi totuşi în plin concurs de fantezie; o lampă, sau o verandă, sau un oblon, sau vopseaua lemnăriei trebuie să constituie nota aparte. Un spaţiu gospodărit cu frenezie, ca cel al rulotelor — odaie, bucătărie, uneori cîte-o sală de baie, totul pe cîţiva metri pătraţi. În dreapta, acelaşi stil, dar fiecare căsuţă se înalţă ţanţoşă pe stîlpi de beton sau de lemn, gata oricînd să devină, cînd suie Dunărea mare, locuinţă lacustră.

Foarte curînd între munţi apar turnuri, casele albe, galbene, roşii ale oraşului Szentendre cuceresc ţărmul Dunării. Tîrg la răscruce de drumuri, cu uliţe înguste pe care nu-ţi poţi desface braţele în lături, şerpuite oriental, şi biserici baroce. Centrul oraşului e o piaţă mică, parcă artificială, gata să se destrame în pereţi de carton după ce un regizor rafinat şi puţin obosit va declara încheiată filmarea. Piaţa e totuşi autentică, aidoma şcoala de băieţi şi pridvorul bisericii sîrbeşti prin care treci de pe o stradă pe alta.

Dar lucrul cel mai frumos de la Szentendre este o casă roşie, cu albe chenare la uşă şi geamuri, zidită la o răscruce de străzi medievale, o casă păzită de cîteva bătrîne. Una stă la intrare şi vinde albume — casa e un muzeu, altele stau şi veghează, tricotînd, cele patru săli albe, iar celelalte bătrîne rîd şi se vaită, blestemă şi bocesc, proorocesc şi visează, şi sînt plămădite din lut.

Este muzeul Kovacs Margit. Doamna Margit despre care se spune că ar avea peste 70 de ani, nu e acasă. Poate fi la Budapesta sau în Italia, drumurile şi treburile ei sînt numeroase: expoziţii, comitete internaţionale, ore la Institutul de artă plastică.

Aici sînt adunate însă cele mai multe din operele ei, un popor de pămînt ars, fetele cîntînd, într-un basorelief, cu inocenţă şi rîvnă, bătrîna de lut negru privind cu ochii ei albaştri, bocitoarele agresive şi uscate, mama cu pruncul, familia aşezată la cină, ciobanul, fantasmele nocturne ale pădurii. Sînt obiecte mărunte, vase de flori şi sfeşnice, o oglindă şi farfurii smălţuite, potrivite pe rafturi şi pe pereţi,

gata oricînd să servească după menire, să poarte flori, lumînări şi mere, dar liniile lor sînt atît de pure, culorile atît de visătoare, încît fiecare pare un fragment dintr-o desăvîrşire, un ciob din potirul Graalului.

Curtea muzeului, ca o piaţă de cetate, păzeşte între zidurile albe, straturi de flori şi un cuibar de porumbei, pămînt negru încadrat de pietre, lutul despre care Kovacs Margit spune că e pîinea, bucuria şi pedeapsa ei, şi deodată simt că aici bate inima oraşului Szentendre.

Dar Szentendre este şi numele unei insule, 31 de km. de nisip adus de Dunăre, despărţind apele în două braţe; aici au crescut păduri şi s-au întemeiat patru sate şi după cum e firesc, insula a devenit o vatră de vacanţă. Vile uşoare, corturi şi ambarcaţiuni alcătuiesc aşezări efemere hrănite din farmecul fluviului.

Braţul Szentendrei, îngust ca un canal veneţian, braţ apusean, şi braţul Vaci, răsăriteanul vast şi lent, se întîlnesc tocmai în apropiere de Vişegrad. De sus, de pe zidurile cetăţii, privind înapoi spre Budapesta, peste dealurile verzi, zăreşti spinarea de uriaşă făptură acvatică a insulei, înfruntînd cu pintenul ei dinspre nord curgerea apei, amestecîndu-şi lutul cu mîlul adus din inima Europei pînă aici.

Cetatea îşi are istoria ei, o femeie i-a fost, pe la 1250, ziditoare, o soţie de rege i-a pus temeliile pe vîrful colinei şi numai azi se ajunge aici uşor, pe o familiară alee şerpuitoare, suspendată deasupra unor văi altădată biruite numai de caii cei mai aleşi sau de oşteni trecuţi prin multe. Cele trei sferturi de oră de mers pe jos se transformă în trei minute de cascadorie cu maşina noastră producţie 1974, gata să-şi folosească toată proaspăta ei energie, ca şi băiatul blond de la volan. După perspectiva unei aterizări direct în Dunăre, liniştea peisajului de sus cîştigă mult în valoare. Parcarea, ca o tipsie rotundă, a înlocuit pajiştea verde de altădată, dar motelul şi băncile montate chiar pe buza văii s-au oprit, din decenţă, puţin mai jos decît cetatea, lăsînd zidurile de piatră turbure să stăpînească singure culmile cele mai înalte. O fîntînă vastă ca o sală de bal, undeva, unde trebuie să fi fost centrul aşezării, pereţii păstrînd chenarele ferestrelor ca nişte orbite goale par astăzi un omagiu adus fluviului, un monument închinat imensităţii apei, cerului de deasupra Dunării şi tuturor arborilor care se lasă văzuţi de aici.

Jos la poalele munţilor, într-o noapte de An Nou de acum 40 de ani, un copil a descoperit o ruină. Sub Vişegrad, sub vilele albe, dormea palatul lui Matei Corvin. Azi el se trezeşte din pivniţele Vişegradului şi de sub liziera pădurii, ziduri, coridoare, terase, trepte, conducte înaintează subteran spre Dunăre. Legenda spune că totul a fost zidit în cinstea unei femei, fîntînile sculptate în marmură roşie, arcadele, căminele mari trebuiau să refacă pentru prinţesă ambianţa ei florentină. Ceea ce se vedea prin ferestrele topite în timp ale palatului renascentist — dealurile de la Nagymaros, seamănă cu o gravură şi-şi păstrează acelaşi neted contur. De la chioşcul din curtea muzeului poţi cumpăra fotografii ale fîntînilor florentine, sau vase de lut alb imaculat. Ştii sigur că păşeşti suspendat deasupra unor bolţi gotice ameţitoare, palatul se întinde sub Vişegrad dominîndu-l de dedesubt. Dar, fără îndoială, nu totdeauna poţi dărîma case noi pentru o casă veche, chiar dacă altădată au locuit-o regi.

Şoseaua spre Esztergom este mai mult un drum prin luncă. Suluri imense de zmeurişuri pustii şi roşietice ca o sîrmă ghimpată ruginită, plopi, coline nisipoase şi iarăşi, în dreapta şi în stînga, voioasele acoperişe, casele radiind încă în peisajul de toamnă căldură verii strînsă în ele ca într-un fruct. Pepinierele se recunosc de departe. Pomi aliniaţi, crescînd sîrguincioşi şi aglomeraţii de oameni veniţi să-şi cumpere, pentru curţile lor, umbra şi fructele verilor viitoare. Am văzut în acea scurtă călătorie sute de pomi duşi spre locul lor de rodire ca într-un vechi rit de toamnă, şi prin aerul înlăcrămat am bănuit, fără ajutorul nimănui, că norul acela neclintit, vizibil de o vreme la capătul şoselei ca un punct terminus, trebuie să fie domul din Esztergom. Ţinta este încă departe; din cînd în cînd, între maşinile care trec fîşîind pe lîngă noi recunosc silueta familiară a vreunei Dacii cu număr unguresc. Trecem prin sate coborîte în drum, şi deodată şoseaua parcă se termină, sub deal, iar deasupra îşi înalţă aripile de piatră galbenă catedrala din Esztergom cu ferestrele turlei traversate de razele soarelui de octombrie.

Dar şoseaua continuă la stînga, noi însă vom urca sus unde se mai văd ruini de cetate şi unde poţi privi sub cerul albastru marele spectacol mare al fluviului care se roteşte spre nord şi spre sud într-un ocol copleşitor de ape.

Dealul înaintează ca o peninsulă în vîrtejul de valuri, sus bate totdeauna vîntul, cetatea pare să fie distrusă de izbiturile lui colosale, iar catedrala e o corabie navigînd cu pînzele smulse.

Pe malul celălalte al Dunării e altă ţară, munţii, oraşul, acel orizont se numesc Cehoslovacia.

De aici se vede bine Esztergomul, întors cu faţa spre fluviu pentru a se hrăni cu imaginea lui.

Esztergomul înseamnă muzeul creştin — o colecţie de capodopere ale picturii italiene, gobelinuri, faianţe, apoi Muzeul Balassa Balint, Bazilica, tezaurul ei cu peceţi de aur. Hoteluri şi băi de renume internaţional. Cîteva din următoarele ore le vom petrece aici, pe străzile rostuite spre Dunăre, sub bolţile luminoase şi reci ale Catedralei, în lumina filtrată a muzeului cu icoane însîngerate, într-un aer sever controlat de aparate ultrasensibile, oraş mic, plin de surprize, poate un alt reportaj.

Înapoi, la Budapesta, se poate ajunge mai repede pe o altă şosea, şoferul o descrie ca pe o cale de acces industrial, departe de Dunăre, dar nici n-a ajuns bine la sfîrşitul frazei şi ştim, ne vom întoarce pe aceea din luncă, venind înapoi prin Vişegrad şi Szentendre, printre casele vesele crescute în iarbă, pe sub munţii domoli, vom trece în sens invers pe acel drum străbătut în zori, ca prin propriile noastre amintiri.

VICTORIA DIMITRIU

GRAN SASSO

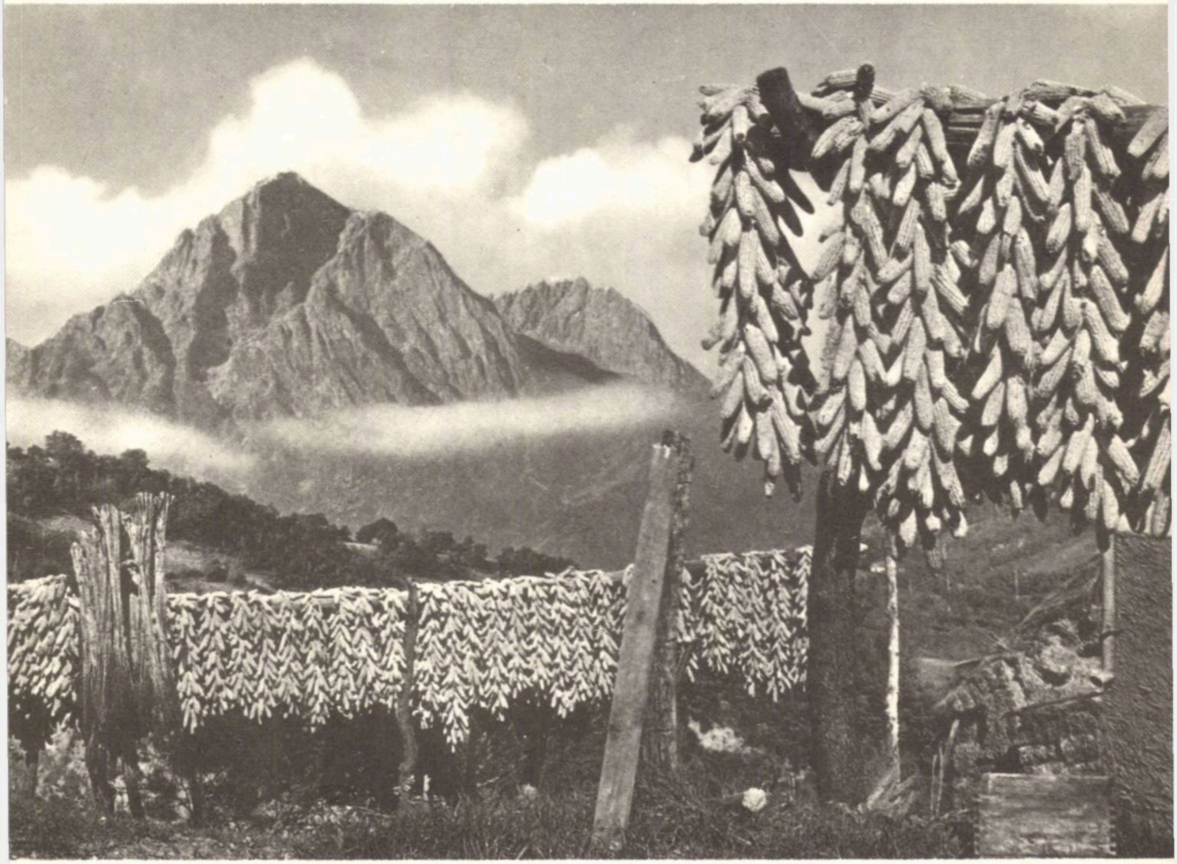

Piatra Mare. Piatra.

O cunosc. O întîlnesc la fiecare pas. Mare sau mică, ea înseamnă putere şi continuitate, efort şi îndrăzneală; oficierea ceremonialului prilejuit de contemplarea muntelui, a stîncii, a vîrfurilor; fascinaţia ambianţei dragi a explorării şi reexplorării «inutilului». Am cunoscut-o în ţara Bîrsei şi în Maramureş, pe plaiurile Apusenilor şi ai Călimanului, în Ţara Bîrgaielor şi a Dornelor... Simbol al originii şi al trăirii unei istorii comune, a noastre, a Românilor!

Dar am cunoscut şi o piatră a Romanilor!

Întîi, din avion, în miez de vară. Fără umbrè, fără relief. Pe urmă, de pe terasa suspendată a unei clădiri de lîngă Termele lui Caracalla, la un sfîrşit de toamnă. Cu contururi sinilii şi reflexe de piatră albă. Gran Sasso d'Italia îmi lansa o chemare, a Abruzzi-lor, a masivului celui mai înalt din Appenini.

A mai venit o toamnă, cu aer proaspăt şi cer adînc. Muntele era tot acolo, la răsărit de colinele Romei, străjuit de vîrful său proeminent: Corno Grande, 2.914 metri. Ştiam că piramida trebuie cunoscută pe viu, cu piciorul, cu muşchii, cu sufletul şi inima.

Lîngă gara Termini, în Piazza Esedra, în vecinătatea Termelor lui Diocleţian, cursele de autobuze îşi aşteptau clienţii. Ca la sfîrşit de săptămînă, navetişti grăbiţi, săteni dimprejur, călători ocazionali, se împiedicau

unii de alții. Beau cafele, bere, în fața gheretelor și chioșcurilor de «Espresso», iar în jurul tarabelor multicolore încărcate cu marfă de «a treia mînă» forfotea o lume pestriță, mai curînd îngîndurată și preocupată, decît veselă...» Da! Benzina, inflația... «îmi spune un **autista** în uniforma cenușie a companiei de transport. Față de anul trecut, s-au scumpit și biletele...

În trei ore vom fi la Aquila, orășelul medieval din inima provinciei cu acelaș nume. Ieșim spre nord, prin Via Salaria, urcînd spre Rieti, Cittaducala și Antrodoco. Da aici — în plină regiune premontană — șoseaua descrie linii sinuoase, continuînd urcușul, mai accentuat, spre Sella (șeaua) di Corno, Sassa (Piatra) și, în fine, la Aquila, la 721 m altitudine, la aproximativ 150 km de Roma.

Numai o săptămînă mai rămăsese din luna noiembrie, încît orășelul de sub munte se retrăsese devreme la lumina lămpii. Era ora cînd studenții și vînătorii de munte ai garnizoanei locale își făceau plimbarea de seară în aerul înghețat ce se revarsă din străduțele înguste și înclinate în direcția «Bulevardului pardon», al corso-ului unde toată lumea se cunoaște, se salută. Aveam adresa secției C.A.I. (Clubul Alpin Italian). Dar sediul era închis. În schimb, un tînăr entuziast, de gardă la Ente Provinciale per il Turismo din Via Accursio mă îndrumă cu toată căldura și, o dată cu explicațiile necesare, îmi cedează unicul său exemplar al hărții turistice pentru regiunea Gran Sasso. Nu erau turiști, nu erau vizitatori. Totuși, serviciul de informații era prezent.

Ținuta mea de alpinist tomnatic, în hanorac, pantaloni de catifea și espadrile, nu trezea nici surpriză, nici hilaritate. În pofida sacului de munte și al îmbrăcămintei «patinate», omul de la recepția hotelului **Sole** mă privește cu zîmbet și înțelegere; «Mergeți pe Gran Sasso? Urcați pe Corno Grande? Desigur, de la Assegri la Fonte Cerreto și de acolo la Campo Imperatore! Telefericul este în revizie! Hotelul alpin este închis! Poate urcați direct, fără oprire, pe platou și pe vîrf!

La șapte dimineața mă aflam în fața zidurilor scăldate în aurul soarelui, de la basilica San Bernardino — o minune a renașterii tîrzii — la stația de autobuze. Eram doar zece pasageri: cîțiva învățători și școlari care se întorceau în satele lor suspendate între pietre și stînci de calcar ale aridului peisaj appenin. Case de piatră, biserici de piatră, întărituri de piatră, în țară de piatră.

Cîteva sepentine îndrăznețe de-alungul unor pante, plantate pe alocurea cu migdali și stejari mărunți, după care apar primele reliefuri ale stîncăriei din Gran Sasso, profilate pe albastrul tare al unui cer ce prevestește seninul de iarnă. Pete mari de zăpadă se arată în șuștoacele și padinile suspendate, sugerînd altitudinea și anotimpul, dar și lupta acestora cu clima mai blîndă a latitudinii mediteraniene, rezultatul: erodarea perpetuă din cauza vînturilor. O moară drăcească ce macină piatra, naște grohotișurile mișcătoare și decupează profilul fantastic al liniilor de creastă, după chipul și asemănarea Retezatului nostru, dar în proporții uriașe și lipsite de veselia lichenilor galbeni de pe berbecii de piatră, și de vigoarea verde a pîlcurilor de jnepeni.

La Forte Carreto — punctul de plecare al telefericului — liniște. Mă pregăteam să urc pe jos de-a lungul liniei de funicular. Dar o furgonetă apărută la timp ce urca la stîna S. Egidio, la distanță de numai 2 km de nesfîrșitul platou de la Campo Imperatore (2.130 m) mi-a economisit efort și timp de aproape trei ore. La orele 11 eram în plin peisaj selenar, unde vîntul, piatra și soarele își disputau cu înverșunare supremația. Spre nord, dincolo de o creastă cenușie ce închidea imensa întindere, Corno Grande se arăta aproape, în plenitudinea abrupturilor sale de acoperiș de biserică.

De la hotelul vopsit în roșu cărămiziu, piramida copleșitoare de piatră albă, ninsă pe laturile sale și brăzdată de o șiștoacă centrală (traseul de «Direttissimo») sugera o scară dublă spre cerul imaculat. Nici un suflet. Nimic viu. Doar piatră și — pe alocurea — o iarbă timidă, scurtă, lipsită de culoare. Traversez o singură pantă proeminentă, presărată cu pietre amestecare cu această vegetație sărmană, depășesc refugiul **Duca degli Abruzii** (2.388 m), pînă în **Sella Aquila** de unde mă las în imensitatea de piatră și stîncă sfărîmată a sălbatecului amfiteatru din **Campo Pericoli.**

Avînd expunere nord-vestică, căldarea ține zăpadă multă vreme. O zăpadă tare, dispusă în șițe de șindrilă de acoperiș. Schimb espadrilele contra bocancilor purtați în rucsac și iau cîteva înghițituri de lapte condensat cu biscuiți... Merg mai bine de două ore. A fost mai mult distanță și prea puțină înălțime. Abia de la **Sella de Brecciaio** (2.400 m) mă angajez pe creasta înclinată a Vîrfului Mare, flancată spre nord de o pantă înghețată, fără șanse de oprire în cazul unui pas greșit; spre sud, de un abrupt stîncos dominat de cornișe șubrede, în curs de înghețare. Pe o distanță relativ mică, un efort concentrat, încordat, mă ridică pînă la cupola lui Corno Grande, la vreo 50 de metri sub vîrf. Urmează o pantă înclinată, înghețată, sub linia crestei. Muchea Vibram-ului abia lasă urme. În sfîrșit! După două ore de cățărat — cînd pe lîngă cornișe, cînd printre blocuri înghețate sau prin viroage înzăpezite, în soarele arzător și vîntul mușcător de rece, mă aflu pe **Vetta** principală, la aproape 3.000 metri. Obrazul din stînga mi-e amorțit de frig, cel din dreapta e ars, dureros de ars. Soarele și altitudinea și-au spus cuvîntul!

Dar nu e vorba de înălțime, efort, zăpadă, ger și curenți. Privesc la stîlpul de piatră ce marchează vîrful cu placa votivă fixată pe el. Privesc spre răsărit, spre locurile nezărite. Acolo, cerul, aproape negru de albastru, se curmă brusc. O linie de azur! Nu-mi vine să cred! Și totuși: e marea! Adriatica! Iar în primul plan munții, numai munții.

Între timp, crenelurile din jur se colorează în galben, în portocaliu, în roșu. Cerul devine aproape negru, ca în cosmos. În față, în direcția mării, **Vetta Orientale** (2.903 m), iar în dreapta **Corno Piccolo** (2.679 m) sînt în foc. Sub mine, suspendat la vreo trei sute de metri mai jos de **Corno Grande,** unicul ghețar din Appenini: **Ghiacciaio del Galderons.** Din verdele de smarald întunecat începeau să iasă primele umbre ale serii. E început de iarnă și a mai rămas doar o oră pînă la asfințitul fantasticului bulgăre de jăratec. Dinspre apusul în flăcări, din depresiunile mai calde, se ridică o imensitate de nori. Au apărut fără știre, fără semne premergătoare. **Monte Portella, Pio Cefalone, Picco Pio** — deși toate peste 2.200—2.300 m — abia se mai văd. Vîrfurile ard. Jos e o mare violacee, de nepătruns.

Sosise ora despărțirii. Trebuia să mă întorc. Umbrele deveneau tot mai lungi, mai albastre, mai cuprinzătoare... Mă gîndeam la drumeția de unul singur. Nu știu ce cred oamenii despre alpinismul solitar. În schimb, îmi amintesc de poetul Ovidiu, născut la Sulmona, în vecinătatea masivului Gran Sasso, care, exilat la Tomis și uitat de lume și prieteni, scrisese în **Tristele** sale cuvinte adevărate: **«Tempora si fuerint nubila, solus eris»** Așa trebuie să fie: dacă cerul se acoperă de nori, vei fi singur!

Și... am coborît în noapte.

LAURENȚIU BUIA

PLANETA OAMENILOR NUMITĂ PĂMÎNT

Muzeul Institutului de Arte din Detroit

■ cel mai cunoscut tablou din America ■ cea mai scumpă achiziţie a acestui muzeu ■ un coif de argint traco-geto-dacic aşezat în vitrina centrală a sălii epocii bronzului — mileniul II

Cred că aşa cum literatura sau muzica unui popor spun ceva despre măsura simţirii, a firii şi a vieţii lui, muzeul — acest depozit material şi spiritual al esenţei culturii omeneşti, este şi el, la rîndul lui, o astfel de oglindă. M-am gîndit la lucrul acesta vizitînd muzeul Institutului de arte din Detroit şi înţelegînd încă o dată de ce muzeografii se supără cînd cei din afara specialităţii lor sînt tentaţi să creadă muzeul un depozit static, mort, fără trăire prezentă. Am vizitat Muzeul de artă din Detroit pe îndelete şi, poate, nu cu adîncimea cu care l-ar fi vizitat specialistul în artă dar nici cu graba cu care turistul modern l-ar fi trecut în agenda călătoriei lui.

Era o zi de primăvară inceră, o zi din cele în care cîteva ore e zăpadă ca iarna, cîteva soare ca vara în toi şi alte cîteva vînt ca la sfîrşit de toamnă. Clădirea muzeului e situată în centrul oraşului, în acea porţiune în care oamenii şi-au aşezat mai ales instituţiile şi nu casele pe care şi le construiesc cît mai departe. Era o oră la care autobuze mari, galbene aduceau elevii să viziteze muzeul. Staţionau în parcul anume îngăduit lor şi aşteptau cu răbdare ca, mici sau mari, atenţi sau nu, gălăgioşi sau liniştiţi, copiii să treacă prin faţa picturilor, a sculpturilor şi bijuteriilor şi să adauge încă o impresie — şi aceasta într-un fel neobligatorie, necontrolată, pentru că, cei ce însoţesc sau explică nu obligă la ascultare. Totul pare un simplu exerciţiu al obişnuirii lente a contractului cu arta. Exerciţiul se repetă la intervale de luni sau ani, vizita se sfîrşeşte cu o gustare la restaurantul de la parter unde se bea ceva răcoritor sau se mănîncă vestitul hamburger. Ieşirea coincide, nu întîmplător, cu locul în care se vînd obiecte de artă şi albume — tentaţii la care e greu să rezişti, ele făcînd parte din ritualul vizitei în muzeu.

În muzeul din Detroit am văzut mai bine ca oriunde cît de tîrziu a început existenţa pe îndepărtatele locuri ale Americii şi cu cîtă discretă duioşie e ea arătată pînă şi în pînzele pictorilor învăţaţi în bună parte la şcoala Europei. De mare atenţie se bucură astfel sala care reprezintă timpul căutării locurilor de aşezare la venirea celor dintîi în America, sau sala cu tablouri din perioada revoluţiei şi a colonizării. Aici ţi se arată şi mai bine cît de tîrziu a început istoria acestei părţi de lume şi înţelegi şi de ce americanilor li se pare foarte bătrînă Europa pe care au nostalgia s-o vadă, s-o cunoască.

După muzeele din Boston şi New-York, muzeul din Detroit deţine cea mai bună colecţie a reprezentanţilor picturii americane şi se pare că lucrul a fost gîndit şi, nu întîmplător, încă de la înfiinţarea acestei solide instituţii de cultură. Mi-au rămas în minte lucruri disparate, aparent fără legătură între ele, ca, bunăoară, sala secolelor 19—20 în care poţi vedea o bună parte a reprezentării vieţii americane, o bună parte a admiraţiei pentru antichitate şi o altă parte cu reprezentări ale vieţii europene.

Rețin, printre altele, un tablou ciudat al lui Albert Ryder (1847—1917), «Furtuna». Nesigur pe el, după ce termina tabloul, pictorul lăsa să treacă un timp și revenea asupra lui cu un fel de incizii, o dată, de două ori, de trei ori așa încît tabloul căpăta în cele din urmă aspectul unei vechi și crăpate picturi murale.

Cu titlu de curiozitate dar și de filozofică operă de artă, am reținut tabloul lui Rembrandt Peale (1778—1860) — "The court of Death" — un tablou imens care timp de 50 de ani a colindat ca o minune orașele Americii, purtat pe străzi, anume să fie văzut pentru grandoarea lui. După ce o jumătate de secol se încasaseră pentru el bani de la trecători, în anul 1848 a fost achiziționat, în sfîrșit, de Muzeul din Detroit, și așezat pe cel mai mare perete de unde greu se va încumeta cineva să-l scoată vreodată. Tabloul "The court of Death" e, bineînțeles, cel mai cunoscut din America, o alegorie a morții inspirată după un poem mai mult sau mai puțin celebru, de Bishop Portens. În centru e reprezentată moartea, în cele două părți — aducătorii ei: în dreapta — războiul, foamea, și boala, în stînga — plăcerea cu cupa nemăsurării, disperarea și frica. Acesta e, așadar, cel mai cunoscut tablou din America.

Am văzut și cea mai recentă achiziție a acestui muzeu «Convertirea Magdalenei» — tabloul lui Michelangelo Merisi da Caravaggio. E o pînză frumoasă, cu bunele culori ale veacului 16 și cu o mare puritate. În fața lui m-am gîndit la știutul și neștiutul destin al operei de artă: tabloul de care vorbesc a fost achiziția cea mai scumpă a Muzeului de artă din Detroit.

Într-o altă sală am văzut și «Fereastra» lui Matisse, prima lucrare a pictorului intrată într-un muzeu american într-o vreme în care Matisse nu avea glorie.

Mă conducea prin muzeu domnul William Peck — șeful secției de artă veche universală — și, fiind specializat în artă egipteană, lăsase pentru sine, spre sfîrșitul vizitei, bucuria de a-mi arăta sala cu arta veche a Egiptului și m-a făcut să cred că cea mai frumoasă piesă este aceea care reprezintă un scrib din Dinastia a 18-a, o piesă foarte mică, venită dintre anii 1570—1342 î.e.n.

La sfîrșit de tot, a păstrat pentru mine bucuria de a intra în sala epocii bronzului — mileniul I. În centrul ei se aflau un coif și un vas traco-geto-dacic. Coiful de argint din locul cel mai bine luminat al acelei săli a muzeului din Detroit e singurul coif din regiunea noastră aflat în Statele Unite.

DONA ROȘU

EVOLUȚIA POPULAȚIEI PE CONTINENTE (milioane)

Anul	Continentele						Total Terra
	Africa	America de Nord	America de Sud și Centrală	Asia	Europa (incl. U.R.S.S.)	Oceania	
1000	50	13	?	212	47	?	322
1650	100	1	7	257	103	2	470
1750	100	1	10	437	144	2	694
1850	100	26	33	656	274	2	1091
1900	120	81	63	857	423	6	1550
1950	198	168	163	1376	576	13	2494
1960	273	265	145	1706	593	16,3	2998
1970	346	316	193	2076	642	19,5	3592 *
1980	449	383	256	2532	687	23,6	4330
1990	587	470	333	3036	734	28,3	5188
2000	768	568	422	3560	778	33,4	6130 **

* La jumătatea anului 1973 populația globului a fost estimată la 3.860.000.000 locuitori.
** Varianta maximă 6.994 milioane; varianta minimă 5.449 milioane.

- Terra a atins primul miliard de locuitori în jurul anului 1820, pe cel de al doilea după 105 ani (în 1925), pe cel de al treilea după 35 de ani (1960) și pe cel de al patrulea (conform unor estimări) după numai 15 (la începutul anului 1975). Dacă se vor menține actualele ritmuri de creștere a populației se apreciază că în mai puțin de o sută de ani, Terra va găzdui 30 miliarde de locuitori.
- «Smithsenian Institution» (S.U.A.) a estimat că de la apariția omului și pînă în prezent s-au născut 77—96 miliarde de oameni.
- La fiecare minut se înregistrează 235 de nașteri și 96 de decese.
- Cea mai populată țară de pe glob: R P Chineză — 814.280.000 locuitori (1973).
- Statul cu cea mai mică populație: Vatican — 722 locuitori (1973).
- Statul cu cea mai mare densitate: Monaco — 16.700 locuitori pe km² (1973).

Ikebana

sensul frumuseții și frumusețea sensului

Pe muntele Yoshino, lîngă Nara, există o grădină cu 1000 de cireși. Sînt niște pomi cu tulpina mică, strîmbă și ușor chircită, cu coroana firavă și rară.

Katsuke Asawa, japonezul al cărui oaspete eram, m-a adus aici într-o duminică și mi-a spus într-o englezească greoaie: «E cel mai frumos lăcaș din Japonia». Și mie mi s-a părut că exagerează.

Am aflat apoi că cei 1000 de cireși sînt singurii din lume care înfloresc pentru a înflori. Florile lor pier înainte de a apuca să lege rod. Vine un anume moment în care grădina aceasta este ca o mare albă deasupra căreia apusurile nu se mai îndură să moară, iar răsăriturile sîngerează o naștere timpurie. Japonezii se rup atunci din trepidația vieții moderne și vin aici în pelerinaj spre a rămîne o clipă netulburați, muți și nemișcați. Tot aici are loc cel mai spumos festival național nipon Al sakurei. Floarea albă și stearpă de cireș, vestitoarea revitalizării și simbolul unei națiuni prolifice.

Dar în fața mea, la poalele muntelui Yoshino, lîngă Nara, se așternea grădina celor 1000 de cireși cu tulpina mică, strîmbă, ușor chircită, cu coroană firavă și rară. Și m-am înfiorat. Priveliștea era tristă și dureroasă. Ca o renunțare.

În liniștea templului Byodo-in din cartierul Uji al Kyoto-ului, unde lady Murosaki a început să scrie cea mai veche poveste a japonezilor, am fost martora celui mai pașnic ritual nipon — Rikka. O ikebană milenară, fastuoasă și complicată, în care creanga de cireș e elementul principal al aranjamentului floral.

Un preot budist așeza, într-un vas adînc și înalt, nouă ramuri de cireș. Boboci, flori deschise larg și frunze uscate. Creștere potențială, plinătatea maturității și ofilirea dinaintea sfîrșitului. Simbolizau prin simpla lor alăturare, evoluția continuă a vieții și, prin aranjament, ramuri mai înalte, mijlocii și scurte, înfrățirea celor trei elemente perene: cerul, spețа umană și pămîntul.

Cu ochii adînci ai amintirii am revăzut cei 1000 de cireși sterpi ai Yoshinoyamei. Crengile lor firave și rare s-au aplecat grele de rod și-au curs pe pămînt. Am înțeles atunci că numai pe acest meleag al cireșilor care înfloresc doar pentru a da sens frumuseții și numai prin acești oameni care au dat florilor lor albe și sterpe puterea subiectului de cult, trebuia să se nască Ikebana, expresia intimității profunde cu lumea vegetală, arta omului de a reface, printr-un rafinament filozofic, varietatea naturii înconjurătoare. Și mi-am dat seama că în morfologia existenței nipone, Ikebana a devenit verbul și adjectivul frumuseții. Tehnica aranjării florilor, dar și arta de-a eterniza efemerul și de-a sfîrși nesfîrșitul, de-a da morții diversitate și vieții rafinament, de-a cuprinde în formă necuprinsul și a da formei culoare, și culorii lumină, și luminii intensitate, și intensității permanență, și permanenței frumusețe; arta de-a face să grăiască tăcerea și să se zbucіume liniștea, de-a sensibiliza structura și a concretiza abstractul; arta de-a dărui omului credința forței sale creatoare.

Pentru japonezi Ikebana e o condiție a existenței, o filozofie și o stare sufletească. O concepție de viață, o școală și un mijloc de trai.

Oriunde întorci privirea, în holurile instituțiilor și ale teatrelor, în temple și în birouri, în ceainării și în case, în grădini și în sălile de conferință, în expoziții și pe stradă, arta aranjării florilor e faptă și sens, ritual și obișnuință. Pentru că Ikebana e materializarea cea mai semnificativă a cultului pentru frumos, reper, de-a lungul istoriei, al devenirii universului spiritual japonez.

Se spune că japonezul preferă unui bogat și înmiresmat buchet de flori un aranjament armonios de ramuri simple. Și e adevărat. În florăriile tokiote nu se găsesc glastre cu flori ci ikebane în forme Nageire, Shoka, Moribana. În școlile nipone se predă o disciplină Ikebana. Și există o universitate Ohara în care se deprind și se cizelează în ani grei de studiu tehnici și înțelesuri.

Și dacă pentru un occidental o plantă înaltă, viguroasă, cu ramuri și frunze perfecte, reprezintă frumosul natural, pentru omul țării cu trupul de magmă și respirația de taifun, cu cinci cutremure pe zi și anuale alunecări de teren, planta răsucită și pipernicită, asimetrică și neînsemnată este singura în stare să-i sugereze multitudinea și vastitatea unei naturi vitrege și sărăcăcioase, să-i incite și să-i finalizeze meditația asupra vieții interioare și exterioare devenind, în același timp, un limbaj expresiv al instinctului său de apărare.

Am asistat într-o casă oarecare la un moment Moribana și m-a surprins într-un mare magazin de pe Ginza o demonstrație Ikebana. Aceiași însingurare. Omul și florile. Aceleași gesturi. Funcționale. Metaforice. Rituale. De la dreapta spre stînga. Dinspre platoul cu ustensile înspre flori și vas. Din partea minții în partea inimii. Alegerea florilor, a vasului, a ocaziei, a privitorului. Liniște și multă lumină. Culoare și forme. Aceiași Ikebana. Cu zeci de stiluri și milioane de înțelesuri. Ca însăși viața.

LUMINIȚA DOJA

Rikka, Nageire, Shoka, Moribana — forme Ikebane care se caracterizează — prima, prin talia înaltă a elementelor florale, a doua și a treia, prin aranjarea plantelor în funcție de mediul lor de viață, a patra, prin folosirea vaselor largi și joase și a plantelor moderne.

PLANETA OAMENILOR NUMITĂ PĂMÎNT

La porțile Orientului

Însemnări din LIBAN și SYRIA

Mă conving — pentru a cîta oară? — că nu trebuie să mă încred excesiv de mult în spusele istoricilor și arheologilor; cărțile, teoriile și raționamentele acestora se cer cunoscute negreșit, dar și uitate imediat, eliberînd spiritul și fantezia de cimitirele pietrificate ale cercetărilor propriu-zise, spre a cerne-discerne cunoașterile, a decanta senzații, impresii, intuiții, sentimente, spre a gîndi liber și pătimaș, cu scopul de a reprezenta într-o viziune proprie acel loc, acel timp, acea felie de viață scufundate în oceanul de himere și întuneric pe care timpul îl așterne perpetuu între noi și antecesori. Cercetarea nemijlocită, palpabilă a unui fragment de templu, bunăoară, este mai plină de învățăminte și imaginație fertilă decît îngurgitarea a zeci și zeci de tomuri de specialitate. Pe solul acestei gîndiri s-a născut recenta mea carte «Jurnal hellenic», ivită din starea polemică cu care cunoașterea directă a Greciei m-a învrednicit să interpretez miturile, să extrag înțelesuri ale acestora pentru contemporani. Sub aceeași zodie se înscrie recenta mea drumeție în Liban și Syria, pămîntul sfînt al atîtor civilizații, în care omenirea își recunoaște unul din spațiile de geneză, mit și legendă, pe scara îndelungatei și dureroasei sale autodeveniri.

Să începem cu **Lebanon,** cum i se spune în arabă țărișoarei care își are simbol heraldic fabulosul cedru, situată la apa Mediteranei, cu care se și identifică prin navigație, comerț, necontenitele migrații și schimburile de valori care decurg din milenii la această miraculoasă poartă dintre Orient și Occident. Zicînd Beyruth, mulți au credința că au zis Liban; este o mare eroare. Beyruth este ipostaza cea mai îndepărtată, mai devitalizată, mai modificată a Libanului ancestral, examinat din unghiul virtuților sale dintîi. Beyruth este o metropolă cosmopolit-tentaculară, invadată de mareea construcțiilor de beton, în mijlocul căreia tronează hotelurile selecte, cu multe etaje, din fauna Holliday Inn, Hilton și Intercontinental. Este locul unde țipă banul, se lăfăie ostentativ și insolent bogăția, se cheltuie în mii de ipostaze febra comerțului. Noul cartier financiar Hamra nu diferă cu nimic, se spune, de cartierele similare din Londra, New-York sau Tokyo, motiv pentru care i se spune în limbajul curent «mini Walt-Street», un regat al capitalului, unde 80 de bănci formează depozitul sigur al tezaurizării aurului negru din zona arabă. Numele orașului vine, spune legenda, de la multele fîntîni și puțuri, care existaseră aici, numite «beroth» în vechile limbi semitice. Dar fîntînile străvechiului oraș al fîntînilor nu mai există.

Columne din templul lui Jupiter

Radele care adăpostiseră cîndva corăbiile fenicienilor sînt înțesate azi de yahturile milionarilor din cîteva continente; numele glorios și sacru Fenicia este conservat, vai, doar într-un building hotelier și în artera unde se consumă viața de noapte a marelui oraș. Cazinoul de Liban, un soi de Hollywood al spectacolelor de cabaret este așezămîntul cel mai cunoscut al turiștilor cu bani mulți. Întreb, de aceea: unde e de căutat Libanul, adevăratul, autenticul, neprihănitul, care ne vorbește pe limba marilor civilizații de odinioară?

E de căutat acest Liban la Byblos, bunăoară, avînd reputația de a fi cel mai vechi oraș al lumii; dar nu performanța interesează — superlativ de o anumită relativitate — pe cît adevărul istoric potrivit căruia pe acest promontoriu stîncos, aflat la 40 de kilometri nord de Beyruth, au trăit neîntrerupt timp de 7000 de

ani colectivități umane, care au edificat succesiv, de-a lungul mileniilor, orașe după orașe, pe unul și același loc, încît ne aflăm la o chintesență de civilizații suprapuse, cu vestigii provenind din toate marile valuri, curente și epoci — feniciană, egipteană, greacă, romană, bizantină, omneyadă, otomană, pînă la cele mai recente. Byblos rezumă, care-va-să-zică, însăși evoluția umanității, sugerînd — fapt capital! — **eternul uman,** acel fond de continuitate și permanență umanistă, așa cum s-a perpetuat și metamorfozat acesta prin milenii și civilizații. În Biblie orașul apare sub numele de Gebal, dat de fenicieni, cuvînt semitic, ce înseamnă colină, promontoriu, adică «orașul de pe colină». Doar simpla enumerare a vestigiilor mai importante din diferite epoci și evenimente ar umple multe pagini, motiv să ne rezumăm, de astădată, la unul singur, în care se concentrează glorios și simbolic esența spirituală a orașului-alpha; Byblos a dat lumii alfabetul, o grafie formată din 24 semne, preluat de greci, mai apoi de romani și răspîndit în întreg Occidentul. Numele Byblos vine de la grecescul «biblion», care înseamnă Carte, substantiv devenit, în aceste împrejurări, numele propriu al așezării și, totodată, numele primei cărți a omenirii, Biblia. Am atins vestigiile de la Byblos într-o duminică, la ora cînd soarele ajunsese la apogeu, iar poziția astrelor era favorabilă zeilor înțelepciunii, armoniei și victoriei spiritului, ceea ce mi-a dat credința că asta s-a sanctificat între rostire și Verb, motiv să omagiez această Mecca a Cuvîntului tipărit, care seamănă cu Histria de la Pontul Euxin, temă asupra căreia voi reveni cu alt prilej.

E apoi de căutat Libanul adevărat la Baalbek, unde magnificența templelor întrece pînă și imaginația noastră răsfățată de hellenismul apoteotic. Giganticul ansamblu e situat în partea cea mai înaltă a platoului Békaa, la 1150 metri altitudine, destinat să glorifice pe zeii soarelui. Numele localității derivă de la un templu străvechi dedicat lui Hadad, zeul-soare al syrienilor, stăpîn al apelor ce fertilizau pămîntul din regiunea Baal, de unde numele fenician de Baalbek, orașul Baal; grecii i-au spus Heliopolis, «orașul soarelui», nume adoptat și de romani, ceea ce corespunde cu redescoperirea de către aceștia a cultului soarelui și identificarea lui Baal cu Jupiter și a lui Atargatis cu Venus. Baalbek s-a dezvoltat ca metropolă de cult și negoț, loc de pelerinaj și, mai ales, oază a caravanierilor care purtau mărfurile lumii arabe către porturile mediteraneene, punct principal de întîlnire între cultele celor două lumi — Orientul și Occidentul — precum și schimburile de valori între acestea. Așezarea are o excelentă poziție strategică, motiv pentru care s-a statornicit ca fort și cetate, putînd controla teritoriile bazinelor Oronte și Leontes, înconjurate de munții Liban, veșnic înzăpeziți. Cele două temple dau măsura, valoarea și vechimea așezării: micul templu, cel al lui Bachus, construit prin anul 150 î.e.n. și bine conservat este mai mare decît Parthenonul, în timp ce al doilea, cel al lui Jupiter-heliopolitanul, întrece prin dimensiuni și somptuozitate toate edificiile antichității romane. Mister, rafinament, monumentalitate și armonie sînt adjectivele pe care ți le smulge acest Akropole al Orientului. Dimensiunile gigantești se conjugă în chip miraculos cu horbota și valoarea de sine a amănuntelor, ajunse la un adevărat cult. Am regăsit aici — prin ce nedezlegat transfer de valori? — semnul celto-dacic al «funiei» și cel al «pomului vieții» prezente în porțile de lemn ale Maramureșului. O explicație ar fi prezența în aceste locuri a unei legiuni romane constituite de Traian exclusiv din tineri din Dacia Felix, ca semn de prețuire a vitejiei și bărbăției băștinașilor cu care s-a confruntat în bazinul carpato-danubian.

Magnifica poartă și interior din templul lui Bacchus

Și totuși mă despart de Liban cu omenescul regret de a nu mă fi scăldat în răcoarea și somptuozitatea unor păduri de cedri; pentru simplul motiv că nu mai există așa ceva; cedrul de Liban, această fabuloasă catedrală a naturii Orientului, poate fi întîlnit foarte rar, monument insolit, deplîngîndu-și grandoarea înmormîntată în corăbii, columne, temple și statui.

*

O voce secretă îmi spune că am mai fost pe aici. Am mai străbătut deșerturile syriene și împărăția Eufratului cîndva demult, moment ce se pierde în zorii memoriei mele ancestrale. Faptul s-a petrecut în următoarele împrejurări: după cea de a doua campanie a lui Traian în Dacia și, mai exact, după actul de asimilare reciprocă ce a urmat sinuciderii regelui Decebal în vatra Sarmizegetusei, o puternică legiune romană a fost înființată exclusiv din daci tineri, obișnuita cohortă de pedestrași și alta de cavalerie, formațiuni ajunse în deșerturile persane și de-a lungul Eufratului, teritoriul de azi al Syriei. Istoricii nu mai spun ce s-a întîmplat cu miile de bărbați tineri plecați în campanie din Dacia Felix pe pămînturile Făgăduinței, ca semn de prețuire de către împărații romani ai virtuților acelor pe care Herodot îi numea drept «cei mai viteji și mai drepți dintre traci».

Cred că peisajul deșertic, colinat și arid, invadat de nisipuri și stîncărie s-a oglindit cu aceeași violență și frenezie în pupilele mult dilatate ale înaintemergătorilor mei, atunci demult, exact ca și acum, cînd cobor din munții Anti-Liban spre Damasc, oaza de civilizație în care istoria omenirii își recunoaște voci și semnificații de primă mărime. Aflată la confluența a trei

continente unde s-a constituit Lumea Veche, întemeiată pe triumviratul Asia—Africa—Europa, Syria de azi e scăldată de apele Mediteranei, învecinîndu-se cu o puzderie de țări (Turcia, Irak, Iordania, Israel și Liban). Orașul multimilenar Damasc este «lumina Orientului» a spus Împăratul Justinian și probabil că fraza asta a fost reluată de legiunile și cohortele sale, inclusiv bărbații tineri plecați la drum lung din Dacia Felix. Intuiția îmi spune că nu s-au schimbat prea multe în peisaju' de contraste și violent exotism al acestei lumi: teritoriul Gonta, format din întinse grădini, cîmpuri delirante, păduri de olivieri, piersicării, livezi de meri și n ıci oferă orașului Damasc climatul respirabil, de echilibru și viață, fapt care și explică, probabil, durata lui în timp și continua lui eflorescență. În renumitul bazar al artizanilor damaschini nu mă impresionează nu numai diluviul de mărfuri multicolore ci, în egală măsură, diluviul tipologic al vînzătorilor de la tarabe, care țipă, te apucă de mînecă, te imploră să intri cu ei în negoț. Am senzația fizic-palpabilă că printre bărbații aceia de tăietură medie, bine legați în mușchi, bruneți, cu facies oval și păr negru-inelat se află și dacul meu tînăr, reverberat prin atîtea valuri și generații omenești. Dar să estompăm acest gînd de poet risipindu-ne în ambianțele groase, pline de parfum și culori ale Orientului de azi și de totdeauna: fluvii de orfevrărie în aur și argint, lumea marochinăriilor cu mirosul trăznitor al animalelor pogorîte din munții deșertici, incrustațiile cu sidef și argint gravat, brocarturile, țesăturile aghabani, mătăsoasele caftane, lemnul sculptat și pictat, fildeșul revărsat în metafore, rîsul nestăpînit al sticlăriei și porțelanurilor. Moscheia Omayazilor din Damasc este mai mult decît un templu; este structura cea mai completă a ceea ce înseamnă în istoria arabo-islamică cult, artă, spirit fantast, arhitectură, gîndire ordonată, la scară cosmică, adică o sinteză a tuturor virtuților ce viază în aceste locuri. Confirmă aceste spuse sveltele colonade, sanctuarele mirifice, pajiștile florale ale sutelor de covoare ce îmbracă lespezile unde se prosternează musulmanii în meditație, degetele de piatră ale minaretelor. În muzeul din Damasc am văzut un fragment de basorelief în care soldați romano-traco-daci sosiți în campanie își afundă picioarele ostenite în apele tămăduitoare și fierbinți ale unei oaze. Exact ceea ce făcuseră anterior legiunile romane ale lui Traian, în locul Ad Mediam, Mehadia de azi, la izvoarele sacre («Ad aqnas Herculi sacras»), preamărindu-l pe zeul puterii, Hercules, unde s-au și întemeiat termele romane de îmbăiat ale Herculanelor. Nu știu dacă dacii mei au întemeiat vreo «thermă», vreo scăldătoare de tămăduire. Oricum, ceea ce n-au realizat ei atunci, se realizează azi: motivul mai special al drumeției mele în Republica Arabă Syria este de a dezvolta turismul prin cooperare bilaterală, și, mai precis, de a acorda ajutor și asistență de specialitate în valorificarea apelor fierbinți tămăduitoare de la Ceick-Issa, Hineman Palmira, Abourabah și întemeierea unor stațiuni balneoclimaterice, similare cu cele din România. A și fost încheiată o înțelegere de colaborare prietenească în acest sens, ca un fantastic și tulburător ecou a ceea ce se petrecuse, poate, în urmă cu două mii de ani înaintea noastră. Probabil că istoria se repetă, ciclurile revin, fluviile omenești se amestecă, osmoza fiind de substanță: în sînge, idei, mituri, memorie, semne, valori, adică ceea ce nu piere, cum nu piere substanța de umanitate a acestui pămînt, țesut-întrețesut de punțile de înțelegere și solidaritate pe care le aruncă între ele popoarele.

Va trebui să mă reîntorc în Syria, la fluviul Eufratului și, mai ales la Alep, în cetatea austeră a lui Simion-Stîlpnicul, bărbatul acela chinuit-ostenit, robit

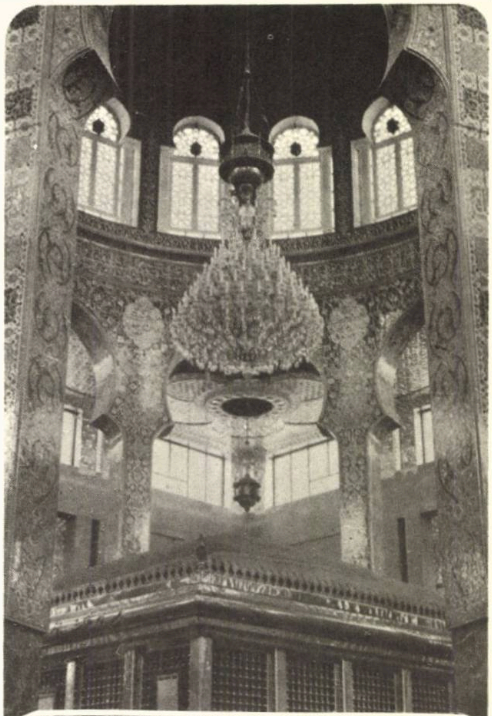

Mormîntul lui Saiyida Zaneb în apropiere de Damasc

ideii de meditație, care — mınat de gustul său de însingurare și viață în asceză — s-a stabilit, prin anul 412 (avea 22 de ani chinuitul) într-o celulă situată în vîrful unui stîlp de rocă ridicat succesiv la unsprezece, la șaptesprezece, la douăzeci și unu și apoi la treizeci de coți înălțime, unde a viețuit timp de 27 de ani, pînă ce a venit asupră-i un nor de lăcuste și l-a devorat. Trebușoara asta a rămas legendară, metaforă de asceză și meditație, de care trebuie să ne aducem aminte din cînd în cînd.

POP SIMION

PLANETA OAMENILOR NUMITĂ PĂMÎNT

La nord de cercul polar

Una dintre numeroasele legende care stîrnesc imaginația celor ce vin în nordul îndepărtat al Scandinaviei arată că orice lapon intră în viață și apoi o părăsește străbătînd «Poarta Laponă» — o înșeuare adîncă, vizibilă de la mari depărtări din trenul care străbate imensul platou polar din estul Alpilor Scandinavi. Această legendă, alături de numeroase aspecte tulburătoare ale peisajului mi le povestea, în tren, un geolog suedez, bun cunoscător al Laponiei. Mă îndreptam în vara anului 1974 spre acest colț al Suediei, purtat de interesele profesiei mele de geograf, la care se adăuga atracția fascinantă a unor priveliști pe care le cunoșteam destul de bine din lecturi.

Traseul căii ferate între Stockholm și Kiruna, de peste 1400 km, străbate un platou întins, împădurit pe mari suprafețe, presărat cu numeroase lacuri și așezări din ce în ce mai rare pe care, de multe ori, pădurea tinde parcă să le îmbrățișeze din toate părțile. Am ajuns la Kiruna după miezul nopții albe, polare și totul era învăluit într-o lumină difuză, odihnitoare, cu irizații roșietice, reflectate de clădirile care se întrezăreau printre pini pe înaltul platou din apropierea gării. Contururile aparte ale primăriei, dominate de un ceas uriaș ce se sprijină pe o osatură din fier, stilizată, domină împrejurimile. Exploatarea minereurilor de fier justifică rațiunea existenței acestei concentrări urbane în condițiile aspre de viață de la 140 km nord dincolo de cercul polar, iar haldele de steril imense, trapezoidale care se înșiruie în lungul căii ferate vor parcă să atragă atenția asupra acestei realități prezente în întreaga viață a orașului. De la mica localitate laponă de la sfîrșitul secolului trecut care număra numai 200 de oameni Kiruna a ajuns în prezent un oraș modern cu 31.000 locuitori, cu o arhitectură îndrăzneață, însumînd cartiere de locuit alcătuite din blocuri zvelte de beton și sticlă care adăpostesc la parter o mulțime de magazine înecate în flori de seră și obiecte de artizanat destinate turiștilor. Denumirea orașului derivă de la cuvîntul lapon «Keron» care înseamnă potîrniche arctică, pasăre prezentă și în emblema de pe clădirea primăriei. Suedezii afirmă despre Kiruna că ar fi cel mai întins oraș din lume, incluzînd însă în perimetrul său de 20.000 km² și... cel mai înalt vîrf din Suedia-Kebnekaise (2117 m) la care intenționam să ajung în zilele următoare. Ținta călătoriei mele era stațiunea de cercetări geografice Tarfala, situată pe valea glaciară cu același nume din masivul Kebnekaise. După ce descrie un larg arc de cerc spre sud, șoseaua asfaltată se îndreaptă spre vest străbătînd un podiș întins, dominat de trunchiurile albe ale mestecenilor și de întinderea umedă a mlaștinilor stăpînite de roiuri imense de țînțari. Șoseaua pătrunde pînă la mica localitate laponă Nikkolukata situată la marginea munților. Terenul este mlăștinos; casele construite din lemn, vopsite în culori vii se sprijină pe fundații înalte, ferite de umezeală. Vechile bordeie lapone, acoperite cu turbă au rămas numai ca atracții pentru turiști. De fapt, am întîlnit aceiași situație în majoritatea satelor lapone pe care le-am vizitat. Din totalul celor 10.000 de laponi existenți în nordul Suediei, numai o mică parte și-a mai păstrat aspra ocupație ancestrală de crescători nomazi de reni, majoritatea fiind atrași de alte activități legate de pătrunderea industriei și a turismului pînă în aceste meleaguri îndepărtate. Au rămas totuși munții, lacurile, rîurile care-și păstrează vechile denumiri lapone pline de semnificații adînci.

Este impresionant cît de nuanțată poate să fie limba laponă în redarea tuturor amănuntelor legate de creșterea renilor. De asemenea, există termeni preciși pentru diferitele condiții climatice: căderea zăpezii, grosimea și rezistența stratului acesteia, intensitatea diferită a vîntului, apropierea furtunii care, luate la un loc, influențează atît de mult viața turmelor de reni și a omului nomad, singurii care îndrăzneau să cutreiere întinderile imense ale munților. Au pătruns apoi exploratorii, oamenii de știință și mult mai tîrziu, turiștii și alpiniștii.

Ascensiunile în Alpii Scandinavi, practicate mai ales în perioada scurtei veri polare se deosebesc de cele din Carpați, în primul rînd prin lungimea traseelor și prin distanțele mari dintre cabane și adăposturi. Adeseori între cele mai apropiate așezări sau cabane sînt distanțe de cîteva sute de kilometri. Traseele străbat porțiuni abrupte, înecate în grohotișuri, mlaștini, lacuri întortochiache, ghețari cu numeroase capcane. Traseul spre Stațiunea Rasfala coincide în parte cu drumul spre cabana Kabnekaise urcînd pe o mare glacială largă, presărată cu lacuri alungite, formate în spatele unor morene rămase în urma retragerii ghețarilor. Cu numai 5000—6000 de ani în urmă acești ghețari coborau pînă la marginea munților și se uneau cu platoșa de gheață care acoperea podișurile întinse. Drumul poate fi parcurs în parte, în schimbul unor sume destul de piparate, și în bărci conduse cu măiestrie de laponi. Mesteacănul care dominase în podiș cedează acum locul sălciilor pitice (Sali laponnum) sau tiritoare (Salix polaris), smîrdarului nordic (Rhododendron laponicum) și numeroaselor flori destul de rare, viu colorate. Viața s-a adaptat scurtei veri polare avînd un caracter explo-

ziv. În timpul verii, soarele strălucește și la miezul nopții. Practic între începutul lunii iunie și mijlocul lui iulie el nu coboară sub orizont; se ascunde numai după piscurile munților. Avînd lumină continuă, plantele reușesc să-și desfășoare întreg ciclul vital într-un ritm deosebit de rapid. Păsările și animalele își reduc somnul la cîteva ore și datorită faptului că nu pot fi ascunse de întuneric au o culoare de protecție foarte bine adaptată mediului în care trăiesc.

Plantele lemnoase rezistă numai pînă spre altitudinea de 600 m. De la această înălțime se pătrunde în etajul alpin cu pajiști întinse, spre care se îndreaptă la începutul verii turmele de reni în căutarea hranei. Mai sus, ajunge să fie stăpînă numai stînca și gheața. În condițiile aspre ale climatului de aici cu peste 8 luni dominate de temperaturi negative care pot coborî pînă la —40°, —50° roca dură devine sfărîmicioasă. Poalele versanților și culmile largi sînt acoperite cu o cuvertură groasă de sfîrîmituri de roci dispuse haotic. Frecventele alternanțe ale înghețului și dezghețului determină însă ordonarea și sortarea fragmentelor de roci în variate forme geometrice: poligoane, cercuri, benzi care pe locurile cu înclinare mai redusă alcătuiesc cîmpuri întregi rînduite parcă de mîna omului.

Întregul peisaj al Alpilor Scandinavi poartă pecetea activității ghețarilor cuaternari care îl acopereau în cea mai mare parte. Roca dură scrijelită și fărămițată păstrează imprimate urmele uriașelor presiuni exercitate de masa imensă a gheții. În prezent, au mai rămas aproape 1500 de ghețari aninați în circuri glaciale sub vîrfurile cele mai înalte sau alungiți pe mai mulți kilometri pe văile largi în formă de U. Jostedalsbreen cu o suprafață de 486 km², situat pe teritoriul Norvegiei, este cel mai mare ghețar al peninsulei.

Pe lîngă faptul că reprezintă una dintre principalele atracții pentru turiști și alpiniști, ghețarii de aici formează obiectul unor aprofundate cercetări ale oamenilor de știință. Stațiunea de cercetări Tarfala a fost înființată pentru studiul ghețarilor.

Datele obținute de cercetători furnizează cunoștințe utile pentru reconstituirea condițiilor climatice din trecut, pentru aprecierea fluctuațiilor debitului rîurilor care se alimentează din ghețari, și pentru aprecierea de ansamblu a rolului ghețarilor în modelarea reliefului. Cei care lucrează în cadrul acestei stațiuni împletesc pasiunea omului de știință cu rezistența, curajul și îndrumarea alpinistului.

Ascensiunea pe un ghețar cere eforturi deosebite fiind supusă adeseori la numeroase primejdii.

...1974, 9 iunie «Ne-am pregătit temeinic pentru ascensiunea pe ghețarul Issfall. Bocancii cu colțuri, pioletul, ochelarii cu lentile cenușii sînt puse în ordine alături de aparatura științifică ce cîntărește peste 40 kg., urmînd să fie repartizată celor 3 membri ai expediției. Pornim la drum printre blocuri imense de stîncă și ajungem curînd la marginea masei de gheață care are grosimi de peste o sută de metri. La cîțiva zeci de centimetri dedesubt apele rezultate din topirea zăpezii se prăvălesc pe o pantă înclinată cu zgomot asurzitor, adunîndu-se într-un lăculeț format prin baraj de către materialele cărate de ghețari. Evităm această zonă instabilă în care, la un pas greșit, poți fi luat de apele vijelioase și ne abatem spre dreapta cățărîndu-ne pe o custură abruptă, înecată de o îngrămădire sălbatică de blocuri. Ne-au trebuit trei ore de eforturi susținute pentru a pătrunde pe ghețari afundîndu-ne în zăpada umedă și instabilă. La obîrșia ghețarului zăpada acumulată are peste 7 metri grosime și este presărată cu fragmente de rocă aduse de avalanșe. După cîteva ore vîntul tăios se intensifică tot mai mult, reușind să împrăștie ceața. În față se întrezărește estompat peretele abrupt al căldării glaciare fierestruite de numeroase culoare de avalanță. Vîrful Kebnekaise se înalță măreț din masa de gheață care-l apasă din toate părțile. Așa trebuie să fie arătat în perioada cuaternară și vîrfurile semețe ale Carpaților noștri împresurați de ghețari ...Ocolim cu grijă crevasele adînci care se conturează, la suprafața zăpezii și începem să coborîm pe marginea ghețarului. Trecuse de miezul nopții polare și la stațiune ne așteaptă o mîncare caldă nelipsita saună și odihna binemeritată.

Peste numai trei luni acest peisaj atît de variat în detalii va fi acoperit, în totalitate, de mantia albă și groasă a zăpezii, sclipind straniu numai la lumina etericelor aurore polare. Va fi un întins deșert alb, fără viață, pierdut în lunga noapte polară, așteptînd revenirea tumultoasă a primăverii.

DAN BĂLTEANU

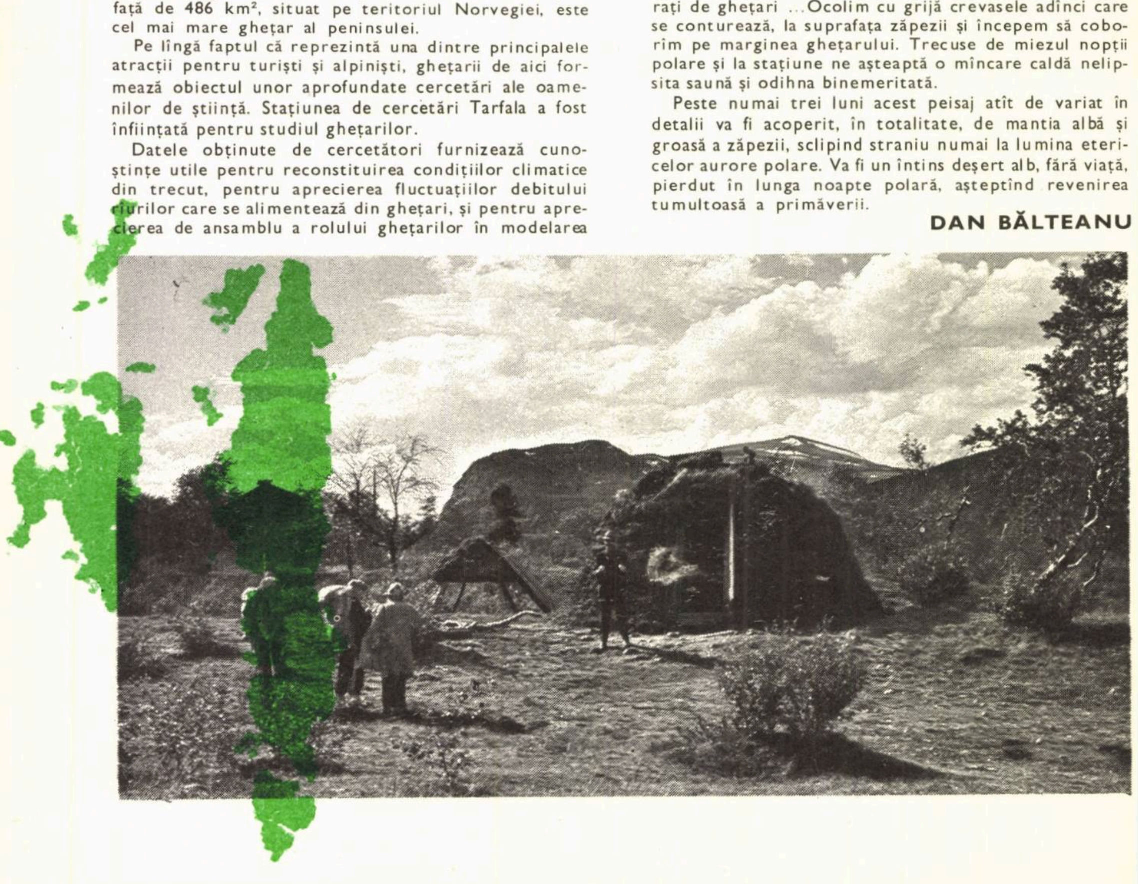

În Muzeul alpin elvețian din Berna

Ne cheamă «piscurile Europei»

O clădire scundă, cu numai două etaje, construită în linii simple, avînd înfățișare de paralelipiped aplatizat, găzduiește **Muzeul alpin elvețian.** Se află în apropierea nucleului vechi al orașului Berna de care îl desparte albia adîncă a Aar-ului.

Îndată ce am trecut podul Kirchenfeld și-am pătruns în piața Helveția am zărit, în față, clădirea impunătoare a Muzeului de istorie, cu trăsături de arhitectură renascentistă din sudul Germaniei. Din stînga mi-a atras atenția edificiul Sălii de artă cu intrarea evidențiată de o mică rotondă. Abia la urmă am descoperit, în dreapta, construcția modestă în care au fost organizate două muzee: cel amintit în primele rînduri și Muzeul poștei elvețiene.

Aveam să aflu curînd că Muzeul alpin elvețian împlinea, în vara anului 1975, șapte decenii de existență. El a funcționat inițial într-o veche clădire din inima orașului instalîndu-se ulterior în acest edificiu unde bogatele sale colecții au fost sistematizate după criterii noi care au ținut seama de marile componente ale acestei lumi ce nu se rezumă doar la piscuri uriașe, unde și-au încercat și își încearcă bărbăția și iscusința alpiniști de pretutindeni. Muzeul înfățișează: istoria alpinismului, evoluția echipamentului pentru ascensiuni și pentru salvarea celor accidentați pe munți, colecții de hărți, panorame, reliefuri, studii despre climă și ghețari, structura geologică a acestor coloși de piatră, flora și fauna specifice regiunilor alpine, arta populară din așezările de la poalele Alpilor elvețieni.

Urcînd pe scări în lumea Alpilor

Sălile care găzduiesc Muzeul alpin se află la subsolul clădirii și la cele două etaje, parterul fiind dedicat exclusiv Muzeului poștei. Iată de ce am început vizita acestui așezămînt muzeal consacrat Alpilor efectuînd o coborîre la subsol, pentru ca de aici să urc într-o pasionantă ascensiune a cunoașterii celor mai înalți munți de pe continentul nostru.

La nivelul cel mai de jos al muzeului a fost recompusă, prin felurite exponate, viața de la poalele Alpilor. Întîlnești aici un univers pastoral care te trimite cu gîndul la Carpații noștri pentru a căuta similitudini și a reține deosebiri. În primele vitrine predomină obiectele de lemn ornamentate cu migală și cu un adînc simț al frumosului. Descoperi tipare pentru brînzeturi, furci pentru tors (de un format net diferit de cel existent pe meleagurile noas-

tre), teci pentru păstrat piatra de ascuțit coasa, o ploscă, un făraș, o cheie (din lemn) și două cărți (tot din lemn) pentru a păstra, în limbajul simplu al crestăturilor, evidența cantităților de lapte predate. Trebuie să precizez că aceste cărți care au filele de aproape un centimetru grosime nu posedă decît trei file, ingenios prinse la cotor cu inele realizate tot din lemn. În continuare vitrinele ne înfățișează măști pentru nopțile de carnaval. Cele mai multe sînt, de asemenea, din lemn meșteșugit fasonat în chipuri hilare cu alunițe și gîlme, cu ochi strîmbi și guri știrbite. Măștile de pe valea Löschen-ului au în alcătuitea lor și textile, fîșii de blană, smocuri de păr. Aduc, parcă, mai mult cu cele din satele de la poalele Carpaților noștri orientali. Iată și obiecte menite să înfrumusețeze interiorul locuințelor, precum și jucării care vor fi făcut bucuria unor generații din veacurile trecute. Se află aici o statuetă numită «Capra». Este de fapt, o crenguță albă, delicată, sugerînd o siluetă de animal ridicat pe picioarele din față, cu trupul alungit și avînd la gît un clopoțel închipuit dintr-o pietricică sau, poate, o bucățică de miez de pîine, legată cu un fir de ață. Mărturisesc că m-a emoționat mai mult decît seriile de figuri geometrice, de diferite mărimi și culori pe care le expunea, în sala de expoziții de peste drum, un reprezentant de marcă al artei minimale. Pe partea opusă a culoarului cu aceste exponate sînt prezentate manechine, în mărime naturală, purtînd îmbrăcămintea de lucru ca și pe cea de sărbătoare a bărbaților și femeilor de la poalele munților. Dacă primele se caracterizează prin sobrietate și funcționalitate, la celelalte admirăm bunul gust, rafinamentul în combinarea culorilor, gingășia podoabelor pentru cap. Un plug de lemn și o rîșniță primitivă, pentru zdrobitul boabelor completează acest sector etnografic al muzeului.

Salvamont în ediție elvețiană

Cea mai mare parte a subsolului este ocupată cu exponate privind salvarea în munți. Tărgi improvizate pe schiuri, sănii cu siluetă suplă, cunoscutele bărci de metal «Akja», o sanie care a fost folosită într-o expediție din Gröenlanda și care, apoi, a transportat oameni accidentați în zona Simplonului, un scaun semicircular — tip Arcioni — de purtat în spate și prevăzut cu atele metalice pentru accidentații cu fracturi ale picioarelor. Mai sînt expuse truse sanitare, de la tipurile cele mai vechi, unele rostuite în cutii de tablă, altele în buzunarele de piele ale «centurii Bobillier». Nu lipsesc nici cărțile cu utile îndrumări adresate celor ce se ocupă de salvarea semenilor lor aflați în situații disperate pe înălțimile munților. Cea mai veche dintre ele, tipărită în 1896, semnată de dr. Oscar Bernard din Engadine, poartă titlul de «Samariterdienst», ceea ce ar însemna într-o tălmăcire mai puțin strictă: Serviciul salvatorilor.

În prima sală de la etajul I, dedicată activității Clubului Alpilor elvețieni, am aflat că rețeaua de stații de salvare în munți a depășit numărul de 130 unități, răspîndite în toți munții și mai ales în partea de est și nord-est a Elveției. În acțiunile de salvare participă peste 220 proprietari de cîini dresați în descoperirea turiștilor surprinși și îngropați sub avalanșe. Tot pentru a se înlesni descoperirea persoanelor aflate sub zăpada avalanșelor s-a luat, în ultimii ani, măsura ca fiecare turist să poarte cu sine un mic magnet a cărui prezență este ușor depistată de un aparat special aflat în dotarea echipelor de salvare.

Să revenim la Clubul Alpilor elvețieni — avînd inițialele S.A.C. — care a luat ființă în 1863, în localitatea Olten, din inițiativa unui geolog și chimist, pasionat turist, dr. Theodor Simler. Dacă în 1863 acest club număra doar 8 secții, la aniversarea centenarului său statisticile au înregistrat 92 de secții cu aproape 45.000 membri. Trebuie spus că S.A.C. își mărturisea în statutele sale nu atît preocupări sportive, cît științifice, legate de cunoașterea structurii geologice, a faunei și florei, de realizarea unor studii topografice. El se angaja, așa dar, pe alt drum decît Clubul Alpin, întemeiat în 1857 de un grup de englezi pe care îl preocupau doar ascensiunile pe cele mai impunătoare piscuri ale Alpilor. Printr-o laborioasă și meticuloasă activitate, membrii Clubului Alpilor elvețieni au contribuit în mod covîrșitor la cunoașterea frumuseților din munții patriei lor, pentru că paralel cu munca științifică desfășurată de mulți dintre ei s-au realizat adăposturi și cabane în munți, s-au făcut hărți și ghiduri din ce în ce mai complete și mai exacte. S.A.C. avea în anul de început a activității sale 3 cabane și refugii. Acum numărul lor a trecut de 150. Unele dintre ele sînt înfățișate sub cristalul vitrinelor din această sală: de la modestul refugiu, clădit din blocuri de piatră pe vîrful Winterstock (2546 m) pînă la cocheta cabană din bîrne ridicată în anul 1909 pe Wyttenwassergletscher, la 2570 m alt. Se poate constata aici că S.A.C. s-a preocupat și de o evidență a ascensiunilor pe principalele vîrfuri ale munților Elveției. Într-o altă vitrină vedem «cărțile de vîrfuri», cu coperțile lor de metal și păstrînd pe file îngălbenite, uneori udate de ploi sau ninsori, nume, date, gînduri și chiar desene, ca acel portret în creion, admirabil executat și înfățișînd un bărbat cu pălărie de munte pe cap, cu ochelari prin care te privesc niște ochi iscoditori. Una din coperțile de metal pare străpunsă de gloanțe dar explicația alăturată te lămurește că este vorba de arsurile a două trăznete.

O istorie care începe cu un poet

Alpii nu sînt numai stîncă masivă și semeață. În arhitectura lor intră gheața și zăpada veșnică. Iată ce îți amintesc următoarele sectoare de la etajul I al muzeului. Alături de fotografiile, hărțile și machetele de ipsos ale ghețarilor, se află blocuri eratice cu muchiile îndulcite, tuburi de forat ghețari. Lîngă uriașul panou cu harta geologică a Elveției sînt vitrine cu ciocane pentru geologi, cu altimetre vechi și moderne, cu cristale și, ceea ce uimește mai mult, cu trei amoniți respectabili avînd diametrul între 30 și 50 cm. Ți se pare atît de ciudat ca aceste moluște ale mezozoicului să-și fi avut sălașul tocmai aici unde, acum, continentul nostru atinge cele mai mari altitudini!

Trecînd în sala următoare descopăr pe toată suprafața unui perete vast istoria cuceririi Alpilor. Pe panoul alb sînt înscrise toate momentele mari, toate numele ilustre ale acestei istorii ce poate fi considerată un capitol important al cutezanței omenești în descoperirea lumii ce-l înconjură. Textele evocatoare, lapidar redactate, sînt scrise cu un cafeniu stins și însoțite pe-alocuri de reproduceri de pe gravuri de epocă înfățișînd figuri ilustre care au urcat pe Alpi sau momente din cucerirea acestor munți.

Istoria cuceririi Alpilor începe cu chipul unui mare poet al Renașterii, Francesco Petrarca, ascensiunea sa pe muntele Ventoux în anul 1336, fiind prima întreprindere de acest fel consemnată de documente. Prima carte despre Alpi a apărut în 1574. Scrisă în latină ea se intitula «De Alpibus Commentarius» și a avut ca autor pe matematicianul și istoricul Josias-Simlerus, «professor celebris» — cum se precizează pe coperta interioară a lucrării sale.

În secolul al XVIII-lea, se efectuează în Alpi o serie de ascensiuni cu caracter de expediție științifică. Cele mai importante dintre acestea au fost întreprinse de medicul și naturalistul J. J. Scheuchzer din Zürich a cărui lucrare este ilustrată cu interesante gravuri în aramă redînd fosile, minerale, stînci cu forme ciudate și... balauri, de medicul, botanistul și fiziologul A. von Haller, care a descris în cuvinte inspirate frumusețea naturii, dar și trăsăturile morale ale oamenilor de la munte, și de H.B. de Saussure, celebru fizician din Geneva care a reușit să urce Mont-Blanc-ul pînă la vîrf (4810 m) și care a scris o lucrare amplă «Călătorii în Alpi». O ediție princeps a volumului IV din această lucrare este prezentată într-una din vitrinele sălii. Tot în secolul al XVIII-lea, un alt reprezentant de seamă al literaturii, scriitorul german J. W. Goethe, avea să cunoască măreția Alpilor despre care a lăsat rînduri emoționante.

Secolul al XIX-lea a fost cu adevărat «secolul Alpilor». Ascensiunile au devenit mult mai frecvente, vîrfurile semețe au cunoscut asalturile perseverente încheiate cu victoria omului. Geologul F. J. Hugi din Solothorn urcă în 1828 vîrful Marele Schreckhorn; în 1833 un prelat, Pacidus, atinge vîrful Graubündes din Elveția centrală: specialistul în glaciologie L. Agassiz împreună cu cîțiva prieteni cuceresc în 1842 culmea Jugfrau-lui. Se înmulțesc totodată lucrările despre fauna, flora, ghețarii Alpilor. Guvernatorul provinciei Berna G. Studer, un mare iubitor al munților, a lăsat în urma sa peste 2000 de desene cu aspecte din Alpi printre care 700 de panorame măsurînd adesea mai mulți metri în lungime.

După fondarea Clubului Alpin (1857) începe așa numita «eră de aur a alpinismului» în care se efectuează noi premiere ca aceia a Matterhornului (1865), o mare victorie asupra înălțimilor de piatră și gheață, dar și o mare tragedie, pentru că din cei cinci oameni porniți în ascensiune, numai unul, englezul E. Whymper, a supraviețuit unei căderi în gol. Aceasta este epoca în care activează și unul din pionierii ascensiunilor solitare, fără ghid, Paul Montandon care a făcut peste 700 de ture în Alpi și a realizat mai mult de 70 de premiere, lăsîndu-le descrise în nu mai puțin de 17 volume scrise de mînă, ilustrate cu fotografii proprii. Am văzut două din aceste volume de însemnări scrise în limba germană cu mîna sigură, fără ezitări, ștersături, adăugiri și purtînd un motto în franceză — «Pour mes vieux jours» (Pentru zilele mele de bătrînețe).

Datorită căilor de acces realizate în perioada 1880—1910, vîrfurile Alpilor devin mai accesibile și sînt învinse unul după altul. Alpinismul ia amploare, mai ales după ultimul război mondial, cînd munții încep să fie străbătuți de telecabine, teleferice și schilifturi. Perioada eroică a alpinismului pare să se fi terminat, dar capriciile vremii și neglijențele oamenilor continuă să mai facă victime printre alpiniștii zilelor noastre.

Profesia născută din piatră

Dificultatea urcușurilor în Alpi a făcut să apară o nouă profesiune în cantoanele cu munții mai înalți: ghid de munte. O secție a muzeului este consacrată acestor oameni căliți în lupta cu stîncile și cu intemperiile, colaboratori de mare preț ai celor ce voiau să-și poarte pașii pe culmile vîrfurilor. Muzeul posedă o întreagă colecție de portrete ale celor mai iluștri ghizi în frunte cu figurile, aproape de legendă, ale lui Chr. Almer și M. Anderegg. Rețin că meseria de ghid a început să fie reglementată în unele cantoane încă înainte de apariția Clubului Alpilor elvețieni.

În sala alăturată sînt expuse materiale și echipamente folosite în ascensiuni: rachete pentru mers pe zăpadă, topoare pentru tăiat trepte în gheață, pioleți bastoane, saci de purtat în spate, îmbrăcăminte, colțari, schiuri și legături de schiuri. Unele exponate sînt înconjurate de un cvasi-anonimat: poartă pe eticheta lor un an oarecare și un nume de regiune unde a fost găsit. Altele, însă, au aparținut unor alpiniști iluștri, ca pioletul lui Montandon, perechea de rachete purtată de ghidul J. M. Tresch, schiurile altui ghid celebru, Fr. Steuri, cortul glaciologului englez J. Tyndall etc. etc.

Ultimele săli ale acestui etaj găzduiesc exemplare de faună alpină, o bibliotecă cu lucrările editate de S.A.C. printre care colecția de buletine cuprinzînd descrieri de zone, de ture alpine, schițe de hărți, fotografii. Aici am admirat fotografiile lui D. Reist, înmănunchiate sub titlul «Munți de vis ai lumii» elocvente imagini din uriașii planetei noastre din Asia, cele două Americi, Africa.

Citind munții pe hîrtie

Cel de al doilea etaj al muzeului este consacrat aproape integral cartografiei Alpilor. A porni la drum pe munte fără o hartă precisă și clară este de neconceput pentru orice iubitor al înălțimilor de piatră. Ni s-a părut deci firească atenția de care s-a bucurat acest ghid tăcut dar atît de prețios pentru drumețul de pe potecile munților.

Prima sală înfățișează exemplare de hărți vechi, începuturi ale cartografiei alpine. Aici am văzut un exemplar cu culori stinse al celei mai vechi hărți tipărite cu munții Elveției. Ea a apărut în 1513, în ediția de la Strassbourg a Geografiei lui Ptolemeu. În următoarea sală, vizitatorul face cunoștință cu modurile în care se realizează o hartă, ce este și cum se execută o triangulare și un nivelment, ce este aerofotogrametria și cum se efectuează ea. Teodolite și schițe de hărți din diferite epoci completează exponatele acestei săli. În continuare sînt înfățișate hărți de excursii, apoi vederi panoramice de pe diferite vîrfuri din Alpi, plăci de piatră și de metal folosite la tipărirea hărților. La imaginile convenționale ale hărților, organizatorii muzeului au adăugat aici și peisajele alpine datorate unor mînuitori ai penelului ca Al. Calame, L. Dürr, E. Cardianux ș.a. Într-o ultimă sală în care domnește clar-obscurul mai zăbovesc cîteva minute lîngă reliefurile topografice realizate din ipsos și care sub lumina vie a spot-urilor se conturează puternic, redîndu-ne imaginea viguroaselor creneluri pe care natura le-a risipit cu dărnicie în jurul acestei țări din inima Europei, făcînd din ea nu numai o oază de liniște, dar și una din marile «puteri» ale turismului.

SEBASTIAN BONIFACIU

PLANETA OAMENILOR NUMITĂ PĂMÎNT

„CAPITALELE“ Jocurilor Olimpice 1976

Anul 1976 va fi un an olimpic. Jocurile de vară, ajunse la cea de a XXI-a ediție, se vor desfășura în luna lui Cuptor, la Montreal, în Canada, pe cînd cele de iarnă vor fi găzduite la începutul anului, în luna lui Făurar, de orașul Innsbruck.

Montrealul a primit investitura cu aproape șase ani în urmă și a... „pedalat“ din răsputeri în cursa contra-cronometru a pregătirilor. Capitala Tirolului, Innsbruck-ul, s-a oferit să găzduiască «Olimpiada albă» după ce Denver-ul (S.U.A.) a înclinat steagul, declarînd — ca să folosim un termen sportiv — un fel de «for-fait», din motive financiare. Asta s-a întîmplat în 1973. Deci, pentru ca J.O. de iarnă să se desfășoare totuși, Innsbruck-ul nu avea decît trei ani de pregătire. Avea însă experiență: orașul de pe Inn mai găzduise întrecerile «Olimpiadei albe» în 1964. Instalațiile sportive necesare erau pe locurile de... start.

Care este cartea de vizită turistică a celor două «capitale» ale Jocurilor Olimpice din 1976? Iată întrebarea pe care iubitorii sportului și turismului și-o pun acum, la început de an olimpic.

INNSBRUCK — ÎNTRE SIMBOL ȘI REALITATE

Începem prezentarea cu Innsbruck-ul pentru că pe pistele lui de zăpadă și gheață se vor aprinde mai întîi luminile rampei pentru spectacolul sportiv oferit de Jocurile Olimpice. Supranumit «Orașul alpiniștilor și schiorilor», Innsbruck-ul (în traducere «Podul» Inn-ului) are o vechime de peste șase sute de ani. Pe emblema sa se află podul peste Inn, impetuosul afluent al Dunării. Peste ani, imaginea lui pe însemnele heraldice ale orașului a devenit un simbol al legăturilor de prietenie între oameni, între popoare.

Așezat într-un uriaș amfiteatru mărginit de Alpii Tirolului care realizează un arc în jurul său, Innsbruck-ul are peste o sută de mii de locuitori.

Partea veche a orașului, construită în stilul gotic tîrziu, oferă turistului o mulțime de curiozități. Printre acestea se situează în primul rînd, casele cu arcade ale căror fațade realizează o gamă cro-

matică încîntătoare. Balcoanele lor, aliniate pe verticală, par niște turnuri poliedrice încastrate în zid. Printre cele mai interesante obiective turistice, se înscrie, de asemenea, «Turnul orașului», cu aspect de campanilă italiană, dar cu vîrful asemănător turlelor de la Frauenkirche, de pe emblema Münchenului.

O «celebritate» a orașului o constituie «balconul cu acoperiș de aur» realizat către anul 1500, de unde regii și prinții priveau turnirele medievale. Pe brîiele care subliniază nivelul ferestrelor se află o mulțime de basoreliefuri de influență maură. În împrejurimile orașului se află două curiozități turistice: castelul Ambras transformat în muzeu — arsenal (aici se poate vedea tot ce a «inventat» Evul Mediu în materie de arme și armuri — și o grădină zoologică, unică în Europa datorită faptului că găzduiește tot ce există în... materie de faună alpină.

Innsbruck-ul se mîndrește, de asemenea, cu universitatea sa — veche de mai bine de trei secole — și, mai ales, cu teatrul construit pe la 1650, acesta reprezentînd primul teatru permanent din istoria țărilor și principatelor germane.

Alături de obișnuiții vizitatori ai Innsbruck-ului pe timp de iarnă, în luna februarie vor veni aici zeci de mii de iubitori ai sporturilor de iarnă pentru a asista la Jocuri. Innsbruck-ul este pregătit să-i primească. Și, așa cum spunea primarul orașului, Dr. Lugger, podurile Innului vor realiza, încă o dată, punți de prietenie între tinerii din întreaga lume».

MONTRÉAL

MONTREAL: EXPO '67 — EXPO '76

Înainte de a vorbi despre Montreal, gazda Jocurilor Olimpice de vară, vă invit să privim împreună curioasa așezare a acestui oraș, primul ca mărime din Canada. Pentru a ajunge la el «pe drum de apă», părăsești Atlanticul și navighezi pe apele golfului Sf. Laurențiu și-apoi pe fluviul cu același nume aproape 1000 de km. Montrealul este așezat pe o insulă și, în ciuda depărtării lui de ocean, este socotit al doilea port, ca mărime, de pe coasta răsăriteană a Americii de Nord — primul ca importanță fiind New-York-ul.

De la Montreal, navigînd pe apele lacurilor Ontario, Erie și Michigan poți ajunge la Missisipi și-apoi tocmai în Golful Mexic.

Orașul e relativ nou. Are doar jumătate din vîrsta Innsbruck-ului. Canadienii l-au supranumit «Inima tînără a Țării», orașul fiind asemuit cu o inimă-gigant care pompează bogățiile Canadei spre Atlantic. Vîrsta nu-i dă dreptul să se mîndrească cu monumente vechi. În schimb, Montrealul ține pasul cu tot ceea ce este nou în materie edilitară. În anul 1967, cînd reprezentativa masculină de scrimă a României cucerea aici medaliile de aur, devenind campioană a lumii la floretă, Montrealul găzduia Expoziția realizărilor mondiale. Se știe că, de la una din asemenea expoziții Parisul păstrează ca amintire turnul Eiffel. Din 1967, Montrealul păstrează ca amintire o serie de construcții curioase, cu acoperișuri vălurite, ajurate, ancorate și suspendate cu cabluri. Una dintre aceste construcții a servit ca model stadionului olimpic din München 1972.

În anul 1967 aceste construcții ciudate au găzduit exponatele care arătau performanțele tehnice ale omenirii. Ei bine, în 1976, aceste construcții, transformate în săli de sport, vor prezenta... performanțele sportive ale oamenilor.

Spuneam că Montrealul nu are curiozități turistice de genul celor pe care le căutăm vizitînd orașele vechi ale Europei. Dar asta nu înseamnă că nu are alte atracții: bulevardele largi, clădirile cu zeci de etaje gen «zgîrie nori», podurile peste fluviul Sf. Laurențiu, catedralele, muzeele și clădirile celor două universități dau laolaltă imaginea unui oraș al Lumii Noi care, departe de a impresiona prin gigantism și creștere haotică — vezi New-York te încîntă prin prospețimea și acuratețea sa, fiind, din toate punctele de vedere, un reprezentant de elită al lumii de dincolo de Ocean, în tot ce a realizat civilizația modernă.

SEVER NORAN

Necesitatea încheieri
pentru avarii în condi
de răspundere civil
deținători d

După cum este cunoscut, începînd cu anul 1972, despăgubirile pentru prejudiciile d
care asigurații răspund în baza legii, față de terțe persoane păgubite prin accidente d
autovehicule, care au loc pe teritoriul R. S. România, se plătesc de către ADAS, care, î
temeiul prevederilor «Decretului nr. 471/1971 cu privire la asigurările de stat», a prelua
asupra sa obligațiile financiare — de plată — ale deținătorilor de autovehicule vinovați d
producerea accidentelor.

Prin asigurarea de răspundere civilă auto deținătorul de autovehicul este apărat d
consecințele financiare ale pagubelor pricinuite altor persoane ca urmare a unui acciden
de autovehicul produs din culpa sa, nu însă și pentru avariile suferite în accidentul respectiv l
propriul său autovehicul. De asemenea, nu este acoperit pentru pagubele produse autovehicu-
lului său: prin accidente de care nu răspunde un deținător de autovehicul cuprins în asigurare
prin efectul legii; prin accidente în care nu sînt implicate alte autovehicule; prin alte accident
decît cele de circulație; ca urmare a unor calamități naturale.

Pentru ca proprietarii de autoturisme să poată beneficia de despăgubiri de asigurare ș
pentru pagubele la propriul autoturism — ce nu sînt acoperite prin asigurarea de răspunder
civilă auto — este necesar să încheie la ADAS o asigurare facultativă pentru cazurile d
avarii, în baza căreia ADAS plătește despăgubiri în următoarele cazuri:

a) Autoturismul a fost avariat datorită faptului că în timpul circulației s-a ciocnit
s-a lovit sau izbit:

— din culpa conducătorului auto respectiv, cu un alt autovehicul sau cu orice alt fe
de vehicul;

— din culpa unei terțe persoane, cu orice vehicule, altele decît cele cuprinse în asigu-
rarea prin efectul legii de răspundere civilă;

— de orice corpuri mobile și imobile aflate în afara autovehiculului asigurat.

b) Autoturismul a suferit avarii ca urmare a faptului că în timpul mersului a derapat
s-a răsturnat, a căzut în șanț sau prăpastie ori în apă sau a fost lovit de orice corpuri cu
ar fi copaci, blocuri de gheață, bolovani, pietre etc.

c) Autoturismul aflat în staționare a fost ciocnit, izbit, lovit sau zgîriat fie de un auto-
vehicul neidentificat sau de alt fel de vehicule, fie de pietoni, ori prin căderea pe auto-
vehicul a unor corpuri.

d) Autoturismul aflat în mers a fost avariat ca urmare a defectării unor piese al
acestuia, care a pricinuit un accident prin răsturnare, ciocnire, derapare etc.

ısigurării facultative
ile aplicării asigurării
auto a cetățenilor
autovehicule

e) Autoturismul a fost avariat ca urmare a:

— incendierii lui ori a clădirii în care se afla garat autoturismul;

— exploziei, urmată sau neurmată de incendiu, cum ar fi explozia rezervorului de carburanți sau a rezervorului de aer comprimat;

— trăsnetului — urmat sau neurmat de incendiu;

— inundației — care poate produce pagube și prin acoperirea cu un strat de apă a locului unde se află garat sau parcat autoturismul;

— altor calamități naturale, cum ar fi: ploaia torențială, grindina, furtuna, uraganul, prăbușirea de teren, efectul mecanic al greutății stratului de zăpadă, gheață sau al avalanșelor de zăpadă, care pot produce pagube direct autoturismului sau indirect cum ar fi dărîmarea acoperișului unei construcții pe acel autoturism etc.

La asigurarea facultativă a autovehiculelor pentru cazurile de avarii, pe lîngă cele arătate mai sus, ADAS mai acordă despăgubiri și pentru:

— cheltuielile de transport al autoturismului la atelierul de reparații cel mai apropiat de locul accidentului, care poate face reparația sau la locul cel mai apropiat de adăpostire a autoturismului, dacă acesta nu poate fi deplasat prin forță proprie;

— pagubele produse autoturismului de avarieri sau distrugeri prilejuite de măsurile luate în timpul producerii evenimentului asigurat pentru salvarea autoturismului sau a construcției în care se afla acesta, precum și cheltuielile făcute în vederea limitării pagubelor, dacă acestea sînt necesare în urma unor pagube produse de cauze cuprinse în asigurare.

De reținut este și faptul că, prin condițiile de asigurare, se conferă asiguraților numeroase avantaje referitoare la:

— posibilitatea plății primelor anuale de asigurare în 3, 4 și 7 rate, iar în cazul reînnoirilor de contracte, în 10 rate subanuale;

— obținerea unor reduceri progresive la plata primelor, corespunzătoare anilor de vechime în asigurare, în situațiile în care sînt îndeplinite condițiile prevăzute de regulamentul de asigurare.

În asigurarea auto pentru avarii pot fi incluse prin asigurări suplimentare și pagubele produse autoturismului asigurat ca urmare a furtului sau tentativei de furt al autoturismului, al unor părți componente sau piese ale acestuia, ori ale unor bunuri din autoturism, precum și cazurile de pagube produse autoturismului în momentul în care acesta era condus de altă persoană decît asiguratul, plătindu-se suplimentar prime de asigurare.

Asigurările pot fi încheiate prin împuterniciții ADAS, inclusiv prin filialele A.C.R., sau, direct, la oricare unitate ADAS.

GHIZII IAȘULUI

Priviți aceste indicatoare elegante pe care le aflăm pretutindeni pe străzile Iașului. Cu ajutorul lor noul venit poate fi îndrumat cu ușurință către monumentele istorice și de artă ale orașului.

Salutăm această inițiativă care dovedește deopotrivă respect față de trecutul plin de strălucire al bătrînei urbe moldovene și preocupare pentru practicarea unui turism civilizat, la nivelul exigențelor noastre.

Pe cînd și în alte orașe, poate chiar și în Capitală?

Sfaturi pentru cei dispuși să le urmeze

— Să nu te grăbești și să nu încerci să stabilești recorduri de viteză, cu care chinuiești — de obicei — pe acei care te însoțesc.

— Să nu ai mania piscurilor, dar nici să nu ocolești dificultatea în variatele ei forme;

— Să pregătești cu de-amănuntul orice excursie, fie că vei merge singur sau însoțit de prieteni. Pregătirea intelectuală trebuie să fie tot atît de completă ca și echipamentul alpin. Să cunoști mediul în care te miști, și să-i înțelegi fenomenele.

— Respectă cabana tot așa cum îți respecți propria ta casă. Pioletul, schiurile, zăpada, gheața, noroiul, n-au ce căuta în sufrageria sau dormitorul cabanei. Nu transforma locul de odihnă și recreație, care este cabana, într-o cîrciumă. Nu ocupa toate băncile și mesele cu ranițe, pioletul, merindele și picioarele tale.

— La plecarea din cabană, nu uita să-ți iei rămas bun de la cabanier și să-i comunici încotro te duci, mai ales dacă te pregătești pentru o ascensiune mai grea. Urma lăsată în acest fel de un turist înlesnește trimiterea, la nevoie, a ajutoarelor și poate liniști pe cei îngrijorați de soarta lui. Ai dreptul să ceri un loc de dormit și dacă ești înainte sau după un drum mai greu, poți să ți-l alegi pe cel mai bun. Dar să nu eziți să-l cedezi celui care, fie că este epuizat, bolnav sau mai în vîrstă decît tine are nevoie de odihnă. Nu te urca încălțat în pat și nici nu alerga cu bocancii pe scări, mai ales noaptea.

A. WINTER

ROBOTUL DUMNEAVOASTRĂ PERSONAL VĂ RĂSPUNDE...

«memoria» lui
a computerizat
răspunsuri
la 1.999.999
întrebări posibile

- sfaturi utile
- legile și rigorile lor
- vitezele Terrei
- curiozități
- semnul de exclamare
- cifre, sinteze

REPEDE, MAI REPEDE, FOARTE REPEDE

Obiectele construite şi dirijate de mîna omului realizează astăzi viteze fantastice. Navele spaţiale Apollo au atins, în anumite puncte ale traiectoriei de trecere de la orbita circumlunară la drumul spre Pămînt, viteze de aproape 40 000 km/h. Aruncînd o privire asupra evoluţiei recordurilor absolute de viteză avem o imagine pregnantă a progresului tehnico-ştiinţific înregistrat de omenire. La începutul secolului erau atinse, pe calea ferată, viteze de aproape 150 km/h, în 1925 recordul, deţinut de un avion, ajunge la 448 km/h, în 1948 este depăşită viteza sunetului, apoi prima viteză cosmică şi, desigur, performanţele vor continua să se îmbunătăţească.

PUŢINĂ FIZICĂ

Lumina are o viteză atît de mare (299,7925 km/s) încît, pentru simţurile umane, ea pare a se propaga instantaneu. Abia în 1675, astronomul danez Ole Römer a obţinut prima dovadă asupra valorii finite a vitezei luminii, studiind mişcarea sateliţilor lui Jupiter. Primele măsurători mai precise ale vitezii luminii le-a efectuat fizicianul francez A. Fizeau, în 1849, iar americanul A. Michelson, laureat al premiului Nobel, obţine, în 1883, o evaluare cu o eroare de numai 3 km/s. În primele decenii ale secolului nostru Albert Einstein elaborează teoria relativităţii, în cadrul căreia viteza luminii este considerată ca limita maximă posibilă. Lumina, aceasta «campioană absolută», are totuşi nevoie de 8 min 18 s pentru a străbate drumul de la Soare la Pămînt.

O viteză «mai modestă» este cea de propagare a sunetului (331,36 m/s), omul reuşind să o depăşească în 1948, performanţă realizată de Charles E. Yeager, care pilota un avion cu motoare rachetă Bell XS-1. Astăzi supersonicele zboară pe multe dintre liniile aeriene destinate transportului de pasageri.

Încă două praguri de viteză sînt interesante din punctul de vedere al posibilităţilor de explorare a spaţiului cosmic de către om sau de către staţiile automate construite de el. Este vorba de vitezele cosmice. Prima viteză cosmică, egală cu 7,9 km/s, este viteza minimă pe care trebuie să o aibă un corp lansat de la sol pentru a putea deveni un satelit artificial al Pămîntului. La 4 octombrie 1957 această performanţă a fost realizată prin lansarea cu succes, în U.R.S.S., a lui Sputnic 1. A doua viteză cosmică, egală cu 11,2 km/s, este viteza minimă care trebuie imprimată unui corp lansat de pe Pămînt pentru a putea deveni un satelit al Soarelui. Şi această performanţă a fost realizată.

Desigur aceste valori ale vitezelor cosmice sînt excepţionale în raport cu vitezele terestre. Pentru a înlesni o comparaţie, vom face o trecere în revistă selectivă a vitezelor atinse pe Pămînt sau în atmosfera Pămîntului.

VITEZA ANIMALELOR

În această «categorie» întîlnim recordul de... încetineală, deţinut de proverbialul melc. Valorile sînt, mai ales în cazul animalelor sălbatice, aproximative. Viteza este exprimată în km/h.

Ghepardul	100	Cerbul	56
Antilopa	95	Renul	50
Leul	80	Girafa	50
Libelula	80	Pisica (domestică)	48
Calul	75	Elefantul	40
Elanul	70	Balena	40
Ogarul	70	Veveriţa	18
Delfinul	65	Porcul (domestic)	17
Vulpea argintie	65	Găina	14
Hiena	64	Păianjenul	1,87
Zebra	64	Broasca ţestoasă	0,272
Iepurele	56	Melcul	0,24

VITEZA OMULUI

Evident recordurile de viteză ale omului sînt înregistrate în competiţiile sportive. În tabelele următoare sînt indicate vitezele record obţinute în probe atletice, de natație şi patinaj viteză. Întrucît 1976 este an olimpic, au fost folosite recordurile olimpice actuale, care dealtfel sînt egale sau foarte apropiate de recordurile mondiale.

ATLETISM

RECORDURI OLIMPICE MASCULINE

Proba	Deţinătorul recordului	Anul	Recordul	Viteza medie (în km/h)
100 m	Jim Hines (S.U.A.)	1968	9,9 s	36,3
200 m	Tommie Smith (SUA)	1968	19,8 s	36,3
400 m	Lee Evans (SUA)	1968	43,8 s	32,7
800 m	Ralph Doubell (Australia)	1968	1 min 45,9 s	27,2
1 500 m	Kipchoge Keino (Kenya)	1968	3 min 36,3 s	24,9
5 000 m	Lasse Viren (Finlanda)	1972	13 min 26,4 s	22,3
10 000 m	Lasse Viren (Finlanda)	1972	27 min 38,4 s	21,7

REPEDE, MAI REPEDE, FOARTE REPEDE

Maraton	Abebe Bikila (Etiopia)	1964	2 h 12 min 11,2 s	19,2
110 m garduri	Rod Milburn (SUA)	1972	13,2 s	27,3
400 m garduri	John Akii-Bua (Uganda)	1972	47,8 s	30,1
3 000 m obstacole	Kipchoge Keino (Kenya)	1972	8 min 23,6 s	21,4
20 km marş	Peter Frenkel (RDG)	1972	1 h 26 min 42,4 s	13,8
50 km marş	Bernd Kannenberg (R.F.G.)	1972	3 h 56 min 11,6 s	12,7

RECORDURI OLIMPICE FEMININE

100 m	Wyomia Tyus (S.U.A.)	1968	11,0 s	32,7
200 m	Renate Stecher (R.D.G.)	1972	22,4 s	32,1
400 m	Monika Zehrt (R.D.G.)	1972	51,0 s	28,2
800 m	Hildegard Falck (R.F.G.)	1972	1 min 58,6 s	24,3
1 500 m	Ludmila Bragina (U.R.S.S.)	1972	4 min 01,4 s	22,3
100 m garduri	Annelle Ehrhard (R.D.G.)	1972	12,6 s	28,6

NATAŢIE

(Sînt prezentate numai recordurile la «liber», cel mai rapid stil)

RECORDURI OLIMPICE MASCULINE

100 m	Mark Spitz (S.U.A.)	1972	51,2 s	7,03
200 m	Mark Spitz (S.U.A.)	1972	1 min 52,8 s	6,38
400 m	Brad Cooper (Australia)	1972	4 min 00,3 s	5,92
1 500 m	Mike Burton (S.U.A.)	1972	15 min 52,6 s	5,67

RECORDURI OLIMPICE FEMININE

100 m	Sandra Neilson (S.U.A.)	1972	58,6 s	6,14
200 m	Shane Gould (Australia)	1972	2 min 03,6 s	5,82
400 m	Shane Gould (Australia)	1972	4 min 19,0 s	5,56
800 m	Keena Rothhammer (S.U.A.)	1972	8 min 53,7 s	5,39

PATINAJ VITEZĂ

RECORDURI OLIMPICE MASCULINE

500 m	Erhard Keller (R.F.G.)	1972	39,4 s	45,7
1 500 m	Ard Schenk (Olanda)	1972	2 min 02,9 s	43,9
5 000 m	F. Anton Maier (Norvegia)	1968	7 min 22,4 s	40,7
10 000 m	Ard Schenk (Olanda)	1972	15 min 01,3 s	39,9

RECORDURI OLIMPICE FEMININE

500 m	Anne Henning (S.U.A.)	1972	43,3 s	41,6
1 000 m	Monika Pflug (R.F.G.)	1972	1 min 31,4 s	39,3
1 500 m	Dianne Holurn (S.U.A.)	1972	2 min 20,8 s	38,3
3 000 m	Stien Kaiser Baas (Olanda)	1972	4 min 52,1 s	36,9

RECORDURI MECANICE

La începutul secolului nostru locomotiva avea o oarecare vechime, automobilul căpăta o formă apropiată de cea de azi, primele avioane cu motor cucereau înălţimile. Începe cursa pentru realizarea unor viteze cît mai mari şi, fireşte, balanţa s-a înclinat în favoarea avioanelor. Astăzi aerotrenul experimental aleargă cu 378 km/h, automobile speciale depăşesc 1 000 km/h, iar avioanele rachetă ating peste 3 000 km/h.

REPEDE, MAI REPEDE, FOARTE REPEDE

Tabelul alăturat prezintă evoluția recordurilor automobilistice de viteză.

Viteza (km/h)	Pilotul	Mașina	Data
63	Chassenloup-Laubat	Jeantaud	18.12.1898
124	Augieres	Mars	17.11.1902
136	Duray	Gabron-Brillie	5.11.1903
176	Barras	Darracq	30.12.1904
176,5	Bowden	Mercedes	25.01.1905
205	Marriott	Stanley	26.01.1906
227	Burman	Benz	23.04.1911
240	De Palma	Packard	12.02.1919
273	Parry-Thomas	Thomas Spl.	28.04.1926
326	Seagrave	Sunbeam	29.03.1927
333	Keech	White Triplex	22.04.1928
394	Campbell	Napier-Campbell	5.02.1931
480	Campbell	Bluebird (Pasărea albastră)	3.09.1935
572	Eyston	Thunderbolt 1	16.09.1938
590	Cobb	Railton	23.08.1939
630	Cobb	Railton-Mobil	16.09.1947
652	Breedlove	Spirit of America	5.08.1963
860	Arfons	Green Monster	27.10.1964
960	Breedlove	Spirit of America	15.11.1965
1 016	Gary Gabelich	Blue Flame	23.10.1970

În domeniul aviației, iată mai întîi evoluția recordului de viteză pentru avioane cu elice.

Viteza (km/h)	Tipul avionului	Anul
41,3	Santos-Dumont	1906
52,7	Farman-Voisin	1907
69,8	Herring-Curtiss	1909
77,0	Blériot XII	1909
106,5	Blériot XI	1910
133,1	Nieuport	1911
145,2	Deperdussin	1912
203,9	Deperdussin	1913
275,3	Nieuport-29	1920
283,5	Spad 20 bis	1920
302,6	Nieuport-29	1920
358,8	Curtiss CD12	1922
375,0	Nieuport Sesquiplan	1923
417,1	Curtiss DJ2 C-1	1923
429,0	Curtiss R2 C-1	1923
448,2	Ferbois V2	1924
512,8	Macchi M52	1928
575,7	Supermarine 5—6	1929
655,0	Supermarine 5—6 B	1931
682,1	Macchi MC 72	1933
709,1	Macchi MC 72	1934
755,1	Messerschmitt 109 R	1939

Aceste recorduri au crescut în mod spectaculos odată cu apariția avioanelor cu reacție. Recordurile, omologate de Federația Internațională de Aeronautică, în vigoare astăzi, sînt: 3 331,507 km/h pentru zbor în linie dreaptă (realizat de R. L. Stephens, în 1965, pe un avion rachetă Lockheed YF-12A) și 2 981,5 km/h pentru zbor în circuit închis (realizat de M. Komarov, în 1967, pe un turboreactor E-266).

Am arătat mai sus că în cadrul teoriei relativității, viteza luminii este considerată ca o limită absolută. Dar, la fel cum teoria relativității a demonstrat că mecanica newtoniană nu poate explica fenomenele ce se desfășoară cu viteze relativ mari, s-ar putea ca o altă teorie, mai generală, să fie necesară pentru a explica complexele fenomene ale fizicii particulelor elementare. Tahionii, particule elementare cu existență, deocamdată, numai teoretică, par a se mișca cu viteze superioare vitezei luminii. Cursa pentru doborîrea și a acestui record rămîne deci deschisă.

ION MOGA

REGIMUL LEGAL AL CASELOR DE ODIHNĂ PROPRIETATE PERSONALĂ

Membrii **unei familii** — soț, soție și copii minori — pot avea în proprietate personală o unică locuință — în înțeles de unitate arhitectonică distinctă, ce poate fi, după caz, o «casă» sau un «apartament» — precum și o **singură casă de odihnă.** (art. 5 al legii nr. 4/1973).

I. Inițial, prin legea nr. 4/1973 (art. 45—55) și H.C.M. nr. 880/1973 (anexa 4 pct. 2) — emisă în aplicarea acestei legi — s-a reglementat **numai construirea caselor de odihnă proprietate personală.** Din cuprinsul actelor normative menționate se desprind următoarele principii:

— orice cetățean, indiferent de localitatea în care domiciliază, are dreptul **să-și construiască, cu mijloace proprii,** (adică **fără a beneficia de credit** din partea statului, acordat prin CEC) o casă de odihnă proprietate personală, evident dacă el sau membrii săi de familie (soț, soție și copii minori) nu au în proprietate o altă casă de acest fel;

— casele de odihnă se pot executa numai pe baza **autorizației de construcție** eliberată de comitetul (biroul) executiv al Consiliului popular al localității respective.

— Execuția casei de odihnă se poate **realiza,** cu respectarea întru totul a condițiilor indicate în autorizația de construcție, fie de cetățeni **în regie** fie în **antrepriză** prin unitățile socialiste care efectuează prestări de servicii de acest gen pentru populație (unități de stat de subordonare locală: cooperative meșteșugărești).

— Unitățile socialiste susindicate **nu** pot executa o casă de odihnă proprietate personală **cu plata în rate** (astfel de lucrări neincluzîndu-se în anexa 4 la HCM nr. 1319/1972).

— Materialele folosite în vederea realizării casei de odihnă se procură (respectiv se decontează în cazul executării în antrepriză) **la prețul cu amănuntul.**

— Casa de odihnă ce se construiește trebuie să fie strict corespunzătoare necesităților familiei celui în cauză și **«de dimensiuni restrînse».**

În lipsa unor precizări legale în acest sens, stabilirea împrejurării de fapt — dacă casa de odihnă ce urmează a se construi este sau nu de dimensiuni «restrînse» — se apreciază de organul Consiliului popular competent să elibereze autorizația de construcție, în funcție de componența familiei solicitantului.

— Casa de odihnă se poate construi numai în localități **balneo-climaterice,** precum și în **alte localități** stabilite de comitetele executive ale Consiliilor populare județene și al Municipiului București. Cu privire la toate aceste localități persoanele interesate pot cere relații de la Comitetul executiv al Consiliului popular județean sau de la Oficiul județean de Turism (O.J.T.)

— **Sprijinul** statului în construirea caselor de odihnă proprietate personală se materializează prin:

A. — **Atribuirea,** în beneficiul celor în cauză, **de teren în folosință,** pe toată durata construcției, contra unei taxe de 3 lei/mp. **anual** (pentru partea de teren folosită drept curte) și de 2 lei/mp. **anual** (pentru partea de teren ocupată de construcție)

— Se acordă **prioritate,** la atribuirea terenurilor în folosință, cetățenilor asociați pentru realizarea în **comun** a caselor de odihnă, **dispuse pe mai multe niveluri.**

— Terenurile ce se atribuie pentru construirea caselor de odihnă **se stabilesc pentru fiecare localitate** de comitetul (biroul) executiv al Consiliului popular, **în zone** care nu pot fi utilizate și în alte scopuri.

— **Suprafața de teren** ce poate fi atribuită pentru construirea caselor de odihnă proprietate personală este:

a. — pentru o casă cu 1—4 apartamente, cel mult 60 mp. pentru fiecare apartament;

b. — pentru orice alte situații precum și în cazul construirii caselor de odihnă pe amplasamente izolate — plombă, se pot atribui parcele, în conformitate cu prevederile detaliului de sistematizare, cu respectarea normelor privind densitatea la hectar, gradul de ocupare a terenului, regimul de aliniere, normele de pază contra incendiilor, cele sanitare etc.

— persoanele care își construiesc casă de odihnă în regie au obligația executării lucrării **integral în termenul hotărît** prin autorizația de construcție. Nerespectarea acestei obligații conferă comitetului (biroului) executiv al Consiliului popular dreptul de a **revoca** decizia privind atribuirea în folosință a terenului respectiv. În acest caz fostul beneficiar poate vinde construcția neterminată (în termenul fixat de comitetul — biroul — executiv al Consiliului popular) unei persoane care se angajează să continuie și să termine construcția, atribuindu-i-se terenul în folosință acesteia din urmă. Dacă construcția **nu** se vinde în condițiile și termenul de mai sus, proprietarul construcției are obligația de a **elibera** terenul respectiv pînă la o dată determinată de Comitetul (biroul) executiv al Consiliului popular.

B. — **Asigurarea** de Comitetele executive ale Consiliilor populare **a proiectelor tip și refolosibile,** într-o gamă variată care ține seama de specificul zonei și realizează folosirea rațională a terenului. Proiectele menționate se pun la dispoziție, contra cost, celor ce doresc să-și construiască o casă de odihnă, urmînd ca adaptarea în concret, la teren să se facă de aceștia în regie sau prin unitățile care execută lucrarea, în antrepriză. Relații cu privire la proiectele tip și refolosibile la care ne-am referit, se pot obține de la secțiile de arhitectură și sistematizare din cadrul Comitetelor executive ale Consiliilor populare județene.

— eliberarea **titlului de proprietate** asupra casei de odihnă și **a titlului de folosință** asupra terenului este de competența administrației financiare județene sau a unităților subordonate, împuternicite în acest sens. Eliberarea titlurilor de proprietate și folosință se efectuează în temeiul autorizației de construcție: a procesului verbal de dare în folosință (de predare-preluare) și a deciziei de atribuire a terenului emisă, individual sau în comun, de comitetul (biroul) executiv al Consiliului popular.

— **Înscrierea** titlului de proprietate asupra casei de odihnă construită în condițiile legii nr. 4/1973 este supusă unei taxe de timbru de 150 lei.

— casa de odihnă, proprietate personală, construită potrivit legii nr. 4/1973, poate fi **înstrăinată** prin acte între vii — vînzare-cumpărare, donatie, etc. — sau pe cale succesorală, în **condițiile dreptului comun.** Înstrăinarea proprietății casei de odihnă are drept efect și transmiterea dreptului de folosință asupra terenului atribuit — în favoarea dobînditorului casei — pe toată durata construcției.

II. — În urma modificării și completării legii nr. 4/1973 prin decretul Consiliului de stat nr. 205/1974 — decret prin care s-a introdus în lege art. 56/1 — în afara posibilității **construirii** unei case de odihnă proprietate personală (examinată la pct. I de mai sus) s-a reglementat dreptul Comitetelor executive ale Consiliilor populare județene și al Municipiului București, **de a aproba,** (la cererea persoanelor care domiciliază și au în proprietate o locuință în mediul urban, și au dobîndit o a doua locuință, prin moștenire de la părinți, situată în localitățile rurale sau balneoclimaterice) **ca această din urmă locuință să fie considerată casă de odihnă, dacă este de dimensiuni restrînse.**

Deci în condițiile art. 56/1 din legea nr. 4/1973 rezultă că posibilitatea **«considerării»** (de către Comitetul executiv al Consiliului popular județean sau al Municipiului București) a unei clădiri drept «casă de odihnă» există numai cu privire la clădirile de dimensiuni restrînse situate în comune **rurale** ori în localități **balneoclimaterice,** și au fost **moștenite de la părinți,** de cei care — ei, sau membrii lor de familie: soț, soție, copii minori — mai au o locuință în proprietate în mediul urban. Este logic — deși legea nu formulează expres o astfel de prevedere — că această considerare, drept casa de odihnă, a clădirilor care împlinesc condițiile de mai sus, este posibilă, și pentru cei care **nu** au o locuință în proprietate.

III. — În afara caselor de odihnă proprietate personală **construite** în condițiile legii nr. 4/1973 (ori ale legislației anterioare care reglementează construirea unor astfel de case și anume: legea nr. 9/1968; decretul nr. 713/1968 și actele normative emise în aplicarea acestora) și a celor **declarate** drept casă de odihnă potrivit art. 56/1 din legea nr. 4/1973 (examinat la pct. II de mai sus) se pune problema dacă cetățenii pot avea în proprietate o «casă de odihnă» în localitățile balneoclimaterice, dobîndită în alt mod (de pildă clădiri vechi, de dimensiuni restrînse — construite anterior legislației susindicate pentru care nu mai există autorizația de construcție, sau din conținutul ei nu rezultă expres că privește o casă de odihnă — și care nu sînt moștenite de la părinți ci sînt cumpărate, primite prin donație ori sînt moștenite de la alte persoane decît părinții).

Dispozițiile legale în vigoare nu reglementează aceasta în nici un mod.

Problema prezintă totuși un vădit interes practic sub un dublu aspect și anume: pe deoparte dacă cei în cauză (sau membrii lor de familie) mai au în proprietate o locuință ei au obligația de a înstrăina în termenul legal una din ele, iar dacă nu procedează ca atare una din proprietățile menționate — în cazul în care una dintre acestea **nu** este considerată casă de odihnă — trece în proprietatea statului; pe de altă parte chiar dacă cei în cauză nu au decît o singură proprietate — dar aceasta nu e considerată casă de odihnă și locuiesc în altă localitate — locuința respectivă **trebuie închiriată** în întregime — nefiind nici casă de odihnă și nici locuință de proprietar — în condițiile legii nr. 5/1973 și a HCM nr. 860/1973.

IV. — Orice casă de odihnă proprietate personală este destinată **numai** nevoilor proprietarului și a familiei sale. Ca atare **închirierea,** în orice mod, a acestor case este **interzisă** în mod expres și categoric.

CAZAREA TURIȘTILOR STRĂINI

Străinii, care se află temporar în România ca turiști sau în alte scopuri, sînt cazați numai în hoteluri, moteluri, campinguri, cămine, etc. precum și în alte suprafețe din fondul locativ administrat de organizațiile socialiste.

Este interzisă **în orice mod** — prin închiriere, subînchiriere ori găzduire sau punerea la dispoziție a terenurilor pentru instalarea mijloacelor de cazare mobile — **cazarea străinilor,** aflați temporar în țara noastră în calitate de turiști sau în alte scopuri, **de către persoanele fizice domiciliate în România,** indiferent dacă acestea din urmă au cetățenia română, au o cetățenie străină sau nu au nici o cetățenie.

Prin excepție de la regula de mai sus, persoanele fizice domiciliate în România pot găzdui în suprafețele locative pe care le dețin, numai străini, **veniți în vizită** și care le sînt **rude apropiate.** Prin «rude apropiate» în înțelesul dispoziției susindicate se înțeleg **numai:** copiii, părinții, frații, surorile, soții **(inclusiv copii acestora;** deci în raport cu găzduitorul: nepoții de fiu sau de fiică; frații și surorile «vitregi» — deci din altă căsătorie a părinților — nepoții de frate sau soră, copiii soțului ori ai soției dintr-o altă căsătorie).

În măsura în care nerespectarea interdicției la care ne-am referit **nu** a fost săvîrșită în astfel de condiții care să determine considerarea faptei drept infracțiune, această încălcare a legii constituie **contravenție** ce se sancționează cu amendă de la 5.000 la 15.000 lei.

În sensul celor de mai sus sînt prevederile decretului Consiliului de Stat nr. 225/1974 publicat în Buletinul Oficial — partea I-a — nr. 154 din 9 decembrie 1974.

ȘERBAN BELIGRĂDEANU

EXPLOZIA INFORMAȚIONALĂ

În nici o încercare de caracterizare a epocii actuale nu lipsește termenul «explozie informațională» — referitor la ritmul superaccelerat al creșterii cantității de informație nouă și de introducere într-un proces de largă circulație a celei deja existente. Cît despre «explozibili», aceștia sînt deosebit de puternici și de natură diferită: scriși (presă, carte) sau audiovizuali (radio, televiziune, cinematograf), mai precis, peste un miliard de exemplare de cotidiene, necotidiene și periodice, opt miliarde de cărți tipărite anual («tirajul total» al cărților apărute în lume nu a putut fi stabilit), peste 800 de milioane de receptoare radio, 300 de milioane de televizoare, 300 000 de cinematografe!

Poate un om ține pasul cu avalanșa de informații, mesaje, pe care societatea modernă le produce și vehiculează? Pentru a oferi o idee despre infima proporție a cunoștințelor asimilabile în viața unui om, doi specialiști francezi au făcut o comparație privind documentarea în domeniul literaturii tehnice și științifice.

Se estimează că anual se publică în lume circa 10 milioane de documente («orice înscris care servește ca probă sau lămurire») și că această masă documentară se amplifică, în funcție de domeniu, cu 3 pînă la 5,5% anual.

Dezvoltarea explozivă economică, demografică, urbanistică sau de altă natură, caracteristică Terrei în secolul nostru și accentuată în ultimele decenii, a atras după sine, pe de o parte, o din ce în ce mai accelerată și mai mare cantitate de studii și cercetări privind natura, societatea și gîndirea, iar pe de altă parte schimbări — uneori substanțiale — în cîmpul teoretic și practic al multor științe sau discipline științifice și în raporturile dintre ele.

Știința contemporană, de exemplu, se caracterizează printr-o dezvoltare în ritm accelerat, prin transformarea ei progresivă într-o forță nemijlocită de producție, prin apariția a numeroase științe (cibernetica, electronica, politologia, ergonomia ș.a.) și discipline științifice și prin înmulțirea științelor de graniță sau interdisciplinare. Bionica, una dintre științele interdisciplinare, reprezintă o răscruce între biologie, electronică, fizică, chimie, psihologie, cibernetică și tehnologie!

Dinamica numărului periodicelor științifice este, de asemenea, foarte grăitoare. Dacă la începutul secolului al XIX-lea existau în lume circa 100 astfel de publicații, numărul lor se ridică la 1 000 în anul 1850, peste 10 000 în anul 1900 și se consideră că în curînd va atinge 100 000!

Într-un interval de timp de numai 10—15 ani, cunoștințele umane se dublează. Dacă în prezent aproximativ 700 000 de autori produc cam de trei ori atîtea articole științifice, ce se va întîmpla peste 50 de ani cînd, conform calculelor unor specialiști, vor exista 8 milioane de oameni de știință avînd la dispoziția lor aproape de zece ori mai multe reviste decît acum?

Un studiu american relevă faptul că dacă 99% din indivizii care au constituit umanitatea, de la începuturi pînă azi, sînt în prezent morți, această proporție este practic aproape inversată dacă ne referim la oamenii de știință: 90% din totalul savanților și inginerilor care și-au exercitat activitatea în decursul istoriei sînt încă în viață. Fiecare dintre aceștia este, real sau potențial, un creator, difuzor și consumator de informație. Dacă luăm în considerație faptul că fenomenul cunoașterii este un proces cumulativ, trebuie prospectate și cunoștințele deja acumulate.

Un alt factor care a stimulat în ultimele decenii explozia informațională este școlarizarea. Numărul elevilor și studenților din întreaga lume se ridică astăzi la peste 500 milioane, respectiv a opta parte din populația mondială. Această cifră reprezintă o dublare față de numărul existent cu 15 ani în urmă. Creșterea a fost mai susținută pe continentele asiatic, african și sudamerican — cu multe țări în curs de dezvoltare. De altfel nu trebuie uitat faptul că mai mult de jumătate din statele existente pe glob și-au cîștigat independența după cel de al doilea război mondial. Aceste țări, își aduc o contribuție din ce în ce mai sporită la îmbogățirea patrimoniului civilizației universale, la creșterea volumului de informație care circulă în lume.

Radioul, televiziunea și cinematograful, tehnici care au căpătat un caracter de difuzare în masă îndeosebi în cursul ultimelor trei decenii, permit nu numai transmiterea de simboluri de la individ la individ ci și comunicarea rapidă, de la același centru emițător, a unui ansamblu de mesaje la un număr foarte mare de persoane. Datorită acestor mijloace de difuzare masivă, conexiunea dintre informație și societate n-a fost niciodată atît de evidentă, cum este astăzi. «La sfîrșitul fiecărei zile — remarca un scriitor — omul modern dispune de bilanțul întregii existențe planetare». Și continua: «Obișnuit, pînă nu demult, să intre în noapte reflectînd asupra întîmplărilor petrecute în țarcul propriei sale existențe, omul pune acum pe pernă capul încărcat de tot zbuciumul umanității. Fiecare poartă povara lumii».

Într-o epocă în care pînă și zvonul poate fi difuzat drept informație științifică, selecția a devenit obligatorie. Omenirea a găsit și în acest caz soluția: înființarea centrelor de analiză a informației care examinează într-o manieră critică datele furnizate de documente și își asumă responsabilitatea de a nu le înregistra decît pe cele care oferă întreaga garanție a validității. O altă problemă aflată pe cale de rezolvare o constituie stocarea informației: au fost realizate microfilme sau microfișe care nu ocupă mai mult de 5% din volumul documentelor originale.

Răspîndirea rapidă a mijloacelor audiovizuale de comunicare în masă a ridicat problema dacă acestea nu impietează asupra cărții, a lecturii în general. Dinamica numărului de titluri (aproape 600 000 în prezent față de 285 000 în 1955 și 364 000 în 1960) și a tirajelor (peste 8 miliarde exemplare față de numai 2—2,5 miliarde în anul 1950) pare a infirma o asemenea impresie. Sondajele privind lectura sau raportul carte — mijloace audiovizuale nu sînt întru

totul relevante şi, uneori, chiar contradictorii. În timp ce unele anchete, de exemplu, indică faptul că 60% din populaţia SUA nu citeşte cărţi, alte sondaje. privind preferinţele americanilor pentru a-şi ocupa o seară liberă indică o opţiune masivă pentru carte (84% din cei chestionaţi) — şi numai 45% pentru televizor şi 18% pentru radio (a existat posibilitatea de a indica mai multe preferinţe). Cu prilejul unei anchete realizate în R. F. Germania, 53% din cei chestionaţi au declarat că, de cînd posedă televizor, citesc mai puţine cărţi decît înainte, iar 46% că la televizor află atît de multe lucruri interesante încît nu mai trebuie să citească atîtea cărţi ca înainte. În acelaşi timp, 62% consideră că este necesar să aibă multe cărţi în casă pentru a stimula gustul lecturii la copii.

În timp ce 76,2% din populaţia franceză chestionată în anul 1972 a declarat că priveşte în fiecare zi televizorul şi 71,9% că ascultă radioul, 57% nu citesc cel puţin o carte pe an! În condiţiile «expansiunii» televiziunii — numai în Franţa, de exemplu, numărul aparatelor instalate a crescut în perioada 1960—1972 de la 1,3 milioane la peste 13 milioane — înţelegem cuvintele pline de amărăciune ale directorului ziarului «France-Soir»: «Altădată, cînd se producea un eveniment oamenii ieşeau în stradă pentru a cumpăra un ziar, astăzi intră în casă pentru a privi la televizor!»

Textul imprimat se află la izvorul oricărui progres al cunoaşterii, al apariţiei şi răspîndirii cunoştinţelor şi reprezintă una din condiţiile esenţiale ale unei vieţi intelectuale active şi ale înfloririi unei tehnologii moderne. Mai mult, cărţile, periodicele şi alte materiale de lectură reprezintă principalele auxiliare ale învăţămîntului şi cercetării şi instrumentele unei culturi naţionale independente. Cartea, instrumentul de comunicare cel mai sigur, cel mai uşor de mînuit care a fost inventat vreodată, este prima care a permis gîndirii umane să învingă timpul, apoi spaţiul. Cartea duce astăzi comunicarea la dimensiunea unor mari ansambluri de populaţie.

Cercetători autorizaţi în domeniul cărţii afirmă că în epoca mijloacelor audiovizuale de comunicare în masă situaţia cărţii nu s-a deteriorat. Cu prilejul unei anchete efectuate în rîndul populaţiei din R. F. Germania, în iarna anului 1973/74, 92% din cei chestionaţi au răspuns că prin intermediul cărţii se asigură o continuare a educaţiei şi mai mult de jumătate şi-au exprimat dorinţa de a dispune de mai multe cărţi.

Consumul individual de lectură a crescut. Se estimează că în perioada 1950—1970 populaţia cititoare din lume s-a dublat, un rol important jucînd în acest proces alfabetizarea populaţiei şi şcolarizarea. În acelaşi timp există o mare masă de populaţie care nu citeşte cărţi. Acest fenomen comportă două aspecte: populaţia care nu citeşte pentru că nu poate citi — cei peste 800 milioane de analfabeţi — şi populaţia care nu este analfabetă dar nu citeşte (estimată la circa 600 milioane). Toate sondajele au confirmat faptul că nonlectura nu este un fenomen caracteristic tineretului ci, din contră, tinerii sînt cei care citesc mai mult. Cu prilejul unor sondaje efectuate în Elveţia şi Franţa a reieşit că numai 7—9% din tineri nu citesc cărţi, în timp ce procentajul pentru alte categorii de vîrstă poate depăşi 50—60%.

Între carte şi celelalte mijloace de comunicare în masă nu există o opoziţie. Între ele nu există o ruptură sau raporturi de excludere reciprocă, ci continuitate, întrepătrundere, conlucrare. «Concurenţa» dintre ele se reflectă mai curînd stimulativ, în planul optimizării modalităţilor particulare de difuzare a valorilor culturale, ştiinţifice etc.

În condiţiile existenţei unor atît de puternici «acaparatori» de timp liber, mai au oamenii timp să călătorească? Un da categoric este răspunsul statisticilor care înregistrează peste 200 milioane de persoane participante la turismul internaţional. Se estimează că în numai cinci ani această cifră va atinge 250—280 milioane. Numărul turiştilor interni este cu mult mai mare. De exemplu, în ţara noastră, unde numărul turiştilor străini este de patru milioane, cel al turiştilor interni este aproape dublu.

Mai mult, explozia turistică actuală a fost favorizată, pe lîngă alţi factori, şi de dezvoltarea fără precedent a mijloacelor de comunicare în masă, scrise sau audiovizuale. În multe cazuri turiştii «călătoresc» mai întîi pe calea undelor herziene sau prin intermediul ecranului de televiziune sau de cinema. Ori graţie presei şi cărţilor. Ghidurile turistice, descrierile de călătorii, monografiile şi alte genuri de lucrări nu lipsesc din bagajele unui adevărat turist. În cele mai multe din cazuri turistul nu face altceva decît să «reconstituie» — per pedes, cu maşina sau cu trenul — itinerarii parcurse anterior prin mijloacele amintite!

INDICATIVELE JUDEȚELOR ȚĂRII LA AUTOVEHICULE

AB	Alba
AG	Argeş
AR	Arad
B	Municipiul Bucureşti
BC	Bacău
BH	Bihor
BN	Bistriţa-Năsăud
BR	Brăila
BT	Botoşani
BV	Braşov
BZ	Buzău
HR	Harghita
IF	Ilfov
IL	Ialomiţa
IS	Iaşi
MH	Mehedinţi
MM	Maramureş
MS	Mureş
NT	Neamţ
OT	Olt
PH	Prahova
SB	Sibiu
CJ	Cluj
CS	Caraş-Severin
CT	Constanţa
CV	Covasna
DJ	Dolj
DB	Dîmboviţa
GL	Galaţi
GJ	Gorj
HD	Hunedoara
SJ	Sălaj
SM	Satu Mare
SV	Suceava
TL	Tulcea
TM	Timiş
TR	Teleorman
VL	Vîlcea
VN	Vrancea
VS	Vaslui

TURIȘTI!

Unitățile de cazare
și alimentație publică aparținînd

OFICIILOR JUDEȚENE DE TURISM

aflate în zonele turistice din întreaga țară,
vă oferă în tot timpul anului
condiții excelente
pentru petrecerea agreabilă
a vacanței,
concediului
sau sfîrșitului de săptămînă.

Pentru grupurile organizate, se fac rezervări anticipate de locuri la sediile tuturor oficiilor județene de turism

ARDE FOCUL ÎN CUPTOARELE STICLARILOR

Poate că noi nu apreciem încă ideea la adevărata ei valoare, dar nepoţii ne vor binecuvînta pentru deşteptăciune, căci colţul acesta vechi din plin centrul Bucureştiului, păstrat şi restaurat acum, an de an, cu pioşenie crescîndă, este poate cel mai insolit din întregul oraş. Modernizarea Bucureştiului ocoleşte acest perimetru cuprins între Lipscani, Hanul lui Manuc şi Curtea Veche, păstrînd nostalgiile şi atmosfera fostului centru comercial din secolul ce a trecut. Bunăoară de mult oaspeţii străini consideră Hanul lui Manuc drept unul dintre cele mai inedite complexe turistice din Europa.

Cele două hanuri de pe strada Lipscanilor — Hanul cu Tei şi Hanul Lipscani — atrag mereu prin nenumăratele sale magazine, prin originalitatea, prin aerul lor de epocă. La fel, Crama domnească, Cafeneaua Veche, Carul cu bere ori magazinaşele cu de toate şi atelierele meşteşugarilor înşiruita ca acum o sută de ani pe străzi cu denumiri ce evocă breslele de odinioară — Şelari, Smîrdan, Gabroveni, Blănari. Găseşti aici toate mărfurile lumii — de la obiecte vîndute prin consignaţie la ultimele tipuri de televizoare, mătăsuri din cele mai fine şi lumînări de botez, stofe şi plăcinte calde, articole sportive, cojoace sau scoarţe româneşti, gogoşi şi marţipan, icoane pictate pe lemn sau sticlă, mănuşi şi încălţări, cafea fiartă: «la nisip», oglinzi veneţiene sau «coloniale» proaspăt importate din Indii sau Africa. În ateliere se toarnă bijuterii de aur sau argint, se repară umbrele sau bibelouri fine, se prelucrează pielea, stofa, lîna sau firele sintetice.

Ziduri groase, bătrîne, porţi grele, forjate, uşi ghintuite. O forfotă continuă din zori şi pînă noaptea. Şi pe deasupra capetelor celor un milion de trecători ce se vîntură zilnic pe aici, cu treabă sau fără, se întind schele. Se restaurează, cu deosebită grijă, alte şi alte vestigii. Încă două mari hanuri de altădată vor fi redate bucureştenilor. Este vorba de Hanul Gabroveni şi Hanul Roşu. Iar recent, la Curtea Sticlarilor s-au reaprins cuptoarele. Este poate cea mai tulburătoare imagine a acestui Bucureşti vechi: să vezi sticlarii cum transformă pasta incandescentă, sub ochii trecătorilor în formă şi culoare.

În urmă cu două sute de ani au mai fost pe aici cuptoare ce topeau sticlă. Pe lîngă Palatul voievodal au fost aduşi meşteri mari de la Pădurea Neagră, de la Podul Neaguiui (cum se numea cîndva Sinaia) ori de la Tîrgovişte, fosta cetate de scaun. Făceau vase străvezii, butelci şi pahare delicate, bomboniere şi chisele de rară frumuseţe, vase pentru flori sau căţui pentru ars mirodenii. Toate pentru folosul curţii domneşti, al negoţului sau al tîrgoveţilor cu dare de mînă, căci pe vremea aceia sticla era foarte scumpă. Aşa s-a făcut că lumea ştia că şi în Valahia sînt sticlari pricepuţi care toarnă în sticlă minunăţii, precum breslaşii din Veneţia sau Bohemia. Dar timpul nu numai că a stins cuptoarele sticlarilor, ci a dărîmat şi Palatul voievodal.

Azi, lîngă Curtea Veche, între străzile Soarelui şi Smîrdan duduie iarăşi cuptoarele şi arta e din nou acasă. În fosta clădire a Palatului Doamnei, după ce i s-a adus o impresionantă şi reuşită restaurare, au fost înălţate opt cuptoare în care flacăra nu osteneşte zi şi noapte. Ce înseamnă de fapt Curtea sticlarilor de azi? Este un experiment unic în Europa. Industria de sticlărie şi ceramică din ţara noastră — ale cărei produse sînt extrem de apreciate în peste 60 de ţări ale lumii care le importă — realizează prin această Curte a sticlarilor acel impact între artă şi industrie. Lucrează aici peste 130 de creatori — absolvenţi ai institutelor de arte plastice — care n-au altă treabă decît să născocească mereu, să infuzeze continuu volume şi linii de frumuseţe în industria sticlei şi ceramicei. Şi cum creatorii acestei vechi industrii care produce după rigorile industriei moderne au ambiţia ca fiecare lucru din sticlă sau ceramică să nu se constituie numai ca marfă ci şi ca obiect de artă, aici se inventează mereu frumosul care se multiplică apoi în fabrici pe scară industrială. Dar Curtea sticlarilor nu e numai o staţie-pilot unde se amalgalmează frumosul cu industria. Sînt aici şi trei mari magazine «Stirex», firmă prestigioasă, in care se vînd plăsmuiri din sticlă, ceramică sau cristal. Orice trecător e bine venit la Curtea sticlarilor, poate intra şi vedea cum maiştri de renume de la vechile noastre fabrici de sticlărie scot plasma incandescentă din cuptoare şi cu mişcări abile croiesc minuni, în zeci de nuanţe, forme şi culori. Iubitorii de frumos vor putea cumpăra obiecte de sticlă, ceramică sau cristal create chiar sub ochii lor sau îşi pot alege altele din bogatele vitrine ale magazinelor «Stirex», mereu împrospătate. Dar cel mai bine e să vedeţi dv. înşivă Curtea sticlarilor, sînt acolo lucruri şi fapte care nu încap în cuvinte. Cînd ajungeţi pe strada Smîrdan treceţi-i pragul!

omul și litosfera

Există o vorbă care exprimă maximum de dispreț la adresa unui om: «Cum de-l rabdă pămîntul?» Se subînțelege prin aceasta că nu există nimic mai răbdător, mai înțelegător, mai docil și mai bun decît pămîntul. Ne întrebăm de unde vine credința în bunătatea și răbdarea nemărginită a pămîntului? Este ea reală această răbdare și este ea pentru totdeauna? Punînd aceste întrebări vrem să aducem în discuție raportul dintre om și pămînt, și mai precis, raportul dintre om și partea superioară a pămîntului, litosfera.

Dintre cele patru sfere care constituie mediul natural al omului s-ar părea că omul are relații directe, vitale, cu trei din ele: cu atmosfera care îi furnizează aerul de respirat, cu hidrosfera care îi furnizează apa de băut, cu biosfera care îi furnizează hrana vegetală și animală. Litosfera nu-i furnizează omului decît un singur aliment direct, sarea, de care la nevoie se poate și lipsi. S-ar părea astfel că pentru om litosfera este cea mai puțin importantă. Și totuși!

Litosfera nu înseamnă numai aliment, ci, mai ales piatră. Cînd maimuța s-a dat jos din pom și a luat o piatră cu care să spargă nuca de cocos, piatra a devenit unealtă, iar maimuța om. Drumul ascendent al omenirii a început astfel cu piatra, care l-a însoțit apoi pe om mai bine de un milion de ani, fiindu-i unealtă credincioasă, la bine și la rău. Cu piatra a cioplit, a răzuit, a găurit, și tot cu ea s-a apărat de fiare și a dobîndit în luptă grea hrana.

Omul a folosit la început piatra brută, și aceasta mult timp, dar tocmai nemodelarea ei ne interzice identificarea acestor prime unelte. Apoi a cioplit rudimentar doar o parte, un capăt, ascuțindu-l. Treptat apoi a perfecționat piatra masivă de rîu descojindu-o, aranjînd-o pe toate părțile, pînă a descoperit că mai eficientă este utilizarea așchiilor ce sar din cioplire, fiind mai tăioasă și mai pătrunzătoare. Trecerea de la bolovan la așchie nu a reprezentat doar o mică perfecționare, cum ar fi, tradus în limbaj actual, trecerea de la Fiat 1300 la Fiat 125, ci o revoluție de concepție, o schimbare fundamentală tehnică, echivalentă cu trecerea de la mașina cu aburi la cea nucleară. Apoi, după cîteva zeci de milenii, o nouă revoluție tehnică, a dus de la cioplirea pietrei la șlefuirea ei. Este un moment crucial căci acum începe pentru omenire dezbărarea de servitute a pietrei. Omul descoperă că poate înlocui piatra cu osul, cu fildeșul, cu lemnul, cu cornul, iar casa, înainte o gaură în piatră, peștera, poate să și-o facă din frunze și apoi din lemne. Prin aceasta omul a scăpat de tributul litosferei? Nicidecum! În neolitic în civilizație intră un alt produs al litosferei, lutul, cu care începe olăria și apoi vine cea mai mare revoluție din istoria omenirii, utilizarea metalelor. De la **lithicum** se trece la **methalicum,** eră în care trăim și astăzi.

Intrarea omenirii în era metalelor înseamnă înrobirea ei definitivă de litosferă, marchează triumful litosferei. De atunci și pînă astăzi, tot ce înseamnă progres va fi legat într-un fel sau altul de litosferă. Cînd spunem epoca fierului ne duce gîndul la vîrful de lance și de săgeți, la ghioagă, la pumnale și alte arme pe care le vedem rînduite în vitrinele muzeelor, dar nu dăm atenție umilelor cuie, cu care începe revoluția în domeniul construcțiilor și a mobilierului, și încă mai puțin umilelor ace, cu care începe revoluția în domeniul confecțiilor. În evul mediu metal înseamnă armură și lance, dar și litera de tipar cu care se instaurează triumfătoare Galaxia Gutenberg. Metal înseamnă acul busolei cu care este cucerită hidrosfera, înseamnă mecanismul fin cu care este drămuit timpul și înseamnă putere și etalon al bogăției, prin reprezentantul cel mai puțin util, aurul. Și, pe lîngă metal, litosfera este prezentă în ascensiunea civilizației și cu salpetrul pentru praful de pușcă, și cu ocrul pentru coloranți, și cu silicea pentru sticlă.

Și am ajuns în timpurile moderne cînd mașinismul a pus definitiv pecetea pe civilizația noastră ca o civilizație tributară litosferei. În materie de metal nu se caută numai fierul, plumbul și cuprul, dar în circuit apar nume din ce în ce mai stranii: wolfram, niobiu, esmiu, paladiu, germaniu. Mașinism înseamnă și energie, marii creatori de energie fiind tot produși ai litosferei: cărbunii, petrolul, gazele naturale. Și, să nu uităm, civilizația viitorului, aceea a energiei nucleare, este tot dependentă de litosferă, căci în ea se găsește uraniul și celelalte substanțe radioactive.

Din punct de vedere al omenirii litosfera a însemnat încontinuu, și progresiv tot mai intens, civilizație, posibilitate de dezvoltare. Dar din punct de vedere al litosferei, ce a însemnat omenirea?

După ce 4 miliarde de ani pămîntul s-a dezvoltat și a evoluat sub imperiul unui mănunchi de factori cuprinși sub numele de agenți naturali, care erau de natură cosmică și telurică, în ultimul miliard a apărut un nou factor, viața, care și-a pus amprenta profund pe suprafața pămîntului, determinînd aspecte noi, procese modelatoare noi și un nou transfer de energie. Apoi, în ultimul milion de ani a apărut omul, la început doar un element component al biosferei, care însă s-a emancipat curînd grație acelor caractere specifice care definesc spiritul. Legat de «biosferă», el a creat o «noosferă», adică o comunitate animată de conștiință și voință. Și această comunitate și-a pus și ea curînd amprenta specifică pe aspectele și mecanismele globului. Cu omul a apărut un nou agent geologic, tot atît de important ca celelalte, dar cu mult mai virulent căci a reușit să-și impună prezența într-un răstimp uluitor de scurt.

Dotat de natură cu forțe fizice slabe, omul le-a asociat acestora uriașa forță a minții sale, ascuțită cu trudă într-un milion de ani, cu care a pus în mișcare apoi elemente derivate din natură, ca acelea ale mecanicii (pîrghia, roata, scripetele), a aburului, a electricității și mai nou a atomului, Stăpîn pe astfel de forțe omul a pornit cu entuziasm la ceea ce cu mîndrie a numit «cucerirea naturii». A cuceri înseamnă încă a învinge un dușman și omul a tratat natura tocmai ca pe un dușman care i se împotrivește și care trebuie îngenunchiat și răpus. Și cu cît natura era mai repede și mai complet înfrîntă, cu atît omul a zis că este mai civilizat. Cu această «civilizație» el a defrișat pădurile, a stîrpit animale, și-a înplîntat locuințele în cele mai neverosimile locuri de pe glob. Dar, poate cea mai nocivă acțiune a omului a fost cea îndreptată asupra litosferei.

Din punct de vedere al litosferei civilizația a însemnat extragerea unui sortiment tot mai mare de produse naturale, și în cantități tot mai mari. Civilizația a însemnat o sărăcire, o diminuare a zestrei milerale a lumii, căci spre deosebire de biosferă, care are miraculoasa

capacitate de a se reface, litosfera are un stoc unic de materii, nerepetabile. Dar civilizaţie a mai însemnat şi transformarea feţei naturale a pămîntului, în bine dar şi în rău. În bine prin desecări şi îndiguiri, prin recuperare de terenuri, prin desţeleniri şi regularizări de rîuri. Dar mai ales în rău: eroziune din cauza defrişărilor, sărăturarea solurilor în urma secării bălţilor, avansarea deşerturilor în locul pădurilor. Dealurile au fost decapate de către cariere, s-au săpat abisuri halucinate de mii de metri în căutarea minereurilor, suprafeţe imense au fost acoperite de maldăre de steril de mină şi de flotaţie şi suprafeţe mai mari de deşeurile şi gunoaiele vieţii civilizate. Cîmpiile şi mările au fost acoperite de deşeurile petrolifere, terenuri au fost arse pe poligoanele de experienţă nucleară.

Da, civilizaţie pentru litosferă a însemnat o necontenită agresiune, o spoliere, o desfigurare. În perspectivă, secarea litosferei de substanţele utile ar însemna sfîrşitul civilizaţiei care, fără materiile prime minerale, este sortită pieirii. Desfigurarea litosferei înseamnă distrugerea biosferei, distrugerea mediului vital, şi sfîrşitul vieţii.

Geniul uman, care a pus la cale sisteme atît de rafinate de exploatare a naturii, trebuie să găsească mijloacele să o apere. Resursele naturale trebuie mai bine drămuite, nu trebuie irosite pe mijloace de distrugere, ele trebuie folosite cu randament maxim (de pildă gazul metan pentru chimizare, nu pentru ardere), ele trebuie extrase cu mai multă grijă pentru ca în pămînt să nu rămînă cantităţi nerecuperabile, chiar dacă această coastă mai mult. şi mai ales trebuie salvată litosfera de la desfigurare, de la transformarea ei în deşerturi şi paragină. Aceasta nu dintr-un motiv sentimental şi un romantism vetust, ci pentru a oferi mai departe omenirii cadrul unei supravieţuiri convenabile.

Reconcilierea omului cu natura şi cu litosfera trebuie făcută la diferite nivele, în diverse scopuri şi cu mijloace variate. Treapta superioară o constituie conservarea naturii la nivel planetar şi ea cere o gîndire matură din partea factorilor de răspundere, internaţionali şi naţionali, pentru toate acţiunile de mare anvergură. Proiecte ca tăierea unui nou canal între Oceanul Atlantic şi Pacific la nivelul mării, cel de deturnare a rîurilor arctice spre sud, ceea ce ar putea avea drept rezultat topirea gheţarilor, defrişarea Amazoniei sau crearea unor mări interioare în Siberia, pot avea consecinţe planetare incomensurabile. La alt nivel trebuie gîndit modul în care civilizaţia poate să se scape de deşeuri şi gunoaie, modul în care trebuie echilibrat peisajul urban cu cel natural, modul în care se taie şoselele şi se irigă cîmpurile, fără pericol de inundare. În sfîrşit, la alt nivel, cel mai de jos, este grija de fiecare clipă pentru locul care ne înconjoară. Este grija noastră, a tuturor, de protejare a locului pe care trăim, pe care îl călcăm. Este grija pentru pajiştea de iarbă din oraş, este grija pentru pădurea pe care o vizităm duminica şi pe care o presărăm cu cutii de conserve şi hîrtii unse, este grija pentru pomul şi floarea pe care să nu le rupem inutil, este grija pentru stînca pe care să nu o scrijelim şi pentru bolovanul pe care să nu-l prăvălim în vale.

Între cojile de ouă pe care le lăsăm în iarbă unde am mîncat şi transformarea pădurii virgine în deşert prin defrişare nu este o diferenţă de esenţă ci numai de grad. Ea reflectă aceiaşi atitudine faţă de mediul care înconjoară, aceeaşi lipsă de respect şi acelaşi pericol pentru dezechilibrarea naturii şi prin aceasta, a chiar vieţii noastre. Numai supraveghind îndeaproape toate aceste atitudini, numai cu grija noastră, a fiecăruie şi în ori ce clipă, putem nădăjdui că pămîntul, atît de bun şi răbdător, nu se va răzbuna şi va continua să ne ofere atît o suprafaţă convenabilă vieţii cît şi să ne astîmpere foamea de materii prime fără de care noi nu am mai putea exista.

Dr. MARCIAN BLEAHU

Sfaturi pentru cei dispuşi să le urmeze

- Să nu te mulţumeşti cu un drum pe care l-ai făcut de nenumărate ori. Caută drumuri şi frumuseţi noi. Ajungerea la ţinta propusă într-un masiv necunoscut îţi dă multă satisfacţie.
- Fii bun tovarăş. Dacă eşti conducător, evită să fii prea autoritar şi încăpăţînat, încrezut sau îngîmfat. Impune-te prin cunoştinţe şi nu prin autoritate brutală. Dă dovadă de spirit de înţelegere şi răbdare. Nu fi zgîrcit cu bunurile tale, nici cu cunoştinţele tale. Hotărîrile să-ţi fie determinate de capacitatea de rezistenţă a celui mai slab din grup.
- Dacă tu eşti cel condus, adaptează-te aceluia care cunoaşte mai bine locurile, sileşte-te să fii la înălţime şi caută să înveţi. Chiar şi cel mai slab dintr-o echipă îşi poate face datoria. Să ştii că un tovarăş bun este tot atît de rar şi apreciat ca şi un conducător bun. Orice necunoscut care împarte cu tine dragostea pentru munţi să-ţi fie camarad, mai ales atunci cînd este în primejdie sau are nevoie de vreun ajutor, de n-ar fi decît o înghiţitură din bidonul tău sau o privire pe harta ta.

- Să nu întreprindem o ascensiune care ne depăşeşte puterea. În lupta cu muntele, victoria înseamnă a ajunge în vîrf dar, în caz de vreme rea, ea înseamnă şi renunţare înainte de a fi prea tîrziu.
- Neglijînd echipamentul şi pregătirea fizică, în munţi vei fi un compătimit al grupului şi o povară a ghidului.
- Să gustăm plăcerea escaladei, dar nu pe ferestrele şi tampoanele vagoanelor. Frînghia şi mai ales pioletul şi colţarii să nu fie o emblemă a pasiunii noastre: păstrîndu-le în sac, le prelungim viaţa şi nu periclităm cu ele sănătatea celor dimprejur.
- Să respectăm avutul obştesc! Să nu distrugem locurile de fîneţe, instalîndu-ne cortul în mijlocul lor; să respectăm oamenii de la stîne.
- În zonele de abrupt, chiar cînd presupunem că nu urcă nimeni în urma noastră, să nu dislocăm pietre; acestea în cădere pot periclita sănătatea celor aflaţi în vale.
- Pe drumuri umblate, la cabană, să respectăm regulile civilizaţiei, îmbrăcîndu-ne decent. Să profităm de aer şi soare făcînd plaje în locuri ferite; să urcăm îmbrăcaţi uşor, dar fără a face nudism.

Ce știm și ce nu știm despre limbile vorbite pe Terra

«Prin spațiu, universul mă cuprinde și mă înghite ca pe un punct; prin gîndire îl cuprind eu». scria filozoful francez Blaise Pascal (1623—1662) în **Cugetările** sale. Trebuie, însă, să adăugăm că această «cuprindere», această prelungire a realității în conștiința umană nu se poate realiza decît prin intermediul limbii. Că denumirea unui obiect constituie prima judecată despre el și că limba oferă nu numai posibilitatea de comunicare între oameni, dar și o primă «filozofie», un anumit mod de a structura realitatea, de a modela datele experienței noi.

Cum, cînd și unde a apărut limbajul, cum a evoluat el? — sînt probleme care au preocupat întotdeauna pe oameni și pentru care, de la Epicur încoace, au fost propuse soluții din cele mai diverse. Cercetările antropologice au dovedit că omul de Neanderthal, apărut acum circa 500.000 de ani, putea emite doar sunete similare acelora ale unei maimuțe sau ale unui copil în procesul de deprindere a unei limbi moderne. A fost nevoie de alte cîteva sute de mii de ani pentru ca, în procesul muncii, să poată apărea, acum vreo 100.000 de ani, limbajul articulat, astfel încît la omul de Cro-Magnon exista, se pare, un sistem fonator relativ dezvoltat. Cele mai vechi înregistrări ale vorbirii umane nu sînt anterioare mileniilor 5—4 î.e.n. și au fost descoperite, sub formă de pictograme încrustate pe tăblițe de argilă, pe teritoriul țării noastre, la Tărtăria, pe Mureș. În perioada comunei primitive au luat naștere marile familii de limbi, formarea statelor încetinind apoi procesul de diversificare lingvistică, evident fără a-l stopa.

Constatată din cele mai vechi timpuri, varietatea limbilor a primit diverse explicații, între care și aceea a inegalității lor valorice. Se știe, de exemplu, că grecii antici numeau vorbitorii unei alte limbi «barbaroi», adică oameni care bolborosesc, nu vorbesc. Cu vremea, însă, s-au impus explicațiile științifice referitoare la descendența din limbi de bază diferite, la specificul dezvoltării istorice a comunităților de vorbitori etc... .

Cîte limbi s-au vorbit sau se vorbesc pe glob este imposibil de spus. De-a lungul mileniilor, limbile s-au format, dezvoltat și schimbat, au dispărut, unele fără să lase nici o urmă. Greu de estimat este și numărul limbilor actuale, în condițiile în care există zone încă «neexplorate» sub acest aspect, în care există încă foarte multe limbi nescrise, iar în cazul altora este greu de precizat dacă sînt limbi sau dialecte. Cifrele oferite de statistici variază între 3 000 și 4 000 de limbi diferite în structura lor fonetică, gramaticală și lexicală. Multitudine care nu exclude însă o anume unitate de structură și, o alta, de origine. Unitate de structură, pentru că cele cîteva mii de limbi, construite dintr-un material sonor care, din cauza conformației aparatului articulator uman, nu poate fi total diferit de la o colectivitate la alta, au funcția de a exprima procesele gîndirii **umane** care îmbrățișează o **realitate obiectivă.**

Cele mai multe sunete sînt comune mai multor limbi, iar vocala **a** este întîlnită în toate limbile pămîntului. Se pare că cel mai rar sunet dificilul **ř** ceh, prezent în foarte puține limbi și care, tocmai din cauza dificultăților în articulare, este ultimul pe care copiii cehi îl deprind.

Chiar și posibilitățile de exprimare a valorilor gramaticale ale cuvintelor și de construcție a frazelor sînt relativ limitate (se disting, de obicei, 4 tipuri de structuri). Diferențele cele mai mari se înregistrează la nivelul vocabularului, partea limbii cea mai strîns legată de evoluția vieții sociale. Eschimoșii, de exemplu, deosebesc circa 30 de nuanțe de zăpadă; limba maya nu are cuvinte distincte pentru noțiunile «frate» și «soră», în schimb pentru cele de «frate mai tînăr» și «frate mai în vîrstă» există termeni aparte. Iată alte cîteva «curiozități» lingvistice: cel mai lung cuvînt din limbile moderne, format din 94 de litere. apare în suedeză — **Sparvagnsaktiebolagsskensmutsskjutarefackföreningspersonalbeklädnadsmagasinsförradsförvaltaren** — și denumește directorul unui depozit pentru furnizarea de uniforme personalului din sindicatul oamenilor de serviciu din compania de tramvaie; cel mai lung prenume, format din 94 de litere, aparține unei tinere din Honolulu — **Napuamahalaonaonekawehiwehionakuahiweanenawawakehoonkakehoaalekeeaonanainananiakeao** — **Hawaükawao** și înseamnă «Nenumăratele flori minunate ale munților și văilor încep să umple aerul cu parfumul lor, de-a lungul și de-a latul Hawaii-ului». În fiecare limbă se pot întîlni cuvinte «ca sarea-n bucate», atît de necesare și atît de frecvent folosite încît bogăția de sensuri le împovărează. Amintim doar englezescul **set** care are 58 de sensuri ca substantiv, 126 ca verb și 10 ca adjectiv.

Mai interesantă încă este unitatea genetică a limbilor, înrudirea lor determinată de proveniența dintr-un număr redus de limbi primare. Aceasta, evident, nu presupune înrudirea etnică dintre popoare și nici vecinătatea teritorială. Evoluția unei limbi inițiale a cărei rezultantă este crearea unei **familii** de limbi noi este un proces complex, asemănat de unii lingviști cu un fluviu ce adună apă din torente și rîuri, se amestecă la un moment dat cu un alt fluviu, se bifurcă, fiecare din brațele lui continuînd să se amestece cu alte cursuri de apă etc...

Descendența comună permite gruparea celor cîteva mii de limbi într-un număr redus de familii în cadrul cărora se conturează ramuri, subramuri etc...

S-au stabilit astfel familiile de limbi indo-europene, semito-hamitice, ibero-caucaziene, uralo-altaice, chino-tibetane ș.a. Denumită după localizările ramurilor extreme (India și Europa), familia indoeuropeană descinde dintr-o așa-numită proto-indo-europeană, limbă — neatestată în scris — care s-ar fi vorbit în jurul anului 300 î.e.n. și s-ar fi răspîndit prin intermediul migrațiilor. Vorbite azi de aproape jumătate din populația globului (aproximativ 1 miliard și jumătate), limbile indo-europene, purtătoare ale marilor literaturi naționale, constituie singura familie răspîndită în toate continentele.

Principalelor ei ramuri constitutive, limbile romanice (circa 370 milioane de vorbitori), germanice (circa 400 milioane), indiene (circa 400 milioane), slave (circa 270 milioane), iraniene, li se adaugă limbi izolate ca greaca, albaneza, armeana.

Numite după cei doi fii ai lui Noe — Sem și Ham — care, conform Bibliei, ar fi ascendenții popu-

lațiilor respective, limbile semito-hamitice se vorbesc în Peninsula Arabică și în țările din Orientul Apropiat și în partea de nord a Africii. Cea mai importantă dintre ele, araba, vorbită de peste 130 milioane de oameni în Asia și Africa de Nord, este limba uneia dintre cele mai prestigioase culturi ale lumii.

Una din cele mai bogate familii de limbi este aceea arabo-altaică, care cuprinde, între altele, maghiara, finlandeza, limbile turcice (cele mai multe vorbite pe teritoriul U.R.S.S.), mongole (U.R.S.S., China și R. P. Mongolă), tunguse (între care mai cunoscută este manciuriana).

Între limbile chino-tibetane, vorbite în China și în țările din sud-estul Asiei, cea mai importantă este chineza (peste 700 milioane de vorbitori), care are cea mai lungă istorie (peste 3 000 de ani) dintre limbile moderne. Ortografia ei datează de prin 1400 î.e.n. și din cele 60 000 de hieroglife existente azi aproximativ (2 000 au această vechime.

Continentul cu cea mai mare diversitate lingvistică este cel american unde, înainte de sosirea coloniștilor europeni, se vorbeau peste 1 000 de limbi ale populației indigene, fapt explicabil prin densitatea foarte mică a locuitorilor cît și prin nomadismul caracteristic vieții tribale.

Azi, numai în California se vorbesc mai multe limbi decît pe întregul continent european. Majoritatea nescrise, multe pe cale de dispariție, pentru limbile amerindiene nu au putut fi stabilite legături de rudenie cu alte limbi de pe glob. Între ele se remarcă nahuatl (aproximativ 700 000 vorbitori în America de Nord) numită și **aztec** — de la Aztlan, «țara cocorilor», locul legendar de origine al aztecilor —, și **maya** (peste 300 000 de indieni din Yucatan și nordul statului Campeche).

Insuficient cunoscute — și majoritatea nescrise — sînt astăzi și cele 500—700 de limbi negro-africane. Iată cîteva exemple semnificative: în statul Togo, cu o populație de numai 2,1 milioane locuitori, se vorbesc peste 30 000 de idiomuri, în Ghana — 56, în Nigeria — 2 000. În planul decenal pentru studierea tradiției orale și promovarea limbilor africane, elaborat de Centrul regional de documentare pentru tradiția orală (fondat în 1968 la Niamey, în statul Niger) și de UNESCO, în 1972, intră ca obiectiv și elaborarea de alfabete, transcrieri standardizate pentru aceste limbi.

Cum se poate observa din cele de mai sus, statistica, fie ea cît de sumară — întărește ideea «babilonismului» lingvistic. Iată de ce, ideea unei limbi ce poate fi înțeleasă de toată lumea și-a făcut loc încă din antichitate, devenind tot mai frecventă în evul mediu și ulterior. Dintre cele aproximativ 600 de proiecte de limbi artificiale propuse de-a lungul vremii, un succes deosebit au avut **esperanto**, creată de medicul polonez L. L. Zamenhof în 1887, pe baza rădăcinilor lexicale selectate din limbile romano-germanice, și **interlingua**, creată de International Auxiliary Language Association, din circa 10 000 de termeni comuni din engleză, franceză, spaniolă, italiană, portugheză, rusă. În ciuda faptului că aceste limbi au fost folosite în congrese, ca și în publicații internaționale, nu au reușit să se impună.

Fenomen prin excelență social, limbile naturale au avut și au cele mai mari șanse de expansiune: accadiana, vorbită în antichitate în regiunea Mesopotamiei, apoi arameeana și araba au constituit limbi folosite în diplomație și limbi de cultură de o largă răspîndire. Antichitatea clasică și apoi evul mediu reprezintă perioade de dominare în Europa occidentală a limbii latine, iar în cea orientală a slavei vechi. Așadar, au existat întotdeauna posibilități de evitare sau de reducere a «babilonismului». Astăzi, de exemplu, 3/4 din populația totală a globului folosește ca principal mijloc de exprimare numai 12 din cele cîteva mii de limbi. Impusă între secolele 13 și 17 ca «limbă de elită», a diplomației și culturii, franceza cedează astăzi locul englezei, cea mai răspîndită limbă de pe glob (600—700 milioane de vorbitori).

La aceasta se mai poate adăuga procesul de convergență pe plan lingvistic, tipic pentru epoca actuală. Susținut de fenomenul de strîngere a relațiilor politice, economice, culturale și mai ales științifice între state, ca și de dezvoltarea mijloacelor moderne rapide de transmitere a informațiilor, acest proces este evident mai ales la nivelul vocabularului. «Internaționalizarea» limbajului științific și tehnic, bazată, în majoritate, pe elemente latine, grecești sau combinate este un fapt evident.

Înseamnă, oare, aceasta un pas spre «limba unică a viitorului»?

IANA BALACCIU

IARNA...

ORIZONTAL: 1) Într-un continuu du-te-vino printre creste înzăpezite. 2) O cascadă de sezon nu prea agreabilă. 3) Vîrful Everest! — Geo! — Radu Horia. 4) Temperatură scăzută în limbajul de zi cu zi — Prieteni ai omului în ținuturile zăpezilor veșnice. 5) Diviziune teritorială în Suedia — Post meridian (abr.) — Primele... la cabană! 6) Luat cu asalt. 7) În frunte... la munte! — Caiete! — Adresant (abr. uz.). 8) Aproape... cald! 9) Ca gheața.

VERTICAL: 1) Vața de Jos! — Îmbrăcăminte călduroasă, de iarnă. 2) Campion în lumea munților. 3) Căderi mari de zăpadă — Pene! 4) Un personal care intră în tunel! — Pîrtii în ultimă analiză. 5) Arbore care formează în țara noastră cele mai întinse păduri — Din alaiul Albei ca Zăpada. 6) Ca un munte (fem.) — Merg la Roma. 7) Curse! — Moș Gerilă de circumstanță. 8) Anotimpul celor mai antrenante excursii montane — Frecvent. 9) A trece prin iarnă ca... ursul! Dicționar: LEN.

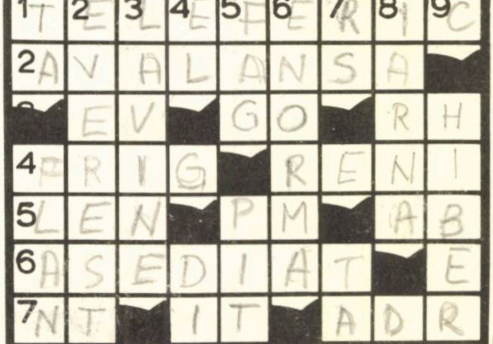

AVALANȘELE ACEST CAPRICIU AL ZĂPEZII

Aprecierea pericolului de avalanșe este mai mult o chestiune de cunoaștere, de experiență și de observare. Este mai nimerit să supraestimăm pericolul decît să-l subestimăm. Procedînd astfel, vom risca mai puțin.

Iată cîteva reguli care trebuie respectate, atunci cînd pericolul declanșării avalanșelor este probabil:

- Să evităm ascensiunile pe zăpadă în timpul ninsorilor abundente și după ce acestea încetează, cel puțin 40 de ore. Să nu uităm că pe vreme rea și cele mai blînde pante pot deveni periculoase. O avalanșă se poate declanșa începînd cu pantele care au o înclinație ce depășește 17 grade.
- La o temperatură ridicată, tasarea zăpezii și cu ea gradul de periculozitate atinge rapid un nivel maxim; către seară, odată cu scăderea temperaturii, stratul de zăpadă se consolidează. Pericolul însă nu trece: sub stratul consolidat vor fi alte strate lubrefiante, capabile să provoace avalanșa. Deci, chiar dacă zăpada este tasată, pericolul persistă. Pentru a se feri de acest pericol, specialiștii fac sondaje înainte de a începe ascensiunea.
- Conducătorul sau capul de coardă care urcă la munte, este obligat să cunoască evoluția vremii pe ultimele 48 de ore. Pe baza datelor culese studiază traseul, hașurîndu-și pe hartă locurile periculoase; întocmește planul ascensiunii; calculează timpul de mers în așa fel ca să ajungă prin zonele periculoase la orele cele mai bune, de preferat în primele ore ale dimineții sau către seară.

Măsuri de precauție. În timpul ascensiunii, de îndată ce apare un motiv de îndoială, conducătorul este obligat să ia măsuri de precauție. El va prefera ocolurile pe creste sau muchii în locul traversării pantelor periculoase. Dacă totuși nu se poate, grupează colectivul într-un loc sigur și, însoțit sau asigurat de secund, recunoaște panta. El va alege un itinerar care să treacă pe cît mai sus posibil, adică prin zona de ruptură a avalanșei și nu prin cea de deplasare a ei. Itinerarul va evita culoarele înguste, pantele convexe, zona de cornișe de pe linia crestei etc. Urcarea în serpentine se interzice categoric. În caz de nevoie absolută, se urmează linia de cea mai mare pantă.

Revenind la grup ori echipă, conducătorul stabilește regulile și comportarea în timpul mersului: numește unul sau două ajutoare care să supravegheze trecerea pasajului. Dacă zăpada este prăfuită, recomandă liniște; orice zgomot face ca aerul să vibreze și să producă dezechilibrul zăpezii. Traversările pe pantă se fac în fir indian, păstrîndu-se distanța indicată inițial. Toți participanții vor călca pe aceeași urmă, fără să bată trepte cu bocancii sau să deranjeze zăpada din jur. Procedînd astfel, pericolul de a declanșa o avalanșă este substanțial redus. Dacă totuși avalanșa se produce, căutați să ieșiți cît mai repede din traectoria ei. Folosiți bețele de schi pentru frînare atunci cînd nu aveți piolet, dar degajați curelele lor din jurul mîinilor. Curelele bețelor de schi vă pot imobiliza brațele in cazul cînd vă acoperă zăpada. Eliberați, dacă aveți timp, schiurile de la picioare. Aceasta este posibil numai în avalanșa cu zăpadă udă, cînd alunecarea este lentă. O avalanșă de zăpadă pulver, nu permit aceasta, ea atingînd în alunecare 80—350 km/oră.

- Nu vă pierdeți nici un moment sîngele rece: panica, frica nu vă sînt decît inamici în această situație.
- Agățați-vă de blocuri de stîncă sau arbuști, atunci cînd sînt, lăsînd să curgă pe lîngă dumneavoastră zăpada în vale.
- În timpul alunecării cu avalanșa faceți mișcări de înot cu brațele; încercați să rămîneți la suprafața zăpezii! Nu înotați împotriva curentului, pentru că vă veți răsturna sau îngropa mai adînc în zăpadă. Țineți gura închisă!
- Cînd v-ați oprit din alunecarea cu avalanșa, ghemuiți-vă în așa fel, ca spatele să fie în partea superioară a pantei și încrucișați brațele pe piept, pentru a rezista presiunii zăpezii. Această poziție, denumită «în bulă» permite, în caz de acoperire, păstrarea unei pungi de aer. Dintr-un grup îngropat de avalanșă, cei care s-au lungit pe spate, au fost găsiți asfixiați după 30 de minute, în timp ce alții, cunoscînd modul de comportare, adică se ghemuiseră, erau după mai multe ore în viață.
- La avalanșele cu zăpadă prăfuită, atunci cînd sînteți în apropierea ei, fără putință de a fi tîrît, întoarceți spatele curentului în care se prelinge zăpada, acoperiți capul cu ranița, puneți o batistă la gură și la nas: stați cu fața la pămînt!

Este știut, că pe măsură ce zăpada se transformă, greutatea ei specifică (densitatea) crește. Legat de avalanșe, găsim că este interesant să vă prezentăm în cifre, greutatea specifică a zăpezii, exprimată în kilograme/metru-cub:

— zăpada dezordonată și foarte rece	25—30	kg/mc.
— zăpadă proaspătă și pufoasă ...	100—200	kg/mc.
— zăpadă cu aspect de flori	100—200	kg/mc.
— zăpadă viscolită	150—250	kg/mc.
— zăpadă granuloasă	150—300	kg/mc.
— zăpadă înghețată	600—800	kg/mc.
— zăpadă udă	150—700	kg/mc.
— gheață	917	kg/mc.

Intervenția de salvare în caz de avalanșă. Cînd a fost îngropat un om în avalanșă, operația de salvare trebuie săvîrșită urgent și metodic. Este știut că orice minut pierdut micșorează șansele de supraviețuire ale celui acoperit de zăpadă. Cum această șansă se măsoară în ore, uneori chiar în zile, căutarea trebuie făcută continuu, pînă la găsirea victimei.

Pentru reușita intervenției de salvare, tovarășii de drum martori ai calamității, au obligația să urmărească cu privirea alunecarea, observînd precis: locul de unde s-a rupt avalanșa, locul unde a dispărut victima inițial sub zăpadă, direcția în care a fost tîrîtă și punctul probabil de oprire. În funcție de acestea și numai după ce s-a asigurat că pericolul de avalanță a trecut, însoțitorul determină și stabilește prin jaloane, zonele primelor căutări.

Cum procedăm. Jalonăm cu schiurile, bețele sau alte obiecte, locul unde a fost atinsă victima de avalanșă, unde a fost observată dispariția ei inițială, unde presupunem că s-a oprit. Căutarea începe pe linia jalonată, ea oferind prima șansă de a-l găsi pe cel dispărut. Sînt

situații cînd mișcarea zăpezii și presupusul loc de oprire al victimei nu a putut fi urmărit, ceața, viscolul, pulberea de zăpadă în atmosfera, împiedicînd salvatorii să observe. În această situație rămînem numai cu două cunoscute, adică locul unde a fost atinsă victima de avalanșă și locul unde a fost observată dispariția ei. În această situație, căutarea inițială se face pe linia centrală de scurgere, ea oferind cele mai mari posibități de reușită.

Ultima situație și cea mai dificilă o avem atunci cînd, din lipsa indiciilor, sîntem obligați să căutăm întreaga suprafață a avalanșei.

Căutarea sumară. După ce avalanșa s-a oprit, ascultăm cu atenție pentru a recepționa eventualele chemări de ajutor sau gemetele victimei. Cercetăm cu privirea întreaga suprafață a avalanșei, pentru că s-ar putea ca dispărutul să nu fie acoperit complet, rămînîndu-i afară unul din membre, rucsacul sau șnurul de avalanșă dacă l-a avut. Obiectele sau lucrurile pierdute de victimă reprezintă un indiciu asupra locului unde s-ar găsi. Ținînd seama că obiectele sînt situate întotdeauna în aval de locul unde se află dispărutul, căutarea o vom face de la acestea în amonte. Pentru ușurarea căutării prin sondaj, locurile unde s-au găsit lucrurile sau obiectele vor fi jalonate.

Bazîndu-ne pe datele preliminare, raportate la una din cele trei situații, ne organizăm căutarea sumară, care reprezintă urgența întîia, adică o căutare pe linia de centru a avalanșei. Dacă după căutarea sumară nu am găsit nimic, examinăm atent marginea exterioară a conului de acumulare, cuprins între pantele de scurgere ale avalanșei. Dacă nici aceste cercetări nu au dus la un rezultat pozitiv, mărim perimetrul zonei de căutare, împărțind conul de acumulare al zăpezii în trei sectoare: cel de jos avînd forma unui triunghi, a cărui suprafață va fi căutată cu mai multă insistență. În caz de nereușită, vom proceda la: sondaje sumare, sondaje sistematice și, în final, la săparea tranșeelor în direcția longitudinală a avalanșei.

Măsuri luate în cazul descoperirii victimei. Se va degaja în primul rînd capul. Dacă au fost îngropați mai mulți oameni în zăpadă, salvatorii vor proceda la degajarea capului la toți și pe urmă vor continua dezgroparea. Ideal este să rămînă la fiecare victimă un salvator, să-l scoată zăpada din gură și nas, să-i facă respirație gură la gură, dacă și-a pierdut cunoștința etc. Se va proceda la degajarea completă a corpului, dîndu-se după aceea îngrijire urgentă de reanimare, masarea inimii, încălzirea cu pături, băuturi calde, frecții ușoare. În caz de răcire sau degerături localizate, se vor pansa eventualele răni, iar dacă victima are fracturi, acestea se vor imobiliza. În timpul evacuării, este de dorit să se continue, dacă nevoia o cere, masajul inimii sau respirația artificială.

C. EMILIAN

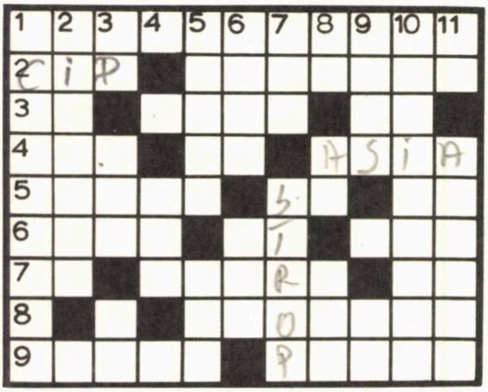

LA CABANĂ...

ORIZONTAL: 1) Cabană bihoreană modernă, la 1 107 m altitudine (3 cuv.). 2) «Notă» păsărească — Munți în care întîlnim cabanele: Buta, Baleia, Gura Apei, Gura Zlata, Pietrele ș.a. 3) Curs! — «Vrabia» din Ian — La ieșirea din Bunloc! 4) Cabană la o foarte ridicată altitudine: 2 507 m, din munții Bucegi — Asia! — Material de construcție care imită marmura. 5) Cabană inclusă în parcul național din Munții Apuseni (1 280 m) — Liniște la Stejeret! — Lei! 6) Varietate de agat de culoare neagră — Cal dobrogean — Faimos personaj al lui Alfred Jarry. 7) Una după alta! — Munți cu altitudinea maximă 2 045 m (vîrful Dumbier) — Joc neînceput! 8) Cabană deservită de stația C.F.R. Aiud. 9) Cabană în masivul Gutîiului (Sighetul Marmației) — Avanscenă montană!

VERTICAL: 1) Cabană din apropiere de Sinaia, la 1 205 m altitudine. 2) Și o altă cabană, într-un pitoresc și istoric loc din apropiere de Tîrgu Jiu. 3) Comună în Șimleul Silvaniei — A prisosi (reg.) — Cer! 4) Mic lac în R. D. Germană. 5) Cabană din masivul Făgărașului (600 m) — Rîu și localitate în U.R.S.S. 6) Cabană în Obcinele Bucovinei, la 3 km de Cîmpulung Moldovenesc — Particulă toponomică mexicană. 7) Și altele (abr.) — O picătură. 8) Cave! — Set! — Dune în regiunea munților Tibesti. 9) Element esențial al țesuturilor vii — Odinioară (abr.). 10) Cabană de lîngă Baia Mare (385 m) (2 cuv.). 11) Pete! — Cabană din munții cu același nume, deservită de stația C.F.R. Măneciu. Dicționar: UBU, UDI, IXT, ASS, ATL, ABO.

Sfaturi pentru cei dispuși să le urmeze

• Să nu exagerăm, în povestirile noastre despre pereți, hornuri și surplombe; să nu facem din drumeția de munte și alpinism o sperietoare. Arătînd începătorilor frumosul acestor activități recreative, acordîndu-le prietenie, bunăvoință, inițiere și respect, mărim familia adevăraților drumeți, lărgim frontul celor ce apără peisajul carpatin.

• Să nu uităm primejdiile din munți; prudența, prevederea, rațiunea și inteligența sînt arme sigure care, întrebuințate la timp, înving totdeauna.

• Buna cuviință la munte este obligatorie. Bucuria degenerată deranjează pe alții. Educația generală și sportivă se reflectă și prin decența și discernămîntul cu care îți alegi glumele.

În jurul lumii

cu DUMITRU DAN

Silviu Neguț: Tovarășe Demetriu, sînteți realizatorul unei extraordinare performanțe. Deși au trecut ani de-atunci, vă rog să vorbiți despre ea.

Dumitru Dan: Aș putea să vă spun foarte multe, pentru că a face o călătorie ca a mea, timp de atîția ani de zile...

S. N.: Cît ați parcurs pe jos în jurul lumii?

D.D.: Pe jos, în jurul lumii, am parcurs 100.000 km. Dar de fapt nu «în jurul lumii» pentru că noi nu am realizat o «circumferință a globului», ci am călătorit «pe tot globul pămîntesc», adică din capitală în capitală prin 74 de state...

S.N.: Cine a organizat acest concurs?

D.D.: Acest concurs s-a organizat la Paris în 1909. Noi eram studenți acolo. Văzînd afișe sau anunțuri în ziare, ne-am prezentat și noi la «Touring Club de France»...

S.N.: Asociația creată în vederea promovării turismului. Deci călătoria dumneavoastră s-a înscris ca o acțiune pe linie turistică...

D. D.: A fost pe linie turistică, dar și o ambiție sportivă.

S. N.: În 1910 turismul românesc era aproape inexistent...

D. D.: Da, mai că nici nu se știa ce este. Iar sportul consta aproape numai în alergări de cai. Ministrul Marghiloman avea la Paris vreo cinci cai care costau cam 80.000 de franci fiecare. Cai de curse. Erau la București în 1907—1908 cinci turisme și nu aveau șoferi. Tramvaie nu erau decît cu cai. Nici mașini, dar nici șoselele nu erau bune.

S. N.: Cîți concurenți s-au înscris?

D. D.: 200 din 37 de țări. Fiecare a avut traseul lui. Unii au avut un traseu de 40.000 km, cu o circumferință pe la nord, și au cerut opt ani. Alții, pe la sud, 60.000 km, au cerut zece ani. Iar noi, pentru tot ocolul lumii — 100.000 de km — n-am cerut decît șase ani...

S. N.: Așadar, au revenit în medie...

D. D.: 45 km pe zi! Am făcut și mai mult. Depindea de traseul pe care îl făceam, de greutățile pe care le întîmpinam, de șoselele pe care mergeam. Dacă erau deluroase, dificile, mergea 12—13 ore pe zi. Cînd erau mai bune sau la șes mergeam și numai 10 ore...

S. N.: Cine erau ceilalți trei concurenți români?

D. D.: Unul era Paul Pîrvu, fecior de țăran din Ardeal. Făcuse liceul la București, știa foarte bine să cînte din fluier. Altul, Negreanu, de la Iași cînta din caval. Tot băiat de la țară. Alexandru Pascu era din Constanța. Știa să cînte din armonică și vorbea limbile greacă și turcă. Ucraineana și rusa o cunoștea cel de la Iași, iar celălalt știa maghiara și germana. Eu învățasem la liceu franceza și germana. Paul Pârvu și cu Negreanu se descurcau bine în arabă, engleză și japoneză.

S. N.: Dumneavoastră ați fost unul din geografii echipei. Cine era cel de-al doilea?

D. D.: Negreanu, Ceilalți au urmat Conservatorul.

S. N.: Cum ați ales traseul?

D. D.: Cînd ne-am prezentat la asociație ni s-a dat un termen de pregătire de șase luni de zile. Noi, cei care urmasem geografia, am studiat clima, paralelele, diagramele, fluxul, refluxul, mările, oceanele, ca să vedem cum puteam călători mai bine. Pentru că, una este să călătorești vara și alta iarna. Apoi schimbam întotdeauna, de la sud la nord și de la nord la sud ca să nu avem iarnă. Am cumpărat și un aparat care măsura distanța, ca să vedem cîți kilometri parcurgem...

Împreună
cu Paul Pârvu
în 1915.

PARCUL AURORA

SOSEAUA BASARAB, 113

DUMINICA 12 IUNIE 1916

ora 8 seara

SE VA DA O

Mare

Conferenta

Urmată de Dans

Conferenţa va fi foarte interesantă relativ la per
ţiile de călătorie ţinută de celebrul artist

DEMETRE DAN

ŞAMPIONUL LUMEI

Care a făcut in timp de 6 ani ocolul lumei pe j
Plecat din 1 Aprilie 1910 şi reintors în ţară în 1
străbătând pe jos cu opinca 100.000 kilometri vizit
ţari de pe intregul glob, rupând 497 perechi opi
28 costume naţionale şi învaţând a vorbi
12 limbi la perfecţie.

Onor. public este rugat a veni să vadă pe pri
Turist Român, care va arăta toate iscăliturile,
nedele, timbrele şi ziarele de prin locurile străbăt
Intre pauze va fi distrat cu diferite cântece,
cuplete, monoloage, dansuri Naţion

Afiş anunţind, în stilul epocii —
la puţin timp după revenirea în ţară —
o conferinţă a călătorului român

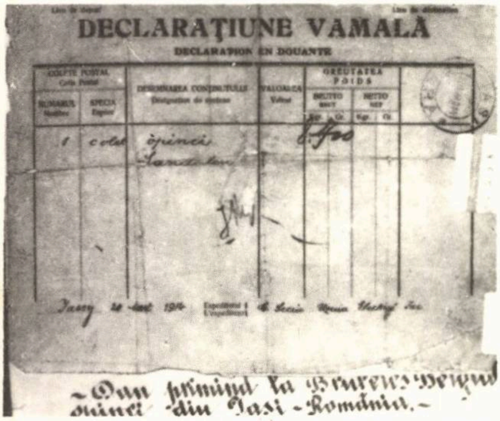

Declaraţie vamală de expediere a unui colet cu opinci,
în greutate de 8,7 kg
trimis de la Iaşi cu destinaţia Bruxelles.

S. N.: Au fost impuse nişte condiţii speciale celor care participau la concurs, nişte condiţii grele...

D. D.: Condiţiile nu erau grele... Trebuia să prezentăm traseul... Condiţia principală era să mergem la drum fără bani de acasă. Să nu primim bani de acasă, să ne cîştigăm existenţa pe drum.

S. N.: Aţi găsit, după cîte ştiu, o modalitate originală de a vă cîştiga existenţa pe drum...

D. D.: Într-adevăr originală. Dădeam spectacole folclorice, cu dansuri şi cîntece populare româneşti.

S. N.: Cîţi concurenţi au reuşit să termine călătoria?

D. D.: S-au înscris 320 şi au fost aprobaţi 200, din care 100 au murit pe drum, 50 s-au întors acasă şi restul au rămas prin fabrici.

S. N.: Deci sînteţi singurul om din lume care a reuşit această extraordinară performanţă. Pentru aceasta trebuie să ai calităţi morale deosebite.

D. D.: Da, într-adevăr. Dar am fost foarte mult încurajat de mii de oameni din ţările prin care treceam, care ne-au urat curaj şi voinţă. Am avut şi curaj şi voinţă pentru că altfel nu am fi putut continua. Şi nu puţine au fost situaţiile critice prin care am trecut. Am purtat adevărate lupte cu gorile, maimuţe şi alte animale; am fost muşcat de ţînţari şi muşte. Am avut friguri, am căzut prizonier la un trib australian, am fost luat drept spion şi arestat în Europa... În Australia am trecut prin peripeţii de nedescris. În drumul nostru de la Sydney la Brisbane am ajuns la marginea unei păduri de liane. Eu şi Pascu am pornit să căutăm nişte arbori în care să ne agăţăm hamacele şi, cum ne apropiam de o poiană în care era mult zgomot, am dat peste o capcană de animale. Am căzut în groapa aceea care era de 5—6 metri! N-a durat mult că ne-am pomenit cu vreo 4—5 banghii din ceia care luptă cu bumerangul şi woomera. Le-am făcut semn să ne scoată şi ei au fugit.

Au venit și au aruncat niște buruieni care fumegau și am căzut în nesimțire. Ne-am trezit legați în fața șefului de trib. Ei dansau, cîntau și mîncau. Ne-au adus și nouă să mîncăm: larve și gîndaci prăjiți. Apoi friptură de cangur, cu garnitură de șarpe. Ne-au adus și niște oale cu băutură. Nu eram obișnuiți cu băuturile alcoolice așa că «i-am refuzat»! Cînd am văzut că s-au îmbătat și nu mai mișcă nici unul am fugit. I-am strîns pe colegii noștri, am ocolit pădurea și am ajuns la Brisbane, de unde am luat vaporul pentru Noua Zeelandă.

S. N.: Ați avut o întîmplare și la Paris...

D. D.: Cînd am trecut din nou prin Europa, la Paris se deschisese cel mai mare magazin, «La Fayette» — 3.000 de raioane și 9.000 de vînzători. Sta scris că toți care vor cumpăra un articol de 10 centime vor lua masa gratuit, iar cel care căuta un articol produs pe glob și nu-l va găsi va primi o recompensă de 25 000 de franci». Așa sunau reclamele. Eu am cerut «sandales roumaines» — opinci! — și n-au avut. Dar nici recompensa n-am primit-o întreagă!

S. N.: Pentru că a venit vorba de opinci, cîte perechi ați rupt în timpul călătoriei, toți cei patru...?

D. D.: În timpul călătoriei, așa cum am ținut evidența orașelor și a certificatelor, am ținut și socoteala opincilor, pentru că atunci cînd se rupeau le strîngeam în rucsac și pe unde ajungeam le predam pe la muzee. Numai eu am rupt 497 perechi de opinci și 28 de costume naționale! O pereche de opinci nu ținea decît cîteva zile... Șoselele erau grele, pietroase, și opincile se toceau repede.

S. N.: În ce constau spectacolele folclorice?

D. D.: Alexandru Pascu din Constanța cînta la armonică și noi ceilalți trei jucam. Jucam Banu Mărăcine, Brîulețul, Resteiul, Ciobanul și Romanul. Am făcut cunoscut în toată lumea folclorul românesc. Toți se minunau de frumusețea acestor jocuri. De multe ori eram rugați să repetăm spectacolul!

S. N.: După cîte știu, Pascu a fost primul care, dacă putem zice așa, a părăsit expediția. În ce condiții?

D. D.: La Bombay. Am fost chemați de maharajah și după ce am dat un spectacol frumos, am fost rugați să-l mai lăsăm puțin pe Pascu. Noi am plecat în oraș să ne luăm ce ne mai trebuia și, cînd am revenit, l-am găsit dormind pe un pat imens cu vreo zece inși alăturea... Am întrebat ce s-a întîmplat cu el și mi s-a spus că la ei se obișnuiește, după masă să se ia cîteva degetare de opium dintr-un cazan. Și, că a luat și Pascu din curiozitate. Cantitatea a fost prea mare și, cu toate că am chemat medici de la palat și din oraș, nu l-am mai putut salva.

S. N.: Următoarea victimă a fost Negreanu.

D. D.: Am ajuns în China și ne îndreptam spre Peking. Străbăteam munții Nau-lin pe o ploaie măruntă și, în timp ce mergeam în șir indian pe marginea unei prăpăstii, Negreanu a alunecat și a căzut. Cu tot ajutorul dat într-un sat din apropiere, l-am pierdut și pe el și am rămas numai doi, eu și Paul Pîrvu.

S. N.: ...care a dispărut tot în condiții tragice...

D. D.: Cu el s-a întîmplat altceva. S-a îmbolnăvit de reumatism poliarticular cînd am trecut prin Siberia și Alaska. La sfatul medicilor l-am internat la Băile de la Kissiminee, lîngă stațiunea Tampa, în Florida. De acolo m-am dus încă 10 000 km singur. Despărțirea a fost foarte tristă. A plîns și el, am plîns și eu. Făcuse băiatul ăsta 90.000 km și tocmai acum cînd să cîștige premiul nu mai putea merge. La plecare m-a rugat să-i las cățelul, pe Harap, cel de al cincilea membru al expediției. Negreanu, care era fiu de cioban, luase un cățeluș mic și negru, ciobănesc, care se făcuse mare de-acum, era cît o oaie. I-am lăsat cățelul lui Paul Pîrvu și am rămas absolut singur.

S. N.: Apoi...

Buzău, 21 iulie 1975. Dumitru Dan la 85 de ani împreună cu realizatorul interviului.

13 februarie 1968. La o întîlnire cu elevii din Buhuși, orașul său natal

D. D.: Am mers prin mai multe țări din Marea Caraibilor și în Venezuela. Am traversat Atlanticul și cînd am ajuns în Spania m-am interesat de colegul meu. Mi s-a spus că e bine. I-au pus o proteză la picior, în urma operației. A rămas profesor la o școală românească și a murit cîteva luni mai tîrziu la Cleveland.

S. N.: Și, în continuare...?

D. D.: Am călătorit cu vaporul pînă în Malta și am fost torpilați de un submarin german. Apoi am plecat la Salonic de unde am trecut iarăși prin cîteva peripeții. Am fost arestat de englezi ca «spion» și expediat «par avion» la Londra și, în sfîrșit, călătoria s-a terminat în 1916, la șase ani de cînd a început. La 1 aprilie 1910 plecasem din București.

S. N.: Deși «1 aprilie» această călătorie nu a fost o păcăleală.

D. D.: Da! 1 aprilie a fost o zi importantă pentru noi, o zi mare. Cu toate peripețiile și accidentele pe care le-am avut am reușit să ajung la 29 martie 1916 din nou la București. Cînd am revenit în țară am fost mobilizat la marele cartier general, ca tălmaci — interpret. Am făcut războiul din 1916, '17, '18...

S. N.: După cîte știu, cîteva mii de kilometri i-ați realizat în 1923, la cererea Turing Club-ului francez, pentru a putea acoperi toți cei 100 000 kilometri și a incasa premiul pus în joc.

D. D.: În 1922, da, este foarte just. Mai aveam 4 000 km de făcut și i-am realizat atunci. Am fost prin Iugoslavia și Italia și am ajuns la Paris. Altfel nu puteau să-mi dea premiul. Am avut scuza că țările acestea erau în război și nu am putut intra în ele. Am luat, natural, premiul. După cum scrie și în cartea «Străbătînd lumea» francul era cam devalorizat...

S. N.: Nu v-ați gîndit peste ani să refaceți acest traseu, dacă nu în întregime cel puțin parțial?

D. D.: Să vă spun ceva, m-am angrenat în muncă, am avut doi copii, plus mutările mele de la Brăila la Ploiești, de la Ploiești la Bacău, de la Bacău la Buzău...

S. N.: De cînd sînteți în Buzău?

D. D.: De vreo 35 de ani unde am funcționat la liceul comercial.

S. N.: Cum se explică tăcerea dumneavoastră peste ani, pentru că abia după ce a apărut volumul «Străbătînd lumea» ați început să vă faceți cunoscută această performanță?

D. D.: Am apelat la ministerele de atunci și nu mi s-a dat nici o atenție. Sportul era foarte puțin practicat și numai în familie. Se adunau trei-patru copii de bogătași care făceau sport în curtea palatului lor. La București, în 1916 cînd am venit, mi s-a furat din camera de la hotel un colet cu 15—16 kg de acte, documente, monede. Monedele le-am găsit la un bijutier și mi le-a restituit. O parte din ele. Actele, nu.

Mi se spunea: dumneata ai făcut contract cu Franța să-ți tipărească cartea, du-te acolo în Franța și vezi. Tipografiile erau particulare. Îmi ziceau, uite dom-le facem o mie de exemplare și îți dăm și dumitale cinci lei de bucată, sau zece. De unde să știu eu cîte exemplare făceau. Nu erau oameni sinceri. Astăzi, cînd Partidul Comunist se află în fruntea țării și toate tipografiile și editurile sînt de stat, ai încredere. Scrie chiar pe cartea «Străbătînd lumea» cîte exemplare s-au scos: 25.000.

S. N.: După cîte știu, ați atins în timpul călătoriei 67° lat. N și 40° lat. S. Aveți și alte performanțe?

D. D.: Cînd am ajuns la Touring Clubul Francez am prezentat statistica celor 100 000 km parcurși: 89 000 km pe uscat și 11 000 km pe apă. Am certificate de la comandanții de vapor care scriau cîți kilometri am făcut pe punte. Din Panama și pînă în Japonia am făcut 27 de zile pe Pacific și am realizat 1 800 km. Din Glasgow și pînă în Canada, la Quebec, 14 zile...

S. N.: În afară de Pacific ați traversat Atlanticul și Oceanul Indian. Deci principalele trei oceane ale globului.

D. D.: Da, și șapte mări. De fapt mai multe. Am trecut și prin Mediterana, Marmara, Marea Roșie...

S. N.: Și, practic, prin toate continentele, exceptînd Antarctida.

D. D.: Da, nu se cunoștea bine pe atunci. La facultate nu auzisem de ea.

S. N.: După cîte cunosc, sînteți capabil de performanțe și astăzi. Numai în școli ați ținut peste 2 000 de conferințe începînd din anul 1963...

D. D.: Da, am ținut 2 940 de conferințe în școli, cămine culturale, case de cultură și cluburi muncitorești.

S. N.: Primiți multe scrisori de la admiratori?

D. D.: Scrisori! Primesc cam 7—8 pe zi. Le-am pus în ordine alfabetică.

S. N.: Dacă ar fi să călătoriți astăzi în jurul lumii, ce mijloc de transport ați prefera?

D. D.: Astăzi n-aș avea curajul să mă duc în jurul lumii cu nici un mijloc de transport! Aș avea curajul să merg pe jos dacă m-ar ține picioarele. Cu toate că am împlinit 85 de ani, prefer să merg tot pe jos. Am permis pentru a călători gratuit cu autobuzul, mă duc la piață, îmi fac cumpărăturile și nu mai aștept mașina, vin acasă pe jos. Fac 6—7—8 km zilnic pe jos în oraș. Asta ca să am poftă de mîncare, să circule sîngele, să am antrenament...

S. N.: Credeți că această călătorie v-a călit și v-a ajutat să atingeți această vîrstă?

D. D.: Să vă spun sincer, cred că m-a călit. Dar și constituția mea fizică mi-a permis. Sînt slăbuț, am sînge mult și pot să rezist și la frig și la căldură. Și la mers pe jos. Dacă aș fi fost prea gras sau poate prea înalt îmi închipui că n-aș fi putut rezista.

S. N.: Vă rog să-mi spuneți ce muzee din țară posedă piese din timpul călătoriei dumneavoastră. Știu că ați obținut autografe de la șefi de state, guvernatori, oameni importanți...

D. D.: Muzeului Sportului din București i-am dat vreo 300 de certificate. Și la Bacău unde am vizitat peste 200 de școli în 1973, '74, '75 la muzeul de acolo. Am donat 131 de certificate.

S. N.: Și Buzăul?..

D. D.: Am dăruit un album cu 400 de certificate și fotografii pentru muzeul de istorie...

S. N.: Vă mulțumesc pentru deosebita dumneavoastră amabilitate și pentru interesantele lucruri relevate cititorilor ALMANAHULUI TURISTIC. În numele lor vă urez încă mulți ani fericiți!

S. NEGUȚ

MONEASA
MONEASA
MONEASA
MONEASA
MONEASA
MONEASA
MONEASA
MONEASA
MONEASA
MONEASA
MONEASA
MONEASA
MONEASA

MONEASA

Un sanctuar al liniștei
O stațiune cu ape minerale pentru cură și pentru băi în aer liber

Pentru orice informații adresați-vă
OFICIULUI JUDEȚEAN DE TURISM ARAD

OFICIILE JUDEȚENE
DE TURISM
ȘI ÎNTREPRINDEREA
DE TURISM,
HOTELURI
ȘI RESTAURANTE
BUCUREȘTI,
vă invită
să participați
la excursiile organizate
pentru vizitarea
celor mai pitorești
zone turistice din țară:

- Valea Prahovei
- Valea Oltului
- Nordul Moldovei
- Maramureșul și Țara Oașului
- Porțile de Fier și Nordul Olteniei
- Țara Hațegului
- Delta Dunării
- Litoralul Mării Negre

La dispoziția dv. se află un bogat și variat program de călătorii: excursii tematice și profesionale, schimburi de experiență, participări la manifestări sportive, artistice și folclorice, circuite turistice și vizitarea unor orașe, etc. organizate pe diferite perioade în tot timpul anului.

Între 1 octombrie—31 martie
se acordă reduceri de tarif la transportul cu autocarul.

OFICIILE JUDEȚENE DE TURISM

din întreaga țară
vă pun la dispoziție
locuri pentru odihnă
sau cură balneară
în următoarele stațiuni:

50%

BORȘA (jud. Maramureș)
BORSEC (jud. Harghita)
BUȘTENI (jud. Prahova)
ZVOARELE (jud. Maramureș)
LACU ROȘU (jud. Harghita)
MONEASA (jud. Arad)
PREDEAL (jud. Brașov)
ĂCELU (jud. Gorj)
ÎNGEORZ (jud. Bistrița Năsăud)
LĂNIC MOLDOVA (jud. Bacău)
TÎNA DE VALE (jud. Bihor)
AȚA (jud. Hunedoara)
ÎLCELE (jud. Hunedoara)

OSESORII BILETELOR OBȚINUTE
RIN INTERMEDIUL OFICIILOR JUDEȚENE DE TURISM
ENEFICIAZĂ DE REDUCERE CU 50%
A TARIFUL DE TRANSPORT PE C.F.R. ȘI I.T.A.

PE LITORALUL MĂRII NEGRE
ÎN STAȚIUNILE EFORIE NORD, NEPTUN ȘI MANGALIA VĂ PUTEȚI EFECTUA CURA BALNEARĂ ÎN TOT TIMPUL ANULUI

Vi se asigură tratamente eficace în sanatoriile specializate pentru afecțiunile aparatului locomotor, reumatism cronic, afecțiuni ortopedice, dermatologice, ginecologice, tuberculoză extrapulmonară, afecțiuni respiratorii.

Vă stau la dispoziție numeroase posibilități de agrement (bowlinguri, terenuri de sport, jocuri mecanice, ambarcațiuni, piscine) precum și un program bogat de excursii.

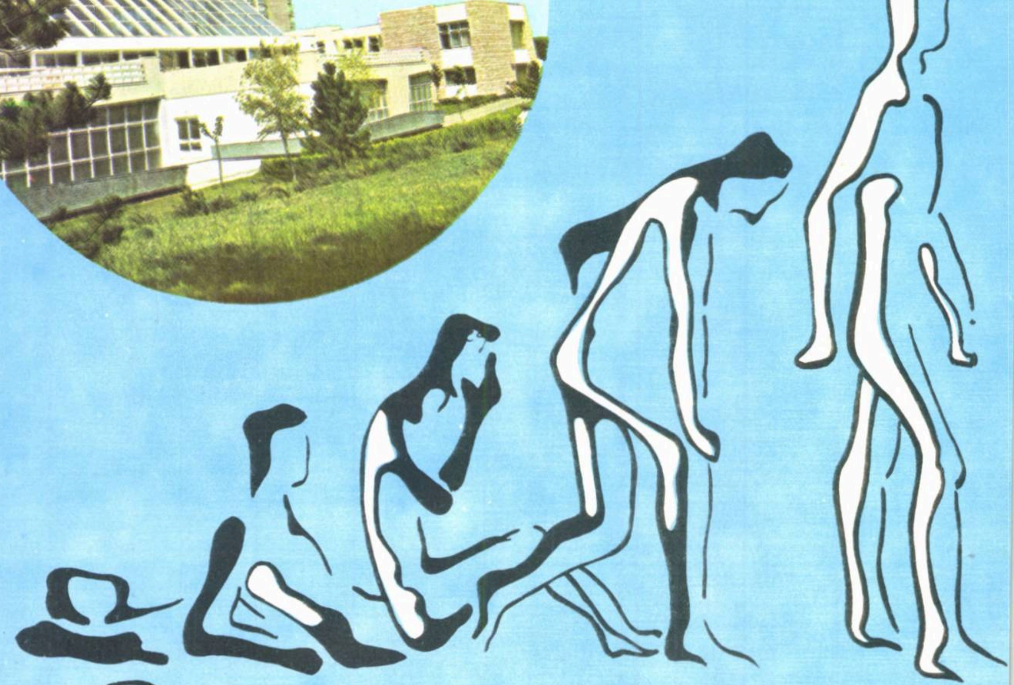

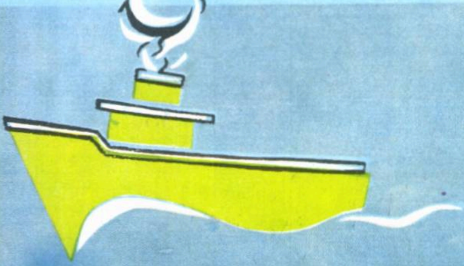

Biletele se pot obține de la toat oficiile județene de turism, Între prinderea de turism, hoteluri ş restaurante din București sau d rect de la filialele Oficiului Na țional de Turism «Litoral».

OFICIUL NAȚIONAL DE TURISM «CARPAȚI»

prin Agenția de excursii cu turiști români în străinătate precum și Oficiile județene de turism din întreaga țară

oferă în tot timpul anului
o gamă largă de excursii în străinătate,
în grupuri sau individual,
pe cele mai atractive itinerare
care includ vizitarea unor obiective turistice de mare interes,
precum și participare la diferite reuniuni internaționale:
tîrguri, expoziții, congrese, competiții sportive etc.

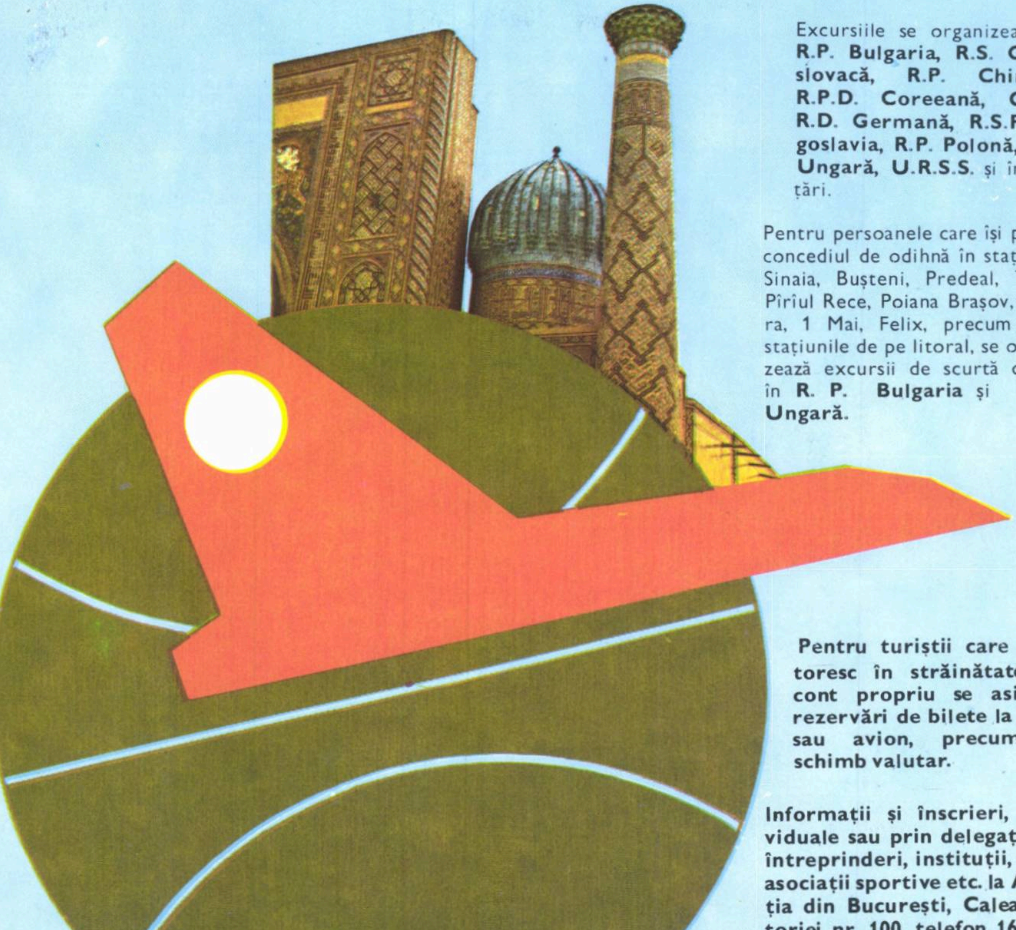

Excursiile se organizează în **R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovacă, R.P. Chineză, R.P.D. Coreeană, Cuba, R.D. Germană, R.S.F. Iugoslavia, R.P. Polonă, R.P. Ungară, U.R.S.S.** și în alte țări.

Pentru persoanele care își petrec concediul de odihnă în stațiunile Sinaia, Bușteni, Predeal, Timiș, Pîrîul Rece, Poiana Brașov, Amara, 1 Mai, Felix, precum și în stațiunile de pe litoral, se organizează excursii de scurtă durată în **R. P. Bulgaria** și **R. P. Ungară**.

Pentru turiștii care călătoresc în străinătate pe cont propriu se asigură rezervări de bilete la tren sau avion, precum și schimb valutar.

Informații și înscrieri, individuale sau prin delegații din întreprinderi, instituții, școli, asociații sportive etc. la Agenția din București, Calea Victoriei nr. 100, telefon 16.44.31 pentru turismul organizat sau 13.39.91 pentru turismul pe cont propriu și la toate oficiile județene de turism din țară.

O nouă
activitate
oferită
de ITHR
București

excursii ocazionate
de evenimente familiale:
nunți, botezuri, aniversări etc.;
în care sînt asigurate
toate serviciile
(transport, cazare, masă).

I.T.H.R.
București

- **Complexul turistic Semenic**
- **Complexul turistic Muntele Mic**
- **Complexul turistic Poiana Mărului**
- **Secu**
- **Mărghitaș**

Sînt noile dotări turistice
pe care vi le pune la dispoziție
în tot cursul anului

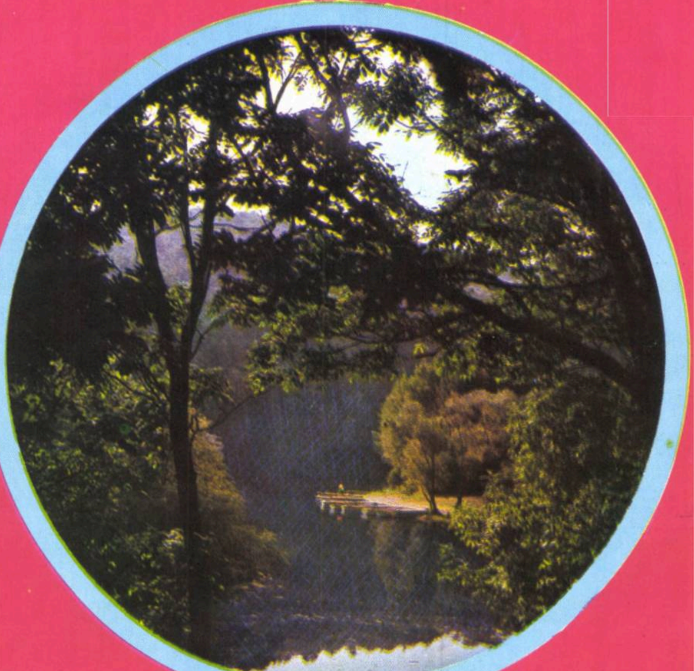

OFICIUL JUDEȚEAN DE TURISM
CARAȘ — SEVERIN

OFICIUL JUDEȚEAN DE TURISM IAȘI

Vă invită să vizitați monumentele istorice și de artă din bătrîna capitală a Moldovei și din localitățile aflate pe raza județului Iași, precum și amenajările turistice de la Bucium, Ciric, Trei Iazuri și Băile Strunga.

În județul Sibiu ospeția este o artă

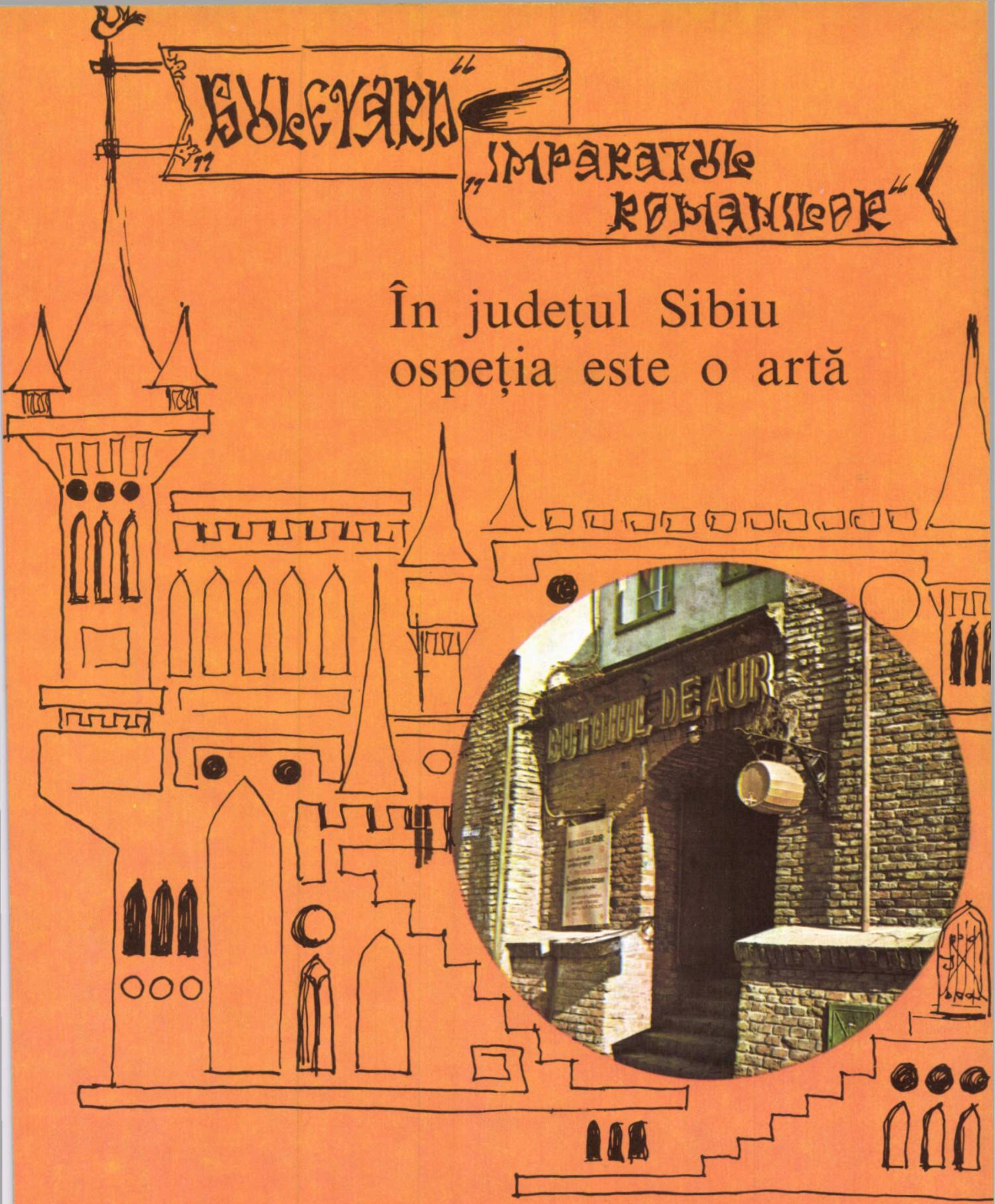

Vă veți convinge vizitînd hotelurile-restaurant **«Împăratul romanilor»** și **«Bulevard»**, complexul turistic **«Dumbrava»**, restaurantele cu specific tradițional din Sibiu, precum și cabanele din munții Făgărașului și Cibinului.

DELTA DUNĂRII — UN MONUMENT UNIC AL NATURII

OFICIUL JUDEȚEAN DE TURISM TULCEA

vă oferă

în sezonul de primăvară și toamnă:

- Excursii de o zi sau două în Delta Dunării pe trasee alese de solicitanți.
- Transportul se efectuează cu hidrobuze sau șalupe.
- Masa și cazarea se asigură în punctele turistice de la Maliuc, Crișan și Complexul «Delta» din Tulcea.
- Plimbări de agrement cu șalupe rapide sau cu bărci pescărești pe canalele Deltei.
- Plecarea din punctele Maliuc, Crișan și Murighiol.

OFICIUL JUDEȚEAN DE TURISM ASIGURĂ CAZAREA ÎN HOTELURI, CABINE PE VASE, ÎN CAMPINGURI ȘI ÎN CASE PARTICULARE.

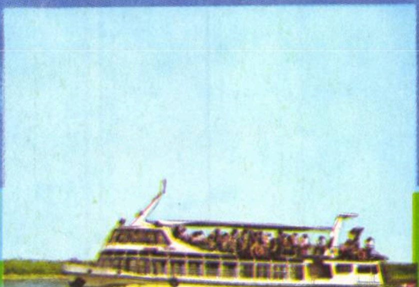

În tot timpul anului se organizează excursii pentru vizitarea principalelor obiective turistice din Dobrogea și din restul țării, precum și excursii peste hotare.

DE LA MARE LA MUNTE

i.t.h.r.

BUCURESTI

Întreprinderea de turism, hoteluri și restaurante București vă oferă în tot timpul anului posibilitatea de a participa la excursiile organizate cu trenul sau autocarul în cele mai pitorești zone turistice ale țării: LITORALUL MĂRII NEGRE, VALEA PRAHOVEI, DELTA DUNĂRII, PORȚILE DE FIER, ȚARA HAȚEGULUI, TRASEE MONTANE ÎN CARPAȚI, TURUL ROMÂNIEI, TRANSILVANIA și MARAMUREȘ, NORDUL MOLDOVEI, BUCUREȘTI și ÎMPREJURIMI etc.

ITHR — București organizează, în orice perioadă a anului excursii tematice și profesionale în toate zonele turistice din țară, în condiții confortabile și oferă bilete de odihnă și tratament în stațiunile balneo-climaterice din întreaga țară.

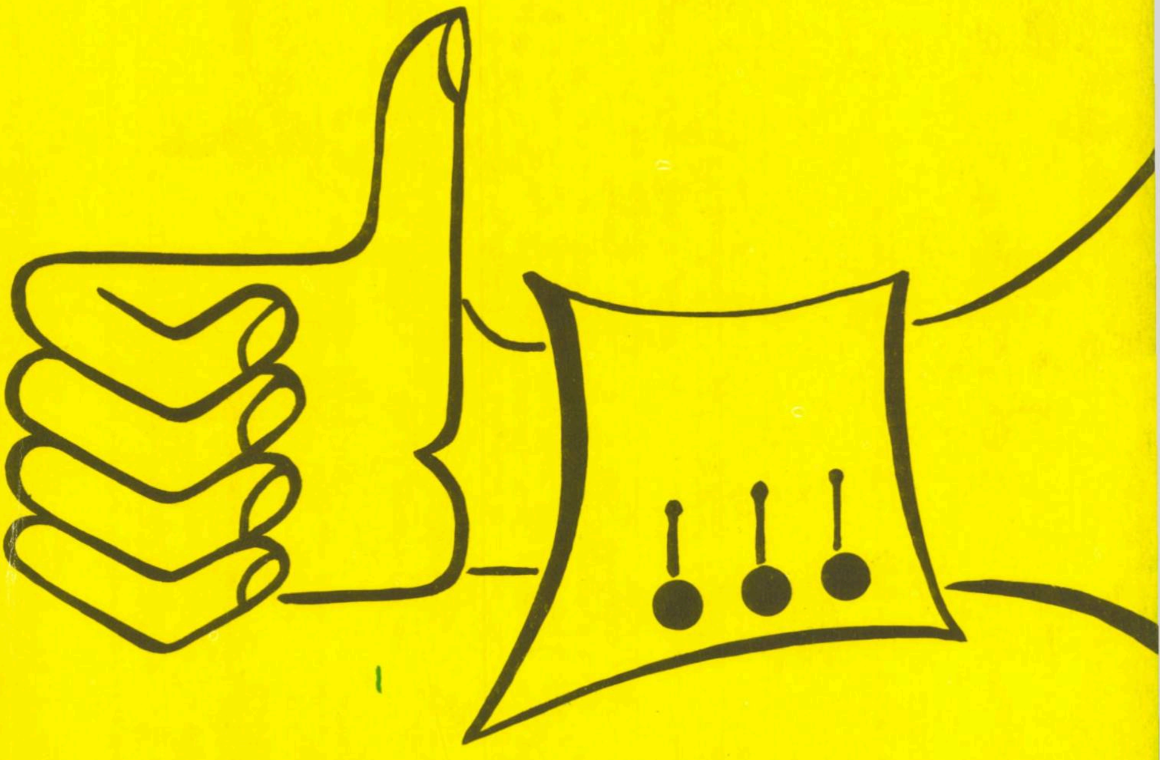

OFICIUL
JUDEȚEAN
DE TURISM
CLUJ

vă oferă
locuri pentru odihnă
sau cură balneară
în serii de cîte 7 zile
în stațiunile:
VALEA DRĂGANULUI,
BĂIȚA,
COJOCNA,
SOMEȘENI și
BĂILE TURDA.

Informații și bilete
la filialele de turism
din orașele Cluj-Napoca, Turda și Dej.

7 zile !

IJECOOP-CLUJ

Vă invită la un popas agreabil
în unitățile sale:

- Terasa Izvorul Crișului
- Cabana Ardeleana, Călățele
- Terasa Căpuș
- Hanul pescarilor Luncani

situate pe principalele
trasee turistice ale județului.

ijecoop-cluj

F.F.U. — trei inițiale un univers
Un univers în trei inițiale — F.F.U.

FABRICA DE FERITE URZICENI PRODUCE:

miez U; miez I; jug de deflexie; miez oală; miez mosor; bară antenă plată; miez cilindric; miez acord; miez șoc; miez reglaj; miez șurub; miez șurub injectat; magnet oval; magnet de corecție; miez corecție; magnet inelar; pastilă magnetică.

Șoseaua București-Buzău km 57,5 tel. 16.62.05; telex 011598

Cheia eleganței MODAROM

Uniunea județeană a Cooperativelor Meșteșugărești Brașov vă pune la dispoziție moderna sa casă de mode, bastion al eleganței și bunului gust.

Este Sovata mitul bucuriilor materne?
Întreprinderea balneoclimaterică Sovata așteaptă răspunsul dumneavoastră

DIN CUPRINS:

POP SIMION: Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie (10) • ALECU IVAN GHILIA: Balada Bistriței (11) • SIMION BACIU: Orașe fără periferie (18) • TOMA GEORGE MAIORESCU: Periplu crono-spațial pe un tărîm solar (20) • MIHAI HETCO: Dacă pașii te vor purta la Blaj (22) • ION PREDA: Acasă la «Prinții Munților» (24) • VASILE NETEA: Războiul de Independență a României (33) • ALEXANDRU IVASIUC: Dragomirna (35) • DAN GRIGORESCU: Brâncuși, centenarul (36) • ION PREDA: Neamț, această carte a tuturor timpurilor (38) • C. DARIE: Galeria oamenilor de seamă din Fălticeni (40) • NICOLAE DOCSĂNESCU: Galata (41) • SILVIU NEGUȚ: Protejarea spațiului național — vocație de gospodar, știință de amfitrion (43) • Cum va fi turistul (turismul) în anul 2001? (51) • ANDA RAICU: Meșterul Manole de la Marea cea mare (64) • CONSTANTIN LUPU: Cupa Pădurilor (65) • O mie și una de drumeții (66) • A. WINTER: Transfăgărășanul pe bicicletă (82) • EM. CRISTEA: Claia lui Miron (85) • NAE POPESCU: Muchia Pietreele (93) • Formule de vacanță (105) • Datina și dorul (120) • ARCADIE PERCEK: Vacanță și sănătate (128) • Candorile oamenilor, candorile naturii (131) • VALENTIN HOSSU-LONGIN: Bojenți, sat unic (149) • TRAIAN ORGHIDAN: Cueva del Guacharo (151) • VICTORIA DIMITRIU: Cotul Dunării (153) • LAURENȚIU BUIA: Gran Sasso (155) • DONA ROȘU: Muzeul Institutului de Arte din Detroit (157) • LUMINIȚA DOJA: Ikebana (159) • POP SIMION: La porțile Orientului (160) • DAN BĂLTEANU: La nord de Cercul polar (163) • SEBASTIAN BONIFACIU: Ne cheamă «Piscurile Europei» (165) • SEVER NORAN: «Capitalele» Jocurilor olimpice 1976 (168) • ȘERBAN BELIGRĂDEANU: Breviar juridic • Dr. MARCIAN BLEAHU: Omul și litosfera (183).

RP. ALMANAH TURISTIC 1976
EDITAT DE REVISTA
„ROMÂNIA PITOREASCĂ"

Redactor responsabil: NICOLAE DOCSĂNESCU
Prezentarea tehnică: RADU POPA

Tiparul executat la Întreprinderea Poligrafică «Arta Grafică» București

Petreceți o vacanță agreabilă în stațiunile balneoclimaterice: Breaza, Bușteni, Cheia, Sinaia, Slănic Prahova, precum și la cabanele din Munții Bucegi, Gîrbova și Ciucaș.

Informații
la filialele
OFICIULUI JUDEȚEAN DE TURISM PRAHOVA
din orașele Ploiești, Cîmpina și Sinaia.

Lei 15